

Till Regionala utvecklingsnämndens ledamöter
Till ersättare för kännedom

Datum fredag 13 september 2019
Tid 10:15-16.00
Plats Vimmerby folkhögskola, Vimmerby

Föredragningslista

1 Godkännande av föredragningslista

2 Val av justerare

Informationsärenden

3 God ekonomisk hushållning
Helena Nilsson

4 Stärkt innovationsförmåga och ökad förnyelse i länet
Smart Housing och Smart Specialisering
Mikael Ludvigsson, projektledare Smart Housing
Mattias Nylander, samordnare, Samhällsplanering och tillväxt

5 Tema besöksnäringen
Karin Ekebjär, samordnare besöksnäring

6 Regional biblioteksutveckling
Detlef Barkanowitz, basenhetschef, regional biblioteksutveckling

7 Verksamhetsdialoger kulturen
Sofia Moestedt, basenhetschef Samhällsplanering och tillväxt

8 Utredningsuppdrag 19/07 - Utredda en länsgemensam finansieringsmodell för att påskynda utbyggnaden av bredband i länet
Föredragning av Magnus Hammarstedt, bredbandssamordnare

RUN 2019/475

9 Rapport från styrgrupp för regional digital agenda
Karin Helmersson, Pär-Gustav Johansson

10 Barnrätt
Emmy Ahlstedt, utvecklingsledare

Beslutsärenden till nämnden

- 11 Svar på skrivelse om ökade anslag för mer scenkonst i Kalmar län, Riksteatern Kalmar län** **RUN 2019/554**
Förslag till beslut:
Regionala utvecklingsnämnden tar skrivelsen angående ökade anslag för mer scenkonst i Kalmar län till protokollet. Fördelningen av anslagen kommer att hanteras enligt ordinarie beslutsprocess i slutet av 2019.
- 12 Yttrande Trafikverkets rapport. Längre lastbilar på det svenska vägnätet – för mer hållbara transporter** **RUN 2019/616**

Förslag till beslut:
Regionala utvecklingsnämnden antar redovisat yttrande som sitt svar på Trafikverkets rapport Längre lastbilar på det svenska vägnätet – för mer hållbara transporter.

Yttrandet överlämnas till Trafikverket.
- 13 Yttrande Utredning för ett effektivt offentligt främjande av utländska investeringar (UD 2018:01)** **RUN 2019/636**

Förslag till beslut:
Regionala utvecklingsnämnden antar redovisat yttrande som sitt svar på remissen - Utredning för ett effektivt offentligt främjande av utländska investeringar (UD 2018:01).

Yttrandet överlämnas till Utrikesdepartementet.
- 14 Verksamhetsberättelse 2018 Idrott och folkhälsa** **RUN 2019/619**

Förslag till beslut:
Regionala utvecklingsnämnden tar informationen till protokollet.
- 15 Projektbeslut - Internationell marknadsföring inom besöksnäringen** **RUN 2019/654**

Förslag till beslut:
Regionala utvecklingsnämnden beslutar att bifalla Region Kalmar län totalt 1 760 000 kronor enligt förordningen (2003:596) om bidrag för projektverksamhet inom den regionala tillväxtpolitikens 1:1-medel till projektet Internationell marknadsföring i besöksnäringen i Kalmar län. Projektperiod: 2019-07-01--2021-06-30. Beslutet gäller under förutsättning av kommunernas finansiering. Fördelningen per kommun framgår av redovisad lista.

- 16 Projektbeslut – Ledarskap och entreprenörskap i Småland** **RUN 2019/633**
Föredragning av Maria Stegefors
Förslag till beslut:
Regionala utvecklingsnämnden beslutar att bifalla Linnéuniversitetet högst 4 500 000 kronor enligt förordningen (2003:596) om bidrag för projektverksamhet inom den regionala tillväxtpolitiken 1:1-medel till projektet Ledarskap och entreprenörskap i Småland för perioden 2020-2022. Beslutet gäller under förutsättning att Regionala fonden bifaller ansökan om EU-medel som inlämnades 9 september i år samt att övrig finansiering är ordnad.
- 17 Projektbeslut - Skogens Mångbruk** **RUN 2019/632**
Föredragning av Johan Lundbäck

Förslag till beslut:
Regionala utvecklingsnämnden beslutar att bifalla Lantbrukarnas Ekonomi AB totalt 1 156 500 kronor enligt förordningen (2003:596) om bidrag för projektverksamhet inom den regionala tillväxtpolitiken 1:1-medel till projektet Skogens mångbruk 2020-01-01 - 2022-12-31.
- 18 Projektbeslut - KVIST - Kompetensväxel inom skog och trä** **RUN 2019/631**
Föredragning av Johan Lundbäck

Förslag till beslut:
Regionala utvecklingsnämnden beslutar att bifalla Träcentrum Nässjö Kompetensutveckling AB totalt 1 600 000 kronor enligt förordningen (2003:596) om bidrag för projektverksamhet inom den regionala tillväxtpolitiken 1:1-medel till projektet KVIST – Kompetensväxel inom skog och trä 2020-01-01 - 2022-12-31.
- 19 Projektbeslut - Klimatsmarta resor i besöksnäringen – exempel från Kalmar län och Öland** **RUN 2019/630**
Föredragning av Maria Stegefors

Förslag till beslut:
Regionala utvecklingsnämnden beslutar att bifalla Region Kalmar län 1 432 935 kronor enligt förordningen (2003:596) om bidrag för projektverksamhet inom den regionala tillväxtpolitiken 1:1-medel till projektet Klimatsmarta resor i besöksnäringen för perioden 2020-01-01—2022-12-31. Beslutet gäller under förutsättning att Regionala fonden bifaller ansökan om EU-medel som inlämnades 9 september i år.
- 20 Sammanträdesdatum 2020** **RUN 2019/629**

Förslag till beslut:
Regionala nämnden fastställer sammanträdesdatum för 2020 till 22 januari, 19 februari, 22 april, 28 maj, 26 augusti, 9 oktober och 19 november.
- 21 Framställan till statens kulturråd angående stöd till Kalmar län inom kultursamverkansmodellen**

Förslag till beslut:
Regionala utvecklingsnämnden lämnar en framställan om statligt stöd om 38 miljoner kronor för att motsvara ökade regionala satsningar inom kultursamverkansmodellen.

- 22 Yttrande - Demokratins skattkammare - Förslag till en nationell biblioteksstrategi RUN 2019/656**
- Förslag till beslut:
Regionala utvecklingsnämnden antar redovisat yttrande som sitt svar över rapporten Demokratins skattkammare förslag till nationell biblioteksstrategi.
Yttrandet överlämnas till Kulturdepartementet.
- 23 Yttrande - SOU 2019:11 Biojet för flyget RUN 2019/666**
- Förslag till beslut:
Regionala utvecklingsnämnden antar redovisat yttrande som sitt svar remissen om Biojet för flyget.
Yttrandet överlämnas till Infrastrukturdepartementet.
- 24 Yttrande - Förslag till nya föreskrifter för väg 23 Kalmar län RUN 2019/667**
- Förslag till beslut:
Kommer kompletteras med tjänsteskrivelse

Beslutsärenden till regionstyrelsen

- 25 Yttrande rörande en ny regional planering RUN 2019/611**
Föredragning av Carolina Gunnarsson
- Förslag till beslut:
Regionala utvecklingsnämnden föreslår att regionstyrelsen antar redovisat yttrande som sitt svar på synpunkter rörande en ny regional planering.
Yttrandet överlämnas till Finansdepartementet.
- 26 Regional Serviceplan för Kalmar län, beslut om remissversion RUN 2019/391**
Föredragning av Daniel Granello
- Förslag till beslut:
Regionala utvecklingsnämnden föreslår att regionstyrelsen skickar ut Regionalt serviceprogram för Kalmar län 2020-2024 till länets kommuner med flera på remiss.
Remisstiden pågår från 3 oktober till 31 december 2019.

Beslutsärenden till regionfullmäktige

- 27 Revidering av åtgärd inom regional transportplan för Kalmar län RUN 2019/104**
Föredragning av Lina Broby
- Förslag till beslut:
Regionala utvecklingsnämnden föreslår att regionfullmäktige godkänner revidering av åtgärd inom regional transportplan gällande objekt väg 136, Brofästet – Borgholm samt justering av plan som innebär att medfinansiering av objekt inom järnväg möjliggörs.

28	Motion angående ensamståendes hälsosituation	RUN 2019/682
----	---	---------------------

Förslag till beslut:
Regionala utvecklingsnämnden föreslår regionfullmäktige att avslå motion Angående ensamståendes hälsosituation, med hänvisning till det arbete som redan pågår i organisationen.

Delegationsärenden

29	Yttrande om en länsomfattande sammanfattande redogörelse för att underlätta kommunernas arbete med översiktsplaner	RUN 2019/537
30	Yttrande vägplan för ombyggnad av väg 23, Växjö-Linköping delen Målilla-Hultsfred i Hultsfreds kommun, Kalmar län	RUN 2019/542
31	Yttrande att granska förslag till havsplaner för Sverige för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet	RUN 2019/426
32	Yttrande av klimat- och energistrategi för Kalmar län	RUN 2019/539
33	Yttrande nationellt program för Socialfonden för perioden 2021-2027	RUN 2019/570
34	Yttrande gällande förslag till nationell plan för omprövning av vattenkraft och den strategiska miljökonsekvensbeskrivningen, Havs- och vattenmyndigheten	RUN 2019/572
35	Yttrande förslag till dagvattenstrategi för Västerviks kommun	RUN 2019/543
36	Yttrande om nationella världsarvsstrategin och världsarvsförordningen	RUN 2019/614
37	Yttrande angående HVMFS 2013:19 om klassificering och miljö kvalitetsnormer avseende ytvatten, samt föreskrifter HVMFS 2017:20 om kartläggning och analys av ytvatten enligt förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön	RUN 2019/586
38	Yttrande över detaljplan för del av Kläckeberga 10:1 (Bad- och friskvårdsanläggning) i Snurrom	RUN 2019/604
39	Yttrande över förslag till föreskrifter om kostnadsberäkningar, ansökningar och redovisning av kärntekniska restprodukter	RUN 2019/634
40	Yttrande över Post- och telestyrelsens arbete med att konkretisera en ny modell för bredbandsstöd	RUN 2019/647
41	Godkännande av ekonomiska rapporter	RUN 2019/506
42	Projektstöd, företagsstöd, kulturstöd	
43	Fördelning av regionala medel 2019 till ungdomsorganisationer	RUN 2019/458
44	Protokoll RUNs presidium 190819	

Anmälningssärenden

45	Uppdaterad strategi för PTS medverkan i arbetet med regional tillväxt och landsbygdsutveckling	RUN 2019/484
46	Gröna näringar - Är de viktiga för Västerviks kommun?, Gamleby gymnasiet	RUN 2019/617
47	Kallelse till Föreningsstämma - Föreningen Energikontor Sydost	RUN 2019/571
48	Yttrande över En långsiktig, samordnad och dialogbaserad styrning av högskolan, SOU 2019:6, Regionsamverkan Sydsverige	RUN 2019/655
49	Regionala handlingsplaner klimat- och miljöperspektiven i tillväxtarbetet: information och kompletteringar	

Karin Helmersson (C)
ordförande

Möte: Styrgruppsmöte regional digital agenda 2019-2020 (RDA)

Tid: 190612 kl. 9.00-11.30

Plats: Rådrummet, Nygatan 34, Kalmar

Närvarande:

Styrgruppsrepresentanter: Karin Helmersson (ordf.), Henrik Nilsson Bokor (vice ordf.), Pär-Gustav Johansson, Anna-Kajsa Arnesson.

Föredagande: Per-Olof Fahlström, Jenny Christiansson, Mattias Nylander, Magnus Hammarstedt, Magnus Persson, Robert Carlsson, Magnus Garp

1. Mötets öppnande

Ordföranden hälsar de närvarande välkomna och förklarar mötet öppnat.

2. Godkännande av dagordning

Upprättad dagordning godkänns.

3. Presentationsrunda

Deltagarna presenterar sig.

4. Introduktion och bakgrund

Magnus Garp inleder med en bakgrundbeskrivning av arbetet med den regionala digitala agendan, ett resonemang kring digital omställning samt mätning av digital omställning.

Henrik Nilsson Bokor kommenterar att digitaliseringsarbetet i kommunerna just nu behöver ha inriktning mot effektivisering.

5. Status gemensamma insatser RDA

(Magnus Garp)

Det finns tre gemensamma insatser i RDA.

Insats 6.1.1 Inrätta en styrgrupp för den regionala digitala agendan

KLAR - I och med dagens möte har en styrgrupp formellt bildats bestående av:

Karin Helmersson, Regionråd Region Kalmar län

Pär-Gustav Johansson, Oppositionsråd Region Kalmar län

Henrik Nilsson Bokor, Kommunstyrelsens ordf. Torsås kommun

Anna-Kajsa Arnesson, Kommunstyrelsens 1:e vice ordförande Mörbylånga kommun

Stefan Lagrosen, Professor och verksamhetsledare för e-hälsoinstitutet LNU

Frida Boklund, Regionchef Företagarna

Insats 6.1.2 Utvärdera den regionala digitala agendan

I början av 2020 kommer arbetet med att utvärdera den regionala digitala agendan att påbörjas.

Insats 6.1.3 Utredda arbetssätt för regionala samverkansprojekt

Arbetet startas upp efter sommaren med bl.a. inventering av:

- Nuläge
- Svårigheter/utmaningar i samverkansarbetet
- Önskeläge

Det ingår även i arbetet att bestämma relevant målgrupp för ovanstående målgrupp.

6. Status temaområde kompetens

(Per-Olof Fahlström och Jenny Christiansson)

Insats 1.1.1 – Höja bibliotekspersonalens digitala kompetens för stärkt källkritik

Arbete pågår

Insats 1.1.2 – Undersöka förutsättningarna för e-serviceverkstäder på bibliotek

Uppdraget att undersöka förutsättningar har nu övergått till att bli mer konkret. Bl.a. har Mönsterås kommun inrättat ett s.k. DigiDelcenter.

Insats 1.1.3 – Arbeta för en gemensam digital strategi för folkbiblioteken i Kalmar län

Arbetet pågår med strategin och beräknas vara klar till årsskiftet 2019/2020.

Insats 1.1.4 – Verka för att utbildningsaktörer bidrar till att utbilda medborgarna i digital kompetens

Arbete pågår

Insats 1.2.1 – Ordna nätverksträffar mellan relevanta grupper inom skolområdet i länet.

KLAR – Ett antal nätverk har etableras. Bl.a. för IKT-pedagoger, skolbiblioteken, utvecklingsledare och skolchefer. Dessutom finns ett nyhetsbrev med information kopplat till området.

Insats 1.3.1 – Stödja grupper som verkar i skolan kring digitaliseringsfrågor.

Detta görs via nätverken i insats 1.3.1.

Insats 1.4.1 – Ta fram aktiviteter för att öka andelen kvinnor på tekniskt gymnasium och IT-utbildningar.

Insatsen har lagts till i kompetensförsörjningsplanen. En mindre arbetsgrupp har börjat arbeta med insatsen, men den behöver breddas.

Redan idag sker utbildning av förskollärare hos AV-media. Dessutom finns kommunförbundet i Kalmar län representerade (Per-Olof Fahlström) i styrgruppen för Teknikcollege Östra Småland som visar på en positiv trend att antalet tjejer på deras certifierade teknikprogram ökar.

Insats 1.5.1 – Ta fram utbildningskoncept för politiker och anställda i offentlig sektor

Arbetet med insatsen har pausats i avvaktan på SKL:s framtagande av utbildningskoncept ”Kompetenslyft för ökad digital kompetens hos ledning i kommuner och landsting 2018-2020”.

Efter sommaren kommer arbetsgruppen för insatsen att träffa projektledaren för Digitala Västerbotten som tidigare tagit fram koncept för att öka den digitala kompetensen hos politiker och medarbetare i Västerbottens kommuner. Tanken är att undersöka om motsvarande koncept skulle kunna användas i Kalmar län.

Henrik Nilsson Bokor påpekar att digital kompetens är viktig för många olika funktioner i kommunerna, t.ex. vad gäller kravställning i olika upphandlingar.

Pär-Gustav Johansson undrar om det arbetas med att få ut kunskap om källtillit i skolan. Jenny Christiansson berättar att AV-media arbetar med denna fråga.

Magnus Persson berättar kortfattat om den lyckade satsningen ”Mer digital” som region Kalmar län och kommunerna tillsammans med Telia genomfört i tre kommuner.

7. Status temaområde näringsliv

(Mattias Nylander och Magnus Garp)

Mattias berättar om kopplingarna till smart specialisering.

Insats 2.1.1 – Bygga upp kunskapscenter genom klustret Digital Business.

Projektägare: Kalmar Science Park.

Projektet går bra trots en något sen uppstart. Ett antal lunchträffar anordnas (8-10 ggr/år) med bra uppslutning. Nätverk kring artificiell intelligens (AI), e-handel och e-hälsa har startats upp. Målen för 2019 vad gäller antalet medlemsföretag i klustret och företagsrådgivning ser ut att uppnås.

Insats 2.2.1 – Öka förståelsen för digitaliseringens möjligheter.

Projektägare: Linnéuniversitetet.

Projekt: REDIT

Metoden för insamlande av data via enkät har förändrats p.g.a. låg respons från företagen. Utskickade enkäter har därför bytts mot telefonintervjuer. Dessutom har enkätens omfattning reducerats. Just nu sprids och valideras resultat från undersökningen internationellt. En populärvetenskaplig delrapport har skrivits – ”Företagets Digitala Resa”.

Inom ramen för projektet har även anordnats seminarium i samband med evenemanget ”Digitala Affärer”.

Insats 2.3.1 – Nyttja Region Kalmar läns konsultcheckar

I affärsutveckling ingår ofta någon form av digitalisering, därför är det inte heller helt enkelt att peka ut de stöd som gått till digital omställning. Under 2018 beviljades 2091 tkr till 28 olika insatser där digital omställning var huvudsyftet. Dessutom beviljades 1238 tkr till affärsutvecklingscheckar med inriktning mot digitalisering.

Insats 2.3.2 – Utveckla nätverk för regionens IT-företag.

Digitri (f.d. IEC) är en ideell förening för IT-företag i Kalmar län, Kronoberg och Blekinge. Föreningen har under 2018 haft relativt få konkreta aktiviteter. Detta beror främst på att regionernas stöd till föreningen har avvecklats då föreningens verksamhet ses som löpande verksamhet. Med en mindre budget fokuserar nu föreningen på att hitta modeller för finansiering, främst i Kronoberg, för att sedan kunna använda dessa i Kalmar och Blekinge län.

Insats 2.3.3 – Genomförande av handlingsplan för Smart Industri i Kalmar läns små och medelstora teknikföretag.

Projektägare: IUC

Främst två delar inom projektet som är kopplade till digitalisering:

Kickstart digitalisering – seminarier. Inspiration att nyttja digitaliseringens möjligheter. Två omgångar genomförda inom projektet och en gång fristående.

INDIGO - coachningsprogram kombinerat med kunskapsseminarier och studiebesök. Kostar 10 000 kr för företagen. Målet är genomförande hos 12 företag under 2019. Hittills mycket dålig uppslutning. Här finns utmaningar att få företagen att avsätta tid. Det finns också flera andra liknande initiativ som konkurrerar om företagens uppmärksamhet.

Insats 2.3.4 – Kompetenskluster e-hälsa Kalmar län

Förstudie genomförd under 2018 vilket har resulterat i en ansökan om projektstöd för projektet eHealth Arena med övergripande mål att bl.a. öka näringslivstillväxten inom e-hälsoområdet och öka användandet av e-hälsotjänster och produkter i Region Kalmar län. Vid styrgruppsmötets genomförande har ännu inget beslut fattats av tillväxtverket.

Henrik Nilsson Bokor påpekar vikten av att projekten inte får slagsida mot Kalmar utan att alla länets aktörer är delaktiga. Dessutom att det finns en problematik med att stora komplexa projekt gör att vi får svårt att vara flexibla i genomförandefasen.

8. Status temaområde infrastruktur

(Magnus Hammarstedt)

80% av länets hushåll o arbetsställen har idag tillgång till mycket snabbt bredband (1 Gbit/s). Ca 70 % av denna utbyggnad sker av privata aktörer, 2% av fiberföreningar och i övrigt kommunala stadsnät. Förväntningarna på 5G är höga men införandet kommer att dröja. Täckningen i mobilnäten idag är hyfsat bra och utmaningarna ligger främst i att tillhandahålla bra kapacitet, kvalitet och hög tillgänglighet.

Insats 4.1.1 – Ta fram en regional investeringsmodell för utveckling av bredbandsinfrastruktur i Kalmar län.

Förslag presenteras under 2019

Insats 4.1.2 – Utveckla trådlös täckning och mäta upplevd digital kommunikation.

Arbete pågår, i olika faser.

Insats 4.2.1 – Initiera testbäddar för öppna nät.

Pågår, men behöver struktur och förslag till arbetssätt.

Insats 4.3.1 – Inrätta forum för att utveckla länets bredbandsinfrastruktur.

Vilande.

Insats 4.3.2 – Inkludera bredbandsinfrastruktur i samhällsplaneringen.

Förberedelser pågår

Insats 4.3.3 – Utveckla ett sekretariat/kansli för bredbandsinfrastruktur i Kalmar län.

Vilande än så länge

Henrik Nilsson Bokor påpekar att det är viktigt att vi formerar oss regionalt för att påverka nationellt (likt E22). Samordning runt detta efterfrågas. För flera av kommunerna i länet är det svårt att fokusera på innehåll och tjänster i näten då det är mycket som återstår vad gäller utbyggnad av bredband.

Karin Helmersson behöver avvika från mötet och överlämnar ordförandeskapet för återstående delar av mötet till vice ordförande Henrik Nilsson Bokor.

9. Status temaområde e-hälsa

(Magnus Persson)

Det är en utmaning att möta upp de behov som finns inom området. Region Kalmar län och kommunerna är med i olika sammanhang för att påverka innehåll och utseende på nationella standarder, regelverk, begrepp m.m. Bl.a. via Ineras programråd, olika arkitekturnätverk, e-hälsonätverk m.m.

Insats 3.1.1 – Verka för fortsatt utveckling av 1177 Vårdguiden på webben som gemensam ingång till kommun samt Region Kalmar län när det gäller hälsa, vård och omsorg med individens behov i centrum.

Påverkan och delaktighet i arbetet med de nationella initiativen pågår. Sömlösa processer mellan patienter, region och kommuner eftersträvas.

Insats 3.2.1 – Göra kvalitetsgranskade digitala hjälpmedel tillgängliga och se över möjligheten för gemensamma upphandlingar, utbildningar och utlämning/servicepunkter för dessa.

Denna insats är beroende av insats 3.2.2 vilket innebär att den pausas till progressen där har kommit längre.

Insats 3.2.2 – Utreda möjligheter till samt besluta om gemensamma regelverk och standarder vid upphandling och införande av trygghetsskapande tjänster i Kalmar län.

Arbete pågår. En arbetsgrupp har satts samman och har hittills haft två möten. Det är viktigt att involverade parter i vårdprocessen följer gemensamma standarder vid upphandling och val av trygghetsskapande tjänster så det inte skapas isolerade lösningar. Allt ska kunna kopplas ihop.

Insats 3.3.1 – Arbeta för ett effektivare informationsutbyte och utveckling av gemensamma digitala tjänster över organisationsgränserna genom att hantera information strukturerat via gemensam informationsförsörjningsplattform.

Informationen mellan de olika organisationerna behöver kunna flöda smidigt. I Borgholms kommun pågår test av Cosmic som vårdsystem. Det är ett pilotprojekt som efter ett år kommer att utvärderas.

Kalmar kommun går från att vara konsument till att bli producent av information i den nationella patientöversikten (NPÖ).

Insats 3.3.2 – Ökad samverkan genom medarbetares tillgång till konsultation och expertkunskap via gemensamma digitala kanaler/plattformar.

Tanken är att erbjuda expertkunskap både inom organisationen region Kalmar län och mellan region och kommuner. T.ex. skulle en sköterska på besök hos en brukare kunna få experthjälp från en hälsocentral via video. I Högsby har detta testats i liten skala. Projektdirektiv för att formaliserat testa detta på en hälsocentral tas fram.

10. Status temaområde kommunal e-utveckling

Insats 5.1.1 – Ta fram och besluta om digitala verksamhetsplaner.

En gemensam matris tas fram där respektive kommun fyller i sitt nuläge. Resultatet rapporteras sedan till regionalt ledningsforum.

Insats 5.1.2 – Utvärdera den digitala mognaden hos kommunerna med hjälp av eBlomlådan.

Sammantaget resultat rapporteras till regionalt ledningsforum under hösten 2019.

Insats 5.2.1 – Fortsatt stärkt samverkan mellan länets kommuner.

En stående punkt gällande samverkansmöjligheter införs på läns-IT-rådets agenda.

Insats 5.3.1 – Utveckla mobila arbetssätt för attraktiva arbetsgivare.

Diskussionerna har skett, och kommer att ske, löpande i läns-IT-rådet.

Ansvaret ligger på respektive representant att inför möte ta med sig frågeställningar och utmaningar för gemensam diskussion.

Insats 5.4.1 – Ta fram en strategi för Öppna data.

Inga resurser avsatta då uppdraget ej formaliserats.

Henrik Nilsson Bokor berättar att de träffat e-nämnden i Norrbotten och undrar om man i Kalmar län tittat på möjligheten till en gemensam IT-organisation för kommunerna? Svaret är att lösa diskussioner förts i olika grupperingar vid olika tidpunkter, men inget konkret har hänt.

11. Övriga frågor

Inga övriga frågor

12. Nästa möte (11/12 kl. 9.00-11.30)

Föreslagen tid passade tyvärr inte alla och styrgruppen gav Magnus Garp i uppdrag att hitta nytt datum.

13. Mötet avslutas

Ordförande tackar alla deltagare och förklarar mötet avslutat.

Karin Helmersson
Ordförande

Regionala utvecklingsnämnden

Yttrande angående skrivelse om ökade anslag för mer scenkonst i Kalmar län

Förslag till beslut

Regionala utvecklingsnämnden tar skrivelsen angående ökade anslag för mer scenkonst i Kalmar län till protokollet. Fördelningen av anslagen kommer att hanteras enligt ordinarie beslutsprocess i slutet av 2019.

Bakgrund

Riksteatern i Kalmar län har inkommit med en skrivelse angående ökade anslag för mer scenkonst i Kalmar län. Syftet är att öka andelen barn och unga som får se scenkonst i skolan. Genom ett ökat anslag skulle Riksteatern kunna förmedla subventioner till kommuner och skolor i länet så att de når upp till målen i Kulturplanen och i RELEVant.

Sofia Moestedt
basenhetschef
samhällsplanering och tillväxt

Bilagor

1. Skrivelse angående ökade anslag för mer scenkonst i Kalmar län

Ökade anslag för mer scenkonst i Kalmar län

Riksteatern Kalmar Län

I varje län finns en regional förening vars uppdrag är att medverka till att scenkonst finns i hela länet och för alla som bor i länet. Det görs genom att stödja **arrangörer** av scenkonst, som de lokala teaterföreningarna men också skolornas ombud för kultur.

I Kalmar län finns teaterföreningar i alla kommuner utom på Öland som täcks av en förening. Många skolor i länet har ombud som nås av stödet.

Arrangörsstödet omfattar bl.a utbildning, repertoarstöd, operativ stöd och subventioner för att öka antalet föreställningar och fler konstupplevelser till boende i Kalmar län.

Att arbeta med att stödja och samverka med arrangörsledet gör att kostnaden för scenkonst blir betydligt kostnadseffektivare än att producera scenkonst.

Barn och unga

Om Region Kalmar län vill att andelen barn och unga som får se scenkonst i skolan ska öka och nå upp till målsättningen i Kulturplanen och skolkulturstrategin **RELEV**ant, krävs det ökade subventioner till kommunerna och skolorna. På frågan i vilken utsträckning som subventioner avgör hur många scenkonstföreställningar en skolkultursamordnare väljer att beställa svarade de:

- "Subventionerna är avgörande, det samt bärhjälp."
- "Vi gick back på vårt kulturkonto förra året så i år måste vi spara. Subventionerna är därför jätteviktiga."

Riksteatern Kalmar län Barn och unga spelar här en viktig roll. Med ett ökat anslag kan vi förmedla ökade subventioner till kommuner och skolor så att de i sin tur når upp till målen i Kulturplanen och i **RELEV**ant.

Riksteatern Kalmar län Barn och unga (RKL bou)

RKL bou arbetar med barn och ungas rätt att komma i kontakt med professionell scenkonst. Verksamheten riktar sig främst till skolan. Vi ansvarar för och förmedlar ett professionellt subventionerat scenkonstutbud till skolorna i länet varje termin samt ser till att föreställningarna i utbudet håller hög kvalitet och professionell standard. Utbudet riktar sig till åldrarna 2–19 år och består av scenkonst som teater, dans och nycirkus. Under året arbetar vi även med att erbjuda kompetensutveckling och att skapa mötesplatser för skolkultursamordnare och skolkulturombud i länet för att ytterligare stärka, främja och utveckla scenkonsten i skolan.

Nivån för 2018 var 45%

RKL bou har medverkat till att förmedlingen av scenkonst i skolan har ökat. Mellan åren 2017 till 2018 har antalet barn och unga som sett teater- och dansföreställningar i Kalmar län **ökat från totalt**

17 059 till 21 878, eller i procent från 36% till 45% av alla 2–19 åringar i länet. Detta har självklart medfört olika kostnadshöjningar för RKL såsom ökade subventioner i samband med föreställningarna, mer arbetstid och fler möten/informationstillfällen. Om Region Kalmar län vill att denna utveckling fortsätter, att den här positiva trenden med fler scenkonstupplevelser i skolan fortsätter att öka så att fler barn och unga i Kalmar län får ta del av scenkonst även kommande år, krävs det ett ökat anslag med utrymme för mer subventioner.

2019 – en minskning

Tyvärr räcker inte den generella uppräknings av anslaget på 2 % som RKL beviljats, för att bibehålla samma nivå som föregående år. Den interna verksamhetsbudgeten för Barn och ungas förmedling av subventioner till kommuner och skola har p.g.a. ökade fasta kostnader minskat för innevarande år (2019) med 20%. Det resulterar i sin tur i **minskade subventioner** till kommuner och skola.

För att höja nivån och öka antalet barn och unga som nås av scenkonst i skolan, krävs det en rejäl uppräknings av anslag och subventioner. RKL bou har identifierat tre områden där kommun och skola är i stort behov av stöd, och utifrån det ställt upp en behovstrappa.

Behovstrappan – tre steg som medför ökning från 45% till 90%

Här följer tre identifierade utvecklingsområden där kommunerna/skolorna behöver hjälp:

1. Subventioner för kostnader för gage

Skolkultursamordnarna säger:

- Priset är den idag mest avgörande faktorn. I andra hand kommer hur mycket kringarbete det är med att förbereda lokal, ordna bärhjälp m.m.
- Att handla föreställningar som kostar över 15 000 kr är svårt. Föreställningar som är intressanta men för dyra prioriteras bort.
- Dansföreställningar är ofta dyra och väljs bort, men visst hade det varit roligt att kunna genomföra.
- Efterarbete i form av workshops väljs bort för det kostar för mycket.

Förslag till subvention:

RKL bou subventionerar kostnaden för den del av gaget som överstiger 15 000 kr. Den dyraste föreställningen i utbudskatalogen kostar 25 000 kr.

Extra anslag som krävs för subventionen:

12 kommuner väljer 2 ggr per år att arrangera en dyr föreställning.

$$12 \times 2 \times 10\,000 \text{ kr} = 240\,000 \text{ kr}$$

Resultat: Andel barn och unga i åldern 2–19 år som får se scenkonst i Kalmar län ökar till **60 %**.

2. Subventioner för hyra av extern lokal och kostnad för busstransport

Skolkultursamordnarna säger:

- Som mest har jag betalat 3500 kr/dag för en lokal.
- Folkets hus dansrotunda är den dyraste lokalen, men brukar kunna pruta ner den till 2000 kr per dag.
- Det är lätt att glömma att vi måste betala dyrt för bussresor till lokalen.
- Det som kostar oss mycket är bussresorna. Förra året kostade de oss 40 000 kr och teaterföreställningarna 115 000 kr.

Förslag till subventioner:

För de föreställningar där scenmåttan kräver en större spelyta än vad t.ex. skolans aula kan erbjuda, subventionerar RKL bou hyran för den externa lokalen.

Vid de tillfällen då kommunen/skolan inte kan utnyttja KLT:s fria kulturresa såsom när barnen måste få skjuts under vissa tidsperioder på dagen för att det ska bli hanterbart med lunch och övriga lektioner, subventionerar RKL bou kostnaden för busstransporten.

Extra anslag som krävs för subventionerna (utöver det föregående steget):

12 kommuner väljer 2 ggr per år att hyra en extern lokal till en kostnad av 3500 kr.

$$12 \times 2 \times 3500 \text{ kr} = 84\,000 \text{ kr}$$

12 kommuner behöver bekosta busstransporter motsvarande en kostnad på 40 000 kr per år.

$$12 \times 40\,000 \text{ kr} = 480\,000 \text{ kr}$$

$$\text{Totalt: } 84\,000 \text{ kr} + 480\,000 \text{ kr} = 564\,000 \text{ kr}$$

Resultat: Andel barn och unga i åldern 2–19 år som får se scenkonst i Kalmar län ökar till **80 %**.

3. Subvention för bärhjälp

Skolkultursamordnarna säger:

- Det största skälet till att vi väljer bort i övrigt intressanta föreställningar är när det behövs mycket extrahjälp kring föreställningen. Vi har ingen personal som vi kan avvara.
- Vi undviker att köpa föreställningar som kräver bärhjälp för det är svårt att hitta folk. Ett par killar från Komvux betalade vi 150 kr i timmen netto.
- Om föreställningen kräver mer än två bärhjälp väljer vi den inte.

Förslag till subvention:

RKL bou tar in anbud från olika företag såsom flyttfirmor och 55 plus och upprättar en bärhjälpssbank som såväl skolkultursamordnare som teaterföreningar kan nyttja för att lösa uppknuten med bärhjälpssproblemet. RKL bou subventionerar kostnaden för en bärhjälp när kommunen/skolan inte kan hitta någon personal för uppgiften inom den egna verksamheten.

Extra anslag som krävs för subventionen (utöver de båda föregående stegen):

En person á 350 kr i timmen, 30 föreställningar i länet, 5 h per föreställning i genomsnitt.

$$350 \times 30 \times 5 = 52\,500 \text{ kr}$$

Resultat: Andel barn och unga i åldern 2–19 år som får se scenkonst i Kalmar län ökar till 90 %.

Teaterföreningar

I Kalmar län finns det tolv ideellt arbetande teaterföreningar. De får kommunala anslag för att kunna arrangera professionell offentlig scenkonst i respektive kommun. Riksteatern Kalmar läns möjlighet att subventionera teaterföreningarnas verksamhet är begränsad. Se tabellen nedan för en lägesrapport för 2018.

Jämförelser mellan länets kommuner

KOMMUN	FÖRENING	Antal invånare	Antal förest.		Antal publik		Kommunalt anslag	Antal kr per person	Regional subvention Repertoar/publik
Borgholm	Ölands Riksteaterförening	10890	8	6	305	478	45000	4,13	5000
Mörbylånga		15011					40000	2,66	
Emmaboda	Emmabodabygdens Riksteaterförening	9381	6	4	590	130	22185	2,36	
Hultsfred	Riksteatern Hultsfred	14374	6	6	172	230	85700	5,96	
Högsby	Emådalens Kulturförening - en del av Riksteatern*	6087	4	3	117	93	38275	6,29	
Kalmar	Kalmar Teaterförening	68416	92	92	9364	9308	471300	9,08	
	Scenkonst Kalmar - en del av Riksteatern		11	10	1108	1381	150000		
Mönsterås	Mönsterås-Blomstermåla Riksteaterförening	13565	10	5	559	576	90000	6,63	
Nybro	Nybro Teaterförening	20337	8	6	647	334	100000	4,92	
Oskarshamn	Oskarshamns Teaterförening	26926	8	5	852	1010	100000	3,71	20000
Torsås	Torsås Teaterförening - en del av Riksteatern	7091	10	7	353	256	35000	4,94	7500
Vimmerby	Riksteatern Vimmerby	15740		0			0	0,00	4000
Västervik	Västerviks Riksteaterförening	36696	9	7	1068	500	125000	3,41	3000
	Sammanlagt i länet:	218613	172	151	15135	14296	1217460	38	39500

* Emådalens Kulturförening fick 25 000 kronor i anslag. Dessutom 13 275 kronor extra för att täcka gage och lokal kostnader för När vi träffade varann.

Bygg- och bärhjälp

Spektakulära och visuellt minnesvärda föreställningar har ofta en häftig scenografi. Detta kräver att man har ett antal personer för bygg- och bärhjälp på plats före och efter föreställningen. Det är inte ovanligt med krav på 4 personer med byggtid 4 timmar och rivtid 2 timmar, för att ge ett exempel. Här kan nämnas att Mönsterås Blomstermåla Riksteaterförening hade ca 10 000 kr i Bygg- och bärhjälpsskostnader under 2018. Om en förening inte skulle behöva fundera över denna extra kostnad och krånglet att få fram dessa personer skulle vi se ett helt annat utbud i länets repertoar. Här kan Riksteatern Kalmar län (RKL) vara behjälplig.

Om RKL skulle kunna erbjuda en subvention för bygg- och bärhjälp skulle det innebära en trygghet och stabilitet för föreningarna. RKL föreslår att föreningarna får ett stöd om max 20 000 kr per år via en enkel ansökan hos RKL.

Kostnadsberäkning: 12 föreningar x 20 000 kr = **240 000 kr**

Tekniska krav – främst för dans

Dansföreställningar har ofta omfattande tekniska krav vilket gör att de blir dyra och svåra att arrangera. Förutom bygg- och bärhjälp krävs ofta att man hyr in extra teknik och här kan många överraskningar dyka upp längs vägen. Dansen har många fördelar så som till exempel inga språkbarriärer, ungt tilltal och ofta unga utövare som kan locka en ung publik, men dessa fördelar lyckas i dagsläget inte uppväga nackdelarna för föreningarna. För att få föreningarna att arrangera dansföreställningar behövs det extra stöd via subventioner.

Att inte nå ut till en potentiell publik - marknadsföring

RKL utbildar teaterföreningarna kontinuerligt i marknadsföring, varumärkesbyggande, medlemsvård, kommunikation o.s.v. för att ge dem bästa möjliga förutsättningar att arrangera scenkonst. Trots att föreningarna ofta har kunskapen består de av ideella krafter som inte mår med att lägga in rätt marknadsföringsinsatser för att fylla salongerna. RKL har en vision om att kunna anställa tre marknadsförare i länet för att arbeta med ett antal kommuner vardera och arbetsledas som ett team av Riksteatern Kalmar läns verksamhetsutvecklare. Deras uppgift ska inte vara att ta över marknadsföringen från föreningarna utan att komplettera med t.ex. arbetsplatsträffar, arbetsplatsombud, initiera kringarrangemang t.ex. försnack, eftersamtal, workshops eller boka cirkel, stötta föreningarna i målgruppstänk och initiera samarbeten.

Dans

Gällande dansen finns en stor osäkerhet hos föreningarna p.g.a. att de är ovana dansarrangörer. Här skulle RKL gärna stötta både i repertoarplanering, marknadsföring och svårbedömda teknikkostnader. Ett stöd vi idag ger är att förhandla med producenter om totalpris – vad ska inkluderas i gaget. Denna diskussion är extra resurskrävande inom dansen. Vi tror att en turné där RKL erbjuder varje förening en dansföreställning som vi bekostar gaget för, ger stöd i marknadsföringen och lyfter diskussionen mellan föreningarna i länet skulle kunna få dem att hitta nya målgrupper och få en publik till dans. Det skulle ge tryggare arrangörer inför framtida repertoarval. Det är av största vikt att föreningarna inte misslyckas med att fylla salongen.

Kostnadsberäkning: 12 kommuner x 20 000 kr i gage plus 5000 kr per förening i marknadsföring och kringarrangemang = **300 000 kr**. RKL kan tänka sig att göra denna satsning under en två- eller treårsperiod och engagera några föreningar i taget.

Riksteatern Kalmar län främjar scenkonsten i länet med olika typer av arrangörsstöd till Riksteaterföreningar och skolor:

Resurser och stöd från Riksteatern Kalmar län

- * Arrangörsstöd/Repertoarstöd/Utbildning
- * Subventioner för scenkonst till barn och unga/skolan

Publik 2018

- * **14296** i offentlig publik i Kalmar län
– 6,5% av den vuxna befolkningen i länet
- * **21878** elever som såg scenkonst
– 45% av eleverna i länet

Med ökade resurser kan Riksteatern Kalmar län:

- * öka Arrangörsstöd/Repertoarstöd/Utbildning
- * öka subventioner för scenkonst till barn och unga/skolan
- * ge extra stöd för dans
- * ge stöd för bygg- och bärhjälp – ett uttalat hinder för många arrangörer
- * ge mer subventioner till resor
- * främja fler scenkonstlokaler – nå fler platser
- * stötta mer i marknadsföring – mer stöd för fyllda salonger

Publikmål med ökade resurser

- * **21900** i offentlig publik i Kalmar län
10 % av den vuxna befolkningen i länet
- * **43 724** elever som ska se scenkonst
90% av eleverna i länet

En fortsatt satsning på scenkonst behövs. Lika viktigt är en ständigt pågående diskussion kring vilka riktlinjer och incitament från Region Kalmar län som måste prioriteras för att nå målen i Kulturplanen och RELEVant.

För Riksteatern Kalmar län

Katarina Johansson, ordförande

Regionala utvecklingsnämnden

Yttrande - Trafikverkets rapport. Längre lastbilar på det svenska vägnätet – för mer hållbara transporter

Förslag till beslut

Regionala utvecklingsnämnden antar redovisat yttrande som sitt svar på Trafikverkets rapport Längre lastbilar på det svenska vägnätet – för mer hållbara transporter.

Yttrandet överlämnas till Trafikverket.

Bakgrund

Region Kalmar län har getts möjlighet att komma med synpunkter på Trafikverkets rapport Längre lastbilar på det svenska vägnätet – för mer hållbara transporter. I remissen ligger att regeringen vill ha synpunkter på förslagen till författningsändringar i rapporten. Detta hindrar givetvis inte att remissinstansen lämnar synpunkter även på övriga delar.

I nästa skede föreslår Trafikverket att en systemanalys genomförs för att identifiera var det finns störst potential med att utöka vägnätet för längre lastbilar i framtiden.

Synpunkter

Region Kalmar län har inte några synpunkter på författningsändringar enligt remissen.

Inför det fortsatta arbetet vill regionen framhålla vikten av att längre lastbilar för näringslivets behov utreds. I Kalmar län finns det företag som kan få en positiv utveckling genom att längre lastbilar tillåts.

Sofia Moestedt
basenhetschef
samhällsplanering och tillväxt

Mats Gunnarsson
samordnare infrastruktur

Bilagor

1. Sammanfattning Trafikverkets rapport Längre lastbilar

Sammanfattning och slutsatser

De transportpolitiska målen ska säkerställa en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning för medborgarna och näringslivet i hela landet. En möjlig del i arbetet med att erbjuda ett effektivt transportsystem är att införa High Capacity Transports (HCT), det vill säga fordon med högre kapacitet, exempelvis i form av längd och tyngd, än vad som är möjligt med dagens konventionella fordon. Möjligheten att trafikera det svenska vägnätet med tyngre lastbilar, med en maxbruttovikt på 74 ton, har tidigare utretts och de första vägarna med bärighetsklass (BK) 4 där detta är tillåtet öppnades för trafik i juli 2018. Andra länder har upplåtit delar av vägnätet även för längre lastbilar. Exempelvis tillåter Finland lastbilar med en längd upp till 34,5 meter på sitt vägnät sedan den 21 januari 2019.

Inom ramen för detta uppdrag har Trafikverket utrett förutsättningarna för att framföra längre lastbilar på det svenska vägnätet, identifierat vilka vägar som det bör tillåtas längre lastbilar på, analyserat konsekvenserna av ett sådant upplåtande samt föreslagit vilka förändringsåtgärder som krävs för att det ska bli möjligt.

För att analysera vilka delar av vägnätet som var lämpliga för längre fordon delades vägnätet in i tre kategorier; motorvägar, övriga mötesfria vägar samt icke mötesfria vägar. Dessutom gjordes en övergripande analys av anslutningar till terminaler som är en kritisk aspekt för att transportörerna ska kunna tillgodogöra sig nyttan med de längre lastbilarna.

I analysen har utgångspunkten varit att de längre lastbilarna ska ha samma funktionalitet som de fordon som infrastrukturen dimensioneras efter idag, med undantag för sådant som inte är möjligt på grund av fordonslängden. För att bedöma om infrastrukturen är lämplig för längre lastbilar har vi tittat på följande aspekter: transportrummet, omgivningsskydd, vägrenar, körfältsbredd, kö och magasinering, korsningar, skadereducering, påfarter och avfarter, växlingssträckor, omkörningsmöjligheter, sikt i korsning, utrymningstider i trafiksignaler, gång- och cykeltrafik, tätortsgenomfarter, rastmöjligheter samt nödstopp.

Resultatet från analysen indikerar att cirka 900 mil vägar teoretiskt sett skulle kunna upplåtas för längre lastbilar, där den ungefärliga fördelningen är 200 mil motorväg, 300 mil övrig mötesseparerad väg och 400 mil icke mötesseparerad väg. Det är dock inte praktiskt möjligt att upplåta alla delar eftersom det är många osammanhängande sträckor.

Trafikverket bedömer att ett sammanhängande vägnät som uppgår till cirka 450 mil kan upplåtas för längre lastbilar inom en snar framtid. Det finns ett antal mindre brister som skulle behöva åtgärdas på längre sikt. Kostnaderna för detta bedöms uppgå till cirka 150 miljoner kronor. De utgörs av vägarna E4, E6, E18 (Karlstad–Stockholm–Kapellskär), E16 (Borlänge–Gävle), E20, E22, Väg 40 (Göteborg–Jönköping–Nässjö), Väg 23 (Hässleholm–Växjö), Väg 25 (Ljungby–Växjö), Väg 44 (Trollhättan–Uddevalla), Väg 73, Väg 56 och 70 (Västerås–Sala–Borlänge) samt Väg 75 (södra länken). Dessa sträckor skulle kunna upplåtas inom ett år, med undantag för sträckorna Väg 23 (Hässleholm–Växjö) och E22 (Karlskrona–Norrköping) som beräknas kunna öppnas för trafik av längre lastbilar till år 2023 respektive 2025.

Ett litet urval av anslutningsvägar till och från centrala hamnar och terminaler har också analyserats översiktligt utifrån ett tillgänglighetsperspektiv. Resultatet av analysen indikerar att det finns smärre brister på flera anslutningsvägar, men totalt sett finns det relativt goda

möjligheter för längre lastbilar att ta sig fram på många av anslutningsvägarna. Trafikverket anser att en översyn av lämpliga anslutningsvägar till och från start- och målpunkterna bör genomföras för att säkerställa att vägnätet blir användbart. Översynen bör ta hänsyn till transportflöden och framtida logistikupplägg där längre lastbilar är inblandade.

För att bedöma konsekvenserna av ett införande av längre lastbilar på det föreslagna vägnätet genomfördes en kvantitativ analys av de samhällsekonomiska effekterna. Även en kvalitativ bedömning av effekter, transportpolitisk måluppfyllelse och fördelningseffekter genomfördes. Utgångspunkt i båda bedömningarna var befintlig kunskap och forskning. Konsekvensanalysen grundar sig på ett antagande om ett fortsatt upplåtande av vägnätet för tyngre lastbilar upp till 74 ton, oberoende av om längre lastbilar tillåts eller inte.

Den kvantitativa analysen visar på en samhällsnytta mellan cirka 9,5 och 14 miljarder kronor. Storleken av nyttorna med ett införande av längre lastbilar är något osäkra, men de sammanvägda effekterna är otvetydigt positiva. Detta eftersom de positiva effekterna vida överstiger de negativa effekterna, vilket förefaller rimligt eftersom det föreslagna vägnätet till stor del har en hög standard samtidigt som nästan hälften av godstransporterna på väg sker på detta vägnät. Det föreslagna vägnätet kan öppnas utan några större åtgärder, men det finns ett smärre anpassningsbehov på längre sikt där kostnaderna uppskattas till cirka 150 miljoner kronor. De åtgärder i det föreslagna vägnätet som redan är planerade att genomföras de kommande åren kommer att skapa ännu bättre förutsättningar för att tillåta längre lastbilar.

Enligt den samhällsekonomiska kalkylen kommer ett införande av längre lastbilar att bidra till positiva effekter på trafiksäkerheten. Det följer framförallt av att vägnätet trafikeras av ett lägre antal lastbilar, vilket minskar risken för frontalkollisioner. Det vägnät som föreslås upplåtas i ett första skede består också till stor del av mötesseparerade vägar och de övriga vägarna är relativt breda och anses ha en god väggeometri och därför bedöms trafiksäkerheten inte påverkas negativt. Det finns dock viktiga aspekter som bör beaktas som inte ingår i kalkylen, framförallt på de vägar som inte är mötesseparerade. Det tar längre tid att köra om ett längre fordontåg och längre omkörningstid innebär att omkörande fordon befinner sig i mötande körfält under en längre tid, vilket kan bidra till ökade kollisionsrisker. Trafiksäkerheten för oskyddade trafikanter bedöms förbli opåverkad på vägnätet, men en annan faktor som behöver tas i beaktande är upplevd osäkerhet, eller otrygghet, hos oskyddade trafikanter som blir omkörda av längre lastbilar.

Storleken på nyttorna med att tillåta längre lastbilar avgörs delvis av hur effekter på överflyttningar och inducerad trafik ser ut. Den ökning av transportkostnadseffektiviteten som längre lastbilar ger upphov till leder, allt annat lika, till viss överflyttning från järnväg och sjöfart till väg. Enligt tidigare studier är storleksordningen på överflyttningar och inducerad trafik dock osäker, främst eftersom styrmedel och andra incitament också påverkar lastbilarnas transportkostnadseffektivitet. Genom att kombinera ett upplåtande av vägnätet för längre lastbilar med tillgång till kombiterminaler samt styrmedel och andra incitament finns en möjlighet att neutralisera oönskade överflyttningseffekter och istället främja överflyttning till järnväg och sjöfart samt intermodala transporter. Mer kunskap om överflyttningseffekter behövs i framtiden.

När det krävs mindre lastbilar för att transportera samma godsmängder leder det till reduktioner av koldioxidutsläpp, luftföroreningar och annan miljöpåverkan. Både längre och tyngre lastbilar är mer klimateffektiva än enbart tyngre lastbilar. Klimateffektiviteten skulle desutom gynnas ytterligare av ett samtidigt införande av styrmedel och andra incitament som bidrar till att dämpa överflyttningseffekter samt möjliggöra för intermodala transporter.

För att nyttorna med längre lastbilar ska infrias krävs att ett antal förutsättningar är uppfyllda; antagandena om krav på fordonens egenskaper samt infrastrukturutformning bör vara uppfyllda för att säkerställa att tillgängligheten, framkomligheten och trafiksäkerheten bibehålls, regelefterlevnad behöver säkerställas, transporterna bör kunna nå ända fram till start- och målpunkter eller annan lämplig omlastningsplats, tillräckliga omledningsvägar bör finnas för att säkerställa redundans och minimera störningar vid incidenter, och takten för och omfattningen av upplåtandet bör vara transparent så att näringslivet utan alltför stora affärsmässiga risker kan ställa om efter och ta del av de nya förutsättningarna.

Huvuddragen i Trafikverkets förslag till författningsändringar är dessa:

- Det införs en möjlighet att på vissa i föreskrifter utpekade vägar föra fordonståg som är upp till 34,5 meter långa, under förutsättning att de följer det EU-gemensamma modulsystemet. (trafikförordningen)
- Trafikverket respektive kommunerna ges, i egenskap av väghållare, bemyndigande att meddela föreskrifter om vilka allmänna vägar som de längre fordonstågen ska få trafikera. (trafikförordningen)
- Ägaren av ett fordon åläggs, vid sidan av föraren, ett ansvar för att den största tillåtna längden för ett fordon inte överskrids. (trafikförordningen)
- Ett nytt vägmärke införs i form av ett lokaliseringsmärke för vägvisning av de längre fordonstågen. (vägmärkesförordningen)

Trafikverkets förslag:

1. Transportstyrelsen bör i samråd med andra berörda myndigheter i enlighet med det föreslagna bemyndigandet identifiera vilka ytterligare krav på längre fordonståg (längre än 25,25 meter) som krävs för att bibehålla en hög nivå på trafiksäkerhet, tillgänglighet och framkomlighet i transportsystemet.
2. Trafikverket bedömer att ett vägnät i ett sammanhängande transportstråk som uppgår till cirka 450 mil kan upplåtas för längre lastbilar i ett första skede. Stora delar av detta vägnät skulle kunna öppnas för trafik inom ett år, och hela det föreslagna vägnätet bedöms kunna öppnas till år 2025. Det finns redan planerade åtgärder som skapar förutsättningar för att trafikera vägnätet med längre lastbilar i Nationell plan för transportsystemet 2018–2029. De delar som inte kan öppnas direkt planeras öppnas successivt i takt med att de planerade åtgärderna genomförs.
3. En fördjupad utredning bör påbörjas för att analysera vilka logistiska behov som finns för att transporter med längre lastbilar ska kunna ske på ett effektivt sätt. Det inkluderar bland annat att utefter det föreslagna vägnätet identifiera vilka

transportflöden som är aktuella, vilka logistikupplägg som är effektiva och vilka anslutningsvägar till start- och målpunkter som är lämpliga för längre lastbilar. En övergripande analys visar att det finns relativt goda förutsättningar att finna lämpliga anslutningsvägar. Det framgår dock av de synpunkter som inkommit från kommuner att det finns behov av en särskild utredning. En sådan utredning bör initieras så snart som möjligt om det finns en ambition att börja trafikera vägnätet med längre lastbilar. Förslagsvis blir Trafikverket ansvarig för en sådan utredning och genomför den i samråd med berörda kommuner.

4. Trafikverket bör tillsammans med branschen skapa former för och inleda dialog med näringslivet om det fortsatta upplåtandet av ett vägnät för längre lastbilar. Den genomförda analysen visar att det finns en potential att öppna upp ett nästan dubbelt så stort vägnät som det som föreslås i ett första skede. Trafikverket avser att fortsätta att analysera möjligheterna till att utöka vägnätet för längre lastbilar utifrån vägarnas lämplighet och vilka åtgärdsbehov som finns på dessa sträckor samt mellanliggande delar för att de ska kunna öppnas i ett sammanhängande vägnät. Den analysen kan sedan användas i en dialog med näringslivet i syfte att genomföra rätt åtgärder för att kunna realisera största möjliga nytta för samhället.

5. Förslagen som är tänkta att bidra till goda förutsättningar för regelefterlevnad bör genomföras. Trafikverket bidrar med att märka ut vägnätet med lokaliseringsmärke där det finns behov för att underlätta att göra rätt. Trafikverket anser att det krävs en viss erfarenhet och utbildning för att framföra de längre lastbilarna på ett trafiksäkert sätt och föreslår därför att transportbranschen själva ansvarar för att både ägare och förare har relevant kompetens i form av erfarenhet och utbildning. Förslagsvis kan en utbildning tillhandahållas av ledande branschorganisationer och sedan rekommenderas till transportföretagen. I linje med det föreslår även Trafikverket att både föraren och ägaren har ansvar för och kan ställas till svars för överträdelse av största tillåtna längd.

6. Fortsatt forskning inom området behövs för att öka kunskaperna och bidra till ett effektivt och långsiktigt hållbart införande av HCT-fordon på det svenska vägnätet. Den framtida forskningen bör ha fokus på de delar där det finns stora behov av mer kunskap för att möjliggöra ett effektivt och mer omfattande upplåtande av vägnätet. Det innebär bland annat att öka kunskapen om hur de längre lastbilarna fungerar för transporter utanför det större vägnätet. Forskningen bör även vara inriktad på att öka kunskapen om multi- och intermodala transportupplägg där längre lastbilar ingår som en del i transportkedjan.

Regionala utvecklingsnämnden

Yttrande - utredning för ett effektivt offentligt främjande av utländska investeringar (UD 2018:01)

Förslag till beslut

Regionala utvecklingsnämnden antar redovisat yttrade som sitt svar på remissen - Utredning för ett effektivt offentligt främjande av utländska investeringar (UD 2018:01).

Yttrandet överlämnas till Utrikesdepartementet.

Bakgrund

Region Kalmar län är av regeringskansliet utsedd till remissinstans för Utrikesdepartementets utredning av arbetet med att främja utländska investeringar i Sverige.

Delbetänkandet behandlar uppdraget om en förbättring av den samlade strategiska marknadsföringen av Sverige som destination för utländska investeringar. Utländska investeringar bidrar till ökad tillväxt, produktivitet och innovation samt internationalisering av svensk ekonomi. På en internationell marknad med globala värdekedjor ökar betydelsen av strategisk marknadsföring av och kommunikation om Sverige som destination för utländska investeringar. Det är idag flera statliga aktörer involverade i detta arbete men det huvudsakliga ansvaret ligger idag på Svenska Institutet samt Business Sweden. Ett av syftena med utredningen är att klargöra ansvarsfördelningen mellan olika aktörer, samt ge förslag till uppdrag av insatser som utredningen anser idag brister.

I delbetänkandet drar utredaren ett antal slutsatser:

1. De styrkeområden som olika regioner valt att lyfta fram är ofta desamma och också ofta liknande andra länders prioriterade områden. Detta skapar därför en konkurrens mellan regionerna i Sverige som mellan regioner i norra Europa.
2. Framgångsfaktorer och styrkeområden skulle kunna bli skarpare genom en mer framåtblickande analys av kommande investeringsbehov.
3. Svenska Institutet bör ha det övergripande ansvaret för att samordna Sveriges varumärkesbyggande.

4. Business Sweden bör arbeta fram en strategi och kommunikationsplan vilket saknas idag.
5. Ökade resurser för att möjliggöra tillgängligheten till potentiella investerare på deras hemmamarknader (utlandsrepresentation).
6. Utveckla metoder för eftervård, dvs uppföljning av en utländsk investering.
7. 72% av företagen som investerat i Sverige de senaste 5 åren planerar att expandera. Det största hindret man ser för expansion är att hitta rätt kompetens. Detta särskilt inom branscherna eftermarknad, produktutveckling samt affärstjänster.
8. Faktorer som marknad o effektivitet anger företagen som mycket starka anledningar till att investera i Sverige. Faktorer som rangordnas lågt är tillgång till prisvärd energi och andra insatsvaror samt tillgång till bostäder.

Sammanfattning av Region Kalmar läns yttrande

Inledningsvis tycker Region Kalmar län att initiativet till utredningen är mycket lovvärt då vi också ser att behov att se över arbetet med internationellt investeringsfrämjande på nationell och regional nivå. Framförallt finns det behov av att titta på hur vi kan stärka arbetet genom samverkan mellan de olika nivåerna (nationellt, regionalt och lokalt).

Region Kalmar län kan till stora delar ställa sig bakom utredarens slutsatser. Särskilt gäller detta vikten av att tydliggöra och samordna de olika statliga aktörernas roller i arbetet med att främja utländska investeringar. I arbetet med att jobba fram styrkeområden är också dialogen med regionerna väsentlig, samt att detta arbete också kopplas till andra pågående processer där departement, framförallt Näringsdepartementet, och regionerna är involverade. Exempel på detta är arbetet med strategier för Smart Specialisering.

Ett förslag handlar om att stärka det regionala investeringsfrämjandet genom att ge ett uppdrag med medföljande statligt basfinansiering på 50%. Det är positivt att utredaren förslår ett uppdrag med statligt basanslag till regionerna för att bedriva investeringsfrämjande arbete. I andra frågor erbjuder staten regionerna att ta på sig vissa uppdrag. Regionerna kan då välja om man vill ha uppdraget eller inte. Då förutsättningarna skiljer sig mycket åt mellan regionerna, inte minst vad man kan erbjuda en utländsk investerare, hur kommunernas förutsättningar ser ut osv, kan ett erbjudande vara bättre än att ge ett symmetriskt uppdrag. Att arbetet inte ska bedrivas i projektform är helt korrekt då det blir kortsiktigt, svårt att bygga kompetens och tillit. Arbetet måste kopplas tydligt till det övriga tillväxtarbetet i regionen och bli en naturlig del i helheten. Med erfarenhet från tidigare investeringsfrämjande arbete kan det också vara lämpligt att ställa krav på, alternativt skapa incitament för, län att samarbeta i syfte att få fram skarpa erbjudanden.

Med erfarenhet av det investeringsfrämjande arbetet som Region Kalmar län bedrivit ställer vi oss också bakom slutsatsen att det finns behov av att utveckla metoder för eftervård. Arbetet måste ske i en nära samverkan mellan framförallt regionala och kommunala aktörer. Även här bör rollfördelningen vara tydlig.

Helena Nilsson
regional utvecklingsdirektör

Bilagor

1. Yttrande Utredning för ett effektivt offentligt främjande av utländska investeringar, daterat 190805
2. Sammanfattning - Bättre kommunikation för fler investeringar

Yttrande över Del- och slutbetänkande för ”Utredningen för ett effektivt främjande av utländska investeringar” (UD2018:01)

Inledningsvis tycker Region Kalmar län att initiativet till utredningen är mycket lovligt då vi också ser att behov att se över arbetet med internationellt investeringsfrämjande på nationell och regional nivå. Framförallt finns det behov av att titta på hur vi kan stärka arbetet genom samverkan mellan de olika nivåerna (nationellt, regionalt och lokalt).

Region Kalmar län kan till stora delar ställa sig bakom utredarens slutsatser. Särskilt gäller detta vikten av att tydliggöra och samordna de olika statliga aktörernas roller i arbetet med att främja utländska investeringar. I arbetet med att jobba fram styrkeområden är också dialogen med regionerna väsentlig, samt att detta arbete också kopplas till andra pågående processer där departement, framförallt Näringsdepartementet, och regionerna är involverade. Exempel på detta är arbetet med strategier för Smart Specialisering.

Med erfarenhet av det investeringsfrämjande arbetet som Region Kalmar län bedrivit ställer vi oss också bakom slutsatsen att det finns behov av att utveckla metoder för eftervård. Arbetet måste ske i en nära samverkan mellan framförallt regionala och kommunala aktörer. Även här bör rollfördelningen vara tydlig.

Slutbetänkande – Effektivt investeringsfrämjande för hela Sverige

Slutbetänkandet behandlar uppdraget om ett samlat system för rapportering av investeringshinder samt uppdraget om en tydlig målformulering, ansvarsfördelning och samverkan mellan de olika aktörerna i investeringsfrämjandet.

Utredningen visar på ett tydligt behov av att stärka Sverige i konkurrensen om internationella investeringar. Förslaget handlar främst om förslag som berör den nationella nivån men det finns också förslag som tydlig berör det regionala arbetet.

Utredningens föreslagna åtgärder och Region Kalmars synpunkter:

1. Business Sweden (BS) ska öka dialogen avseende säkerhetsrisker med myndighet som regeringen utser.

Business Sweden bistår regionala investeringsfrämjare med bakgrundskontroll av potentiella utländska investerare.

Synpunkter: Då upplevelsen av att behovet av kontroll ökar är det mycket positivt om den nationella nivån i form av Business Sweden kan bistå regionerna i detta.

2. Stärk Business Swedens kapacitet att arbeta med långsiktigt strategiskt viktiga investeringar för Sverige.

- BS ska ges i uppdrag att tillsammans med regionerna identifiera och utveckla investeringsmöjligheter av speciellt hög strategisk betydelse samt marknadsföra dessa mot lämpliga internationella företag

- projektgrupper ska skapas för enskilda strategiska områden inom vilka relevanta aktörer kraftsamlar aktiviteter.

Synpunkter: Region Kalmar län anser att det är mycket positivt att regionerna föreslås vara en part i arbetet med att identifiera och utveckla investeringsmöjligheter av speciellt hög strategisk betydelse. Detta kan också bidra till att utveckla en gemensam kompetens inom investeringsfrämjandet.

3. Intensifiera nyttjandet av handelssekreterarna genom följande antal åtgärder:

- BS utvecklar tillsammans med Utrikesdepartementet interna riktlinjer för handelssekreterarna för att stärka deras roll i investeringsfrämjandet

- Handelssekreterarna på BS prioriterade marknader för investeringsfrämjande erbjuds kompetensutveckling inom ett antal områden; bl a inom regionala styrkeområden

Synpunkter: Region Kalmar län ställer sig bakom förslaget. Det kan vara ett bra sätt att effektivisera det nationella arbetet med investeringsfrämjandet.

4. Ge utlandsmyndigheter i prioriterade länder ett tydligare proaktivt investeringsfrämjande uppdrag.

Synpunkter: Tydliga mål och strategier för det investeringsfrämjande arbetet som också är väl kommunicerat med relevanta aktörer på nationell och regional nivå borde underlätta det gemensamma arbetet. Att nyttja befintliga utlandsmyndigheter och deras nätverk skulle stärka ett resurseffektivt arbetssätt på den internationella arenan.

5. Öka Business Swedens (BS) kapacitet att stötta regioner i investeringsfrämjandet. Resurserna ska gå till ytterligare en heltidstjänst på BS som bl a ska erbjuda kompetensutveckling.

Synpunkter: Med bakgrund av de slutsatser utredaren gör utifrån de dialoger man fört med regioner som aktivt bedriver ett investeringsfrämjande arbete samt erfarenheter från Nederländerna, ställer sig Region Kalmar län bakom förslaget.

6. Stärk det regionala investeringsfrämjandet genom ett statligt basanslag.

Ställ krav på regionerna via villkorsbeslutet på återrapportering, samverkan och grundläggande investeringsfrämjandetjänster.

Synpunkter: Det är positivt att utredaren förslår ett statligt basanslag till regionerna för att bedriva investeringsfrämjande arbete. I andra frågor arbetar man från statens sida i vissa fall via "erbjudanden" till regionerna, där regionerna kan välja om man vill ha uppdraget eller inte. Då förutsättningarna skiljer sig mycket åt mellan regionerna, inte minst vad man kan erbjuda en utländsk investerare, hur kommunernas förutsättningar ser ut osv, kan ett erbjudande vara bättre än att ge ett symmetriskt uppdrag. Att arbetet inte ska bedrivas i projektform är helt korrekt då det blir kortsiktigt, svårt att bygga kompetens och tillit. Arbetet måste kopplas tydligt till det övriga tillväxtarbetet i regionen och bli en naturlig del i helheten. Med erfarenhet från tidigare investeringsfrämjande arbete kan det också vara lämpligt att ställa krav på, alternativt skapa incitament för, län att samarbeta i syfte att få fram skarpa erbjudanden.

7. Svenska Institutet ges i uppdrag att marknadsföra Sverige gentemot internationell kompetens och talang.

Synpunkter: Region Kalmar län ställer sig bakom förslaget.

8. Se över synergier och samverkan mellan innovation och investeringsfrämjandet.

Synpunkter: Det är viktigt att det investeringsfrämjande arbetet är del i en helhet på nationell nivå med tillväxtfrämjande arbetet och att det synkroniseras med andra pågående processer, t ex arbetet med att ta fram strategier för Smart Specialisering.

9. Införliva en skrivning om investeringsfrämjande i Svenska Kraftnäts regleringsbrev.

Inga synpunkter.

10. Anta en strategi för investeringsfrämjande som del i den fortsatta exportstrategin.

Synpunkter: Region Kalmar län ställer sig bakom förslaget.

11. Säkerställ att alla rapporterade investeringshinder omhändertas genom inrättande av en nationell investeringssamordnare

Tydliggör Business Swedens uppdrag i relation till rapportering av investeringshinder.

Synpunkter: Region Kalmar län ställer sig bakom förslaget.

Sammanfattning

Utländska investeringar¹ bidrar till ökad tillväxt, sysselsättning, produktivitet och innovation samt internationalisering av svensk ekonomi. På en internationell marknad med globala värdekedjor ökar betydelsen av strategisk marknadsföring av och kommunikation om Sverige som destination för utländska investeringar.

Denna utrednings uppdrag är att göra en översyn av det offentliga främjandet av utländska investeringar i Sverige. Delbetänkandet behandlar uppdraget om en förbättring av den samlade strategiska marknadsföringen av Sverige som destination för utländska investeringar.

Det finns många aktörer som är involverade i investeringsfrämjandet i Sverige. Sveriges export- och investeringsråd (Business Sweden) ansvarar för det statligt finansierade investeringsfrämjandet. Även regionala och lokala investeringsfrämjandeaktörer har en central roll då alla investeringar sker i ett lokalt sammanhang. Till detta tillkommer berörda myndigheter och andra offentliga och privata aktörer. Utredningen ska i slutbetänkandet analysera och föreslå förbättringar i fråga om målformulering, ansvarsfördelning och samverkan mellan aktörer. Uppdraget innefattar även att identifiera hinder för investeringar och lämna förslag på hur berörda myndigheter och andra offentliga aktörer kan involveras för en samordnad rapportering av sådana investeringshinder. Dessa frågor berörs inte i delbetänkandet.

¹ Utländska investeringar är ett brett begrepp med vilket utredningen syftar på direktinvesteringar i form av nyetableringar, förvärv och fusioner, liksom samarbetsavtal och investeringar i forsknings- och innovationssamarbeten samt expansionsinvesteringar.

Slutsatser

Utredningen drar ett antal övergripande slutsatser:

1. Arbetet med såväl nationella framgångsfaktorer som lokala och regionala styrkeområden bedrivs med kraft och framgång runt de behov som uppstår och efterfrågas. Det innebär att relativt många regioner har identifierat samma eller liknande styrkeområden och att Sveriges framgångsfaktorer och styrkeområden ofta är relativt lika andra länders. Inom de områden som valts är därför konkurrensen stor både mellan regioner i Sverige och mellan regioner i norra Europa.
2. Framgångsfaktorer och styrkeområden skulle kunna bli skarpare genom en mer framåtblickande analys av de kommande investeringsbehoven och på vilket sätt Sverige skulle kunna positionera sig för att marknadsföra sig mot den typen av investeringar. Det tar tid att etablera en upplevelse av ett land, och genom ett mer proaktivt förhållningssätt till positionering skulle Sverige kunna finna mer unika styrkeområden och arbeta upp en förståelse för svenska framtida framgångsfaktorer.
3. Svenska institutet (SI) bör ha det övergripande generella ansvaret för att samordna varumärkesbyggandet för Sverige, och i det arbetet lägga en bas som fungerar för såväl bistånd och demokrati som export och investeringar i Sverige. I det ingår att arbeta med och genom Nämnden för Sverigefrämjande i utlandet (NSU) och göra NSU och framför allt dess arbete mer känt hos de många olika intressenterna inom svenskt varumärkesbyggande.
4. Det saknas i dag en strategi och kommunikationsplan specifikt för att öka de utländska investeringarna i Sverige. En sådan bör utvecklas av Business Sweden, i nära samarbete med Utrikesdepartementet (UD) som uppdragsgivare. Strategin, den strategiska planen och framför allt innehållet i kommunikationen bör vidare förankras med deltagarna i samverkansgruppen Team Sweden Invest för att säkra att alla som har intresse kan förstärka kommunikationen och undvika suboptimering och motverkande kommunikation.

5. De svenska insatserna för att finna, bearbeta och utveckla kundrelationer med potentiella investerare är väl utvecklade. Ett program för att öka digitala stöd i processen och integrera säljverksamhet med kommunikation genomförs av Business Sweden under 2018. Såväl intervjuer med svenska främjandeaktörer och utländska främjandeorganisationer som jämförelser av resurser visar tydligt att Sverige riskerar att halka efter i utlandsrepresentationen för investeringsfrämjandet. Därför föreslås ökade anslag för att Sverige ska kunna företrädas nära de potentiella investerarnas hemmamarknad, gärna i kombination med svenska innovations- och forskningsråd.
6. Sverige har en utvecklade eftervård av de företag som har investerat i landet. Jämförbara länder har en betydligt effektivare kontakt med företagen genom uppföljande intervjuer, enkätundersökningar och olika former av nätverkande. Andra länder har också mer utvecklade metoder för att välkomna personal och medföljande när nya företag etablerar sig i landet. I de länder där eftervården prioriteras utgör också investeringar av nyetablerade företag en betydande andel av de utländska investeringarna. Utländsk personal som etablerat sig i Sverige är också ofta viktiga påverkare inför nya beslut både i sina egna företag och gentemot andra företag i hemlandet. Därför bör Sverige utveckla en mer aktiv organisation både nationellt och regionalt för att följa upp hur företagen upplever sin etablering, vilket stöd man behöver för att göra tilläggsinvesteringar och säkerställa att personal och medföljande trivs i Sverige.
7. Det finns en i huvudsak starkt positiv upplevelse av Sverige bland de utländska företag som har etablerat sig här. I en enkätundersökning som Business Sweden har genomfört i nära samarbete med utredningen uppgår 72 procent av företagen som har investerat i Sverige de senaste fem åren att de planerar att expandera sin verksamhet i landet inom de närmaste åren. I ett s.k. lojalitetstest, eller en mätning av Net Promoter Score (NPS), får Sverige ett index på 5 procent, vilket antyder att respondenterna generellt sett har en benägenhet att tala väl om Sverige. Svårigheter att hitta rätt kompetens är det viktigaste hindret för att expandera i Sverige. Kompetensbristen upplevs som speciellt allvarlig inom branscherna eftermarknad, produktutveckling och affärstjänster.

8. En rangordning av olika styrke- och svaghetsområden visar att företagens representanter upplever att faktorer som berör marknad och effektivitet talar mycket starkt för att investera i Sverige, medan tillgång till prisvärd energi och andra insatsvaror och tillgången på bostäder rangordnas lågt:
- *Marknad och effektivitet.* De tillfrågade företagen upplever att närheten till kunder, bra flygförbindelser och närhet till samarbetspartners talar mycket starkt för att investera i Sverige.
 - *Arbetsmarknad.* Även arbetsmarknadsrelaterade faktorer som tillgång till kompetens, låg nivå av arbetsmarknadskonflikter och svensk ledarskapskultur ses generellt som relevanta styrkeområden för Sverige.
 - *Innovationsinsatser.* De svenska insatserna för att främja samarbete och innovation – samverkan om forskning och utveckling samt svenska testmarknader hamnar i mitten av de testade potentiella styrkeområdena.
 - *Att leva i Sverige.* Att leva i landet upplevs som ett starkt talande skäl för att investera i Sverige vad beträffar livskvaliteten för medföljande och Sveriges väl utvecklade jämställdhet och jämlikhet. En mycket negativ uppfattning om tillgången till bostäder drar dock ned snittvärdet inom kategorin.
 - *Att verka i Sverige.* De företag som svarade i undersökningen upplever inte möjligheterna att rekrytera kompetens från utlandet som en faktor som talar till Sveriges fördel. Inte heller priset på energi och insatsvaror eller möjligheterna att bedriva hållbar produktion och få tillgång till grön el upplevs som några starka skäl till att etablera sig i Sverige.

Kostnader

I tabellen nedan ges en översikt av de förslag med kostnadspåverkan som presenteras i utredningen.

Förslag i utredningen med kostnadspåverkan

Förslag	Kostnad, årlig, tkr	Ansvarig
Stärk Business Swedens kommunikationskapacitet för investeringsfrämjande genom att etablera en kommunikationsstrategi, utveckla en kommunikationsplan och öka resurser för kampanjer och digitala verktyg för att förstärka Sveriges attraktivitet som investeringsland, öka medvetenheten om Sveriges framgångsfaktorer och styrkeområden, samt vidga förståelsen för samverkansprogrammen och testbäddar.	12 000	Business Sweden
Säkerställ och formalisera en "kontaktpunkts-funktion", eller SPOC (Single Point of Contact). En sådan SPOC ska vara en samordnande funktion som bistår den nationella eller regionala kundansvarige med kartläggning av behov och myndighetskontakter.	2 500	Business Sweden
Skapa en framtidsorienterad analys av styrkeområden. Tillväxtanalys ges i uppdrag att undersöka framtidens potentiella svenska styrkeområden och årligen dra slutsatser, arrangera möten och samordna med andra tillväxtorienterade myndigheter och verksamheter.	2 000	Tillväxtanalys
Inrätta en Welcome to Sweden-funktion. Business Sweden bör studera de olika försök att etablera Welcome to Sweden-funktioner och expatcenters, bl.a. Lund, Göteborg och Stockholm. 2 miljoner kronor bör avsättas under 2019 för att genomföra pilotprojekt på en sådan funktion, samt etablera expat-nätverk. Ett koncept bör utvecklas och finansiering säkras så att fler regioner kan anamma den i ett nationellt system. Samma summa bör avsättas för att framgent kunna samordna sådana funktioner regionalt och lokalt.	4 000	Business Sweden
Stärk eftervärden av gjorda investeringar. Etablera en pilot där Business Sweden följer upp gjorda investeringar i Sverige genom intervjuer, enkätundersökningar och fortsatt stöd vid potentiella nya investeringar. En sådan "investor relations"-funktion ska ansvara för utvärdering av företagens upplevelser av Sverige och baserat på de insikterna författa årsrapporter om investeringsklimatet.	4 000	Business Sweden
Inrätta verktyg och en kommuncoach. En stödfunktion och kommuncoach inrättas på Business Sweden i syfte att stötta lokala företrädare inför investeringsbesök i beslutsprocessen.	800	Business Sweden
Ökad permanent utlandsrepresentation för investeringsfrämjande.	15 000	Business Sweden
Parallellt med de framgångsrika exportfrämjandeinsatserna inom Born Globals-uppdraget och programmet Going Global bör en verksamhet inrättas för att inom samma ramar gynna även investeringsfrämjandet.	750	Business Sweden, SISP

Stärk Svenska institutets roll i samordningen och utvecklingen av det generella varumärkesarbetet för Sverige.	2 000	Svenska institutet
Utvärderingsuppdrag Tillväxtanalys (totalt 4 mnkr, periodiserad över de kommande fyra åren).	1 000	Tillväxtanalys
Summa	44 050	

Det är utredningens bedömning att de föreslagna åtgärderna inom fyra år kommer att ha en avsevärt positiv effekt på statsfinanserna eftersom de bidrar till ökad ekonomisk aktivitet och därmed högre sysselsättning och större skatteintäkter.

Business Sweden uppskattar att de har en potential att i det närmaste fördubbla antalet högkvalitativa investeringar (så kallade HQI) till 50 stycken per år från och med 2020 – förutsatt att man kan använda större resurser för marknadsföring, försäljning och eftervård. Utredningen menar att de förslag som presenteras i detta delbetänkande bör kunna räcka för en sådan positiv utveckling.

De samhällsekonomiska effekterna av 20 fler HQI per år torde vida överstiga de förslag till kostnadsökningar som utredningen föreslår. Tidigare analyser som är gjorda på uppdrag av Invest Sweden visar på stora positiva samhällseffekter av investeringsfrämjande. Den senaste analysen som kommit till utredningens kännedom är dock från 2011.

Därför bör de satsningar som här föreslås utvärderas efter fyra år, dvs. under 2023, för att säkerställa att de insatser som möjliggjorts genom satsningarna netto har bidragit positivt till den svenska samhällsekonomin.

Tillväxtanalys bör få i uppdrag att utveckla en utvärderingsmodell för investeringsfrämjandet på samhällsekonomin och utvärdera de satsningar som här föreslås. Om åtgärderna inte bidrar positivt till statens finanser och ekonomiska utveckling bör de omprövas eller avskaffas.

Under de förutsättningarna bör finansieringen av förslagen i första hand ske genom ökade anslag i den kommande budgetberedningen.

I andra hand bör förslagen finansieras genom omfördelning av sakanslagen för myndigheter eller medel för regeringsuppdrag till andra organisationer som är inblandade i svenskt tillväxtfrämjande och arbetet med Sverigebilden.

Regionala utvecklingsnämnden

Verksamhetsberättelse 2018 Idrott och folkhälsa

Förslag till beslut

Regionala utvecklingsnämnden tar informationen till protokollet.

Bakgrund

Idrott och folkhälsa är en samverkan mellan Smålandsidrotten (Smålands Idrottsförbund och SISU Idrottsutbildarna Småland) och regioner i Jönköpings, Kalmar och Kronobergs län. Samverkan har pågått i treårsperioder sedan år 2000. Samverkansarbetet har redovisats och utvärderats årligen och sammantaget visar det på ett lyckat samarbete. Förhoppningen är att arbetet kan fortsätta tillsammans genom den samverkansöverenskommelse som finns för att utveckla folkhälsan i Småland 2018-2020.

Sofia Moestedt
basenhetschef

Bilagor

1. Verksamhetsberättelse 2018 Idrott och folkhälsa

Idrott och folkhälsa

Verksamhetsberättelse 2018

Sammanfattning

Samverkansöverenskommelsen mellan Smålandsidrotten och de tre regionerna i Småland, "Idrott och Folkhälsa 2018-2020", är indelad i fyra insatsområden inom vilka parterna under år 2018 har genomfört och följt upp olika aktiviteter. De olika insatsområdena är:

- Allmänna insatser
- Insatser riktade gentemot barn och ungdomar
- Insatser för breddad och riktad motionsverksamhet
- Insatser som vänder sig till seniorer

Under allmänna insatser finns ett flertal verksamheter som kunskapsspridning kring rörelseförståelse och nationella rekommendationer för fysisk aktivitet. Dessutom har det etablerats nya kontaktytor mellan personal på Smålandsidrotten och tjänstemän inom folkhälsoområdet hos regioner och kommuner i Småland. Under allmänna insatser har det även bedrivits ett gediget arbete kring Fysisk aktivitet på recept (FaR), bl.a. har det utbildats 25 nya FaR-ledare.

Under året har det arrangerats fyra föreläsningstillfällen med professor Carl Johan Sundberg, två i Växjö och två i Jönköping, på temat "Träna rätt, må bättre och lev längre". Totalt medverkade cirka 200 anställda inom hälso- och sjukvården och cirka 250 personer huvudsakligen från föreningslivet.

Seniorsatsningen Sund Smart Stark Senior!, en form av idrotts-/hälsoskola för pensionärer, har genomförts i Värnamo, Vimmerby, Borgholms och Jönköpings kommuner.

Inledning

Här redovisas den verksamhet som genomfördes under år 2018 inom samverkansöverenskommelsen "Idrott och folkhälsa 2018-2020". Redovisningen är uppdelad i de fyra insatsområdena. Avslutningsvis finns en ekonomisk redovisning.

Överenskommelsens operativa grupp har under året haft fyra gemensamma möten, därutöver har det genomförts träffar regionvis. Den strategiska gruppen hade ett möte inbokat i november men som blev framskjutet och genomfördes istället i januari 2019.

Allmänna insatser

Utbildning kring rekommendationer avseende fysisk aktivitet och begreppet rörelseförståelse

I syfte att utbilda personer med olika roller inom idrotten kring de nationella rekommendationerna för fysisk aktivitet, samt behovet av rörelseförståelse och allsidig träning, har det tagits fram ett särskilt kort (se bilaga). Kortet delas ut i olika sammanhang där Smålandsidrotten och regionerna lyfter dessa frågor. Under året har kortet delats ut vid många olika tillfällen, exempelvis vid seniorträffar där vi föreläst om vikten av fysisk aktivitet, vid föreningsbesök och internt inom Smålandsidrotten. Fortsatt spridning kommer att ske under 2019.

Under året har Riksidrottsförbundet arbetat fram material kring vikten av rörelseförståelse och frågan belyses numera i alla idrottsövergripande ledarutbildningar som vi arrangerar.

Initierat av "Idrott och Folkhälsa" har en variant av tematräffar "3 i 1" tagits fram. Det är träffar som vänder sig till barn, ledare och föräldrar, och de innehåller utbildning i rörelseförståelse, kost och akut skadehantering. Tematräffarna finns nu i Smålandsidrottens ordinarie kursprogram och har realiserats i Kalmar län (Pukebergs BK pojklag -06, 27 st varav 14 barn).

För att öka kunskapen kring rörelseförståelse erhöll idrottsledare, Smålandsidrottens personal m.fl. under hösten utbildning av Dean Krieellars, en av världens ledande forskare/utbildare inom området.

Kontaktytorna mellan idrottskonsulenter och tjänstemän inom folkhälsoområdet i kommunerna och regionerna har utvecklats. Till exempel har länsvisa möten mellan regionernas folkhälsoavdelningar och Smålandsidrotten genomförts och lokala idrottskonsulenter har uppmanats att etablera kontakt med kommunala tjänstemän med ansvarsområde folkhälsa i sina respektive kommuner. Flera nya kontaktytor har skapats och i Kalmar län kommer ett mötestillfälle att erbjudas när den nybildade regionen bjuder in till kommunalt folkhälsonätverk. För att underlätta kontakterna togs det under våren fram en folder som beskriver hur idrotten vill arbeta med, och samverka med fler aktörer, inom folkhälsoområdet (se bilaga).

Fysisk aktivitet på recept (FaR)

(Inom detta område har det skett samverkan med regionerna i Jönköpings och Kronobergs län)

FaR-ledarutbildning

Sedan flera år tillbaka erbjuds inom "Idrott och Folkhälsa" både fysisk och digital FaR-ledarutbildning. Det har av olika skäl inte genomförts några fysiska FaR-ledarutbildningar under 2018. Inför 2019 har den operativa gruppen därför beslutat att i Jönköping undersöka om det är behov av ett omtag kring den fysiska, och eventuellt även av den digitala, FaR-ledarutbildningen. Bland annat ska det ske genom dialog med FaR-ledare.

Under året har däremot flera ledare utbildats och godkänts som FaR-ledare via den helt webbaserade FaR-ledarutbildningen. Tabellen nedan visar antalet godkända ledare från respektive län. Samtliga godkända ledare har efter att de blivit godkända fått erbjudande om att marknadsföra sina aktiviteter på www.farsmaland.se.

Tidigt under året kompletterades den digitala utbildningen med en pop up-ruta som extra belyser vikten av att FaR-ledaren skapar relationer med hälso- och sjukvårdsenheter i dennes upptagningsområde. Exempelvis kan det handla om att marknadsföra vad man kan erbjuda FaR-patienter. Erfarenheter visar att denna typ av relation är viktig för att samverkan ska fungera på ett bra sätt.

	Antal Jönköpings län	Antal Kronobergs län	Antal Kalmar län	Totalt antal
Godkända deltagare webbaserade FaR-ledarutbildningen	7	8	10	25

Inspirationsträffar FaR

I april arrangerade "Idrott och Folkhälsa" fyra föreläsningar (två i Växjö och två i Jönköping) med professor Carl Johan Sundberg på temat "Träna rätt, må bättre och lev längre" till vilken alla FaR-ledare bjöds in. Vid föreläsningarna deltog totalt ca 200 anställda inom hälso- och sjukvården och ca 250 personer från bland annat föreningslivet och allmänheten. Ett av föreläsningstillfällena videofilmades för att kunna spridas ytterligare. I samband med föreläsningarna bjöds FaR-ledarna in till en nätverksträff där de fick information av Smålandsidrotten och respektive region, samt möjlighet att dela med sig av erfarenheter.

	Antal Jönköpings län	Antal Kronobergs län	Totalt antal
Deltagare vid nätverksmöte i samband med inspirationsträff för FaR-ledare	5	14	19

Träffar mellan aktivitetsarrangörer och hälso- och sjukvården

En träff kring FaR har genomförts i Region Jönköpings län. Träffen ägde rum i Smålandsstenar efter behov och önskemål från Smålandsstenar Vårdcentral. Syftet med träffen var att beskriva vårdcentralens behov av aktiviteter att hänvisa patienter med depressions- och ångestdiagnos till och att skapa kontakt mellan dem och lokala aktivitetsarrangörer (föreningar).

I Kronobergs län har det genomförts ett informations- och dialogmöte mellan hälso- och sjukvården och FaR-aktivitetsarrangörer från hela länet på Primärvårdens hälsoenhet i Växjö.

	Antal Jönköpings län	Antal Kronobergs län	Totalt antal
Deltagande aktivitetsarrangörer vid träffar mellan aktivitetsarrangörer och hälso- och sjukvården	4	16	20

Diagnosanpassade aktiviteter

I samverkan med Region Kronoberg, fysioterapeuter i Växjö och Smålandsidrotten fortsatte Korpen Växjö under 2018 att erbjuda ett diagnosanpassat balans- och muskelträningsspass för en FaR-grupp med behov av hjärtrehabilitering.

I Jönköping har flera möten genomförts mellan personal på regionens sektion folkhälsa, onkologen (sjukgymnaster och rehabiliteringssamordnare), Smålandsidrotten, Röda Korset och Friskis och Svettis. Dessa möten har mynnat ut i en projektplan för att under 2019 genomföra pilotomgångar med träning för cancerpatienter som är under behandling eller har slutbehandlats. Projektet är baserat på studier kring att träning är gynnsamt för att lindra framförallt fatigue vid cancerbehandling.

farsmaland.se

Utöver den löpande aktiviteten med att uppdatera sidan, publicera intressanta nyheter och marknadsföra relevanta utbildningar och träffar så sjösattes under våren en nyhets-prenumerationstjänst kopplad till farsmaland.se. Detta för att öka aktivitetsnivån på sidan. Lite drygt 20 FaR-ledare prenumererar nu på sidan, men vi fortsätter även under 2019 att marknadsföra tjänsten.

Uppföljning och kompetensutveckling

Under våren skickades en årligen återkommande enkät ut till 137 föreningar/aktivitetsarrangörer och 49 svar erhöles. Enkäten visade exempelvis att cirka 45 % av de svarande hade tagit emot patienter med FaR under de senaste tolv månaderna (oförändrat från föregående år) och att cirka 80 % (föregående år 72 %) har sina aktiviteter registrerade på farsmaland.se. Ett antal föreningar/aktivitetsarrangörer nyttjade möjligheten att ange önskemål inför framtiden, samt lämna kommentarer. Denna input kommer vi att använda i vårt utvecklings- och förbättringsarbete.

Representant från Smålandsidrotten medverkade vid träffen för nationellt nätverk kring idrottens FaR-arbete som genomfördes i Stockholm under våren. Ett särskilt arbetsmöte kring framtida lokala fysiska FaR-ledarutbildningar genomfördes under hösten tillsammans med Skåneidrotten och resultat från mötet kommer att tillvaratas för fortsatt utveckling av utbildningsaktiviteterna. Operativa gruppens möte i september förlängdes med ett besök av Örebro läns Idrottsförbunds

verksamhetschef för folkhälsoavdelningen, Margareta Johansson, som berättade hur de arbetar i samverkan med Region Örebro län och det gavs tillfälle till frågor och erfarenhetsutbyte.

Insatser riktade gentemot barn och ungdomar

En av de specifika insatserna riktade mot barn och ungdomar som finns specificerad i "Idrott och Folkhälsa 2018-2020" är att stimulera idrottsföreningar att nå barn och ungdomar i sitt närområde tillsammans med sina familjer. Särskilt fokus ska vara på flickor och i prioriterade områden.

Under första kvartalet inventerades på vilka orter Friskis och Svettis erbjuder Familjefys och en enkät skickades ut till samtliga specialidrottsdistriktsförbund (SDF) för att få svar på om deras föreningar erbjuder familjeträning för att få kännedom om nuläget. Under hösten skulle "Idrott och Folkhälsa" delta vid en mötesplats för SDF och idrottsföreningar och visa på goda exempel för familjeaktiviteter samt erbjuda en workshop kring hur man kan implementera denna typ av aktiviteter. Dagen flyttades dock fram till februari 2019. Inventering som gjordes finns som underlag för fortsatt arbete kring att inspirera fler idrottsföreningar att erbjuda familjeaktiviteter.

I Kalmar samverkade vi kring att marknadsföra det årliga Världens Barn-loppet som genomfördes i oktober.

De planer som fanns kring att utveckla utvalda Skolidrottsföreningar på framförallt högstadiet att verka för att öka den fysiska aktiviteten blev istället relaterade till den nationella rörelsesatsningen som lanserades via Riksidrottsförbundet. I avvaktan på att organisationen och planerna för denna satsning ska ta form har vi avvaktat med aktiviteterna kopplade till Skolidrottsföreningar.

Insatser för breddad och riktad motionsverksamhet

Under året har vi inventerat och flaggat upp många goda exempel på motionsaktiviteter i idrottsföreningar där ambitionsnivå och förkunskap inte spelar någon roll. Detta för att attrahera fler idrottsföreningar att starta den typen av verksamheter. Några av de goda exempel som vi har synliggjort på sociala medier och vår hemsida är veteranorientering, gåfotboll och social rugby.

Under första kvartalet skickades en enkät ut till samtliga SDF för att få svar på om deras föreningar erbjuder motionsaktiviteter. Vid höstens mötesplats för SDF och idrottsföreningar skulle även inspiration och workshop kring motionsaktiviteter ingå i "Idrott och Folkhälsa" men som nämnts så flyttades mötesplatsdagen fram till februari 2019. Inventering som gjorts finns som underlag för fortsatt arbete kring att inspirera fler idrottsföreningar att erbjuda motionsaktiviteter.

Insatser som vänder sig till seniorer

Sund Smart Stark Senior!

Under året har Sund, Smart, Stark, Senior! (4S) genomförts i fyra kommuner. Under våren genomfördes satsningen i Värnamo och Vimmerby. Där fick seniorerna bland annat testa på kick-boxning, golf, bågskytte, bowling och seniorgympa. Parallellt med detta fick deltagarna vara med på föreläsningar om bland annat styrketräning för seniorer, kost, riskbruk alkohol, fallprevention och motivation till motion samt lära sig HLR. Samtidigt som satsningen pågick i dessa kommuner planerades höstens omgångar med rekrytering av föreningar och seniorer, samt samarbete med kommun och region/landsting för att få ihop bra program.

Vårens planering ledde till att 4S startades upp i Jönköping och i Borgholm under hösten. I dessa kommuner fick seniorerna testa på till exempel bordtennis, gåfotboll, styrketräning, boxning och

curling. Även här arrangerades föreläsningar om bland annat fallprevention, kost, riskbruk alkohol och HLR.

Inför satsningen på 4S i Jönköping gjorde representanter från Smålandsidrotten, regionens sektion folkhälsa samt regionens arabisktalande hälsokommunikatör ett par besök hos träffpunkten för arabisktalande seniorer på Öxnehaga för att marknadsföra höstens verksamhet. 15 personer från träffpunktsgruppen anmälde sig till satsningen (totalt antogs 29 seniorer), men tyvärr deltog bara 12 av de 15 anmälda från träffpunkten på Öxnehaga vid de första två prova på-tillfällen. Övriga tre anmälda från träffpunkten deltog vid alla idrottsaktiviteterna, men inte på föreläsningarna.

I Kronobergs län pågår diskussioner mellan Smålandsidrotten och Region Kronoberg kring hur vi i stället för 4S, som delvis liknar satsningen "Håll dig på benen" som är etablerad sedan flera år, kan nå fler seniorer med lämpliga aktiviteter. Detta för att vi genom samverkan kan nå målgruppen både med idrottslig och social verksamhet och stimulera dem till ideellt engagemang inom idrotten.

4S	Antal Jönköpings län	Antal Kronobergs län	Antal Kalmar län	Totalt antal
Deltagare våren	20	-	4	24
Deltagare hösten	12	-	17	29
Totalt antal deltagare	32	-	21	53

En tid efter att respektive 4S-verksamhet är avslutad träffas deltagarna och föreningarna för ett uppföljningsmöte där verksamheten utvärderas och resultaten följs upp. Generellt sett har vi hittills mestadels nått seniorer som redan är relativt fysiskt och socialt aktiva. Vid uppföljning noteras dock vid varje satsning alltid någon eller några där satsningen har haft en betydande positiv effekt. Det har gällt aktivitetsnivå och social samvaro, men främst en starkt självkänsla som bland annat inneburit en vilja att testa nya saker och se idrottsrörelsen som en verksamhet även för seniorer.

Enkäter har skickats ut till deltagarna i de kommuner där 4S genomförts för cirka ett år sedan för att få kännedom om hur deltagarnas fysiska aktivitetsnivå, hälsa och engagemang har utvecklats under året efter satsningen. Svaren från enkäterna har sammanställts, redovisats för den operativa gruppen och använts som underlag för att vid varje ny satsning förbättra upplägget ytterligare. Dokumentation kan vid intresse erhållas från Smålandsidrotten.

Efter att "Idrott och Folkhälsa" har drivit genomförandet av en första omgång av 4S i kommunen är tanken att respektive kommun ska fortsätta att erbjuda nya omgångar av 4S. Tyvärr drivs 4S enbart vidare i ett begränsat antal kommuner, men mindre satsningar har däremot skett i ett flertal kommuner. Under året har vi haft kontakt med ett antal kommuner kring fortsättning och i Nässjö kommun bjöd man in till en ny satsning men fick inte tillräckligt med intresserade seniorer. Under 2019 har Smålandsidrotten, för att få igång fortsättningsomgångar av 4S, beslutat om att målsätta en "omtagsdialog" i årsplanen för samtliga de kommuner som hittills varit medarrangörer till en första omgång av 4S. Som stöd för dialog och planering av nya omgångar finns en skriftlig guide kring planering och genomförande.

Övrigt

I samband med träffar med idrottsföreningar kring seniorträning/idrott hela livet har vi informerat om vikten av varierad fysisk aktivitet hela livet och de nationella rekommendationerna för fysisk aktivitet för äldre.

Ekonomisk redovisning

Intäkter	Budget 2018	Utfall 2018
Övergripande intäkter		
Anslag Smålandsidrotten	200.000	200.000
Anslag Region Jönköpings län	150.000	150.000
Anslag Region Kronberg	150.000	150.000
Anslag Landstinget i Kalmar län	150.000	150.000
Verksamhetsintäkter		
Deltagaravgifter mm	45.000	14.200
Föregående års överskott	39.700	39.700
Summa intäkter	734.700	703.900
Kostnader		
Övergripande kostnader		
Projektledning mm	415.000	406.646
Verksamhetskostnader		
Allmänna insatser	126.400	147.911
Insatser riktade gentemot barn och ungdomar	50.000	0
Insatser för breddad och riktad motionsidrott	50.000	0
Insatser som vänder sig till seniorer	85.000	58.673
Buffert	8.300	
Summa kostnader	734.700	613.230
Resultat	0	90.670

Vi slår ett slag för rörelseförståelse!

FOTO: BILDBYRÅN

Att träna allsidigt och gärna hålla på med flera idrotter ger rörelseförståelse genom:

✓ Motivation

✓ Fysisk kompetens

✓ Kunskap

✓ Självförtroende

Detta leder till LIVSLÅNG RÖRELSEGLÄDJE!

smalandsidrotten.se

SMÅLANDSIDROTTE

Hur mycket behöver vi röra på oss?

Rekommendationer om fysisk aktivitet är framtagna av Yrkesföreningar för fysisk aktivitet (YFA) och antagna av Svenska Läkaresällskapet och Svenska Barnläkarsällskapet. Rekommendationerna är vetenskapligt belagda och gäller för friska individer. Personer med någon typ av sjukdom eller skada kan hitta rekommendationer i handboken FYSS (Fysisk aktivitet i Sjukdomsprevention och Sjukdomsbehandling).

FOTO: BILDBYRÅN

Barn (0-5 år)

- Daglig fysisk aktivitet hos barn 0-5 år ska uppmuntras och underlättas. Detta kan ske genom att erbjuda intressanta och motoriskt utmanande, lustfyllda och säkra miljöer och för åldern anpassad social interaktion.

Barn och ungdomar (6-17 år)

- Alla barn och ungdomar rekommenderas sammanlagt minst 60 minuters daglig fysisk aktivitet.

Vuxna (18 år och uppåt)

- Sammanlagt 150 minuter i veckan med måttlig intensitet alternativt 75 minuter i veckan med hög intensitet (eller en kombination).
- Muskelstärkande fysisk aktivitet minst 2 gånger per vecka för flertalet av kroppens stora muskelgrupper.
- Seniorer +65 år bör även träna balans.
- Långvarigt stillasittande bör undvikas.

Vad menas med måttlig intensitet och hög intensitet?

- Måttlig intensitet ger en viss ökning av puls och andning (till exempel promenad, dammsugning och trädgårdsarbete).
- Hög intensitet ger en markant ökning av puls och andning (till exempel löpning, gympa, indoor walking och tennis).

SMÅLANDSIDROTTE, FEBRUAR 2019

Region Jönköpings län

REGION KRONBERG

Region Kalmar län

SMÅLANDSIDROTTE

FOTO: BILDBYRÅN

Idrott = Folkhälsa!

Idrotten är en viktig aktör för en god folkhälsa. Genom fysisk aktivitet utgör idrotten en lustfylld motvikt till en alltmer stillasittande vardag och idrottsföreningarnas verksamhet fungerar även som en betydelsefull social mötesplats. Fysisk aktivitet hela livet inom idrotten bidrar till ökad livskvalitet för den enskilde och har positiv effekt på sjukvårds- och sjukskrivningskostnader för samhället.

I de nära 1800 småländska idrottsföreningarna sker just nu en utveckling som gynnar den regionala folkhälsan. För att stödja denna utveckling bedrivs dessutom en spännande samverkan kring idrott och folkhälsa mellan Smålands-idrotten och de tre regionerna/landstingen.

Exempel på verksamhet är fysisk aktivitet på recept, idrottskolor för seniorer, kunskapsspridning kring det viktiga begreppet rörelseförståelse och olika familjeaktiviteter. Stöd ges också till föreningar som vill bredda sin verksamhet i enlighet med utvecklingsresan "En ny syn på träning och tävling" som görs för att den svenska idrottsrörelsen ska nå sin Strategi 2025 (se baksidan). Vi vill inte att kurvan som visar åldern för idrottsaktiva i förening ska fortsätta att se ut enligt bilden till höger utan istället vara på en jämn hög nivå över alla åldrar.

Om rörelseförståelse

För att kunna vara fysiskt aktiv hela livet måste följande delar utvecklas:

- ✓ Motivation
- ✓ Självförtroende
- ✓ Kroppslig kompetens
- ✓ Kunskap

Antal idrottare i föreningslivet.

Nu vill vi bli ännu bättre!

Från idrottens sida vill vi utveckla vårt folkhälsoarbete och i samverkan med olika aktörer öka den fysiska aktiviteten för olika målgrupper. Det är "Idrott hela livet" som gäller och vi kommer att ta initiativ för en rörelserikare framtid.

Kontakta Smålandsidrottens idrottskonsulent i din kommun för mer information: smalandsidrotten.se

Projektledare för Idrott och folkhälsa på Smålandsidrotten: Linda Odqvist, tel. 036-34 54 04.

Idrottsrörelsen förändras

Häng med på resan mot framtidens idrott! Människors sätt att leva har förändrats och tack vare forskning vet vi mer om hälsa och träning idag än någonsin. Idrotten måste hänga med i utvecklingen och har därför enats om en ny vision. Nu genomgår förbund och föreningar stora förändringar. Med fem prioriterade områden formar vi en idrott som är nyfiken, mer välkomnande och fokuserar på utveckling så att fler blir motiverade att idrotta hela livet.

En ny syn på träning och tävling

Vi ska ha en idrott för alla oavsett ambition, ålder och prestationsnivå. Träning och tävling ska vara meningsfull på lång sikt samtidigt som vi mår bra, har roligt och utvecklas hela livet. Vad behöver förändras?

Inkluderande idrott för alla

Alla ska känna sig hemma i en idrott som är bättre anpassad för olika människors förutsättningar. Vi ska fundera över trösklar, kostnader och kultur. Hur blir vi mer välkomnande så att fler kan och vill vara med?

Jämställdhet för en framgångsrik idrott

En jämställd idrott är en självklarhet, både för att det är rättvist och för att forskning har visat att en jämn könsfördelning höjer kvaliteten för alla. Kvinnor och män ska ha samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter. Hur tar vi oss dit?

Den moderna föreningen engagerar

En stark och levande idrottsrörelse tar vara på människors engagemang och inspirerar till delaktighet. Vad är en modern förening och hur fångar vi nya generationers engagemang?

Ett stärkt ledarskap

Duktiga utbildade ledare ser individer och ger alla ett gott bemötande. Vi ska fokusera på glädje och utveckling snarare än på resultat. Hur stöttar vi våra ledare ännu bättre?

Idrotten gör Småland starkare

Med 300 000 medlemmar och 50 000 ideella ledare i 1 800 idrottsföreningar i 66 idrotter är småländsk idrott en mycket viktig samhällsaktör. Hur synliggör vi idrottens samhällsnytta ännu mer?

Regionala utvecklingsnämnden

Internationell marknadsföring i besöksnäringen i Kalmar län

Förslag till beslut

Regionala utvecklingsnämnden beslutar att bifalla Region Kalmar län totalt 1 760 000 kronor enligt förordningen (2003:596) om bidrag för projektverksamhet inom den regionala tillväxtpolitikens 1:1-medel till projektet Internationell marknadsföring i besöksnäringen i Kalmar län. Projektperiod: 2019-07-01--2021-06-30. Beslutet gäller under förutsättning av kommunernas finansiering. Fördelningen per kommun framgår av redovisad lista.

Bakgrund

Besöksnäringen ser ett ökat intresse för Kalmar län hos de utländska besökarna. Senast under 2018 ökade antalet utländska gästnätter med < 10,5 %. Kalmar län behöver nå utanför Sveriges gränser för att fortsätta stärka sin position och öka antalet gästnätter och omsättning ytterligare. För att få mer utväxling och utveckling krävs ett strategiskt fokus, en offensiv satsning och en konstruktiv samverkan på flera plan – en gemensam marknadsföring.

Projektinnehåll, syfte, mål och insatser

Projektet kommer att arbeta med att marknadsföra besöksnäringen i Kalmar län internationellt i samverkan mellan Region Kalmar län och kommunernas turismansvariga. Marknadsföringen koncentreras kring de fem starka destinationerna; Vimmerby, Västervik, Glasriket, Öland och Kalmar. Syftet är att öka antalet utländska besökare och stärka branschen i regionen. I den gemensamma marknadsplanen för insatserna finns information om aktiviteter, aktörer, målsättning mm.

Finansiering

Projektet har en total budgetomslutning på 3 520 000 kronor. Aktiviteterna finansieras med de insatser kommunerna lägger till en gemensam pott och som Region Kalmar län växlar upp med motsvarande medel per år enligt fördelning nedan.

Öland (Borgholm och Mörbylånga kommun): 300 000 kr

Kalmar: 300 000 kr

Västervik: 300 000 kr

Glasriktet (Nybro och Emmaboda kommun): 300 000 kr

Vimmerby: 300 000 kr

Oskarshamn: 80 000 kr

Mönsterås: 70 000 kr

Hultsfred: 50 000 kr

Torsås: 30 000 kr

Högsby: 30 000 kr

Region Kalmar län: 1 760 000 kr

Motiv för beslut

Besöksnäringen är av stor vikt för Kalmar län – Sveriges fjärde största region under sommarmånaderna i antal gästnätter. Tillväxtpotentialen finns i utländsk turism som bidrar till ökad välfärd och stärkt samhällsutveckling genom växande exportintäkter. Utmaningen är dock att långsiktigt öka antalet utländska besökare/gästnätter hållbart. Projektet bidrar till stärkt konkurrenskraft i regionen.

Camilla Håkansson
basenhetschef
Företags- och projektstöd

Maria Stegefors
projektutvecklare

Regionala utvecklingsnämnden

Projektansökan – Ledarskap och entreprenörskap i Småland

Förslag till beslut

Regionala utvecklingsnämnden beslutar att bifalla Linnéuniversitetet högst 4 500 000 kronor enligt förordningen (2003:596) om bidrag för projektverksamhet inom den regionala tillväxtpolitiken 1:1-medel till projektet Ledarskap och entreprenörskap i Småland för perioden 2020-2022.

Beslutet gäller under förutsättning att Regionala fonden bifaller ansökan om EU-medel som inlämnades 9 september i år samt att övrig finansiering är ordnad.

Bakgrund

I Kalmar län och övriga Småland finns utmaningar i att öka innovationsgraden i näringslivet. Orsakerna är flera, det handlar om svårigheter att hitta kompetens (få studenter att välja Småland), matchningsproblematik men även om en brist på ledare och chefer. För att hitta lösningar på detta behöver regionen få fler studenter att vilja stanna kvar i regionen efter sin utbildning. Vidare behöver unga attraheras till att satsa på ledarskap och inte minst, erbjuda ledare utveckling i sitt ledarskap. Projektet Ledarskap och entreprenörskap i Småland har under pågående projektperiod inlett ett arbete med dessa delar. I projektet har man arbetat med att kombinera kunskap om ledarskap, ägarskiften, innovation, förändringsarbete och entreprenörskap både enskilt och i grupp med ledare i Småland. Nu vill man gå vidare och fokusera på innovationsdrivande aktiviteter, enskilt och i grupp.

Projektinnehåll, syfte, mål och insatser

Projektet Ledarskap och entreprenörskap i Småland kommer att arbeta med ledare och chefer samt studenter och unga entreprenörer i Kalmar och Kronobergs län i så kallade Innovationsdrivande (ID) aktiviteter. Exempel på insatser är enskilda samtal med individer i syfte att sprida aktuell forskning/kunskap och skapa kunskap in i akademin, men också dialoger och ”labbande” i mindre grupper med utvalda teman, ID-Dag, som är mötesplatser för att kunna ge inspiration och kunskapsspridning i större

grupper samt pedagogiskt material i fysisk och virtuell form. Projektet kommer även att arbeta i en så kallad Juniorledarskapsakademi. Där driver man inspirerande och kunskapshöjande aktiviteter riktade mot unga i syfte att främja ledarskap och entreprenörskap i Småland. Kunskapsbildning med dokumentation, interaktiv kunskapsbildning, utvärdering kommer också att genomföras i projektet. I det nu aktuella projektet utvidgas verksamheten med koppling till ungt ledarskap genom ett samarbete med Ung Företagsamhet (UF) i Kalmar län och i Kronobergs län. Syftet är att identifiera nya ledare och öka möjligheten att unga stannar i regionen. Aktiviteter genomförs för att intressera ungdomar av ledarskap och entreprenörskap och knyta ihop dem med erfarna ledare från regionen. Genom UF involveras också unga som ännu inte finns på universitetet samtidigt som man ges möjligheten att odla kontakten med tidigare UF-företagare som nu studerar på universiteten.

Syftet är att skapa ett innovativt klimat för ledare och organisationer med hjälp av kunskapsuppbyggnad, kunskapsspridning samt utveckling av ungdomar. Målet är att utveckla metoder för att stärka det regionala ledarskapet för ökad innovationsförmåga i näringslivet och i offentlig sektor.

Finansiering

Projektets totala omslutning uppgår till 32 000 000 kr. Tillväxtverket, via Regionala fonden, finansierar 50%, övriga medfinansiärer är Region Kronoberg, Kampradstiftelsen och Linneuniversitetet. Ansökan lämnas in 9 september till regionala fonden.

Region Kalmar läns andel, har i beredningen diskuterats med presidiet och i den dialogen sänkts från sökt belopp på totalt 6 000 000 kr till 4 500 000 kr som finansieras av regionala tillväxtmedel.

Motiv för beslut

Projektet ska öka förmågan till innovation och entreprenörskap genom ett utvecklat ledarskap med målsättningen att bidra till att regionen kännetecknas som innovativ, nyttskapande och växande.

Efter genomfört projekt ska fler ledare ha fått verktyg för hur man genom sitt ledarskap kan öka innovationsförmågan i företaget, hur man behåller ett utvecklande ledarskap på sin agenda. Ytterligare ett konkret resultat är att ett fördjupat kunskapsbyggande sprids via Ledarkunskap.se och att fler studenter blir intresserade av, samt har fått bättre förutsättningar för att själva axla ledande roller i regionens företag.

Region Kalmar vill med sitt stöd främst prioritera satsningen på ungt ledarskap.

Camilla Håkansson
Basenhetschef
Projekt- och företagsstöd

Maria Stegefors
projektutvecklare

Regionala utvecklingsnämnden

Skogens mångbruk

Förslag till beslut

Regionala utvecklingsnämnden beslutar att bifalla Lantbrukarnas Ekonomi AB totalt 1 156 500 kronor enligt förordningen (2003:596) om bidrag för projektverksamhet inom den regionala tillväxtpolitiken 1:1-medel till projektet Skogens mångbruk 2020-01-01 - 2022-12-31.

Bakgrund

Skogens mångbruk innebär en kombination av traditionellt skogsbruk med småskalig träförädling, turism, jakt/fiske och livsmedelsproduktion. Mångbruk bidrar till lösningar på många av samhällets hållbarhetsutmaningar inom miljö, ekonomi och sociala förhållanden. Små mångbruksföretag med skogen som bas behöver tillgång till och efterfrågar stöd och strukturer för långsiktig utveckling och tillväxt. Småland och Gotland har många skogsägare och bra förutsättningar för att utveckla produkter och tjänster inom mångbruk. Det finns därför med som ett delmål i Smålands skogs- och trästrategi.

Projektinnehåll, syfte, mål och insatser

Projektet ska generera en branschorganisation som ansvarar för långsiktig utveckling av företagen inom fokusområdena organisering, kompetensutveckling och innovation. Företagen kommer själva att utföra den största delen av projektets aktiviteter med stöd av expertkompetens, innovationsstöd och projektledning. Utvecklingsarbete kommer att ske i form av workshops och kompetensutvecklingen baseras på tillämpad metodik på demonstrationsgårdar. Projektets ska bidra till det övergripande målet att öka möjligheterna att bo, leva och verka på landsbygden för både kvinnor och män.

Finansiering

Projektet finansieras av regionala tillväxtmedel enligt ovan och 50% finansieras via Tillväxtverket, Europeiska Regionala Utvecklingsfonden. Ansökan lämnas in 9 september. Projektets totala omslutning uppgår till 9 208 800 kr. Övriga finansiärer är Region Kronoberg, Region Jönköpings län, Region Gotland och Lantbrukarnas Ekonomi AB.

Finansiär	2020	2021	2022	Totalt
Offentlig kontantfinansiering				
Region Kalmar län	330 000	410 000	416 500	1 156 500
Region Kronoberg	330 000	410 000	416 500	1 156 500
Region Jönköpings län	330 000	410 000	416 500	1 156 500
Region Gotland	230 000	310 000	316 500	856 500
Tillväxtverket ERUF	1 405 500	1 587 200	1 590 100	4 582 800
Total offentlig kontantfinansiering	2 625 000	3 127 200	3 156 100	8 908 800
Lantbrukarnas Ekonomi AB	100 000	100 000	100 000	300 000
Total privat kontantfinansiering	100 000	100 000	100 000	300 000
TOTAL FINANSIERING	2 725 000	3 227 200	3 256 100	9 208 800

Motiv för beslut

I Kalmar läns Regionala Utvecklingsstrategi ”Klimat att Växa i” och dess prioriterade område ”Stärkt konkurrenskraft”, lyfts skog och träsektorn fram som ett av profilområdena, medan kompetensförsörjningen lyfts fram i ett av de övergripande perspektiven. Den regionala Skogsstrategin för Småland liksom Strategin för Sveriges nationella skogsprogram lyfter fram mångbruk och behoven av att stärka möjligheterna att bo, leva och verka i skogen genom stöd för kunskapsutveckling och innovation.

Projektets huvudsakliga syfte är att via ett etablerat branschnätverk för mångbrukare skapa en branschorganisation som verkar för hållbar utveckling, samverkan, kompetensutveckling och ökad innovation.

Camilla Håkansson
basenhetschef
företags- och projektstöd

Johan Lundbäck
projektutvecklare

KVIST – Kompetensväxel inom skog och trä

Förslag till beslut

Regionala utvecklingsnämnden beslutar att bifalla Träcentrum Nässjö Kompetensutveckling AB totalt 1 600 000 kronor enligt förordningen (2003:596) om bidrag för projektverksamhet inom den regionala tillväxtpolitiken 1:1-medel till projektet KVIST – Kompetensväxel inom skog och trä 2020-01-01 - 2022-12-31.

Bakgrund

Skogen är Smålands viktigaste råvaruresurs och livsmiljö för människor, djur och växter. Samtidigt saknar skog- och träsektorn i Småland en väl fungerande samverkansstruktur för hållbar utveckling och branschen är relativt osynlig med tanke på omsättning och antalet arbetstillfällen. Det finns ett starkt behov av att öka förädling- och innovationsgraden i företagen. Den största utmaningen dessa företag har idag är kompetensförsörjningen och det saknas naturliga kopplingar mellan skola, universitet och företag inom skog- och träbranschen.

Det föreslagna projektet är ett resultat av två förstudier: ProWOOD Arena (Träcentrum, 2017-2018) och Hållbara utvecklingsstrategier inom skogssektorn (Linnéuniversitetet, 2019). Arbetet har delvis finansierats av Smart Housing Småland.

Projektinnehåll, syfte, mål och insatser

Projektet syftar till att möta skogs- och träbranschens utmaningar kring kompetensförsörjning och konkurrenskraft. Det ska leda till att få in nya kompetenser och förmågor i branschen, samt öka akademins närvaro på små och medelstora företag. Målet är att utveckla och verifiera en småländsk struktur för kompetensöverföring mellan skogs- och träföretagen och akademien, samt mellan lärosätena och företagen själva, i syfte att sprida erfarenheter, öka den tillämpade forskningen och innovationskraften hos företag och locka fler personer till branschen.

Finansiering

Projektet finansieras av regionala tillväxtmedel enligt ovan och 50% finansieras via Tillväxtverket, Europeiska Regionala Utvecklingsfonden.

Ansökan lämnas in 9 september. Projektets totala omslutning uppgår till 12 190 537 kr. Övriga finansiärer är Region Kronoberg, Region Jönköpings län, Jönköping University, Linnéuniversitetet och Träcentrum Nässjö Kompetensutveckling AB, samt Svensk Trätekniskt Forum.

Projektet är ett samverkansprojekt där Träcentrum Nässjö Kompetensutveckling AB är projektägare och Linnéuniversitetet och Jönköping University är samverkansparter.

Finansiär	2020	2021	2022	Totalt
Offentlig kontantfinansiering				
Region Kalmar län	419 530	539 135	641 335	1 600 000
Region Kronoberg	419 530	539 135	641 335	1 600 000
Region Jönköpings län	419 530	539 135	641 335	1 600 000
Linnéuniversitetet	300 000	300 000	300 000	900 000
Träcentrum Nässjö	18 000	18 000	18 000	54 000
Jönköping University	83 754	83 754	83 754	251 269
Tillväxtverket ERUF	1 690 344	2 049 159	2 355 765	6 095 268
Total offentlig kontantfinansiering	3 350 688	4 068 319	4 681 530	12 100 537
STF (Sv Trätekn Forum)	30 000	30 000	30 000	90 000
Totala bidrag i annat än pengar	30 000	30 000	30 000	90 000
TOTAL FINANSIERING	3 380 688	4 098 319	4 711 530	12 190 537

Motiv för beslut

Projektet ligger i linje med Regional utvecklingsstrategi för Kalmar län ”Klimat att växa i” och dess prioriterade område ”Stärkt konkurrenskraft”, där skog och träsektorn är utpekad som ett av profilområdena. Det ligger även i linje med det övergripande perspektivet kring kompetensförsörjning. Samverkan inom och mellan skogsföretagen och akademien behöver breddas, för att stimulera forskning och därmed höja innovationsgraden och stärka konkurrenskraften i företagen. Där, och likaså i Smålands regionala skogsstrategi, efterfrågas insatser som höjer företagets förädlings och innovationsgrad, vilket kräver en fungerande kompetensförsörjning.

Camilla Håkansson
basenhetschef
företags- och projektstöd

Johan Lundbäck
projektutvecklare

Regionala utvecklingsnämnden

Projektbeslut - Klimatsmarta resor i besöksnäringen

Förslag till beslut

Regionala utvecklingsnämnden beslutar att bifalla Region Kalmar län 1 432 935 kronor enligt förordningen (2003:596) om bidrag för projektverksamhet inom den regionala tillväxtpolitiken 1:1-medel till projektet Klimatsmarta resor i besöksnäringen för perioden 2020-01-01—2022-12-31. Beslutet gäller under förutsättning att Regionala fonden bifaller ansökan om EU-medel som inlämnades 9 september i år.

Bakgrund

Kalmar län är Sveriges fjärde största besöksregion sett till antalet gästnätter under sommaren och en expansiv bransch med målsättningen att växa ytterligare. Även nationellt växer besöksnäringen. Därutöver finns såväl ett regionalt som ett nationellt mål om en fossilbränsleoberoende transportsektor 2030. Det är en viktig del i den miljömässiga dimensionen av hållbar utveckling. Att kunna nå båda dessa mål samtidigt innebär en stor utmaning i en region som Kalmar län där många av resmålen/destinationerna är svåra att nå för grupper som saknar egen bil. För att nå målen om ökad omsättning och minskad klimatpåverkan krävs bland annat en ökning av antalet utländska besökare, samt en väl fungerande infrastruktur både vad beträffar IT och hållbara transporter till, från och i regionen.

Projektinnehåll, syfte, mål och insatser

I projektet har Kalmar och Kronobergs län identifierat tre destinationer som är intressanta att studera när det gäller att utveckla klimatsmart resande. Dessa är Astrid Lindgrens Värld, Glasriket samt Öland. Gemensamt för destinationerna är att de ligger långt från stora befolkningscentra och att befintlig kollektivtrafik främst är anpassad för skol- och arbetsresor. Syftet är att utveckla och marknadsföra attraktiva och klimatsmarta alternativ till den egna bensin- eller dieselbilen. Samtliga tre destinationer kommer att arbeta med att:

1. Åtgärda flaskhalsar för klimatsmart resande till, från och inom destinationerna.
2. Erbjuder klimatsmarta och attraktiva alternativ för hela resan.

3. Informera, kommunicera och marknadsföra klimatsmarta och attraktiva resmöjligheter till, från och inom destinationerna.
4. Öka kunskapen hos entreprenörer och andra berörda om de klimatsmarta alternativen.

Finansiering

Finansieringen fördelar sig enligt nedan:

Region Kalmar län, 1 432 935 kr

Region Kronoberg, 450 000 kr

Ölands Turism, 75 000 kr

Ölands Skördefest, 75 000 kr

Kalmar kommun, 150 000 kr

Nybro kommun, 249 195 kr

Näringsliv i Glasriket, 306 000kr

Finansiering i annat är pengar

(tid från aktörer i projektet), 2 254 817 kr

Regionalfonden EU, 4 992 947 kr

Summa total finansiering: 9 985 894 kr

Motiv för beslut

I Kalmar läns Regionala Utvecklingsstrategi "Klimat att Växa i" lyfts besöksnäringen fram som en viktig sektor för länet, med stor tillväxtpotential. Samtidigt ökar behovet att hitta nya klimatsmarta lösningar för att minska risken för negativ miljöpåverkan från besöksnäringens transporter.

Projektets tre olika demonstrationsmiljöer kommer att bidra till att skapa fler kommunikationslösningar för besökare oberoende av transportslag med fokus på klimatnytta och hållbarhet.

Camilla Håkansson
basenhetschef
företags och projektstöd

Maria Stegefors
projektutvecklare

Regionala utvecklingsnämnden

Sammanträdesdatum 2020

Förslag till beslut

Regionala nämnden fastställer sammanträdesdatum för 2020 till 22 januari, 19 februari, 22 april, 28 maj, 26 augusti, 9 oktober och 19 november.

Bakgrund

Kansliet har tagit fram ett förslag till sammanträdesplan för regionfullmäktige, regionstyrelsen, nämnder och beredningar m fl. Regionstyrelsen har beslutat föreslå regionfullmäktige och nämnder att anta/godkänna densamma.

Förslagen på mötesdatum för regionala utvecklingsnämnden är följande:

22 januari
19 februari
22 april
28 maj
26 augusti
8 oktober
19 november

Ann-Sofie Dejke
kanslidirektör

Ulrika Cederholm
regionsekreterare

Regionala utvecklingsnämnden

Framställan angående ökat statligt stöd till Kalmar län inom Kultursamverkansmodellen

Förslag till beslut

Regionala utvecklingsnämnden lämnar en framställan om statligt stöd om 38 miljoner kronor för att motsvara ökade regionala satsningar inom kultursamverkansmodellen.

Bakgrund

Landstinget i Kalmar län antog ”Kultur att växa i - Kulturplan Kalmar län 2022” vid fullmäktige den 2018-05-30. Vid årsskiftet 2018/19 bildades Region Kalmar län och sedan dess ligger kulturfrågorna under den Regionala utvecklingsnämnden. Med denna framställan lämnas en uppdatering av regionens satsningar och behov inom regional kultur.

Region Kalmar län har tecknat överenskommelser, direkt kopplade till kulturplanen, med alla regionala kulturverksamheter. Region Kalmar län träffar de regionala kulturverksamheterna för uppföljande samtal vid två tillfällen per år.

Kultur att växa i – Kulturplan Kalmar län 2022 prioriterar:

- Kultur i hela länet
- Kultur till barn och unga
- Jämställd, jämlik och tillgänglig kultur
- Kreativt klimat för kulturskapare

Statligt stöd till Kalmar län

Sedan 2017 har staten tillfört regionen 91 607 845 kr, inklusive medel till dansutveckling samt hela anslaget till Filmregion sydost. Inom anslaget 2019 fick regionen en utökning med 350 000 kr till Virserums konsthall. Det anslaget har tidigare legat inom Kulturrådets utställningsanslag.

Utöver detta har staten tillfört 1 900 000 kr till biblioteksutveckling, de pengarna räknas inte in i sammanställningen då de är tillfälliga.

Statens anslagsutveckling från 2017-2019 motsvarar en ökning med 3,7 %.

Region Kalmar län har följt planen att tillgängliggöra regional kultur i hela länet. Regionen involverar Rockarkivet och Litteraturnoden inom den regionala kulturen och har gjort nivåhöjningar av anslagen till Byteatern, Kalmar konstmuseum och Hemslöjden.

Region Kalmar län har i år 2019 tillfört regional kultur totalt 47 253 000 kr.

Region Kalmar län har under treårsperioden tillfört 129 860 000 kr till verksamheterna inom Kultursamverkansmodellen (Rockarkivet och Litteraturnoden inräknat). Av de medlen har sammanlagt 3,1 mkr gått till MU-avtalet på Kalmar konstmuseum, Virserums konsthall samt The Glass Factory.

Den regionala anslagsutvecklingen från 2017-2019 motsvarar en ökning med 24,2%.

Grunden för Regionens satsningar är att uppfylla kulturplanens prioriteringar. Region Kalmar län hänvisar även till:

Kulturrådets rapport och genomlysning av kultursamverkansmodellen styrelseuppdrag; Sty 2018:4 delrapport 1, den 27 maj 2019.

Genomlysningen inleds med en bakgrund som lyfter frågan om målet om likvärdig tillgång till kultur i hela landet. För Region Kalmar län har den frågan högsta prioritet. Region Kalmar län delar också ansvaret för den regionala kulturen med kommunerna då de i de flesta fall är lokalthållare. Sex av länets tolv kommuner tar ansvar för lokaler till regional kultur.

2017 uppgick kommunernas kostnader för de regionala kulturverksamheternas lokaler till 20 000 000 kr.

Regionala satsningar

För 2020 vill Region Kalmar län särskilt satsa på:

Förbundet Svenskt Rockarkiv

- *Region Kalmar län ansöker om statliga verksamhetsmedel till Förbundet Svenskt Rockarkiv. Rockarkivet är aktivt regionalt och är den enda nationella aktören som systematiskt samlar och tillgängliggör den svenska populärmusikens historia för forskning och allmänhet.*
- Förbundet Svenskt Rockarkiv är ett specialarkiv för svensk populärmusik. Landstinget/Region Kalmar län har sedan 2016 anslagit verksamhetsmedel till Svenskt Rockarkiv i Hultsfred. Regionen stödjer Rockarkivets verksamhet utifrån ett regionalt sammanhang och Rockarkivets roll som unik nationell aktör inom populärmusik.
- Hultsfreds kommun anslår medel till lokaler och verksamhet sedan etableringen i Hultsfred 2003. Kommunen projekterar nya anpassade lokaler i centrala Hultsfred. Arkivlokalerna kommer att vara klimatanpassade, inbrottssäkra och tillgängliga. I anslutning till arkivet kommer det att finnas forskarplatser, utställningsyta och en blackbox.

Litteraturfrämjande nod

- *Region Kalmar län ansöker om statliga verksamhetsmedel till Litteraturnoden i Vimmerby. Satsningen på litteratur utgår från Kultur att växa i – kulturplan Kalmar län och ligger i linje med de nationella satsningarna på litteratur och läsande.*
- Vimmerby kommun har det regionala litteraturfrämjande uppdraget sedan 2016. Kommunen har utrett uppdraget och från hösten 2019 ansvarar kommunen för en regional litteraturutvecklare och litteraturnoden.
- Genom en litteraturfrämjande nod ska litterära upphovspersoner, relevanta arvoden, mötesplatser och aktiva nätverk uppmärksammas och utvecklas. Litteratur som konstform och litterära upphovspersoner ska prioriteras. I uppdraget för noden ingår följande:
 - En årlig festival för barn- och ungdomslitteratur. Den första hålls 2019 med namnet ”Vimmerby berättar”.
 - Nätverk för författare i Kalmar län.
 - En tydlig litterär scen upprättas i Vimmerby.
 - En digital plattform för författare i länet.
 - En fristadsförfattare placeras i Vimmerby.
 - Manuskrivarsymposium knyts till Vimmerby.
 - Ett nytt litterärt pris.
 - Läs- och skrivfrämjande aktiviteter för unga.
 - Gymnasiet i Vimmerby får litteraturprofil.
- Det litteraturfrämjande uppdraget har direkt koppling till Astrid Lindgrens författarskap och gärning. Över tid kommer samverkan med Astrid Lindgrens föräldrahem Näs att utvecklas. Näs är ett kulturcentrum som förvaltar, utvecklar och tillgängliggör Astrid Lindgrens litteratur och grundidéer.

Swedish Glass Net

- *Region Kalmar län ansöker om dedikerade medel till utvecklingen av Swedish Glass Net.*
- Swedish Glass Net, ett nätverk för glaset som kulturarv, besöksnäring och nyutveckling. Inom nätverket har The Glass Factory rollen att utveckla glaset i en samtida kontext. Region Kalmar län stödjer utvecklingen av nätverket för att tillförsäkra att regionen behåller kunskapen om glaset som utgångspunkt för nyutveckling av glas inom konst, design, teknik och produktutveckling, som konst och kulturarv och som intressant besöksmål. Region Kalmar län stödjer nätverket genom anslaget till Designarkivet/Kalmar konstmuseum och till The Glass Factory samt med projektmedel. I Swedish Glass Net ingår även Kulturparken Småland, Linnéuniversitetet och Glasrikets skatter.

Byteatern Kalmar län

- *Landstinget i Kalmar län/Region Kalmar län har sedan 2016 ökat anslaget till Byteatern med 5 mkr utöver ordinarie uppräknings. Region Kalmar län ansöker om motsvarande uppräknings av det statliga anslaget.*
- Byteatern har 2019 flyttat in i ny- och ombyggda lokaler. Genom utökade lokaler och verksamhetsanslag har teatern resurser och kapacitet och spelar teater i hela länet.

Dansutvecklare

- *Region Kalmar län refererar till Kulturrådets rapport och genomlysning av kultursamverkansmodellen och målet om likvärdig tillgång till kultur. Regionen ansöker därför om en utökning av det statliga anslaget i relation till de geografiska och demografiska förutsättningarna i Kalmar län och möjligheten att på ett professionellt sätt utföra främjandeuppdraget i hela länet.*
- Byteatern är huvudman för den regionala dansutvecklaren. Region Kalmar län har tecknat en överenskommelse med Byteatern som även omfattar att ta emot dansgästspel.
- Region Kalmar län anslår 367 000 kr och det statliga anslaget är på endast 150 000 kr. Region Kalmar län avser att /har ambitionen att höja anslaget för att möjliggöra en hel tjänst.

Bild och form**Kalmar konstmuseum**

- *Med hänvisning till den utökade verksamheten av Kalmar konstmuseum ansöker Region Kalmar län om motsvarande uppräknings av det statliga anslaget.*
- Kalmar konstmuseum har utvecklat residensverksamhet för konstnärer samt pedagogisk konstverksamhet för barn i hela länet. För att säkra verksamheterna inom konstmuseets ordinarie uppdrag har Region Kalmar län ökat anslaget med 1 mkr extra utöver ordinarie uppräknings sedan 2018.

Virserums konsthall

- *Region Kalmar län ansöker om en utökning av anslaget till Virserums konsthall i proportion till det regionala anslaget. Som lägst i nivå för det tidigare utställningsanslaget plus uppräknings av detsamma.*
- Virserums konsthall drivs med stöd av regionala medel och från och med i år, 2019, har det statliga utställningsanslaget övergått till att fördelas regionalt inom kultursamverkansmodellen. Regionen och konsthallen uppskattar den justeringen.
- Regionen uppmärksammar Kulturrådet på den stora olikheten i anslagen och att det tidigare utställningsanslaget har minskat över tid till nästan hälften av vad det varit som mest. Det regionala anslaget är uppräknat över tid och 2019 ligger det på 2 009 000 inklusive MU-avtalet. Konsthallens tidigare utställningsanslag från Statens Kulturråd låg 2016 på 400 000 kr. Den höjning av anslaget som

Region Kalmar län fick till Virserums konsthall för 2019 låg på 350 000 kr.

MU-avtalet

- Region Kalmar län anslår medel för MU-avtalet till Kalmar konstmuseum och Virserums konsthall. Som en konsekvens av Kulturplanens prioritering ”Kreativt klimat för kulturskapare” anslår Region Kalmar län MU-medel till The Glass Factory från och med 2019. Det sammanlagda anslaget är idag 1 269 tkr.
- *Region Kalmar län ansöker om utökning av det statliga anslaget i motsvarande omfattning för tillämpning av MU-avtalet.*

Sofia Moestedt
basenhetschef
Samhällsplanering och tillväxt

Maria Agestam
kultursamordnare

Regionala utvecklingsnämnden

Yttrande - Demokratins skattkammare - Förslag till en nationell biblioteksstrategi

Förslag till beslut

Regionala utvecklingsnämnden antar redovisat yttrande som sitt svar över rapporten Demokratins skattkammare förslag till nationell biblioteksstrategi.

Yttrandet överlämnas till Kulturdepartementet.

Bakgrund

Regeringen gav i juni 2015 Kungliga biblioteket i uppdrag att i samverkan med andra berörda aktörer lämna förslag till en nationell biblioteksstrategi. Regeringen vill nu ha synpunkter på Kungliga bibliotekets rapport.

Yttrande

Region Kalmar län ser positivt på att förslaget till nationell biblioteksstrategi lyfter fram en satsning på nationella digitala bibliotekstjänster. En nationell digital struktur, med statligt finansierat innehåll, kan frigöra tid och resurser för många bibliotek. Därmed skulle bibliotekslagens intentioner om en likvärdig biblioteksservice i hela landet kunna uppnås.

Region Kalmar län ställer sig bakom delar av de sex strategiska reformområden som presenteras i slutet av den nationella biblioteksstrategin. Statliga satsningar som stärker biblioteksverksamhet inom områdena mångspråk, nationella minoriteter och urfolk är nödvändiga förutsättningar för biblioteken ska kunna fullfölja sina uppdrag enligt bibliotekslagen. Region Kalmar län väljer att kommentera de sex reformförslagen:

Stärkta skolbibliotek

Region Kalmar län instämmer i förslagen om tillgång till e-medier genom gemensamma nationella digitala bibliotekstjänster.

Stärkta bibliotek för nationella minoriteter och urfolk

Region Kalmar län instämmer i de förslagen som ska stärka biblioteksverksamhet för urfolk och de nationella minoriteterna. De bibliotek/institutioner som regeringen utser får ett nationellt uppdrag ska

samverka med de regionala biblioteksverksamheterna i landet.

Stärkt mångspråkig biblioteksverksamhet

Region Kalmar län anser att den av staten utsedda myndighet som ska ha nationell överblick över och främja samverkan inom det allmänna biblioteksväsendet också ska ha ett huvudansvar för mångspråksområdet. Uppdraget bör omfatta bland annat kompletterande medieförsörjning, metodutveckling, konsultativt stöd och kompetensutveckling. Samråd och samverkan ska ske med de regionala biblioteksverksamheterna.

Stärkta nationella digitala bibliotekstjänster

Region Kalmar län är kritiskt till att det läggs för stor tonvikt på digitalisering av tryckta medier. En bättre prioritering är att lägga kraft på nationell upphandling och förmedling av digitala resurser via en nationell biblioteksplattform liknande den danska lösningen Bibliotek.dk.

Stärkt nationell biblioteksmyndighet

Region Kalmar län ställer sig bakom förslaget att den myndighet med samordnings- och utvecklingsansvar som utses av regeringen måste få ett tydligare uppdrag att stödja hela biblioteksväsendet med infrastruktur, juridik, metadata, kompetens, utveckling, forskningsstöd, förmedling av bidrag, med mera.

Stärkt nationell struktur för kompetensutveckling inom biblioteksväsendet

Region Kalmar län välkomnar en nationell struktur för kompetensutveckling. Stärkt samverkan mellan bibliotek och forsknings- och utbildningsinstitutionerna är mycket positivt. Idag står den regionala biblioteksverksamheten för merparten av kompetensutvecklingsinsatserna för de kommunala biblioteken och har därmed god kunskap om bibliotekens behov och förutsättningar. Skulle den nationella och regionala samverkan stärkas finns förutsättningar att utarbeta kompetensutvecklingsstrategier med utgångspunkt från bibliotekens behov och kapacitet. Den nationella satsningen *Digitalt först* lämpar sig väl som pilotverksamhet för en sådan gemensam nationell struktur.

Detlef Barkanowitz
basenhetschef
regional biblioteksutveckling

Bilagor

1. Rapporten Demokratins skattkammare - Förslag till en nationell biblioteksstrategi

Demokratis skattkammare

*Förslag till en
nationell biblioteksstrategi*

PLATSEN FÖR
DEMOKRATINS
SKATTKAMMARE
UTMÄRKS AV ETT X

FÖRORD

Här är förslaget till en nationell biblioteksstrategi för att stärka och utveckla hela det svenska biblioteksväsendet. Det är viktigt till försvar för demokratin och den enskilda människans möjlighet att fritt verka i samhället med tillgång till kunskap och litteratur. Utgångspunkten är bibliotekslagen med sin portalparagraf om *bibliotek för alla*. Visionen för biblioteken är att de ska finnas till för alla med hänsyn till vars och ens behov och förutsättningar. Det yttersta målet med hela verksamheten är att stärka bildningen och därmed demokratin. Vi ser biblioteken som en självständig kraft i det demokratiska samhällsbygget, en femte statsmakt. Bibliotekens verksamhet och innehåll är folkets skatter, samtidigt som deras sanningar och fakta utgör en fara för demokratins fiender.

Utifrån lagens vision och strategins mål definierar vi sex arbetsområden eller medel för att nå dit vi strävar. Vi lyfter fram biblioteken som samhällets öppna rum samt deras betydelse för läsning, lärande och forskning. Vi föreslår nya nationella digitala bibliotekstjänster och en stärkt gemensam infrastruktur.

Vi söker förändring. Biblioteksväsendet behöver utvecklas, förnyas och förstärkas. Strategin är tänkt att ange en riktning, med perspektivet drygt tio år fram i tiden, år 2030. Det är en nationell strategi som knyter an till vad som sker i världen utanför nationens gränser. Den inspireras av utvecklingen i de nordiska länderna, liksom av biblioteksstrategier och utvecklingsmål internationellt. Sverige har halkat efter i digitaliseringen på biblioteksområdet och det är en utveckling som måste brytas.

En strategi blir inte verklighet utan koppling till konkreta åtgärder och reformer. Därför presenterar vi sam-

tidigt med själva strategin ett förslag till reformpaket med högst påtagliga åtgärder som följer av strategins överväganden. Det handlar om att bygga nationella digitala bibliotekstjänster och digitalisera vårt kultur- och kunskapsarv. Det gäller att stärka biblioteksverksamheten för de nationella minoriteterna och urfolket samerna och säkra utbudet av tillgängliga medier för personer med funktionsnedsättning, liksom att öka tillgången till medier på andra språk än svenska. Vi vill klargöra den nationella och regionala nivåns stödjande betydelse för de publika biblioteken och vi lyfter behovet av en stark och likvärdig skolbiblioteksverksamhet. Den fria tillgången till vetenskapliga publikationer och forskningsresultat måste säkras. Biblioteken kan utveckla nya sätt för användning och bearbetning av det digitaliserade kunskapsarvet.

För att strategin ska leva och leda till förändring och utveckling krävs återkommande och regelbunden analys och uppföljning. Grunden till våra överväganden och förslag är ett omfattande arbete sedan hösten 2015. Vi har publicerat 14 rapporter och tio filmer, som ska ses som ett viktigt underlag för fortsatt arbete och implementering. Vi har under arbetet fört en kontinuerlig dialog med biblioteksväsendets intressenter. Det utkast till strategi, som publicerades våren 2018, fick närmare ett hundratal skriftliga kommentarer. Även de välbesökta dialogmöten som sekretariatet genomförde över hela landet har i hög grad påverkat detta slutliga strategiförslag.

Erik Fichtelius, *Nationell samordnare*
Christina Persson, *Utreddare*
Eva Enarson, *Utreddare*

Nationell biblioteksstrategi
KUNGLIGA BIBLIOTEKET

Innehåll

- 2 Inledning
- 6 Demokrati
- 10 Samhällets öppna rum
- 13 Läsning
- 16 Lärande
- 19 Forskning
- 21 Nationella digitala bibliotekstjänster
- 25 Gemensam infrastruktur

Bilaga

- 32 Sex strategiska reformer för stärkta bibliotek

Inledning

*Här finns både den önskade och oväntade,
den bekväma och den obekväma kunskapen.
Utan källor ingen källkritik.*

I dag

Biblioteken tillhör folket. De är barnens, elevernas, studenternas, lärarnas, forskarnas, minoriteternas, invandrarnas, fångarnas, patienternas, urfolkens, släktforskarnas, specialisternas, journalisternas, musikernas, de nyfiknas och de bildningstörstandes – ja, allas – bibliotek. Detta gäller för samtliga bibliotek i det allmänna biblioteksväsendet.

Biblioteken med sina bibliotekarier och annan personal ger den enskilde kraft och möjlighet att fungera i samhället. Här finns källorna lätt tillgängliga för alla utan kostnad för den enskilde. Här finns både den önskade och oväntade, den bekväma och den obekväma kunskapen. Här finns vårt kulturarv och vårt kunskapsarv. Utan källor finns ingen källkritik.

Här är samhällets öppna rum. Här pågår de lågintensiva mötena. Här är tyst och lugnt men här förs också samtal och diskussioner. Bibliotekens ställning i det svenska samhället är stark och biblioteken är en av de mest betrodda och uppskattade samhällsinstitutionerna. Det finns i dag 1 120 folkbibliotek med 63 miljoner besökare årligen, som lånar ut drygt 58 miljoner fysiska medier och närmare 2 miljoner e-böcker. Folkbiblioteken ingår i en bibliotekssektor som totalt omsluter uppskattningsvis nio miljarder kronor.

Samtidigt sker förändringar som påverkar biblioteken. Demokratin utsätts

för allt hårdare prövning. Digitaliseringen riskerar att göra biblioteken mindre relevanta om de inte svarar upp mot människors efterfrågan av att digitala resurser, kunskap och läsupplevelser på nätet. Förändringar av ekonomi, demografi, migration och språk medför också stora utmaningar. Verksamheten kan försvåras av brist på samordning och samverkan, digital inlåsnings, dyr upphovsrätt och förlagsoligopol.

Ojämlika förutsättningar och resurser bland kommunerna liksom ökade krav på kompetensutveckling av både medborgare och bibliotekarier måste hanteras. Det är oroande att inte alla skolor uppfyller skollagens krav på skolbiblioteksverksamhet, likaså att biblioteken inte når fram till alla potentiella användare.

Digitaliseringen medför nya krav för hela biblioteksväsendet. Gränserna för vad som är sant och kontrollerbart förskjuts ständigt. Sverige har halkat efter andra länder i att erbjuda digitala bibliotekstjänster och digital tillgång till kultur- och kunskapsarv. Nya kraftfulla sökmotorer och algoritmer, tillsammans med redan existerande och kommande metoder för intelligenta självlärande söksystem, kommer att förändra katalogiseringen. Allt detta inrymmer möjligheter och ger incitament till förändring. Digitaliseringen är en möjlighet för biblioteken att öka sin relevans.

I går

Historiskt sett är tillgång till litteratur och läsning en klassfråga. Böcker var dyrbara ting, förbehållna de övre samhällsskikten. Förmögna, akademier och kyrkan byggde upp egna bibliotek som också var status- och maktsymboler med ett stort samlarvärde. När tryckkonsten hade etablerats fick Sverige år 1661 en kansliordning som reglerade att allt som tryckts skulle levereras till kungen för utgivningskontroll. Därför finns sedan århundranden tillbaka allt som tryckts i Sverige samlat på Kungliga biblioteket (KB). Landets äldre forskningsbibliotek var länge tillgängliga endast för akademien.

Parallellt med uppbyggandet av den allmänna folkskolan och folkbildningen under 1800-talet etablerades lokala sockenbibliotek, delvis finansierade med brännvinsskatter. Under 1900-talets första decennier växte folkbiblioteken fram med utgångspunkt i arbetarrörelsens, nykterhetsrörelsens och studieförbundens folkbildningssträvanden. Bibliotekspionjären Valfrid Palmgren såg tidigt biblioteksverksamhetens utvecklingspotential. Hennes idéer lade tillsammans med folkrörelsebiblioteken grunden till de moderna folkbiblioteken. De skulle vara fritt tillgängliga och öppna för alla, även barn och socialt utsatta.

I slutet av 1940-talet presenterades en utredning om folk- och skolbibliotek som lade grunden till ett modernt allmänt biblioteksväsende med centralbibliotek, lånecentraler och kommunala bibliotek. Utredningen föreslog också rationaliseringar som exempelvis central katalogisering.

I mitten av 1940-talet fanns det cirka 14 000 studenter i Sverige. De två universitetsbibliotek som då existerade var forskarnas domän. Några decennier senare hade antalet studenter och hög-

VISION
BIBLIOTEK FÖR ALLA

MÅL
DEMOKRATI

*Ett demokratiskt samhälle
där alla fritt kan ta del av världens
samlade litteratur och kunskap
för att kunna verka i samhället
på egna villkor*

MEDEL
LÄSNING

Inspirera till läsupplevelser, öka allas
läs- och språkförståelse och stärk
litteraturens ställning

MEDEL
**SAMHÄLLETS
ÖPPNA RUM**

Använd biblioteken som samhällets
öppna rum för bildning, upplevelser och samtal

MEDEL
LÄRANDE

Utveckla invånarnas möjligheter till
livslångt lärande och fri åsiktsbildning
genom en sammanhållen kedja av
utbildningsbibliotek

MEDEL
FORSKNING

Stärk biblioteken som en del av forskningens
infrastruktur och möjliggör öppen tillgång till
vetenskapliga resultat från all offentligt
finansierad forskning

MEDEL
**NATIONELLA
DIGITALA
BIBLIOTEKSTJÄNSTER**

Tillgängliggör så mycket information och litteratur
som möjligt fritt och digitalt för alla

MEDEL
**GEMENSAM
INFRASTRUKTUR**

Stöd och stimulera de publika biblioteken
med effektiva och samverkande nationella och
regionala biblioteksfunktioner och välutbildade
bibliotekarier

skolor måndubblats. Under 1960-talet började universitets- och högskolebiblioteken utvecklas till de öppna lärmiljöer de är i dag.

Biblioteken var mycket tidiga med att förstå och tillägna sig teknikens möjligheter.

Utvecklingen mot dagens biblioteksverksamhet tog ett kraftigt språng under 1970-talet. Detta decennium kännetecknades också av en stark biblioteksdebatt. Reformerna, teknik och den nya statliga kulturpolitiken kom att prägla folkbibliotekens inriktning och utveckling. Etableringen av Bibliotekshögskolan i Borås innebar att bibliotekarier med en gemensam utbildningsbakgrund kunde anställas inom olika slag av bibliotek i hela landet. Uppsökande verksamhet, en dynamisk utveckling av barnbiblioteken, ett ökat utbud av talböcker och fler bokbussar präglade folkbiblioteksverksamheten. De läsfrämjande verksamheterna ökade i snabb takt.

Rationaliseringarna av biblioteksadministrationen understöddes av centraliserade inköpskanaler. Från bibliotekens gemensamma företag Bibliotekstjänst (BTJ) kunde biblioteken inhandla det som inte behövde vara unikt för varje enskilt bibliotek, till exempel katalogposter. Bibliotekstjänst satsade också tidigt på utvecklingen av ett datoriserat biblioteksdatasystem (BUMS), och den bibliografiska databasen BURK. Statskontoret byggde katalogsystemet Library Information System, som senare blev Libris och överfördes till KB år 1977. Detta lade grunden för en effektivisering, samtidigt som det i vissa fall bidrog till likriktning, och en minskad lokal identi-

tet. Datoriseringen av biblioteken möjliggjorde öppnare och mer delbara mediesamlingar. Biblioteken var mycket tidiga med att förstå och tillägna sig teknikens möjligheter. Den tekniska utvecklingen innebar också ett breddat biblioteksutbud i form av audiovisuella medier.

År 1984 presenterades utredningen Folkbibliotek i Sverige som väckte frågor och debatt om folkbiblioteken skulle ses som informationsförsörjare eller kulturförmedlare. Något enkelt svar på detta fanns inte. Så småningom kom diskussionen att glida över i frågor om servicekvalitet, biblioteksentreprenader och biblioteksanvändaren som "kund". Det ledde till en diskussion om betydelsen av delaktighet och en idémässig förflyttning från samlingsorienterade till användarorienterade bibliotek. Gratisprincipen, rätten till avgiftsfria lån, var en återkommande fråga. Så småningom föreslogs en lagreglering av biblioteken i Sverige, liksom i de andra nordiska länderna. År 1996 blev den första svenska bibliotekslagen en realitet.

1980- och 90-talets tekniska utveckling sammanföll med nya pedagogiska reformer. I propositionen Forskning och samhälle från 1996, finns uttalanden om att regeringen ser hela det allmänna biblioteksväsendet som en enhetlig och samverkande resurs. Förslag lades fram om att Libris skulle utvecklas till ett nationellt system för alla bibliotek och att datornätet för högre utbildning och forskning (SUNET) skulle erbjudas folkbiblioteken. Detta avvisades dock av de flesta kommuner. Flexibelt lärande, små högskolor och regional tillväxt låg i fokus. Distansstudenternas behov uppmärksammades särskilt. Folkbiblioteken fick en tydligare roll inom lärandet. Kommunala lärcentra inrättades ibland i anslutning till biblioteken. Den ökande

skaran högskolestudenter och vuxenstudier i Sverige rörde sig fritt mellan högskolebibliotek och folkbibliotek.

De följande decennierna skapade tillgången till information via internet nya förutsättningar för biblioteken. Kraven växte på bibliotekens kompetens om hur teknik och informationsinnehåll fungerade och skulle värderas. De ökade kraven gällde också hur biblioteken skulle hantera de allt snabbare nätverken. Forskningsbiblioteken var snabba med att förutse behovet av digitala resurser och nya sätt att inhämta och sprida information. Övergången från analoga medier till digitala påskyndades. För folkbiblioteken dröjde det något längre. Men viss samverkan och gemensamma upphandlingar påbörjades, ofta med de regionala biblioteksverksamheterna som initiativtagare.

Bibliotekarieutbildningen förändrades och det akademiska ämnet biblioteks- och informationsvetenskap etablerades vid ett antal universitet och högskolor. Innovation blev en allt starkare inriktning inom utbildnings- och forskningspolitiken. När vetenskaplig publicering och forskningens infrastruktur kom i fokus var biblioteken inte sena med att ta en roll i utvecklingen. Det viktiga arbetet för öppen tillgång, open access, inleddes.

I morgon

Tidsperspektivet för denna strategi är läget år 2030. Förhoppningen är att de som lever i 2030-talets samhälle kommer att vara tillräckligt pålästa, informerade och kompetenta för att kunna bidra till en demokratisk värld där hållbarhet och mänskliga rättigheter är ledstjärnor. Det är ett hoppfullt perspektiv. De samhällsinstitutioner som arbetar för öppenhet, oberoende, åsiktsfrihet, kunskap och livskvalitet sitter med nyckeln till den

goda framtiden i sin hand. Biblioteket är en sådan institution.

För att uppnå de mål som Förenta Nationerna (FN) har satt upp i Agenda 2030 kommer tillgång till trovärdig information, tillsammans med förmågan att ta till sig och hantera information samt olika digitala uttrycksmedel, att vara väsentliga. Biblioteken kan särskilt bidra till att uppfylla följande Agenda 2030-mål:

- God utbildning för alla
- Minskad ojämlikhet
- Fredliga och inkluderande samhällen
- Hållbara städer och samhällen
- Minskad produktion och konsumtion

Biblioteken är användarens och allas gemensamma angelägenhet och egendom. Det är en verksamhet och en arena där samtal och kommunikation ger grund för att förstärka tillit och utveckla demokratiska förhållningssätt. Biblioteken används av många och bibliotekarierna har deras förtroende. Biblioteken är samhällets oberoende kunskapsbank. Den svenska bibliotekslagen slår fast allas rätt till bibliotek. FN:s barnkonvention ger barn utrymme och prioritet i biblioteken. Den internationella biblioteksorganisationen IFLA ger i sin globala vision inför framtiden en bild av biblioteken som nödvändiga, självklara och angelägna i en framtid där biblioteken:

- ger fria möjligheter till lärande, forskning, läsning, upplevelser, skapande och inspiration
- finns i tillräcklig omfattning nära användaren, vilket gör biblioteken lätta att använda och vistas i
- sträcker sig långt utanför bibliotekslokalernas väggar, är digitala och utåtriktade

- är självklart och jämlikt integrerade i de strukturer och verksamheter de ingår i, till exempel skola, universitet, myndighet eller lokalsamhälle
- är öppna mot omvärlden
- lever i delaktighet med användarna och i samverkan med civilsamhället och samhällets institutioner
- bjuder in de som ännu inte använder sig av biblioteksverksamheterna genom kreativa och obyråkratiska förhållningssätt
- är en mötesplats man söker sig till för att dela upplevelser, tankar och kreativa uttryck med andra

Världens bibliotek har i denna vision enats kring en målbild. Den globala visionen om ett starkt och samlat biblioteksväsende ger styrka till läsande, informerade och delaktiga samhällen.

För att möta olika behov är bibliotekens verksamhet komplex, föränderlig och innehållet varierat. Genom digitalisering och samverkan kan alla oavsett vem man är, var man bor och vilka behov man har få tillgång till den information, kunskap och litteratur man söker. Bibliotekens digitala utveckling möter människors förändrade beteenden, medievärldar och kommunikationsmönster. Sverige ska – utifrån sina it-politiska mål – vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter, vilket biblioteken bidrar till. Sverige kommer inte längre att ligga efter omvärlden.

Biblioteksverksamheterna är kraftfulla och har hållbara ekonomiska förutsättningar. Hela det allmänna biblioteksväsendet är effektivt, angeläget och framgångsrikt genom god samverkan med civilsamhället, samhällsinstitutioner och mellan biblioteken. De publika biblioteksverksamheter där användarna finns, till exempel folkbibliotek, forskningsbibliotek och skolbibliotek, är i

fokus för de stödjande biblioteksverksamheterna; de regionala biblioteksverksamheterna och nationalbiblioteket, liksom Myndigheten för tillgängliga medier (MTM) Skolverket och Kulturrådet. År 2030 är en majoritet av bibliotekens medieresurser digitala, sökbara och tillgängliga utan kostnader för användaren. Forskning, livslångt lärande och utbildning har nya förutsättningar via en genomförd öppen tillgång till publicerad forskning samt öppna forskningsdata. Forskningsbiblioteken är väl integrerade i lärosätenas forskningsmiljöer och det öppna vetenskapssamhället.

I biblioteksverksamheterna möter användarna utbildade bibliotekarier och annan expertis som guidar användare av alla slag, som möjliggörare och problemlösare. I skolbibliotek och forskningsbibliotek samarbetar elever, studerande, lärare och forskare med skolbibliotekarier och informationsexperten som en del i lärandets och forskandets infrastruktur. Alla bibliotek utgår från användarens perspektiv oavsett vilka de är och var de finns. Bibliotekarier handleder och stödjer användarna i förmågan att behärska de digitala förutsättningarna samt att värdera och kritiskt granska data och informationsinnehåll. Delaktighet i samhället kräver medie- och informationskunnighet och allt fler har tillägnat sig detta. Användarens lust att utforska, uppleva, lära, läsa, utvecklas, utmanas och överraskas uppmuntras. Med demokratin som mål stöds visionen om allas delaktighet. Biblioteken är samhällets öppna rum med utrymme för läsning, lärande och forskning, och samhället har byggt nya digitala bibliotekstjänster och en stödjande gemensam infrastruktur. ►

Demokrati

Ett demokratiskt samhälle där alla fritt kan ta del av världens samlade litteratur och kunskap för att kunna verka i samhället på egna villkor

Inledning

Biblioteket är demokratens skattkammare och diktatorns skräckkabinett.

Björn Ranelid, författare

I tider när demokratin hotas av mörka krafter över hela världen blir bibliotekens roll och uppgift allt viktigare. Biblioteken är en femte statsmakt, en konstitutionell pelare som balanserar andra statsmakter. Bibliotekens verksamhet och samlingar, liksom den litteratur och kunskap bibliotekarien ger nyckeln till, är det demokratiska samhällets skatt. Utgångspunkten är den svenska regeringsformens inledande paragrafer:

1 § All offentlig makt i Sverige utgår från folket.

Den svenska folkstyrelsen bygger på fri åsiktsbildning och på allmän och lika rösträtt. Den förverkligas genom ett representativt och parlamentariskt statskick och genom kommunal självstyrelse.

2 § Den offentliga makten ska utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet.

Den enskildes personliga, ekonomiska och kulturella välfärd ska vara grundläggande mål för den offentliga verksamheten.

Dessa formuleringar har en direkt och praktisk innebörd för biblioteksväsendet. Målet är att värna om förmågan att upprätthålla grundläggande värden som demokrati, rättssäkerhet och mänskliga fri- och rättigheter. Vi ska försvara och främja vår demokrati och vår rättsstat mot alla inre och yttre aktörer som kan vilja undergräva dem. Dessa värden har ett oförytterligt egenvärde. De utgör en grundval för vårt samhälles välbefinnande och motståndskraft.

Detta demokratiska uppdrag, som är likadant för alla samhällsinstitutioner, har varit utgångspunkten i arbetet med den nationella biblioteksstrategin. Bibliotekens verksamhet bidrar till en samhällsutveckling i stort och till att demokratin fördjupas genom att alla får bättre möjligheter till insyn, inflytande och deltagande i den demokratiska processen. Att biblioteken ska verka för det demokratiska samhällets utveckling uttrycks i målet om allas delaktighet i samhällslivet. Att biblioteken ska bidra till fri åsiktsbildning understryker betydelsen av att de intar en neutral hållning i förhållande till den information som tillhandahålls och även i övrig verksamhet understödjer ett fritt meningsutbyte. Bestämmelsen innebär att biblioteksverksamheten ska präglas av öppenhet för olika perspektiv och stå fri från censur eller andra hindrande

åtgärder. Yttrandefriheten är den grund som den fria åsiktsbildningen vilar på.

Tankegången återkommer i bibliotekslagens ändamålsparagraf (2 §):

Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning.

Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt. Biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla.

Tillgänglighet

Att alla människor har tillgång till bibliotek är väsentligt och en grund för bibliotekens legitimitet. Tillgängligheten till biblioteksverksamheternas innehåll, tjänster och lokaler ska vara god och jämlik. Begreppet ska förstås ur följande aspekter: fysisk, kognitiv, språklig, kunskapsmässig, psykosocial, administrativ och ekonomisk tillgänglighet. Bibliotekslagen och skollagen slår fast tillgången till biblioteksverksamhet. Alla har rätt att få ta del av den biblioteksverksamhet som de har behov av. Biblioteken bör utveckla metoder för att nå dem som i dag inte känner till vad biblioteken kan erbjuda eller av praktiska skäl är förhindrade att använda bibliotek. Ökad digitalisering av tjänster och utbud är också en väg mot ökad tillgänglighet.

Bibliotekens innehåll ska vara varierat så att det passar alla och så att alla ska kunna få tillgång till olika typer av media. Detta uppnås via samarbete mellan biblioteken, och ställer krav på samordnade system och gemensamt ägande av resurserna. Bibliotekspersonalens kompetens är avgörande för att

alla ska få lika möjligheter att använda bibliotekens innehåll och tjänster.

Ambitionen är att all utgivning på minoritets-språken ska vara tillgänglig via alla bibliotek genom digitalisering, som e-böcker eller print on demand.

Neutralitet och mediesamlingar

Människor har rätt till fri tillgång till litteratur och andra medier. Bibliotekslagens portalparagraf garanterar människors rätt att bilda sig en åsikt. Lagen slår också fast att folkbibliotekens utbud av medier och tjänster ska präglas av allsidighet och kvalitet. Likaså garanterar lagen främjandet av läsning och tillgång till litteratur.

Inget bibliotek kan innehålla allt. Som en garanti för att människor ändå kan få den litteratur de behöver ingår alla bibliotek i ett samarbete. Traditionellt har det gällt fjärrlån, det vill säga lån mellan bibliotek, men i dag handlar samarbetet lika mycket om digitalisering. Samordningen kan också gälla den gallring som behövs. För att omistliga medier inte ska försvinna krävs nationella bevarande- och säkerhetsplaner, inte minst för forsknings- och specialbiblioteken. KB har en särställning som den enda mottagaren av elektroniska och audiovisuella plikt-exemplar. Den förändring som krävs är att det samlade materialet ges en bredare tillgänglighet.

Lögner och propaganda

Biblioteksväsendet ska ge kunskap om källkritik och informationssökning liksom algoritmer och filterbubblor som

riskerar att bidra till en fragmentisering av det offentliga samtalet och leda till en minskad tilltro till grundläggande fakta. Biblioteken har uppdrag och personal att stödja invånarna i att uppnå en god medie- och informationskompetens (MIK). De bidrar därmed till att höja kunskapsnivån i hela samhället. De biblioteks- och informationsvetenskapliga utbildningarna, liksom den regionala biblioteksverksamheten, kan stödja och försörja biblioteken med relevant kompetens. Vid en kris och krigssituation kan rykten, falska nyheter och propaganda mötas av ett biblioteksväsende som har en viktig roll för en säker, oberoende och trovärdig informationsförmedling för hela samhället som en del av civilförsvaret. Mediesamlingar och bibliotekarier erbjuder fakta, sök- och källkritik samt eftertanke som ett skydd.

Integritet och sekretess

Digitaliseringen får inte urholka tillämpningen av sekretess- och dataskyddsbestämmelserna inom biblioteken (bland annat bibliotekssekretessen i 40 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen, OSL, samt sekretessen i 21 kap. 7 § OS). Användarna måste kunna vara säkra på att uppgifter i bibliotekens register om enskildas personliga förhållanden samt lån, reservationer, andra former av beställningar och användning av informationsteknik aldrig förs vidare till tredje part. Tekniken möjliggör i dag för leverantörer av e-böcker att i detalj kartlägga en läsares beteende, vad man läser, hur fort och hur länge. Det får inte finnas någon misstanke om att staten eller kommersiella intressen kartlägger biblioteksanvändarnas politiska eller personliga preferenser.

Biblioteken ska vara en fredad plats, vilket gör att de rent tekniska säkerhetslösningarna på biblioteken måste vara

tillförlitliga. Biblioteken måste äga och ha egen kontroll över de persondata som rör biblioteksanvändning, gallra aktivt i uppgifterna och bara samla in de data man behöver för sin uppgift.

Integration och inkludering

För de som är nyinflyttade till Sverige är biblioteken en viktig ingång till samhället. Så har det sett ut under flera decennier och biblioteken har visat en snabb anpassningsförmåga under de senaste årens flyktingströmmar. Folkbiblioteken är en central aktör för att underlätta integration och inkludering av nyanlända och har generellt en god förmåga att möta människor med ett annat modersmål än svenska. Det är viktigt att samhället i stort fortsätter att ta vara på, stödjer och satsar på de aktiviteter biblioteken bidrar med. Detta bör synliggöras i de lokala och regionala biblioteksplanerna.

Detta gäller också den centrala rätten för alla biblioteksanvändare att ta del av världens samlade litteratur och kunskap. Tillgång till litteratur på originalspråk eller som inte finns översatt är en kunskaps- och utbildningsfråga som också har betydelse för Sveriges roll i världen.

På biblioteken kan människor orientera sig utan att möta myndighetspersoner vars beslut har avgörande betydelse för deras liv och ekonomi. Biblioteken ska vara en självklar plats att vistas i och en studieplats, inte minst för unga människor och vuxenstuderande. Biblioteken kan också stödja genom att ge tillgång till den informations- och kommunikationsteknik som krävs för att nyanlända ska ha möjlighet att kommunicera med och vara delaktiga i samhället. Efterfrågan på mångspråkig bibliotekspersonal växer. Detta ställer också krav på kompetens om mångkulturella frågor, medieförsörjning på olika

språk, material på lättläst svenska, medborgar- och samhällsinformation och en anpassad verksamhet. Bibliotekens möjligheter att anställa personal med mångspråkig kompetens bör därför förstärkas genom olika statliga stödinsatser. En kontinuerlig kompetensutveckling på området kan ske inom ramen för en nationell struktur i ett fortbildningsinstitut för bibliotekarier.

För att uppnå effektivitet krävs en lånecentralfunktion i likhet med dagens Internationella biblioteket. Det bör vara ett tydligt uppdrag som förstärks och utvidgas jämfört med dagens nationella stödinsatser inom området. Det nationella stödet måste innehålla konsultativt stöd i olika mångspråkiga och mångkulturella frågor.

Upphandling, inköp, katalogisering och gallring av mångspråkig litteratur kräver en specifik kompetens som är närmast omöjlig inom mindre biblioteksorganisationer. Den nationella biblioteksmyndigheten bör ha ansvar för lånecentralen i sin helhet. För att uppnå bästa resultat för de publika biblioteken bör samverkan ske mellan den nationella nivån och de regionala biblioteksverksamheterna.

Nationella minoriteter och urfolket samerna

De fem nationella minoriteterna är en omistlig del av Sverige, historia och kulturarv. Det nationella stödet till biblioteken, där användarna tillhör de nationella minoriteterna och urfolket samerna, behöver förstärkas. Detta arbete åligger alla bibliotekstyper och bör påskyndas. Bibliotekslagen föreskriver att de nationella minoriteterna ska ägnas särskild uppmärksamhet. Samerna är ett urfolk med en egen lagstiftning, sametingslagen. Sametinget är en myndighet.

De nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sitt språk och sin kultur i Sverige ska främjas. Barns utveckling av en flerkulturell identitet och användning av det egna minoritetsspråket ska prioriteras. Revitaliseringen av språken och den kulturella identiteten är central. Alla som tillhör de nationella minoritetsgrupperna har rätt till sina språk och en likvärdig biblioteksverksamhet oavsett var de bor i landet. En strukturerad dialog med grupperna, i syfte att utforma en angelägen verksamhet, ska genomföras enligt lag. Biblioteken ska arbeta för att undvika en strukturell diskriminering. Att stärka och skydda språken och de kulturella identiteterna ska också ingå i bibliotekens uppgifter.

Den mångspråkiga biblioteksverksamheten behöver nationellt stöd för att inte vara ojämlig.

Biblioteksverksamhet för, om, av och med de nationella minoritetsgrupperna har minst två utgångspunkter. Dels handlar det om medier på minoritetsspråken och dels om majoritetens kunskap om minoriteterna. Biblioteken ska därför bidra till att synliggöra de nationella minoriteternas kulturer, identiteter och de nationella minoritetsspråken i syfte att öka kunskapen och förståelsen hos allmänheten. Detta kräver uppmärksamhet bland annat genom arrangemang och andra aktiviteter.

Biblioteken behöver stöd från centrala instanser som kan bidra med kompetensutveckling, konsultativ verksamhet och medieförsörjning. Flera av de nationella minoriteternas bibliotek kan ges ett ansvar som statligt finansierade resurs-

bibliotek för sina respektive språkområden. Sådana särskilt utpekade resursbibliotek för olika nationella minoriteter och urfolket samerna kan då arbeta stödjande och erbjuda dessa tjänster till biblioteken, gärna via en lånecentral. Ambitionen är att all utgivning på minoritetsspråken ska vara tillgänglig via alla bibliotek genom digitalisering, som e-böcker eller *print on demand*. Bilderböcker, barnböcker, ungdomsböcker, vuxenböcker, tillgängliga medier, forskningspublikationer och facklitteratur bildar en språklig utvecklingstrappa som behöver få en hemvist i en flerkulturell identitet med starkt stöd från biblioteken. Radio, tv, film, musik, ljud och talböcker har stor betydelse. De nationella uppdragen till resursbiblioteken bör ha detta som gemensam utgångspunkt.

Funktionsrätt

Begreppet funktionsrätt används om människans rätt att fungera i olika situationer, oavsett funktionsnedsättning och oavsett vilka hinder som finns i samhället. Begreppet kan användas relaterat till en enskild vardaglig situation, men också i ett politiskt sammanhang för att beskriva den gemensamma rätten för olika grupper. Det handlar alltså om individers rättigheter, där man vill flytta fokus från hinder och särskilda lösningar till principer om allas mänskliga rättigheter.

Allas rätt till bibliotekens resurser på lika villkor är en demokratifråga och gäller alla bibliotek. Att möjliggöra för den som har en funktionsnedsättning att kunna använda bibliotekens resurser på samma villkor som andra ska gälla i alla bibliotekssammanhang genom bemötande och tillgängliggörande av medier, lokaler och andra resurser.

Den tekniska utvecklingen innebär nya möjligheter för grupper med olika

funktionshinder. MTM har här ett särskilt ansvar. MTM bör få ett tydligare uppdrag att på sikt öppna möjligheten att minska omfattningen av de anpassade tjänster som myndigheten tillhandahåller, till förmån för universella lösningar och universell utformning av e-böcker, ljudböcker och talböcker. Samtidigt är personer med läsnedsättning en heterogen grupp med varierande förutsättningar att använda de universella digitala medietjänsterna som finns på marknaden. Därför kan MTM:s service riktad till personer med behov av specialanpassade lösningar ändå behöva finnas kvar parallellt med de universella lösningarna, även på längre sikt.

Mellan 15 och 20 procent av befolkningen beräknas ha någon form av läsnedsättning eller läsovana som gör att de behöver läsa text i ett tillgängligt format. Målet är att fler som behöver använda tillgängliga medier gör detta.

Barnens rätt

FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) kommer att införlivas i svensk lag från och med den 1 januari 2020. Enligt konventionen ska alla åtgärder som rör barn ha barnets bästa i främsta rummet. Barnet har rätt att uttrycka sin mening i alla frågor som berör det. Barnets rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet ska respekteras. Barnkonventionen nämner särskilt barn som hör till nationella minoriteter och urfolk. Folkbiblioteken ska enligt bibliotekslagen ägna särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar för att främja deras språkutveckling och stimulera till läsning. Barns rättigheter och rätten för barn att ta plats i biblioteken har därmed stark legal förankring och ska prioriteras i folkbibliotekens verksamhet.

Biblioteken ska förhålla sig till både barnperspektivet och barns perspektiv.

Barnperspektiv innebär att vuxenvärlden strävar efter att ta till vara barns intressen, medan barns perspektiv svarar mot individuella barns synsätt, önskingar och behov. Bibliotekslokalen är mycket viktig för barn och unga. Biblioteket ska vara en välkomnande, trygg och inspirerande plats, där alla barn ska bemötas med respekt och där deras frågor och förslag beaktas.

Barnbiblioteksutveckling bör utgå från både barnperspektiv och barnets perspektiv vid fördelning av resurser, vid lokalutformning, vid fördelning av mediekostnader, samt vid urval och inköp av medier och bemanning. Barns perspektiv och barnperspektiv ska omfatta all personal, deras förhållningssätt och bemötande. Barnen är prioriterade i lagen, är stora låntagare och frekventa besökare. Detta måste också synas i bibliotekens resursmässiga prioriteringar. Barnbiblioteksverksamheten bör formas tillsammans med och av barn. Barns faktiska delaktighet ska respekteras. Barnen har rätt till ett brett medieutbud som förutom litteratur inkluderar tillgång till AV-media i alla former.

Biblioteksverksamhet för, av och med barn bör ges ett stort utrymme i de kommunala och regionala biblioteksplanerna. För att kunna följa upp om prioriteringar för barn och unga faktiskt görs och om de får effekt, behöver statistik och andra uppföljningsmetoder utvecklas. Uppföljningar är viktiga för att huvudmännen ska kunna säkerställa att målen i biblioteksplanerna följs och att resurserna till barn i allt större grad svarar mot barnens användning av biblioteket. ►

Några slutsatser

De nationella minoriteternas och urfolket samernas möjligheter att behålla och utveckla sitt språk och sin kultur i Sverige ska främjas.

Ambitionen är att all utgivning på minoritetsspråken ska vara tillgänglig via alla bibliotek genom digitalisering, som e-böcker eller *print on demand*.

Den mångspråkiga biblioteksverksamheten behöver nationellt stöd för att inte vara ojämlig.

Vid en kris och krigssituation kan rykten, falska nyheter och propaganda mötas av ett biblioteksväsende som har en viktig roll för en oberoende informationsförmedling som en del av civilförsvaret.

MTM bör få ett tydligare uppdrag stödja universella lösningar för de tjänster som myndigheten tillhandahåller.

Biblioteken måste äga och ha egen kontroll över de persondata som rör biblioteksanvändning.

Biblioteket ska vara en välkomnande, trygg och inspirerande plats, där alla barn ska bemötas med respekt och där deras frågor och förslag beaktas.

För att kunna följa om prioriteringar för barn och unga faktiskt görs och om de får effekt, behöver statistik och andra uppföljningsmetoder utvecklas.

Bibliotekens möjligheter att anställa personal med mångspråkig kompetens bör förstärkas genom olika statliga stödinsatser.

Samhällets öppna rum

MEDEL *Använd biblioteken som samhällets öppna rum för bildning, upplevelser och samtal*

Inledning

Biblioteket finns mitt i samhället. På den lilla orten, där invånarna kan gå man ur huse för att försvara sitt bibliotek och i världens storstäder, där landmärken byggs i trä, glas och granit. Biblioteket som byggnad, som rum, betyder något fundamentalt för alla användare. Men det är inte bara en lokal utan också en verksamhet och en idé.

De aktiviteter biblioteken erbjuder bör vara kopplade till bibliotekens kärnuppsdrag för kunskaps- och litteraturförmedling.

För eleverna i skolan är biblioteket en plats för studier och rekreation. För studenterna på campus är biblioteket ofta själva sinnebild för universitetet. Här möts alla över fakultetsgränserna och här samlas kreativiteten. Folkbiblioteket är ofta det första som möter den nyanlända flyktingen, både med kopplingar bakåt och med den första inträdesbiljetten till det nya livet.

Biblioteket är samhällets öppna rum. Dessa ska användas, bejakas och stärkas.

Det närliggande lokala biblioteket eller bokbussen är lika viktiga för användaren som det stora stadsbiblioteket. Biblioteken, bibliotekarierna och andra yrkesgrupper på biblioteket skapar delaktighet och samhörighet samt ger läsinspiration, kunskap och upplevelser. Det är här många barn möter sina första böcker i större utsträckning. Det är här författarna kan möta sina läsare. Här finns liv, samtal, film, musik och det lågintensiva mötet.

Det är ingen tillfällighet att det just nu runt om i världen byggs helt nya bibliotek för möten och upplevelser. Helsingfors har fått sitt nya Centrumbibliotek mellan järnvägsstationen och riksdagshuset. Oslo bygger sitt nya stadsbibliotek i hamnen, granne med operan och centralstationen. Köpenhamn har Den sorte diamant och Århus har det nya moderna biblioteket Dokk1. Utvecklingen i våra grannländer och andra länder kan tjäna som inspiration.

Rum för möten

Biblioteken ska vara fria, oberoende rum för möten. Där ska man kunna vara bland andra även om man är ensam och bli vänligt och jämlikt bemött. Biblioteket finns på användarens villkor utifrån var och ens förutsättningar.

I biblioteksrummet kan alla ta del av biblioteket, men också dela med sig. Ett möte är inte enbart ett sammanträffande mellan människor. Det kan också vara ett oväntat möte med en text i en bok, med en berättelse i en föreläsning, en film eller ett författarbesök. Bevakningen av att det finns öppna och fria möjligheter till delning av kunskaper, kreativa ambitioner och erfarenheter är att värna om det hållbara och inkluderande samhället. För studerande blir biblioteket en fristad där de kan ställa frågor, och få stöd utan att bli bedömda och betygsatta. Bibliotekslokalen bör utformas som en plats som är funktionell, men också trygg, rofylld och inspirerande. Besökarna ska uppleva det som sitt bibliotek.

Fler invånare än i dag bör kunna använda biblioteken och varje bibliotek bör kunna sätta upp mätbara mål för ett ökat nyttjande. För att öka användningen av biblioteken kan huvudmännen satsa på utökade och anpassade öppettider, men när och hur mycket måste beslutas utifrån lokala förutsättningar. Satsning på meröppna bibliotek bör vara en offensiv åtgärd, och inte ersätta bemannade bibliotek i besparingssyfte.

Arrangemang, inspiration och upplevelser

På biblioteken ordnas arrangemang som författarbesök, utställningar, filmvisningar, konserter och föreläsningar. Avsikten är att väcka nyfikenhet, skapa grund för samtal och lärande samt inspirera till användning av bibliotekets utbud. Ett arrangemang kan också vara en kurs eller studiecirkel om till exempel informationssökning eller digitala verktyg.

På högskolebiblioteken synliggörs lärosätets forskning och undervisning. Biblioteken bör vara en plats där olika

människor kan möta konstnärliga uttryck i en välkänd och lokal miljö.

Att skapa tillsammans kan väcka nyfikenhet på andra och på olika uttryck, fenomen och företeelser i omvärlden. Biblioteken anordnar därför, ofta i samarbeten med andra, möjligheter för människor att arbeta med olika kreativa uttryck. De aktiviteter biblioteken erbjuder bör vara kopplade till bibliotekens kärnuppgift för kunskaps- och litteraturförmedling. Att vara biblioteksanvändare ska vara lustfyllt, berikande och bidra till en god livskvalitet.

Tillgänglighet

Digitaliseringen är en av de faktorer som skapar störst förändring i dagens samhälle och ger grund för innovation. I bibliotekens öppna rum ska alla ges möjlighet att ta del av digitaliserade medier. Bibliotekens verksamhet för att ge människor handledning om hur man hanterar digitala verktyg och värderar information och källor ska utvecklas och stärkas. Biblioteken ska spela en stor roll för att överbrygga de digitala klyftorna och fortsätta det framgångsrika arbete som pågår, inte minst i samverkan med folkbildningen. De som inte har tillgång på annat vis ska få tillgång till datorer och annan digital utrustning på biblioteken. På så sätt ska biblioteken ses som samhällets väg till allas möjlighet att bli del i det digitala samhället.

Folkbiblioteken ska arbeta för att öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning och innovation. Därför måste kontinuerlig kompetensutveckling och metodutveckling genomföras. Bibliotekens personal ska kunna följa den digitala utvecklingen och inspirera människors digitala användning.

I bibliotekets lokaler kan digitalt inläst information och forskning göras

tillgänglig. Yrkesverksamma kan ta del av den senaste forskningen inom sitt område för att hålla sin kunskap uppdaterad. Genom användning på plats kan forskare och allmänhet få tillgång till databaser och forskningspublikationer som ligger bakom betalväggar. Här ska det vara möjligt att läsa dagstidningar och tidskrifter som inte är allmänt tillgängliga på nätet. Här bör det audiovisuella kultur- och kunskapsarbetet vara fritt tillgängligt. Åtkomst till medier i den fysiska bibliotekslokalen blir en brygga mellan analog och digital tillgänglighet.

Kontinuerlig kompetensutveckling måste genomföras så att bibliotekens personal kan följa den digitala utvecklingen.

Sverige ska utifrån sina it-politiska mål vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter. Regeringen arbetar för att digitaliseringen ska bidra till en hållbar tillväxt, sysselsättning och ett socialt sammanhållet samhälle. Här spelar biblioteken en central roll.

Samverkan med omvärlden

Biblioteken är platser för jämbördiga möten. En grund för delaktighet är samverkan med lokalsamhällets olika organisationer och föreningar, förskola, barnhälsovård, utbildningsinstitutioner och andra intressenter. Biblioteken är inte låsta till det egna rummet. Viktig verksamhet kan ske uppsökande och utanför den egna lokalen.

Inom utbildningsinstitutionerna är biblioteksverksamheternas nära samspel med pedagoger, studenter, elever och

övrig personal självklar och nödvändig. Samarbetet kan vidgas och utvecklas ytterligare med exempelvis studieförbund, författare, konstnärer och närliggande organisationer. Läsfrämjande arbete i form av externt förlagda boksamtal, sagostunder och annat familjestöd för läsning är en viktig uppsökande verksamhet.

Biblioteken kan, om det passar lokalt, integreras eller samlokaliseras med andra verksamheter. Beslutet att göra detta ligger på den lokala huvudmannen. För att undvika otydlighet för användaren är det viktigt att ansvarsfördelningen är klar. ►

Några slutsatser

Fler invånare än i dag bör kunna använda biblioteken och varje bibliotek bör sätta upp mätbara mål för ett ökat nyttjande.

De aktiviteter biblioteken erbjuder bör vara kopplade till bibliotekens kärnuppgift för kunskaps- och litteraturförmedling.

Barns rättigheter och rätten för barn att få ta plats i biblioteken ska prioriteras.

Biblioteken ska spela en stor roll för att överbrygga de digitala klyftorna.

Kontinuerlig kompetensutveckling måste genomföras så att bibliotekens personal kan följa den digitala utvecklingen.

Bibliotekens samarbete med studieförbund, författare, konstnärer och närliggande organisationer kan vidgas och utvecklas.

Läsning

MEDEL *Inspirera till läsupplevelser, öka allas läs- och språkförståelse och stärk litteraturens ställning.*

Inledning

Att alla medborgare kan läsa och förstå det de läser är en demokratifråga. Oavsett om läsningen sker via ögon, öron eller fingrar är läskunnighet och läsförståelse nödvändigt för att förstå och hantera omvärlden. Läsning och de språkfärdigheter och insikter som följer av läsningen skapar förutsättningar för ett aktivt deltagande i det demokratiska samhället.

Enligt bibliotekslagens ändamålsparagraf ska biblioteken främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt. Folkbiblioteken ska särskilt främja läsning och tillgång till litteratur. Det innebär att biblioteken ständigt måste utveckla metoder att främja läsning. Det sker genom medvetna litteraturinköp, samverkan med författare och genom att biblioteken aktivt inspirerar till läsning med stöd av olika läsfrämjande metoder och tillgängliga medier. Kulturrådet är den myndighet som fördelar statliga bidrag till läsfrämjande åtgärder.

Det vidgade textbegreppet är naturligt i bibliotekens verksamhet. Det är mediernas innehåll, inte formaten, som är centralt. Bibliotekens utbud bör finnas i olika format och uppvisa variationer. Det är värdefullt att biblioteken förmedlar andra konst- och kulturuttryck än de som finns i tryckt text. Till exempel

bör det vara självklart att tillgängliggöra musik, film och datorspel. Bibliotekens uppdrag för ökad medie- och informationskompetens har en nära koppling till läsning.

De nya böcker som fått kultur- eller distributionsstöd bör distribueras och tillgängliggöras digitalt redan vid utgivning.

Bibliotekens arbete med läsning riktar sig till både barn och vuxna. Skolbiblioteken är även inom läsområdet en pedagogisk resurs. Skolbibliotekariernas nära samarbete med pedagogerna kan vara avgörande för elevernas resultat. Folkbiblioteken ska inspirera till barns fritidsläsning och kan komplettera utbildningssektorn inom läskunnighetsområdet, men kan inte kompensera för eventuella brister.

Läslust och läsfärdighet

Bibliotek är generellt och av tradition bra på att arbeta med frågor som rör läsning. Folkbiblioteken ska värna litteraturens konstnärliga värde och särskilt uppmuntra människors fria läsning och betona läsningens betydelse för hälsa och livskvalitet. Eftersom bibliotekens

läsfrämjande arbete riktas mot många olika målgrupper måste bibliotekens personal ha en djup och bred kompetens. För att erbjuda likvärdig tillgång till den specialistkompetens som krävs är samverkan mellan olika biblioteksverksamheter av största vikt.

Biblioteken kan spela en stor roll för att minska läsklyftor som hänger samman med kön, ålder, bostadsort, språk och sociala förhållanden. Biblioteken ska därför genom läsfrämjande aktiviteter och åtkomst till tillgängliga medier ge användarna förutsättning att fungera som demokratiska individer i samhället.

Det statliga stödet till folkbibliotekens läsfrämjande arbete sker i dag i form av riktade projektbidrag som kan sökas från Kulturrådet. Metoder för att mäta läsning och läsningens effekt kan utvecklas vidare, eftersom antalet utlån från biblioteken endast säger en liten del om den faktiska läsningen.

Barns läsning

Enligt bibliotekslagen ska folkbiblioteken ägna särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar. Syftet är att främja språkutveckling och stimulera till läsning genom att erbjuda litteratur och verksamhet utifrån vars och ens behov och förutsättningar.

Även om det primära ansvaret för läsinläringen ligger på det allmänna skolväsendet, hänger läsförmågan nära samman med läslust och faktiska läsvanor. Bibliotekens gemensamma digitaliseringssatsningar med lässtimulerande innehåll kan i större utsträckning gälla barnen.

Läsdelegationen har i sitt betänkande Barns- och ungas läsning – ett ansvar för hela samhället (SOU 2018:57) identifierat ett antal områden av särskild vikt och strategisk betydelse för barns

och ungas läsning. Inom de förslag som delegationen lämnat kan folkbibliotek och skolbibliotek aktivt ta en drivande och strategisk roll, kopplat till medieutbud och kompetens. Det är värdefullt att Läsdelegationen särskilt pekar på betydelsen av samverkan mellan flera lokala och regionala parter, däribland biblioteken. Det är särskilt viktigt att barnbibliotekariernas kompetens beaktas i samverkansarbetet kring de riktigt små barnens språkutveckling och det intresse för ord och bild som ges via litteratur. Samverkan kan då ske ur ett familjecentrerat perspektiv, till exempel med barnhälsovård och förskola. Barnbibliotekens roll för barns fria läsning bör ytterligare kunna förstärkas och uppmärksammas genom Läsdelegationens förslag om läsning på lov.

*Bibliotekens gemensamma digitaliseringssatsningar kan i större utsträckning gälla barnen.
Barnbibliotekens roll för barns fria läsning bör ytterligare förstärkas.*

Bibliotekens betydelse för barn med språkliga svårigheter och läsproblem kan uppmärksammas mer, liksom bibliotekens roll för barn med funktionsnedsättning. Fler barn och unga med läsnedsättningar bör få access till de medier som finns via MTM och biblioteken. De läsfrämjande insatserna riktade mot barn inom de nationella minoriteterna och urfolket samerna kan förstärkas. Detsamma gäller de insatser som riktas till barn med annan språklig bakgrund än svenska. Det är av strategisk betydelse

att stärka kontinuerlig kompetensutveckling kring barns och ungas läsning och läsfrämjande. Läsdelegationen föreslår ett läsfrämjandelyft för folkbibliotekarier, men också skolbibliotekarier och pedagoger kan delta.

Vuxnas läsning

Regeringen har pekat ut biblioteken som en samlingspunkt med litteraturen i fokus. Bibliotekslagens ändamålsparagraf kopplar samman demokrati och litteraturens ställning.

Klyftorna mellan de som läser och de som inte läser ökar i samhället. Bibliotek används av många, men ännu fler kan inspireras till läsning och därför behövs biblioteken som en lokal läslokal, fysiskt och digitalt, där berättelser läses och berättas. Biblioteken borde ges ännu bättre möjligheter att utföra det läsfrämjande uppdraget för både barn och vuxna.

Litteratur kan vidga medvetandet och ge insikter långt utanför den egna horisonten, fördjupa upplevelser och ge möjlighet till konstnärlig upplevelse. Ett demokratiskt samhälle stödjer litteraturen och dess ställning, biblioteken kanalisera detta stöd till läsarna. Biblioteken kan inspirera till ett fördjupat läsande av kvalificerade texter. Djupläsandet behövs för förmågan att förstå och lära av omvärlden. Utan förmåga till läsning under längre tid försvinner en möjlighet till förståelse av komplexa sammanhang och nyanser.

Att behålla och återvinna sin hälsa är viktigt på ett individuellt plan men också på ett samhällsplan. Biblioterapi där läsningens hälsofrämjande roll ges utrymme kan få genomslag, om bibliotekens kompetens på området understöds och utvecklas.

Samverkan mellan biblioteken och andra professioner och samhällsinstanser när det gäller läsning och

inspiration till läsning bör uppmuntras. Det kan utöver samverkan med skola och utbildning vara hälsovård och den sociala sektorn. Samverkan kan också utvecklas mellan de myndigheter som inom sina uppdrag hanterar läsning och litteratur. Läsdelegationen framhåller betydelsen av vuxna som läsande förebilder för barn, och ett antal övriga läsfrämjande insatser som berör vuxna. ►

Några slutsatser

Folkbiblioteken ska inspirera till barns fritidsläsning och kan komplettera utbildningssektorn inom läskunnighetsområdet.

Bibliotekens gemensamma digitaliseringssatsningar kan i större utsträckning gälla barnen. Barnbibliotekens roll för barns fria läsning bör ytterligare förstärkas.

Metoder för att mäta läsning och läsningens effekt kan utvecklas vidare.

De nya böcker som fått kultur- eller distributionsstöd bör distribueras och tillgängliggöras digitalt redan vid utgivning.

En målgrupp som först skulle kunna få tillgång till digitaliserade medier på sina egna språk är de nationella minoriteterna och urfolket samerna.

Folkbiblioteken ska värna litteraturens konstnärliga värde och särskilt uppmuntra människors fria läsning och läsningens betydelse för hälsa och livskvalitet.

Lärande

MEDEL *Utveckla invånarnas möjligheter till livslångt lärande och fri åsiktsbildning genom en sammanhållen kedja av utbildningsbibliotek*

Inledning

Människors lärande via formella, informella och icke-formella vägar löper genom hela livet. Det mer formella lärandet följer en röd tråd, en kedja, för lärande. Den startar redan i förskolan och löper vidare genom grundskoleåren till gymnasiet och sedan vidare till högskolestudier. De studerande stöds på vägen av olika typer av bibliotek anpassade efter respektive utbildningsnivå och utbildningsinnehåll. Bland dessa bibliotek finns också vuxenutbildningens bibliotek inom folkhögskolor, svenska för invandrare (SFI) och kommunal vuxenutbildning.

Skolan behöver en utbyggd, välfinansierad och med pedagogiken integrerad skolbiblioteksverksamhet.

Många bibliotek som är kopplade till utbildningsinstitutioner inom den formella utbildningssektorn kan med ett gemensamt namn benämnas *utbildningsbibliotek*. Även folkbiblioteken arbetar som stöd för lärande och bildning, exempelvis genom studieförbund, utan att vara en del av det formella utbildningsväsendet. Ett högskolebibliotek ingår i forskningens infrastruktur och ska därför inte enbart betecknas som utbildningsbiblio-

tek, även om det också är en del av den pedagogiska verksamheten.

Utbildningsbiblioteken och folkbiblioteken stödjer aktivt utveckling av människors medie- och informationskunnighet (MIK), som är helt avgörande för förmågan att kritiskt söka, granska och värdera information, texter och andra medier.

Förskolebarns språk- och läsutveckling

För språk- och läsutveckling är det viktigt att små barn tidigt kommer i kontakt med bildberättelser, sagor, språklekar, ordramsor och högläsning. Även om inte förskolan är en del av den obligatoriska skolan har den en läroplan. Eftersom flesta barn går i förskolan borde det vara lika självklart med tillgång till berättelser i olika medieformer, böcker och högläsning som det är med tillgång till lekar och leksaker. När det lilla barnet själv börjar läsa, skriva eller berätta måste inspirationen finnas nära till hands. Samarbetet mellan pedagoger i förskolan och barnbibliotekarier är av största vikt.

För barn i förskoleåldern har lagstiftningen för nationella minoriteter och urfolket samerna förstärkts, vilket ställer större krav på biblioteken när det gäller förskolans åtaganden. De allra yngsta barnens språkutveckling kan stödjas via olika uppsökande metoder. Det finns goda resultat från läs- och

språkfrämjande arbete där barnbibliotekarier besökt nyblivna föräldrar direkt i hemmet, och från andra familjestödande verksamheter i samverkan med familjecentraler och BVC i enlighet med Bokstartsmodellen. Bokstart finns i flera länder och tillämpas i dag i ett antal svenska kommuner som fått stöd från Kulturrådet. För att ge barn en god start i livet vad gäller språk och läsning bör de familjestödande och läsfrämjande metoderna stärkas och bli hållbara över tid.

Skolbibliotek som funktion

Skolan behöver en utbyggd, välfinansierad och med pedagogiken integrerad skolbiblioteksverksamhet. Varje elev i grundskola och på gymnasiet ska ha likvärdig tillgång till en välfungerande skolbiblioteksverksamhet. Utbildade bibliotekarier, rätt utrustning och medier, ändamålsenliga lokaler samt stöd från ledningen bidrar klart till bättre målresultat för eleverna. Väl fungerande skolbibliotek är avgörande för att öka likvärdigheten i undervisningen. I dag finns det stora skillnader i landet både vad gäller tillgång till och utformning av skolbiblioteken och det behöver snarast åtgärdas.

En skolbiblioteksverksamhet är inte främst en samling böcker, utan del i en pedagogisk verksamhet med bibliotekarien som nyckelperson. Skolbiblioteksverksamhet är obligatorisk enligt skollagen, och detta måste få större genomslag i praktiken. Kraven i skollagen och läroplanen, liksom Skolinspektionens tillsynsverksamhet, bör skärpas.

Skolbiblioteken ska enligt läroplanen både stärka elevernas språkliga förmåga och deras digitala kompetens, men stöd i informationssökning uteblir på många skolor.

Det behövs mätbara mål, kvalitets-kriterier, modeller och nyckeltal för att kunna förbättra och fördjupa skolbiblioteksverksamheten med avseende på pedagogik och organisation för elevernas målpuppfyllelse. Det krävs ökad tillgång till utbildade skolbibliotekarier och bättre samverkan med ledning och lärare. Rektors kunskaper i hur skolbiblioteksfunktionen kan integreras med den pedagogiska verksamheten behöver stärkas. Exempel på nyckeltal som kan vara meningsfulla att beräkna är andelen elever per heltidsanställd skolbibliotekarie.

Skolbibliotekariens profession behöver också stärkas på såväl lokal som regional nivå genom kollegial samverkan, utbildning, ledarskap, mentorskap och nätverk. Kraven och ramverken kring utbildning, bibliotek, medier och kultur ser i dag olika ut och skiljer sig även på statlig, regional och kommunal nivå. Glappen däremellan drabbar inte minst skolbiblioteken. Det finns inget som hindrar att folkbibliotek kombineras med skolbibliotek eller att ett folkbibliotek

bedriver sin verksamhet i en närliggande skola. Då är det dock av största vikt att de olika kompetenserna och uppgifterna för folkbibliotek respektive skolbibliotek upprätthålls.

Samverkan mellan skolbiblioteken och kommunala eller regionala mediecentraler bör stärkas. Verksamhetens medieförsörjning behöver byggas ut både analogt och digitalt. Med nationella licenser och gemensamma digitala skolbibliotekstjänster ges goda förutsättningar att jämnas ut och öka skolbibliotekens mediebestånd och likvärdighet. Detta har god förutsättning att lyckas i samband med uppbyggandet av ett

nationellt digitalt bibliotek. Genom resursbiblioteken för de nationella minoriteterna och urfolket samerna ska stödet till landets skolbibliotek förbättras.

Sammantaget kan konstateras att skolbiblioteksverksamheten inte är tillräckligt utbyggd, finansierad och integrerad med skolan. Detta drabbar likvärdigheten inom skolvärlden, och i förlängningen inom samhället. Behovet av åtgärder är akut, inte minst mot bakgrund av det samlade vetenskapliga stödet för att elevernas kunskap, lärande och bildning stärks med en välfungerande skolbiblioteksverksamhet.

Universitets- och högskolebibliotek

Stora omställningar har gjorts inom högskolebiblioteken och en allt större andel medier är endast tillgängliga digitalt. Genom samordning av förhandlingen av e-resurser, det så kallade Bibsam-konkortet som administreras av KB, har en digital transformation från tryckta medier till digitala kunnat genomföras.

Biblioteken integreras i varierande grad i lärosätenas undervisning och forskning. Många högskolor har varit framgångsrika i stödet till undervisningen och inte minst till distansstudenter när biblioteken bistår med studenternas flexibla, fysiska och digitala lärmiljöer. Det är vanligt att i bibliotekslokalerna även erbjuda läranderesurser som stöd i akademiskt skrivande, språkverkstad och it. Högskolebiblioteken kan tjäna som förebild för andra utbildningsbibliotek.

Kopplingen till gymnasiebiblioteken är viktig för de blivande högskolestudenterna. Samverkan mellan högskolebiblioteken oavsett deras storlek är av central betydelse. Mindre högskolebibliotek behöver stärkas och få bättre och mer likvärdig tillgång till e-resurser, vetenskapliga tidskrifter och andra digitala media än i dag.

Högskolebiblioteken kan få större ansvar att medverka i tillgängliggörandet av nätbaserade kurser, anpassade till det egna lärosätets studenter. Det

snabbt ökande utbudet av storskaliga, öppna och nätbaserade kurser ställer nya krav på urval och kvalitetskontroll, där biblioteken kan bidra. I många fall är högskolebiblioteken ansvariga för lärosätets läroplattform och har nära samverkan med den högskolepedagogiska utvecklingsverksamheten.

Vuxenutbildning

Den vuxenutbildning som bedrivs vid landets folkhögskolor, Komvux och svenska för invandrare har stor betydelse både för samhället och för alla de individer som behöver en ny chans i arbetsliv eller utbildning. En viktig målgrupp är nyanlända och personer med funktionsnedsättning. Studieförbunden ingår också som en väsentlig del i det livslånga lärandet. Nu gällande biblioteks- och skollag innefattar inte vuxenutbildningens bibliotek och utbildningsanordnare inom folkhögskola, Komvux, SFI och studieförbund har inget krav på biblioteksverksamhet. Vuxenutbildningens biblioteksverksamhet måste tydliggöras i kommande revideringar av biblioteks- och skollag så att kommunerna som formellt ansvariga inkluderar bibliotekstjänster i upphandlingar av vuxenutbildning.

Biblioteken inom vuxenutbildningen bör få en generell och permanent kraftig upprustning som pedagogisk resurs för både lärare och studenter.

Det saknas i dag en samlad överblick och organisation, vilket riskerar leda till att eleverna får en ojämn tillgång till biblioteksservice. Vuxenutbildningens

biblioteksbehov behöver kartläggas och få en samlad upprustning. Utan att ha resurser eller det formella uppdraget har folkbiblioteken ofta tagit på sig uppgiften att vara de vuxenstuderandens lokala biblioteksresurs. Folkbiblioteken har redan en stor betydelse för både det informella och det formella lärandet och är en naturlig studieplats. Det behövs ett stärkt samarbete mellan vuxenutbildning och folkbibliotek, men resursfrågan bör tydliggöras.

Biblioteken inom vuxenutbildningen bör få en generell och permanent kraftig upprustning som pedagogisk resurs för både lärare och studenter. Lärare inom vuxenutbildningen, kommunalt, SFI och folkhögskolorna, behöver biblioteksstöd och kompetensutveckling inom områden som specialpedagogik, svenska som andraspråk och vuxenpedagogik. De behöver redskap att hantera en diversifierad grupp elever. Eleverna behöver tillgång till relevant litteratur. Därför krävs åtgärder för bättre tillgång till litteratur också digitalt, samtidigt som eleverna behöver tillgång till målgruppsanpassad litteratur. Den nationella biblioteksmyndigheten bör tillsammans med regionbiblioteksverksamheten och folkbildningen utveckla förslag till möjlig utbyggnad av biblioteken inom vuxenutbildningen, inte minst inom folkhögskolorna.

Medie- och informationskunnighet

Biblioteken har en betydelsefull uppgift i att stärka människors medie- och informationskunnighet (MIK). Biblioteken utvecklar kontinuerligt pedagogiska metoder för att kunna stödja både vuxna och barn i att behärska, förstå och kritiskt förhålla sig till digitalt innehåll och hur informationssökningar påverkas av sökmotorer och algoritmer. Den digitala utvecklingen går snabbt och för att kunna upprätthålla och utveckla

en egen kunskap måste biblioteken satsa på kompetensutveckling i syfte att tillsammans med andra skapa bättre medie- och informationskunnighet.

Undervisning i MIK behöver integreras i läsförmedlande arbete med barn- och ungdomslitteratur, skönlitterära texter, facklitteratur, ljud och bild samt vetenskaplig och konstnärligt material inom det vidgade textbegreppets ram. Med denna utgångspunkt får biblioteken en central roll att stärka användarna. Bibliotekens roll måste synliggöras, förtydligas och stärkas ytterligare, så att människor känner till och kan ta del av bibliotekens pedagogiska erbjudanden inom MIK-området. ►

Några slutsatser

Skolan behöver en utbyggd, välfinansierad och med pedagogiken integrerad skolbiblioteksverksamhet.

Det krävs ökad tillgång till utbildade skolbibliotekarier och bättre samverkan med skolläring och lärare.

Vuxenutbildningens biblioteksverksamhet måste tydliggöras i kommande revideringar i biblioteks- och skollag.

Biblioteken inom vuxenutbildningen bör få en generell och permanent kraftig upprustning som pedagogisk resurs för både lärare och studenter.

Mindre högskolebibliotek behöver få bättre och mer likvärdig tillgång till e-resurser, vetenskapliga tidskrifter och andra digitala medier än i dag.

Bibliotekens verksamhet för att ge människor handledning om hur man hanterar digitala verktyg och värderar information och källor ska utvecklas och stärkas.

Forskning

MEDEL Stärk biblioteken som en del av forskningens infrastruktur och möjliggör öppen tillgång till vetenskapliga resultat från all offentligt finansierad forskning

Inledning

Forskningsbiblioteksverksamhet är en central del i forskningens infrastruktur. Traditionellt har bibliotekens uppdrag varit informationsförsörjning: att samla, katalogisera och tillhandahålla informationsresurser för moderorganisationens forskare och studenter. Forskningsbiblioteken hanterar digitala medier men har även omfattande fysiska samlingar, inte minst på specialbiblioteken. På nationell nivå saknas emellertid en helhetssyn över forskarnas behov av dessa samlingar. Om forskningsbiblioteken endast utgår från sina egna behov finns det risk för gallring av vissa utländska vetenskapliga publikationer. En nationell plan för långsiktig tillgång till fysiska samlingar behöver utarbetas.

När det gäller licensierade digitala resurser är forskarnas åtkomst ojämn. Tillgången till tidskrifter och böcker i digital form varierar kraftigt beroende på vilket lärosäte eller forskningsinstitut användaren är knuten till. Det kan vara ett par tusen publikationer vid små specialiserade högskolor och upp till flera hundra tusen vid de stora universiteten. Den forskare eller utredare som inte är knuten till något lärosäte har ofta svårt att få tillgång till aktuella forskningspublikationer. Detta beror på inläsnings-effekter och höga licenskostnader. Den vetenskapliga publiceringen kan beskrivas som ett oligopol där de stora

kommersiella vetenskapliga förlagen har en helt dominerande roll. Vetenskaps-samfundet måste få kontroll över publi-ceringen av sina egna forskningsresultat och samtidigt möjlighet att begränsa de totala kostnaderna för vetenskaplig publicering. Biblioteksväsendet måste medverka till att bryta den utveck-ling som i dag innebär att förlagen kan ta betalt mångfaldigt för sina tjänster. Forskningsbibliotekens arbete med och strävan mot öppen tillgång är en av-görande framtidsfråga för vetenskapen.

Via digitaliseringen genomgår den vetenskapliga kommunikationen stora förändringar. Kanaler för att sprida forskningsresultat har mångfaldigats. Nya möjligheter att såväl producera som att söka och ordna vetenskaplig information har uppkommit. Biblio-teken kan skapa egna former för öppen publicering, med egen förlagsverk-samhet och redaktionskommittéer som bidrar till kvalitetssäkring. Vetenskaplig publicering är en av forskningsbibliote-kens huvuduppgifter och uppdraget måste ges ett ännu större utrymme.

Universitets- och högskolebiblioteken

Ökningen av digitala medier och ut-vecklingen mot öppen vetenskap har gett högskolebiblioteken nya uppgifter som rör forskningsinformation och stöd till lärosätenas strategiska utveckling.

Bibliotekens drivkraft att tillhandahålla de tjänster som efterfrågas av vetenskapssamhället är stark. Exempel på detta är ansvar för lärosätets publikationsdatabaser, att registrera och kvalitetssäkra uppgifter om de publikationer som produceras och att utifrån dessa metadata analysera den samlade publiceringen inom organisationen.

Det krävs specifik kompetens för bibliotekarier som verkar inom lärosätenas forskarmiljö för att högskolebiblioteken ska kunna uppfylla sin roll. Högskolebiblioteksverksamhetens verksamhet bör fortsätta att integreras i lärosätenas forskning, i den riktning som har påbörjats. Bibliotekens förutsättningar att stödja forskarna måste stärkas.

Specialbibliotekens stöd till forskning

Avancerad forskning bedrivs inte enbart vid universitet- och högskolor, utan också vid myndigheter och på företag. Specialbiblioteken och de samlade informationsresurserna vid dessa institutioner måste ses som en del av den samlade forskningsmiljön. Även sjukhusbibliotek, myndighetsbibliotek, museibibliotek och andra specialbibliotek arbetar för att tillhandahålla informationsresurser och på andra sätt stödja forskare och profession.

När tryckt material digitaliseras och licensbaserat material omvandlas till öppet tillgängligt sker en viktig förändring. Då är användarna inte längre begränsade till att ta del av information och kunskap via de fysiska lärosätenas databaser. Specialbibliotekens bidrag har stor betydelse för högkvalitativ forskning, kunskapsspridning och den högre utbildningen. Specialbiblioteken kan växa som resurs och kanal för öppen vetenskap och bör samverka med högskolebiblioteken enligt intentionen i bibliotekslagen. De offentligt

finansierade specialbibliotekens kompetenser och samlingar ska vara tillgängliga för alla.

Öppen vetenskap

Alla hinder för öppen tillgång till den offentligt finansierade forskningen måste undanröjas. Detta är en global rörelse. Unesco betonar att öppen tillgång till vetenskapliga publikationer är av grundläggande betydelse för att uppnå FN:s hållbarhetsmål. Den svenska regeringens uttalade mål är att alla vetenskapliga publikationer och forskningsdata som är resultat av offentligt finansierad forskning så snart som möjligt, men senast år 2026, ska vara omedelbart öppet tillgängliga. Målet innebär att alla dagens vetenskapliga tidskrifter omvandlas från låsta prenumerationsbaserade till öppet tillgängliga utifrån från de vetenskapliga disciplinernas olika villkor. Detta ska ske genom att redan använda resurser för tidskriftsprenumerationer ställs om till att stödja hållbara affärsmodeller för öppet tillgänglig publicering. Alla intressenter inom vetenskaplig publicering bör samarbeta – särskilt lärosäten, forskningsinstitut, finansierare, bibliotek och förlag – för en snabb och effektiv övergång.

Det finns en stor potential i all inläst data som forskare producerar. Frågan om fria forskningsdata kan dock vara både etiskt och tekniskt problematiskt och utvecklingsarbetet kräver stora resurser. En viktig men synnerligen svår uppgift är att samla och ordna forskningsdata så att de kan återanvändas av andra forskare. Bibliotekarierna vid forskningsbiblioteken har kompetens att utföra denna uppgift, men måste få resurser och möjligheter att organisera och hantera verksamheterna med öppna forskningsdata. Utöver detta krävs att biblioteken arbetar nära tillsammans med andra

delar av lärosätet, exempelvis jurister, it-specialister och arkivarier.

När forskningsresultat är öppet tillgängliga och inte längre inlåsta bakom betalväggar ökar möjligheterna för alla grupper i samhället att ta del av och använda forskningen i sin kompetensutveckling och dagliga verksamhet. På så sätt går det att fatta beslut på vetenskaplig grund, till exempel inom hälso- och sjukvård, industri, näringsliv och skola. Genom ett öppet vetenskapssystem, i kombination med vetenskaplig kunnighet, kan det skapas redskap att möta kunskapsresistens och filterbubblor. ►

Några slutsatser

Forskningsbibliotekens arbete med och strävan mot öppen tillgång är en avgörande framtidsfråga för vetenskapen.

Alla hinder för öppen tillgång till den offentligt finansierade forskningen måste undanröjas.

Biblioteksväsendet måste medverka till att bryta den utveckling som i dag innebär att förlagen kan ta betalt mångfaldigt för sina tjänster.

Vetenskaplig publicering är en av forskningsbibliotekens huvuduppgifter och uppdraget måste ges ett större utrymme.

De offentligt finansierade specialbibliotekens kompetenser och samlingar ska vara tillgängliga för alla.

Genom ett öppet vetenskapssystem skapas redskap att möta kunskapsresistens och filterbubblor.

Nationella digitala bibliotekstjänster

MEDEL Tillgängliggör så mycket information och litteratur som möjligt fritt och digitalt för alla

Inledning

Digitaliseringen av biblioteksverksamheten är en del av hela samhällets digitalisering, där Sverige strävar efter att vara världsledande. Inte bara kulturarvet, utan nationens hela kunskapsarv, ska så lätt och fritt som möjligt vara digitalt tillgängligt för hela befolkningen. Därmed uppkommer nya bearbetningsmöjligheter och användningsområden för den samlade kunskapen. Utöver kulturarvet i litteraturen krävs tillgång också till kunskapen i digitaliserade dagstidningar, tidskrifter, audiovisuellt material, utredningar och riksdagstryck.

Det finns ingen anledning för Sverige att ligga efter andra länder vad gäller digitala bibliotekstjänster. Här krävs stora insatser och en tydlig plan för att Sverige ska kunna återta en position i nivå med landets ambitioner och uttalade mål. I Norge är så gott som alla böcker och tidningar på norska digitalt tillgängliga genom den nationella digitala bibliotekstjänsten. En liknande utveckling pågår i många andra europeiska länder.

Sverige bör under en tioårsperiod digitalisera det mesta som har getts ut i landet. Detta kräver en nationell plan som bygger på tre spår: system för efterfrågestyrd digitalisering, vad som behöver bevaras, och vilka samlingar som bör digitaliseras mer planmässigt

(exempelvis dagstidningar). En kraftsamling kring bibliotekens digitalisering måste ske omgående. Det kommer att krävas inledande åtgärder av engångskaraktär för att digitalisera innehåll. Därefter behövs en kontinuerlig organisation och finansiering för förvaltning av tekniska plattformar och rättighetsklarering.

För det demokratiska samhället, invånarnas bildning och forskningen behöver mänsklighetens samlade vetande vara tillgängligt, öppet och bearbetningsbart via gemensamma digitala tjänster. Den som vill ta reda på något i dag använder någon av nätets kommersiella sökmotorer men behöver också nå bibliotekens innehåll. Användarnas upplevelser av bibliotekstjänsterna ska minst kunna möta mediemarknadens utbud.

Gemensamma tjänster

Sverige bör liksom våra nordiska grannar och andra länder bygga gemensamma nationella digitala bibliotekstjänster anpassade för olika målgrupper, exempelvis för barn eller nationella minoriteter. Digitalisering är grunden för användarnas utvecklade tillgång till kultur- och kunskapsarv. I digitaliseringen ligger också nyckeln till förändring och utveckling av bibliotekens uppgift och roll i samhället.

Om biblioteken ska behålla och öka sin relevans hos användarna är digital tillgänglighet den mest centrala frågan. Bibliotekens resurser måste göras tillgängliga för användarna utifrån det sätt de söker kunskap i dag.

Biblioteken ska fortsätta att utveckla söktjänster och metadata för att tillgängliggöra sina samlingar. De som i dag söker med hjälp av biblioteken är hänvisade till att använda sig av många olika, icke kompatibla databaser. Biblioteksutvecklingen måste bygga på vad som redan finns och hur användarna redan gör. Användarperspektivet måste ges företräde genom ett nationellt bibliotekskort som gäller vid landets samtliga bibliotek, sökordsoptimering, länkade data, användning av och anknytning till existerande söktjänster och kollaborativa lösningar som till exempel Wikimedia.

Ambitionen ska vara att användaren lätt kan komma till bibliotekens resurser genom en övergripande sökfunktion. Det digitala biblioteket finns i skyn, men användaren har också tillgång till det fysiska biblioteket med sina samlingar och aktiviteter. Digital guidning som Fråga biblioteket eller Chatta med en bibliotekarie leder till både digitala och analoga medier. Bibliotekarier i det fysiska lokala biblioteket visar också in i gemensamma digitala samlingar. Dessa kan erbjuda läsning digitalt eller på papper för barn och unga, e-böcker och ljudböcker för vuxna samt ett digitaliserat litterärt kultur- och kunskapsarv. Detta inkluderar böcker, tidningar och tidskrifter på de nationella minoritetsspråken, ett kraftigt breddat utbud av medier på de stora invandarspråken och ett digitaliserat kulturarv i samverkan med andra ABM-myndigheter (arkiv, bibliotek, museer). Hit hör även historiska radio- och tv-program, tillgång till forskningspublikationer och

en koppling till medier i världen utanför Sverige.

Dessa ambitioner ställer krav på ett antal åtgärder som preciseras ytterligare i avsnittet om nationalbibliotekets uppgifter. Den nationella biblioteksmyndigheten kan tillsammans med MTM (vad gäller tillgänglighet) ha ett samlat ansvar utan att vara ensamma genomförare och utvecklare. Delaktighet och ett brett samarbete är att föredra.

Biblioteken ska vara en del av hela samhällets digitaliseringsstrategi och ingå i de centrala samhällsinstanser som leder denna del av förflyttningen till ett nytt informations- och kunskapssamhälle. Därmed bidrar biblioteken också till att motverka ett digitalt utanförskap. Biblioteken ska vara en av de främsta instanser som medverkar till att mänsklighetens samlade kunskaps- och kulturarv digitaliseras, tillgängliggörs och bevaras.

När samlingarna väl har digitaliserats uppkommer helt nya möjligheter till sökning, användning och bearbetning av nationens samlade kunskaper. Användarna ska kunna leta efter information i en samling genom att utan dröjsmål specificera sina informationsbehov i en språkdräkt som passar dem. De ska utan mellanhänder eller kataloguppgifter kunna komma i direkt kontakt med informationskällorna och få ett resultat med en gång. Detta gör bibliotekens kunskapsmodeller potentiellt mer användbara än någonsin. När vårt samlade kultur- och kunskapsarv gjorts digitalt tillgängligt också som ostrukturerade data från många källor uppstår helt nya möjligheter att med hjälp av självlärande söksystem och artificiell intelligens se mönster och foga samman ny kunskap.

I en nära framtid är det rimligt att en sökning på internet leder till kunskap

som antingen direkt kommer från bibliotekens samlingar, eller som är paketerad genom tredje part men som refererar till bibliotekens tjänster i syfte att bidra till trovärdighet. Detta innebär att biblioteksväsendet följer användarna och ser till att finnas till hands där de finns snarare än att vänta på att användarna ska komma till biblioteket. Den nationella biblioteksmyndigheten bör vara en samlande källa för etablerad och vederhäftig kunskap.

Historiska samlingar

Litteraturbanken har i samverkan med andra aktörer låtit digitalisera en del av den svenska litteraturen från tiden kring förra sekelskiftet och arbetar för fri tillgänglighet till det litterära kulturarvet. Litteraturbankens uppbyggnadsfas är avslutad, vilket innebär att arbetet med digitalisering skulle kunna ökas. Det krävs en permanent statlig finansiering för att säkra verksamheten.

De radio- och tv-sändningar som har bevarats sedan slutet av 1970-talet behöver bli tillgängliga inom hela biblioteksväsendet. Viktiga delar av 1900-talets audiovisuella kulturarv, utöver det som har sänts i radio- och tv, behöver också digitaliseras och tillgängliggöras. De analoga audiovisuella samlingarna ligger i dag spridda hos olika arkiv, museer och bibliotek. Ur ett demokratiskt och källkritiskt perspektiv är stora delar av dessa samlingar särskilt värdefulla, eftersom de speglar vad som faktiskt har hänt och vad som verkligen sagts. När tekniken gör det möjligt att manipulera ljud och bild blir det ovärderligt att icke manipulerbart källmaterial bevaras och skyddas. För att rädda 1900-talets audiovisuella kulturarv krävs att kulturarvsinstitutionernas bevarandeuppdrag samordnas och den nationella biblioteksmyndighetens roll tydliggörs och stärks.

Många inspelningar går snart förlorade om inget görs. För en del informationsbärare, till exempel magnetband, finns ett begränsat tidsspann för överföring av informationsinnehållet eftersom bärare och uppspelningsutrustning har en begränsad livslängd. Det enda kända sättet att långsiktigt bevara och tillgängliggöra samlingar som hotas av nedbrytning är digitalisering. Det krävs därför ett uttalat övergripande och samordnande ansvar för digitalisering av audiovisuellt material.

E-böcker

Skillnaderna mellan bibliotekstypernas förutsättningar inom det digitala medieområdet bör överbryggas. Folkbiblioteken behöver komma ikapp högskolebiblioteken beträffande tillgängliggörande av digitala medier. Folkbiblioteken behöver också kunna beräkna kostnaderna för sin e-boksutlåning och bryta beroendet av en enda leverantör som tillhandahåller e-böcker, innehåll, marknadsplats och infrastruktur.

Biblioteken bör ges möjlighet att konkurrensutsätta upphandlingen av e-bokstjänster och bredda utbudet. Det behövs en nationell samordning och finansiering av e-boksupphandling för folkbiblioteken och skolbiblioteken. Systemen hänger samman och kräver ett gemensamt ägarskap och en samordnad förvaltning.

Användarens integritet måste skyddas vid förmedlingar av e-böcker. Biblioteken måste ha kontroll över de användardata som leverantörer av tjänster har tillgång till och som kan användas för riktad marknadsföring. Den sekretess som gäller för biblioteken beträffande vilken litteratur som lånas av enskilda personer måste bibehållas och försvaras.

Digital inläsning

Digitaliserade samlingar bör i största möjliga utsträckning vara fritt tillgängliga för användarna genom biblioteken. Bibliotekens resurser och arkiv måste kunna komma till användning. Nästan all information som skapas i dag är digitalt född, såväl böcker som tidskrifter, tidningar och vardagstryck, liksom ljud och bild. Tidigare fanns en lagstiftning och en etablerad praxis som möjliggjorde spridning i form av till exempel fjärrlån och reproduktion i form av mikrofilm. Nu har digitaliseringen medfört en inläsning som måste brytas.

Utökade avtal bör göra det möjligt att tillgängliggöra digitaliserade dagstidningar och tidskrifter också på folkbiblioteken. För att detta ska bli verklighet krävs gemensam förhandlingsstyrka och organisation på bibliotekssidan, liksom ny nationell finansiering. Den huvudsakliga vägen att öppna tillgången till tidigare inlåsta medier bör vara förhandlingar, avtal och ersättning till upphovsmännen. Den digitala inläsning som finns i dag, inte bara av tidningar och tidskrifter, utan också av radio- och tv-program behöver bytas till sin motsats.

Avtalslicenser

Biblioteken ska betala upphovsrättsinnehavarna för användning, med respekt för en fungerande marknad. Biblioteken bör ha en egen, samlad förhandlingsorganisation och prismodell för e-böcker, ljudböcker, AV-medier och nätbaserade medietjänster. Prismodellen kan innebära en differentiering mellan äldre och nyare material och biblioteksanvändarna kan behöva acceptera en tröghet i utlåningen av de allra nyaste e-böckerna och ljudböckerna. De nya böcker som fått kultur- eller distributionsstöd bör distribueras

och tillgängliggöras digitalt redan vid utgivning.

Uppbyggnad av nationella digitala bibliotekstjänster

Uppbyggnaden av nya tjänster bör ske systematiskt och i etapper. Det krävs en verksamhet för konvertering av information från analog till digital form av böcker, tidningar och tidskrifter. Detta material, med bidrag från hela biblioteksväsendet och AMB-sektorn, måste göras sökbart och användbart på gemensamma plattformar för olika målgrupper. Rättigheterna till materialet måste klareras. I en första omgång kan tjänster göras tillgängliga för läsning som e-böcker eller ljudböcker för allmänheten. En målgrupp som först skulle kunna få tillgång till digitaliserade medier på sina egna språk är de nationella minoriteterna och urfolket samerna. I nästa fas öppnas det digitala kunskapsarvet successivt upp för helt nya användningsområden och bearbetningsmöjligheter med AI och annan teknik.

För att uppnå högre kvalitet, innovation och effektivitet krävs ökad grad av gemensam drift och standardisering. Verksamheter på lokal nivå ska inte dubblera arbetet när gemensamma lösningar är bättre och mer kostnadseffektiva. Det finns ett antal tänkbara komponenter inom bibliotekens digitala infrastruktur som skulle kunna ingå i det som tillhandahålls av en nationell biblioteksmyndighet. Det gäller en nationell katalog, ett nationellt bibliotekskort, plattform för webbplatser, central data-lagring och ramavtal för licensierat innehåll.

Sammanfattningsvis betyder detta att den nationella biblioteksmyndigheten bör få i uppdrag att ta fram en ny digital biblioteksplattform för läsning

till olika målgrupper, sköta driften och försörja tjänsten med innehåll genom upphandling och avtalslicenser. Tjänsten ska kunna integreras i de publika bibliotekens verksamhet och utvecklas och kureras i samverkan. Den nationella biblioteksmyndigheten bör även utveckla digitala kunskapsarvtjänster, sökfunktioner samt samla och tillgängliggöra data för forskning och allmänhet. Behov och organisation utvecklas närmare i utredningens rapport Biblioteket i skyn. ►

Några slutsatser

Sverige bör liksom våra nordiska grannar bygga gemensamma nationella digitala bibliotekstjänster anpassade för olika målgrupper.

Sverige bör under en tioårsperiod digitalisera det mesta som har getts ut i Sverige.

Inte bara kulturarvet, utan nationens hela kunskapsarv i böcker, tidningar och offentligt tryck ska vara digitalt tillgängligt för hela befolkningen.

Biblioteken ska vara en del av hela samhällets digitaliseringsstrategi och en av de centrala samhällsinstanser som leder förflyttningen till ett nytt informations- och kunskapssamhälle.

Den stränga sekretess som gäller för biblioteken beträffande vilken litteratur som lånas av enskilda personer måste försvaras.

Utveckla digitala kunskapsarvtjänster och sökfunktioner för att tillgängliggöra data för forskning och allmänhet.

Gemensam infrastruktur

MEDEL Stöd och stimulera de publika biblioteken med effektiva och samverkande nationella och regionala biblioteksfunktioner och välutbildade bibliotekarier

Inledning

En fungerande, grundläggande infrastruktur för det svenska biblioteksväsendet är garanten för allas lika tillgång till medier, oavsett vem man är eller var man bor. De nationella och regionala nivåerna ska verka stödande, inte styrande, för de användarnära publika biblioteken. Samverkan mellan alla bibliotekstyper och nivåer är nödvändigt för att användarna ska få tillgång till de medier och tjänster som de har behov av. Alla biblioteks mediebestånd ställs till användarnas förfogande via digitala tjänster och fjärrlån, vilket också ställer krav på ett gemensamt ägande och en samordnad förvaltning.

Tillsätt skyndsamt en utredning för att reformera och modernisera den nuvarande plikttagstiftningen.

Samverkan inom och mellan de olika nivåerna i biblioteksväsendet behöver utvecklas. Myndigheterna inom hela ABM-området bör stärka sitt samarbete för att lösa gemensamma uppgifter, till exempel inom Digisam-samarbetet.

Den regionala biblioteksverksamheten behöver ha en stark ställning inom kultursamverkansmodellen för att kunna ge det stöd åt folkbiblioteken som de kan förvänta sig och behöver. Det är viktigt att här utgå från både de kulturpolitiska målen och bibliotekslagen.

Utöver medieförsörjningen kan en god nationell biblioteksinfrastruktur ägnas åt det som är gemensamt för biblioteken och som är ineffektivt att utveckla lokalt, exempelvis fortbildning och tekniska system. Gemensamma digitala lösningar kan användas av många bibliotek. Användarna förväntar sig att bibliotek kommunicerar med varandra och erbjuder likartade tjänster. Den tekniska infrastrukturen inom bibliotekssektorn är i dag splittrad och resurskrävande. Det behövs mer samordnade lösningar.

Samverkan ska leda till ökad effektivitet och jämlikhet, men inte frånta huvudmannen ansvar eller beslutsmandat. Den svenska biblioteksstrukturen följer av bibliotekslagen och förvaltningsindelningen. De olika bibliotekens huvudmän ansvarar för att lagarna efterföljs. De kan tilldela sina bibliotek egna uppdrag.

Skolbibliotek och högskolebibliotek ingår i respektive huvudmans infrastruktur, men är också en del av ett samlat biblioteksväsen. De är delar av en

kedja utbildningsbibliotek i det livslånga lärandet och spelar stor roll för den pedagogiska verksamheten och utvecklingen. Högskolebiblioteken får en växande uppgift i att stödja forskning, publicering och spridning av forskningsresultat.

Den nationella biblioteksmyndigheten

Den myndighet som regeringen bestämmer ska ha en nationell överblick över och främja samverkan inom det allmänna biblioteksväsendet.
(18 § i Bibliotekslagen)

Kungliga biblioteket nämns inte specifikt i bibliotekslagen. Det är regeringen som beslutar vilken myndighet som ska ha det uppdrag som lagen nämner, vilken i dag alltså är KB. Uppgiften att stödja hela det allmänna biblioteksväsendet i rollen som nationalbibliotek behöver utökas och förtydligas. Detta utvidgade uppdrag utförs med effektivitet och kontinuitet bäst av den existerande myndigheten.

Det behövs ett nära och förtroende- fullt samarbete mellan de nationella myndigheter som hanterar arkiv- och biblioteksfrågor. Avgörande för framgång är också att de olika departement som hanterar biblioteksfrågor samverkar. Möjligheten att omvandla Kungliga biblioteket från en *enråds*myndighet med insynsråd till en *styrelse*myndighet bör prövas. En bred representation ur det svenska samhället, kultur och bibliotekssfären skulle kunna bidra till ökad insyn och ändamålsenlig styrning. Även om regeringen pekar ut en särskild myndighet som den nationella biblioteksmyndigheten behöver inte alla tjänster utföras inom denna myndighet. Uppgifter kan upphandlas på marknaden eller delegeras till olika samverkande grupper av bibliotek eller noder för särskilda uppgifter.

Möjliga uppgifter för den nationella biblioteksmyndigheten

Utveckling av metadataanvändning och Libris

Metadata utgör viktiga beståndsdelar i bibliotekens infrastruktur. Tillgång till bra metadata är nödvändigt för samlingsbyggande, eftersökning, bevarande och informationsförmedling. Metadata spelar också en central roll i samarbetssträvanden mellan kulturinstitutioner och i kontakter med externa aktörer som förlag och Wikimedia.

Skapa en hållbar och samlad struktur för bibliotekarieprofessionens kontinuerliga kompetensutveckling genom inrättandet av ett oberoende utbildningsinstitut för bibliotekarier.

KB ansvarar för den nationella databasen Libris. Alla bibliotek ska kunna delta i samarbetet. Genom Libris synliggörs bibliotekens medieinnehåll via metadata som är fria och delbara. Samarbetet i Libris ska drivas och samordnas på ett för alla parter effektivt sätt. Metadataområdet utvecklas nu starkt som en naturlig följd av samhällets och mediernas digitalisering. Det manuella beskrivningsarbetet behöver minska till förmån för återanvändning av metadata som redan finns hos producenterna. Med hjälp av nyare teknik, till exempel artificiell intelligens (AI), och fler automatiserade processer kan skapandet och hanteringen av metadata bli betydligt

mer effektivt än i dag. Den nationella biblioteksmyndigheten ska samordna och driva detta utvecklingsarbete, i egen regi eller genom upphandling. Arbetet kommer att kräva utbildningsinsatser och stöd för avtal och licensiering.

Förmedling av bidrag

Bidrag för drift och utveckling av gemensamma bibliotekstjänster bör fördelas av den nationella biblioteksmyndigheten. Den ska kunna ge regionala biblioteksverksamheter och kommunala bibliotek ansvar och resurser för utveckling av nationella lösningar som kan komma alla till del. Lokalt utvecklade och framgångsrika tjänster bör kunna bli nationellt tillgängliga genom starka lokala noder, statlig finansiering eller konsortiebildningar. Biblioteksmyndigheten kan till exempel förmedla uppdrag och resurser till ett eller flera kommunala bibliotek om en nationell digital tjänst för barn.

Den nationella biblioteksmyndigheten ska kunna fördela och följa upp bidragsmedel för långsiktig och strategisk biblioteksutveckling. I de nordiska länderna ligger liknande utvecklingsmedel på en betydligt högre nivå än i Sverige, som bör anpassa sig till den nordiska nivån. Myndigheten bör ha särskilda anslag att förmedla till professionsnära forskning och utveckling.

Gemensamma digitala bibliotekstjänster

Webbplattform, teknisk utveckling, förhandling och licensieringar ska vara den nationella biblioteksmyndighetens ansvar. Myndigheten bör:

- ansvara för att utveckla eller tillgängliggöra en universell sökfunktion för att nå bibliotekens resurser
- tillsammans med andra ABM-myndigheter prioritera och upprätta en plan och ansvara för den storskaliga digi-

taliseringsverksamhet som krävs för att digitalisera det svenska kunskaps- och kulturarvet

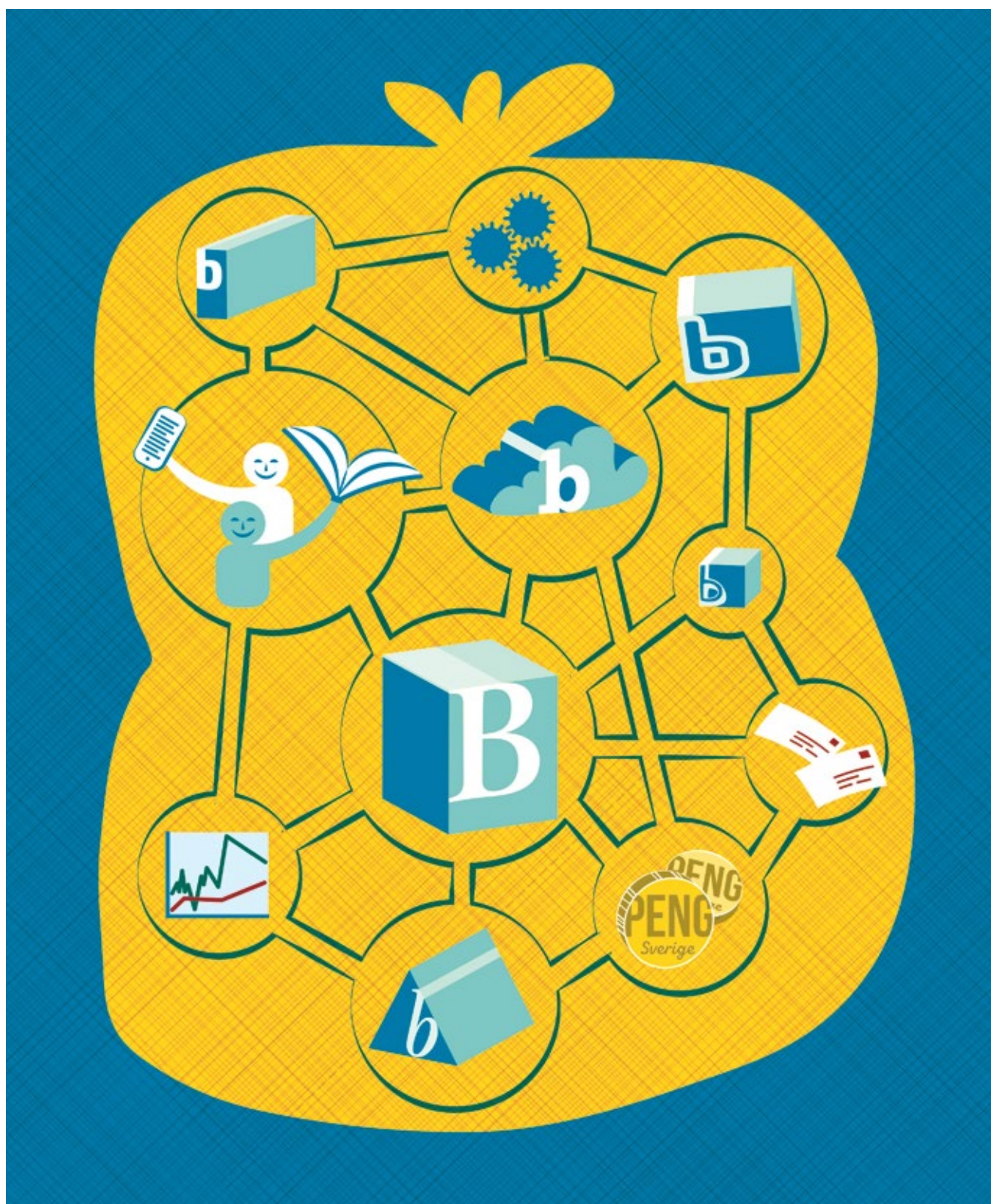
- ansvara för att utveckla, finansiera och sköta driften av de olika tekniska plattformar som krävs för skilda användargrupper
- ansvara för förhandlingar med upphovsmannaorganisationer för att kunna tillgängliggöra de egna digitala samlingarna för bibliotekens användare, samt förhandla rättigheter till databaser, e-böcker, AV- och streamingtjänster för hela det allmänna biblioteksväsendet
- förhandla avtalslicenser för tillgängliggörande av nationalbibliotekets digitaliserade samlingar av medier med ny statlig finansiering

Biblioteksjuridik

Det behövs biblioteksjuridisk vägledning och stöd till hela biblioteksväsendet. Detta bör ske genom den nationella biblioteksmyndigheten, utan att respektive huvudmans formella ansvar fråntas. Det finns i dag ingen samlad biblioteksspecifik juridisk kompetens som ett stöd i yttrandefrihets- och upphovsrättsfrågor och andra juridiska frågor som rör biblioteksområdet. Detta leder till att bibliotek som inhämtar råd från olika juridiska instanser agerar olika, även om frågeställningen är lika. Följden blir otrygghet, olika behandling och försvårade möjligheter till kollektivt lärande.

Nationella resursbibliotek och lånecentraler

Enligt bibliotekslagen ska det finnas en eller flera lånecentraler. Dessa utgör stödresurser för samtliga publika bibliotek. KB ansvarar för lånecentralerna som i dagsläget är två: Sveriges depåbibliotek och lånecentral och den nationella

mångspråkiga lånecentralen. Det här är en verksamhet som bör utvecklas och stärkas, inte minst i konsultativ inriktning.

De nationella minoriteterna och urfolket samernas bibliotek bör få särskilda uppdrag som resursbibliotek inom sina respektive språkområden, för att kunna ge stöd i medieförsörjning, rådgivning och kompetens. Depåer och lånecentraler bör i samråd koordineras med de nationella minoriteternas och urfolket samernas resursbibliotek.

Fortbildning och kompetensutveckling

Den nationella biblioteksmyndigheten ska samverka med de regionala biblioteksverksamheterna samt universitet och högskolor med utbildning och forskning i biblioteks- och informationsvetenskap. Syftet är att optimera utbudet, inom ramen för en stärkt nationell struktur för fortbildning och kompetensutveckling.

Utvärdering och uppföljning

KB är ansvarigt för Sveriges officiella bibliotekstatistik över de offentligt finansierade biblioteken och följer särskilt de grupper som prioriteras enligt bibliotekslagen. Enligt Läsdelegationen är det lämpligt att det i framtiden finns en tydlig mottagare på nationell nivå som kan agera utifrån att statistiken till exempel visar att barn och unga saknar likvärdig tillgång till biblioteksverksamhet. Den nationella biblioteksmyndigheten, de regionala biblioteksverksamheterna och kommunerna i samverkan följer även hur de lagstadgade biblioteksplanerna utformas och hur de används enligt 18 § bibliotekslagen. Antalet utlån från biblioteken säger endast en liten del om människors faktiska biblioteksanvändning och nationalbiblioteket bör initiera forskning om läsningens effekter. Den natio-

nella biblioteksmyndigheten bör ha ansvar för en kontinuerlig översiktlig omvärldsanalys som beskriver utvecklingen nationellt och internationellt i hela biblioteksväsendet. Denna analys bör också innefatta en regelbundet återkommande uppföljning av den nationella biblioteksstrategin, med mätbara mål samt förslag på åtgärder och eventuella reformer.

Regional biblioteksverksamhet

En stark och kraftsamlande regional biblioteksverksamhet kan ha en avgörande roll och betydelse för utveckling och stöd till folkbibliotek och annan biblioteksverksamhet. Dagens regionala biblioteksverksamheter uppvisar skillnader i resurser och arbetssätt som kan vara en följd av att regionerna skiljer sig åt befolkningsmässigt och geografiskt. Det innebär att arbetet behöver läggas upp på olika sätt samt att kommunerna kan ha olika behov av stöd. Men skillnaderna kan också bero på olika prioriteringar. Ur ett nationellt perspektiv är det avgörande att det regionala stödet till biblioteken är likvärdigt och utgår från folkbibliotekens behov.

Den regionala biblioteksverksamheten finns inom kultursamverkansmodellen. En stark och likvärdig verksamhet förutsätter att huvudmännen tar ansvar för fortsatt utveckling och tillräcklig resurstilldelning. Regionbiblioteksverksamheten bör hänga samman med den regionala indelningens eventuella framtida förändring.

Den regionala biblioteksverksamhetens uppdrag kan innefatta kompetens- och metodutveckling, digital delaktighet, läsfrämjande, medieförsörjning, mångspråksverksamhet, biblioteksservice och samverkan. De regionala biblioteksverksamheterna bör ingå i en samlad struktur för fortbildning till-

sammans med nationalbiblioteket och de högskolor som bedriver utbildning i biblioteks- och informationskunskap.

Kommuner och regioner har en självklar och viktig roll i civilförsvar och totalförsvarsplanering. Den regionala och kommunala biblioteksverksamhetens möjlighet att bidra till ett försvar för demokratin är viktigt att beakta i den fortsatta planeringen av totalförsvaret.

De publika biblioteken

Den nationella biblioteksmyndigheten och den regionala biblioteksverksamheten har ett tydligt uppdrag att verka stödjande för de publika biblioteken, alltså de som på olika sätt möter användarna.

Den nationella biblioteksmyndigheten behöver ett tydligare uppdrag att stödja hela biblioteksväsendet med infrastruktur, juridik, metadata, kompetens, utveckling, forskningsstöd och förmedling av bidrag.

Folkbiblioteket är den största, mest besökta och mest spridda kommunala kulturinstitutionen och bidrar därmed till ett levande och attraktivt samhälle. Många folkbibliotek har ställning som lokalt kulturhus. Kommunerna är huvudmän och det ska finnas folkbibliotek i alla kommuner. Olika typerna får vara stora mellan olika folkbibliotek. Eftersom verksamheten ska präglas av lokal identitet och lokala behov är dessa olikheter positiva.

Det kommunala självstyret är liksom finansieringsprincipen viktiga, men *olikheterna* får inte leda till en *icke likvärdig* biblioteksverksamhet. Mindre och små kommuner med sviktande skatteunderlag behöver stöd för att erbjuda en god biblioteksverksamhet. Små biblioteksenheter blir allt mer beroende av samverkan och en ökad digitalisering för att kunna tillhandahålla ett likvärdigt utbud av medier och tjänster.

Bibliotekslagen omfattar folkbibliotek, skolbibliotek, de regionala biblioteksverksamheterna, högskolebibliotek, lånecentraler och det som med en samlingsbeteckning i lagen benämns som övrig offentligt finansierad biblioteksverksamhet. Dessa övriga *specialbibliotek* är en viktig del av biblioteksväsendet.

Bland övrig offentligt finansierad biblioteksverksamhet finns bibliotek vid myndigheter. Det som kännetecknar flera av dessa bibliotek är att de oftast vänder sig både inåt myndigheten och utåt mot externa användare. Huvudmännen ska ha ett tydligt ansvar för samlingarnas existens så att specialbibliotekens verksamhet och samlingar inte riskerar att försvinna. Här finns ofta ett unikt källmaterial och specialbibliotekens samlingar bör ingå i en nationell bevarandeplan. Specialbiblioteken är en resurs i forskningen, i det livslånga lärandet och ingår som delar i ett samlat nationellt bibliotekssammanhang. Verksamheten bör regleras i den berörda myndighetens instruktioner eller regleringsbrev.

Det finns flera *specialbibliotek inom musikområdet*. Dessa kan vara institutionsbibliotek inom en högskola eller folkhögskola med musikinriktning. Det är inte effektivt eller meningsfullt för alla folkbibliotek att ha egna större samlingar av noter och musiktryck som kan möta det lokala musiklivets behov.

Fjärrlånen av noter och musiktryck bör därför ske effektivt så att användarna kan få tillgång till denna efterfrågade medieform. Det behövs tillgång till bibliotekariekompetens med inriktning mot musik i det allmänna biblioteksväsendet.

Fängelosebibliotek är bibliotek inom kriminalvårdens anstalter. Interner på skilda fängelser behöver likvärdig tillgång till bibliotek. Detta kräver en utveckling av verksamheten och av medieutbudet även inom mångspråk och tillgängliga medier. Kriminalvårdens personal behöver tillgång till informationsförsörjning och vetenskapliga publikationer inom sitt område.

Sjukhusbiblioteken har i många fall dubbla uppdrag. Dels att förse hälso- och sjukvårdspersonal med bästa tillgängliga kunskap och aktuella vetenskapliga publikationer för att patienterna ska få en god, evidensbaserad vård på lika villkor. Dels att förse patienter med allmänlitteratur och med information om de egna diagnoserna. Likvärdigheten i tillgång måste förstärkas. Kunskapsstöd till all hälso- och sjukvårdspersonal bör ges genom gemensamma licenser och öppen vetenskap.

Behovet av likvärdig tillgång till vetenskapliga resultat är stort inom hälso- och sjukvården. Gemensam upphandling för landsting och regioner garanterar genom sitt basutbud av e-resurser åtkomst till e-tidskrifter, e-böcker med mera till alla landstingsanställda och privata utförare som arbetar på uppdrag av landstingen. Den kommunala hälso- och sjukvården saknar i praktiken oftast en motsvarande tillgång. Den likvärdiga tillgången handlar i förlängningen om patientsäkerhet och därför behöver särskilda insatser göras skyndsamt utifrån förslagen i redan genomförda utredningar.

Medieförsörjning

Alla biblioteksanvändare har rätt att få hjälp att få tag på de medier de behöver, för forskning, studier, informell bildning eller allmän läsning. Men alla böcker och medier kan inte finnas överallt, vilket gör att biblioteken behöver samverka. Det krävs en säkrad jämlik tillgång till såväl fysiska medier som förmedlade e-medier inom hela biblioteksväsendet. Stora kostnader går i dag till förvärv av e-medier, men de fysiska samlingarna är också mycket stora. Pliktbiblioteken har de största samlingarna medan specialbiblioteken äger unika samlingar.

En säkrad jämlik tillgång till information och medier kan antingen ske genom ett gemensamt åtagande för hela biblioteksväsendet eller genom fjärrlånersättning. För folkbiblioteken sker stödinsatserna i dag ofta i form av regionala samarbeten kring katalog- och transportordningar som medfört att man är mer självförsörjande inom den egna regionen. Det statliga stödet till främst folkbiblioteken sker i form av lånecentraler. För forskningsbiblioteken lämnas statligt stöd i form av kompensationsmedel.

Fjärrlånen behöver bli mer användarstyrda och effektueras snabbare med möjligheter till direkta hemleveranser. Det den moderna e-handeln klarar i dag borde biblioteksväsendet också kunna lösa. En logistiskt modern, effektiv och utvecklad depåverksamhet på nationell nivå behöver utredas och övervägas vidare av den nationella biblioteksmyndigheten. Pliktexemplar bör kunna levereras också till depån. En modern depå eller lånecentral skulle kunna underlätta för fjärrlån, och vara en större resurs för utbildningsbiblioteken än i dag.

En infrastrukturell utmaning är att skapa ett tydligt nationellt ansvar för den gemensamma medieförsörj-

ningen. Främst forsknings- och specialbiblioteken behöver ett samarbete kring fysiska samlingar. Här krävs ett gemensamt ramverk för gallring, en kartläggning av specialsamlingar utifrån de fokusområden som forskningsbiblioteken har samt en lösning för förvaring. Depåbibliotekets roll kan då vara en del i detta ramverk. De digitala bevarandeformaten kräver återkommande uppdatering. En nationell säkerhetsplan behöver upprättas och omfatta både de digitala och fysiska samlingarna.

Reformerad plikttagstiftning

Den nuvarande plikttagstiftningen behöver reformeras för att ge det stöd och de verktyg som behövs för att dokumentera samtiden för framtiden. En utredning bör tillsättas, i linje med det förslag som presenteras i KB-rapporten Plikten under lupp! från 2018, med uppdrag att utarbeta och föreslå en revidering av plikttagstiftningen, som tar höjd för dagens och framtidens medielandskap. Utgångspunkt för en revidering måste vara att det som samlas in ska vara format- och medieberoende samt att tillgängligheten till materialet förbättras.

Nya avgränsningar och metoder för insamling av e-material behöver formuleras. Utvecklingen inom publiceringsområdet har medfört att viktiga delar av medielandskapet inte längre täcks av plikttagstiftningen. Dagens pliktbibliotekssystem tar inte vara på den digitala utvecklingens möjligheter. Detta är otidsenligt och resurskrävande. Det som förekommer på sociala medier behöver bevaras för att fånga hela samtidsdebatten.

Pliktleveranserna av tryckta exemplar till sju pliktmottagande bibliotek behöver revideras och den omfattande gallringen redan vid leverans måste minskas. Det finns stora rationali-

serings- och besparingsvinster att göra med digitala leveranser. Dagstidningar, tidskrifter och övrigt tryck bör pliktlevereras också som elektroniska förlagor. Lagstiftaren bör uppdatera och sammanföra dagens två pliktlagar. Förordningen om behandling av personuppgifter i KB:s digitala kulturarvsprojekt är också i behov av en översyn. För att öka effektiviteten och undvika dubbelarbete bör även en översyn göras av Svenska Barnboksinstitutets och pliktbibliotekens insamlingar av den svenska barnlitteraturen.

Pliktinsamling och tillgängliggörande av audiovisuella medier bör också ingå i översynen av lagstiftningen. Dagens lagstiftning omfattar endast fysiska föremål och inte datafiler och måste därför moderniseras. En ny lag om pliktexemplar bör innehålla bestämmelser om bästa möjliga tekniska kvalitet på leveranserna. Pliktleveranser av de undertexter och metadata som redan finns kring programmen kan drastiskt öka användbarheten av och tillgängligheten till de sparade programmen. När modern teknik gör det möjligt att manipulera ljud och rörlig bild är oförfälskade ljud- och bildinspelningar ovärderliga som källmaterial. Plikttagstiftningen bör även omfatta digitala spel och digitalt undervisningsmaterial.

Många inspelningar går snart förlorade om inget görs. Eftersom bärare och uppspelningsutrustning av sådant material har en begränsad livslängd, finns också ett begränsat tidsspänn för själva överföringen av informationsinnehållet. Det krävs därför ett uttalat övergripande och samordnande ansvar för digitalisering av audiovisuellt material, där samarbetet mellan arkiv, museer och bibliotek generellt måste förbättras för att undvika dubbelarbete. KB och Svenska filminstitutet redovisar i

rapporten Digitalisering av audiovisuella samlingar förslag på hur KB i samverkan med bland andra Riksarkivet bör få i uppdrag att konkretisera förutsättningarna för att samordna en sådan digitalisering inom ABM-sektorn. Dessa förslag bör genomföras.

Biblioteks- och informationsvetenskap

Grunden för bibliotekarieyrkets kompetens formuleras inom ramen för den akademiska disciplinen biblioteks- och informationsvetenskap. Detta gäller också internationellt. En strukturellt välutvecklad och innehållsligt relevant utbildning i biblioteks- och informationsvetenskap är avgörande för bibliotekarieyrkets förutsättningar att uppfylla bibliotekslagen.

Därför krävs också fortbildning så att bibliotekarier kan uppdatera sin utbildning på ett systematiskt och progressivt sätt. En tydlig kompetenstrappa för yrkesverksamma bibliotekarier kan fylla på och synliggöra specialistkompetens. En hållbar och samlad struktur för bibliotekarieprofessionens kontinuerliga kompetensutveckling behöver därför skapas. Detta kan ske genom inrättandet av ett oberoende fortbildningsinstitut för bibliotekarier (Bofi) enligt modell från andra yrkesgrupper. Bibliotekarierna behöver också kunskaper från andra områden som it, kommunikation och pedagogik. Det finns en potential på arbetsmarknaden för fler disputerade i biblioteks och informationsvetenskap.

De biblioteks- och informationsvetenskapliga utbildningarna bedrivs på kandidat- och masternivå. Utbildning och forskning i ämnet sker för närvarande vid fem lärosäten för högre utbildning. En sjätte utbildning kommer inom kort att inrättas. Det råder brist på bibliotekarier. Kompetensförsörjningen till biblioteken

är därför en kritisk och brådskande fråga som måste få sin lösning. Det behövs en ökning av antalet studieplatser på olika utbildningsnivåer. Möjligheter för en ökad kulturell och språklig mångfald i studentgrupperna måste bli bättre.

De statliga riktade anslagen bör förändras i riktning från tillfälliga bidrag till mer generella och fasta anslag för biblioteksutveckling och forskning.

Det krävs stärkt finansiering av forskning inom biblioteks- och informationsvetenskapen med ett tydligt fokus på bibliotekens verksamheter, bibliotekariers kompetens och professionalitet. Forskarutbildningen i biblioteks- och informationsvetenskap är viktig för att utveckla såväl utbildningarna som forskningen inom det professionella fältet. En nationell forskarskola för biblioteksforskning bör finansieras och etableras av samverkande lärosäten. Ett samverkansråd för utbildnings-, forsknings- och fortbildningsfrågor i bibliotekssektorn bör etableras för att stärka det ömsesidiga utbytet av erfarenheter mellan bibliotekarieutbildningen och bibliotekarieprofessionen. Förslagen utvecklas särskilt i rapporten Profession, Utbildning, Forskning.

Forskning och utveckling

Kortsiktig projektfinansiering kan initialt fungera som ett kreativt stöd till förändring och utveckling. Men för att bli hållbart krävs nya former för finansiering, implementering och drift av lyckade insatser och initiativ.

De statliga riktade anslagen bör förändras i riktning från tillfälliga bidrag till mer generella och fasta anslag för biblioteksutveckling och forskning. Den nationella biblioteksmyndigheten kan med sådana anslag initiera forsknings- och utveckling som långsiktigt kan permanentas. Ett forskningsprogram med fokus på bibliotekssektorn i förändring är angeläget. Syftet med bidragen ska vara en hållbar verksamhetsutveckling över tid – nationellt, regionalt och lokalt. Statsbidragen bör fördelas balanserat mellan infrastrukturella satsningar å ena sidan, och lokal verksamhetsutveckling å andra sidan. Exempel på infrastrukturella satsningar inom digitaliseringsområdet är gemensamma plattformar och digitalisering av innehåll samt forskning. Den lokala utvecklingen kan bestå av utbildningsinsatser för bibliotekspersonal och verksamhetsutveckling utifrån lokala behov.

Den lokala verksamhetsutvecklingen ska vara förankrad i en lokal kontext och i en lokal behovsanalys. För att stödja den lokala behovsanalysen och göra den likvärdig bör den nationella biblioteksmyndigheten utveckla ett nationellt behovsanalysstöd som ska användas vid bidragsansökningar. Biblioteksmyndigheten ska vara en aktiv samordnare för utveckling och långsiktig hållbarhet för de infrastrukturella satsningarna.

En levande nationell biblioteksstrategi, som kontinuerligt följs upp och leder till övergripande strategiska reformer av det svenska biblioteksväsendet kan bidra till en starkare demokrati med kunniga, bildade och engagerade invånare. Detta är en stor möjlighet för de svenska biblioteken att ta ett språng in i framtiden. ►

Några slutsatser

Tillsätt skyndsamt en utredning för att reformera och modernisera den nuvarande plikttagstiftningen.

Skapa en hållbar och samlad struktur för bibliotekarieprofessionens kontinuerliga kompetensutveckling genom inrättandet av ett oberoende fortbildningsinstitut för bibliotekarier.

En logistiskt modern, effektiv och utvecklad depåverksamhet på nationell nivå behöver övervägas.

Den nationella biblioteksmyndigheten behöver ett tydligare uppdrag att stödja hela biblioteksväsendet med infrastruktur, juridik, metadata, kompetens, utveckling, forskningsstöd och förmedling av bidrag.

Litteraturbankens verksamhet bör säkras genom statlig finansiering.

Det behövs en ökning av antalet studieplatser i biblioteks- och informationsvetenskap. Möjligheter för en ökad kulturell och språklig mångfald i studentgrupperna måste bli bättre.

Det krävs stärkt finansiering av forskning med tydligt fokus på bibliotekens verksamheter, bibliotekariers kompetens och professionalitet.

De statliga riktade anslagen bör förändras i riktning från tillfälliga bidrag till mer generella och fasta anslag för biblioteksutveckling och forskning.

Den nationella biblioteksmyndigheten bör ges ansvaret för en regelbundet återkommande uppföljning av den nationella biblioteksstrategin, med mätbara mål samt förslag på åtgärder och eventuella reformer.

Bilaga

SEX STRATEGISKA REFORMER FÖR STÄRKTA BIBLIOTEK

Regeringen har anslagit 250 miljoner kronor årligen 2018–2020 till stärkta bibliotek. Detta är ett reformarbete som bör fortsätta på samma nivå, men mer strategiskt. KB föreslår därför i en särskild skrivelse till regeringen ett reformprogram för stärkta bibliotek som innebär en permanent nivåhöjning av de statliga anslagen till biblioteksverksamhet med 250 miljoner kronor. Reformerna kan genomföras stegvis.

STÄRKTA SKOLBIBLIOTEK

Inrätta ett nationellt kunskapscenter för skolbiblioteksfrågor för att ge kompetensutveckling till alla personalgrupper som i sitt yrke har kontakt med skolbiblioteksområdet. Stärk medieförsörjningen och tillgång till e-medier för skolbiblioteken genom de gemensamma nationella digitala bibliotekstjänsterna.
Summa 50 mkr

STÄRKTA BIBLIOTEK FÖR NATIONELLA MINORITETER OCH URFOLK

Urfolket samernas och de nationella minoriteternas bibliotek tilldelas uppdrag och resurser som resursbibliotek för sina språkområden. Detta inkluderar stöd till medieförsörjning och distribution av medier på de nationella minoritetsspråken.
Summa 40 mkr

STÄRKT MÅNGSPRÅKIG BIBLIOTEKVERKSAMHET

Samordna den nationella medieförsörjningen för personer med annat modersmål än svenska. Förstärkningen gäller både ökad medieförsörjning och kompetensutveckling för att underlätta bibliotekens uppdrag att tillgodose prioriterade gruppers behov.
Summa 20 mkr

STÄRKTA NATIONELLA DIGITALA BIBLIOTEKSTJÄNSTER

Den nationella biblioteksmyndigheten får i uppdrag att ta fram en ny digital biblioteksplattform för olika målgrupper, sköta driften och försörja tjänsten med innehåll genom upphandling och avtalslicenser. Uppdraget inkluderar massiv digitalisering av tryckt material och andra medier enligt en flerårsplan samt utveckling av digitala bibliotekstjänster, sökfunktioner och metadata för forskning och allmänhet. Redan utvecklade digitala bibliotekstjänster för barn och Litteraturbanken bör få en permanent statlig finansiering.
Summa 90 mkr

STÄRKT NATIONELL BIBLIOTEKSMYNDIGHET

Nationalbiblioteket KB får, utöver uppdraget att bygga nationella digitala tjänster, ett tydligare uppdrag att stödja hela biblioteksväsendet med infrastruktur, juridik, metadata, kompetens, utveckling, forskningsstöd, anslagsförmedling, med mera. KB bör återkommande och regelbundet följa upp strategin, förslagen och reformerna.
Summa 25 mkr

STÄRKT NATIONELL STRUKTUR FÖR KOMPETENSUTVECKLING INOM BIBLIOTEKSVÄSENDET

Inrätta ett Bibliotekens oberoende fortbildningsinstitut (Bofi) enligt modell från andra yrkesgrupper. Syftet är att systematiskt vidareutbilda biblioteks- och informationsvetare inom alla samhällssektorer och bibliotekstyper. Huvudmannaskapet bör ligga på en högskola med utbildning inom biblioteks- och informationsvetenskap, och arbetet ska utföras i nära samverkan med KB och de regionala biblioteksverksamheterna. Projektet Digitalt först med användaren i fokus får sin fortsättning i denna nya struktur.
Summa 25 mkr

REFERENSER

Samtliga publicerade rapporter i kronologisk ordning inom ramen för strategins arbete, Kungliga biblioteket dnr 6.7-2015-1181:

Lägesrapport nationell biblioteksstrategi. Maj 2016.

Skolbibliotek – hur ser det ut? Maj 2016.

Bibliotek i centrum eller i periferin? Hur chefer uppfattar bibliotekets organisatoriska placering och andra faktorer för att få genomslag. November 2016.

Skolbibliotekets roll för elevers lärande. En forsknings- och kunskapsöversikt år 2010–2015. Cecilia Gärdén. April 2017.

Den femte statsmakten. Bibliotekens roll för demokrati, utbildning, tillgänglighet och digitalisering. September 2017.

Den femte statsmakten. Bibliotekens roll för demokrati, utbildning, tillgänglighet och digitalisering. Bilaga. September 2017.

Migration och språklig mångfald. Bibliotekens roll i det flerspråkiga samhället. Oktober 2017.

Biblioteken och de nationella minoritetsspråken. En lägesbeskrivning. Mars 2018

Profession, Utbildning, Forskning. Biblioteks- och informationsvetenskap för en stärkt bibliotekarieprofession. April 2018.

Behöver biblioteken barnen – eller är det barnen som behöver bibliotek? Helena Danielsson och Agneta Sommansson. April 2018.

Kliv fram! Bibliotek, segregation och integration. Bjarne Stenquist. April 2018.

Från ord till handling – på väg mot en nationell biblioteksstrategi. Utkast. Maj 2018.

Biblioteket i skyn – en nationell digital bibliotekstjänst. Jesper Klein och Ewa Thorslund. Februari 2019.

Värdet av skolbiblioteket – en verksamhet för hållbar utbildning och bildning. Pamela Schultz Nybacka. Februari 2019.

Demokratis skattkammare. Förslag till en nationell biblioteksstrategi. Februari 2019.

Demokratis skattkammare.
Förslag till en nationell biblioteksstrategi.

Författare: Erik Fichtelius, Christina Persson,
Eva Enarson
Förfrågningar: Kungliga biblioteket, kb.se
Produktion och illustrationer: Shutrick illustration
ISBN: 978-91-7000-375-2
Diarienummer: 6.7-2015-1181
Tryck: LTAB, Linköping, februari 2019

Materialet är fritt att använda.
Vid citering använd källa.

Demokratins skattkammare

Förslag till en nationell biblioteksstrategi

Detta strategiförslag syftar till att stärka och utveckla hela det svenska biblioteksväsendet. Kunskap och litteratur är viktigt för demokratin och den enskilda människans möjligheter till att fritt verka i samhället. Strategins utgångspunkt är bibliotekslagen med portalparagrafen bibliotek för alla. Det är en vision om att biblioteken ska finnas till för alla utifrån vars och ens behov och förutsättningar. Målet är ett demokratiskt samhälle stärkt av litteratur, kunskap och bildning. Bibliotekens verksamhet och innehåll är folkets skatter.

Utifrån lagens vision och strategins mål definieras sex arbetsområden eller medel för att nå fram. Det handlar om biblioteken som samhällets öppna rum, läsning, lärande, forskning, nya digitala bibliotekstjänster och en gemensam infrastruktur.

Strategin kompletteras med förslag om inledningsvis sex konkreta reformer för att stärka det svenska biblioteksväsendet. Ett reformpaket för skolbibliotek, de nationella minoriteterna och urfolket samerna, mångspråkig biblioteksverksamhet, kompetensutveckling, digitalisering av kultur- och kunskapsarv på gemensamma plattformar och den nationella biblioteksmyndighetens uppgifter.

Vision:

BIBLIOTEK FÖR ALLA

Mål:

DEMOKRATI Ett demokratiskt samhälle där alla fritt kan ta del av världens samlade litteratur och kunskap för att kunna verka i samhället på egna villkor.

Medel:

SAMHÄLLETS ÖPPNA RUM Använd biblioteken som samhällets öppna rum för bildning, upplevelser och samtal.

LÄSNING Inspirera till läsupplevelser, öka allas läs- och språkförståelse och stärk litteraturens ställning.

LÄRANDE Utveckla invånarnas möjligheter till livslångt lärande och fri åsiktsbildning genom en sammanhållen kedja av utbildningsbibliotek.

FORSKNING Stärk biblioteken som en del av forskningens infrastruktur och möjliggör öppen tillgång till vetenskapliga resultat från all offentligt finansierad forskning.

NATIONELLA DIGITALA BIBLIOTEKSTJÄNSTER Tillgängliggör så mycket information och litteratur som möjligt fritt och digitalt för alla.

GEMENSAM INFRASTRUKTUR Stöd och stimulera de publika biblioteken med effektiva och samverkande nationella och regionala biblioteks-funktioner och välutbildade bibliotekarier.

Yttrande - Biojet för flyget (SOU 2019:11)

Förslag till beslut

Regionala utvecklingsnämnden antar redovisat yttrande som sitt svar remissen om Biojet för flyget.

Yttrandet överlämnas till Infrastrukturdepartementet.

Bakgrund

Förslaget i betänkandet är reduktionsplikt för flygfotogen vilket innebär att drivmedelsleverantörer ska minska växthusgasutsläppen från flygfotogen genom att blanda in biodrivmedel. Reduktionsnivån föreslås öka kontinuerligt från ungefär 1 volymprocent 2021 till 30 volymprocent 2030. Inga nivåer föreslås efter 2030 men man anser att målet ska vara 100 % förnybara drivmedel med låga livscykelutsläpp till 2045. Det är primärt tillgången på biojetbränsle med hög klimatnytta som begränsar hur höga pliktnivåerna kan vara. Att reglera reduktionsnivåerna visar på en tydlig inriktning och ger förutsättningar för marknaden att investera i biodrivmedel för flyget och nya tekniska lösningar såsom elflyg och energieffektivisering.

Det högre priset på biojetbränsle jämfört med fossil flygfotogen ställer krav på styrmedel. Fossil flygfotogen kostar ca 6 kr/l. Pris på biojetbränsle som används idag, kommer att vara ca 18 kr/l 2021 och med utveckling av marknaden för biojet till 2030 kan kostnaden uppskattas till 10–12 kr/l. En reduktionspliktagift, på motsvarande sätt som finns för bensin och diesel, på 6 kr/l för fossil flygfotogen införs för att säkerställa att reduktionsplikten uppfylls.

Konsekvenser av förslaget beräknas medföra en minskning av koldioxidutsläppen med 24 % till 2030 jämfört med 2017. Utan reduktionsplikten beräknas utsläppen istället öka med 6 %. Efterfrågan på flygresor beräknas minska på grund av prisökning som den extra kostnaden för biojetbränsle kostar. Merkostnaden 2030 beräknas bli 41 kr för inrikes enkelresa, 78 kr utrikes Europa och 250 kr interkontinental resa. Totalt sett förväntas en ökning av resandet med 27 % mellan 2017 och 2030 med reduktionsplikt och 30 % utan reduktionsplikt. Motsvarande för inrikesflyget är 6 % med och 11 % utan reduktionsplikt.

Region Kalmar läns yttrande

- Biojet för flygen ligger väl i linje med regionens handlingsprogram för Fossilbränslefri region där produktion av förnybara drivmedel prioriteras.
- En regional Skogsstrategi har tagits fram för Småland. Ett av målen i strategin är att öka produktionen och variationen för att nyttja en större del av den småländska skogens potential. Framställning av biobränsle kan vara en del av möjligheterna att öka produktionen av skogsråvara i Småland.
- Region Kalmar län ser i enighet med utredningen en risk att icke-statliga, mindre flygplatser kan bli mer känsliga för prisökningar. De prisexempel som visas upp i utredningen bör inte påverka resenärernas val men större prisökningar utöver angivna kan leda till minskat antal avgångar som en följd av minskat antal resenärer vilket leder till negativa effekter för tillgängligheten. Regioner placerade längre från storstadsregioner kommer i så fall att missgynnas av förslaget.
- En reduktionsplikt för biojet ses som ett viktigt led i att uppnå Region Kalmar läns mål om fossilbränslefri region. Det regionala delmålet lyder ”År 2019 använder de bolag som trafikerar Kalmar läns flygplatser minst 5% flygbiobränsle vid inrikes trafik. År 2025 är motsvarande siffra 50%. År 2030 använder de flygbolag som trafikerar Kalmar läns flygplatser 100% biobränsle.”
Region Kalmar län är dock idag helt beroende av dagliga flygningar till Stockholm för tjänsteresor och arbetspendling. Det är inte möjligt att göra ett dagsverke i Stockholm med andra resealternativ och flyget blir därmed, fram till dess att järnvägsförbindelserna för länet förbättrats, enda sättet att uppnå tillgänglighetsmål för regionen. Biobränsle eller elmotorer för flyg blir därmed avgörande för möjligheten att inom närtid nå mål om minskat koldioxidutsläpp.
- Kalmar Öland Airport arbetar redan idag med att öka biobränslet på sina flygningar. Genom Fly Green Fund ökas medvetenheten om behovet av biobränsle och resenärerna tillsammans med flygplatsen erbjuder möjlighet att bidra till ökad användning av miljövänliga alternativ.

Sofia Moestedt
basenhetschef
Samhällsplanering och tillväxt

Lina Broby
samordnare infrastruktur

Bilagor

1. Sammanfattning SOU 2019_11 Biojet

Idag omfattar utsläppshandelssystemet EU ETS omkring 70 procent av allt tankat bränsle vid svenska flygplatser. De kvarstående 30 procenten bränsle tankas till avgångar med destination utanför EES. Användning av biodrivmedel för flyg kan rapporteras i EU ETS och anses då inte ha några fossila utsläpp. Enligt utredningens beräkningar skulle det, med ett framtida lägre pris på biojetbränsle på 10 kronor per liter, krävas ett utsläppsriktpris på minst 160 euro per ton koldioxid för att ge incitament för inblandning av biodrivmedel. Det kan jämföras med ett prognosticerat pris på omkring 21–23 euro per ton under 2020-talet. Inte heller det globala marknadsbaserade styrmedlet Corsia som infördes 2019, med målet att stabilisera det internationella flygets utsläpp på 2020 års nivå, förväntas leda till inblandning av biodrivmedel. Det krävs därför styrmedel för att främja en ökad användning av biodrivmedel i flyget. Det är inte minst viktigt för att producenter av biojetbränsle ska kunna fatta nödvändiga beslut om investeringar i produktionsanläggningar med lång ekonomisk och teknisk livslängd.

Utredningens huvudförslag är reduktionsplikt för flygfotogen

Utredningen har lämnat ett antal förslag:

1. Miljömålsberedningen ges i uppdrag att ta fram mål för minskade utsläpp i flyget.
2. En långsiktig reduktionsplikt för flygfotogen införs.
3. Möjligheten att upphandla biojetbränsle bör införas i de statliga ramavtalen.
4. Försvarsmakten ges i uppdrag att upphandla biojetbränsle för den volym flygfotogen som statsflyget tankar i Sverige.
5. Försvarsmakten och Försvarets materielverk ges i uppdrag att utreda förutsättningarna för inhemsk produktion och användning av biojetbränsle för Försvarsmaktens ändamål.
6. Energimyndigheten ges i uppdrag att analysera frågan om ett investerings- eller driftsstöd ska utvecklas för produktionsanläggningar med ny teknik som initialt är för kostsam för att kunna konkurrera i reduktionsplikten.

7. Konsumentverket ges i uppdrag att ta fram ett förslag för redovisning av klimatpåverkan för långväga resor, en klimatdeklaration.
8. En utredning tillsätts om utökad nattågstrafik som ett alternativ till flygresor.

Reduktionsplikt ställer krav på drivmedelsleverantörer att minska utsläppen genom användning av biodrivmedel

En reduktionsplikt innebär att drivmedelsleverantörer ska minska växthusgasutsläppen från flygfotogen genom att blanda in biodrivmedel. Utsläppen räknas utifrån ett livscykelperspektiv. I systemet används ett schablonvärde för livscykelutsläppen från fossil flygfotogen. Livscykelutsläppen för biodrivmedel beräknas däremot enligt den metod som framgår av förnybartdirektivet och blir därmed olika för olika typer av råvara och tillverkningsprocesser. Vilken volymandel biodrivmedel som krävs för att uppfylla plikten beror på växthusgasutsläppen i ett livscykelperspektiv från de biodrivmedel som används. Lägre livscykelutsläpp innebär att en mindre volymandel krävs och vice versa. Syftet med att välja en reduktionsplikt är att den, i jämförelse med en kvotplikt, gynnar biodrivmedel med god klimatprestanda ur ett livscykelperspektiv.

Om reduktionsplikten inte uppfylls ska drivmedelsleverantören betala en s.k. reduktionspliktsavgift som föreslås vara 6 kronor per kilogram koldioxidekvivalenter. Avgiften är avsedd att vara betydligt högre än kostnaden för att blanda in biodrivmedel.

Reduktionsnivån ökar från att motsvara ungefär 1 volymprocent 2021 till att motsvara ungefär 30 volymprocent 2030

Utredningen har lagt fram förslag på reduktionsnivåer för åren 2021 till 2030. Att reglera reduktionsnivåer fram till 2030 ger bättre förutsättningar för producenter att investera och visar på en tydlig inriktning. Det är inte kostnaden för inblandning som primärt har begränsat hur höga pliktnivåerna kan vara utan tillgången på biojetbränsle med hög klimatnytta. Utredningen har valt att öka reduktionsnivåerna kraftigare från och med 2025 eftersom tillgången på biojetbränsle förväntas vara större då, tack vare utbyggd produktionskapacitet. Utredningen har även antagit att livscykelutsläppen

för de biodrivmedel som används kommer att sjunka över tid, vilket leder till högre reduktionsnivåer. Reduktionsnivåer, antagna livscykelutsläpp och beräknade volymandelar framgår av tabell 1.

Tabell 1 Reduktionsnivåer, antagna livscykelutsläpp och beräknade volymandelar biodrivmedel 2021–2030

År	Reduktionsnivå	Antagande: LCA-utsläpp biodrivmedel (gCO ₂ /MJ)	Beräknad volymprocent
2021	0,8	16,0	1
2022	1,7	14,2	2
2023	2,6	12,5	3
2024	3,5	10,7	4
2025	4,5	8,9	5
2026	7,2	8,9	8
2027	10,8	8,9	12
2028	15,3	8,9	17
2029	20,7	8,9	23
2030	27	8,9	30

Källa: Utredningens egna beräkningar. Antaganden återfinns i bilaga 2.

Fossilfritt flyg bör vara målet till 2045

Utredningen föreslår inga reduktionsnivåer för åren efter 2030, men anser att målet ska vara 100 procent förnybara drivmedel med låga livscykelutsläpp till 2045. Med ett tydligt mål till 2045 drivs både politiken och näringslivet i den riktningen. Detta kan i sin tur leda till att marknader skapas för nya tekniska lösningar, såsom elflyg för kortare sträckor eller elektrobränslen. Hur snabbt utvecklingen av dessa kommer att gå är i dag osäkert och inga större effekter förväntas före 2030. För att nå målet till 2045 skulle sådana lösningar underlätta. Eventuell elektrifiering och fortsatt energieffektivisering skulle minska den totala energimängden flytande drivmedel, och kan tillsammans med användning av elektrobränsle minska behovet av biodrivmedel för att nå målet till 2045. Måluppfyllelsen underlättas också om efterfrågan på flygtransporter kan hållas nere.

Konsekvenser av förslaget till reduktionsplikt för flygfotogen

Nedan redovisas de övergripande konsekvenserna gällande växthusgasutsläpp, resandet och kostnaden för att uppfylla plikten. Beräkningarna är gjorda utifrån ett antal antaganden (se bilaga 2). Utredningen har genomfört en känslighetsanalys av resultaten genom att variera vissa antaganden, se avsnitt 11.8.

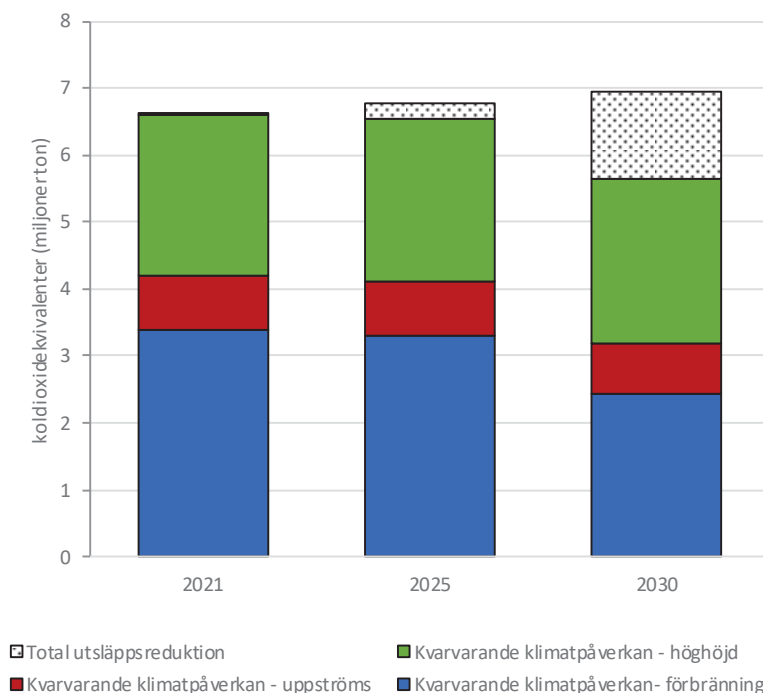
Klimatnyttan beror främst av bränslebytet

Plikten sätter inte något tak för de totala fossila utsläppen utan reglerar att de ska minskas per energienhet. De totala utsläppen kan med andra ord fortsätta att öka om den totala användningen av drivmedel ökar tillräckligt kraftigt. Utsläppen med en reduktionsplikt är dock alltid lägre än de skulle ha varit om allt bränsle vore fossilt. Avgörande faktorer för utvecklingen av klimatpåverkan från flyget är i dag takten på energieffektivisering och passagerartillväxt. Med reduktionsplikten blir inblandning av biodrivmedel ytterligare en sådan faktor. En reduktionsplikt höjer också bränslekostnaden vilket ger incitament till energieffektivisering och dämpar passagerartillväxten i form av höjda biljettpriser.

Påverkan på flygets klimatpåverkan kan redovisas för tre olika kategorier: *Utsläpp från förbränning av bränsle* där endast det fossila kolinnehållet i bränslet räknas med. *Uppströmsutsläpp* för att producera bränslet, dvs. utsläpp för att odla eller utvinna råvaran, processutsläpp i produktionen och transporter av bränslet. *Höghöjdseffekt* som utgör en ytterligare klimatpåverkan på grund av utsläpp på hög höjd. I figur 1 illustreras den totala klimatpåverkan från förbränningsutsläpp, uppströmsutsläpp och höghöjdsutsläpp. Uppströmsutsläppen är, med de antaganden utredningen gjort, ungefär desamma för fossil flygfotogen och biojetbränsle under systemets första år och sedan ungefär hälften så stora för biojetbränsle. För fossil flygfotogen antas uppströmsutsläppen inte minska till 2030. Höghöjdseffekten antas inte skilja sig åt mellan de olika bränsletyperna. Det finns dock potential att modifiera bränslen i syfte att minska höghöjdseffekten. Detta kan gälla både biobränslen och fossila bränslen.

Figur 1 Flygets klimatpåverkan samt reduktionsplikts effekt

Staplarnas höjd motsvarar klimatpåverkan från flygande från svenska flygplatser vid ett referensscenario utan reduktionsplikt. Den ljusa prickade ytan återspeglar reduktion av klimatpåverkan på grund av plikten. Kvarvarande klimatpåverkan redogörs för kategorierna: förbränningsutsläpp, uppströmsutsläpp och höghöjdseffekt.

Källa: Utredningens egna beräkningar. Antaganden återfinns i bilaga 2.

Reduktionsplikten ger upphov till två olika effekter på flygresandets klimatpåverkan:

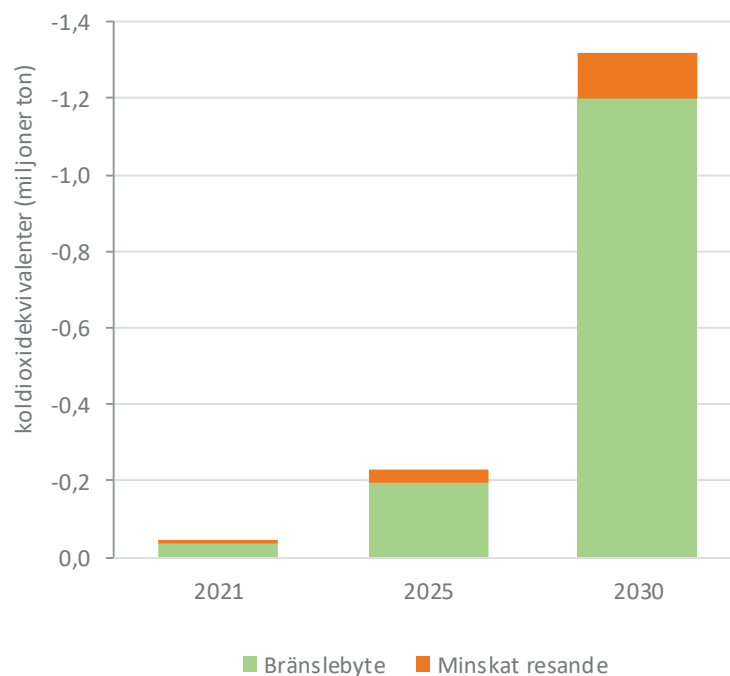
- fossil flygfotogen ersätts med biodrivmedel (bränslebyte),
- förändrat resande i form av minskat flygresande samt viss överflyttning till andra trafikslag.

Utredningens beräkningar visar att klimatnyttan av reduktionsplikten främst beror av bränslebytet och i mindre grad av dämpad passagerartillväxt på grund av kostnadsökningen (figur 2). Detta är inte överraskande eftersom kostnadsökningen är liten (tabell 3) och

därmed inte får någon stor påverkan på passagerarvolymerna. I ett referensscenario utan en reduktionsplikt beräknas utsläppen från flyg tankat i Sverige öka med 6 procent till 2030 jämfört med 2017 års utsläppsnivå. Med en reduktionsplikt beräknas utsläppen i stället minska med 24 procent till 2030 jämfört med 2017 års utsläppsnivå. Reduktionsplikten bryter alltså en trend, utsläppen minskar i stället för att öka.

Figur 2 Klimatnyttan redovisat för bränslebytet och minskat resande

Livscykelperspektiv på bränsleanvändning och inkludering av reducerad höghöjdseffekt vid minskat flygresande samt ökade utsläpp på grund av överflyttning till andra trafikslag.

Källa: Utredningens egna beräkningar. Antaganden återfinns i bilaga 2.

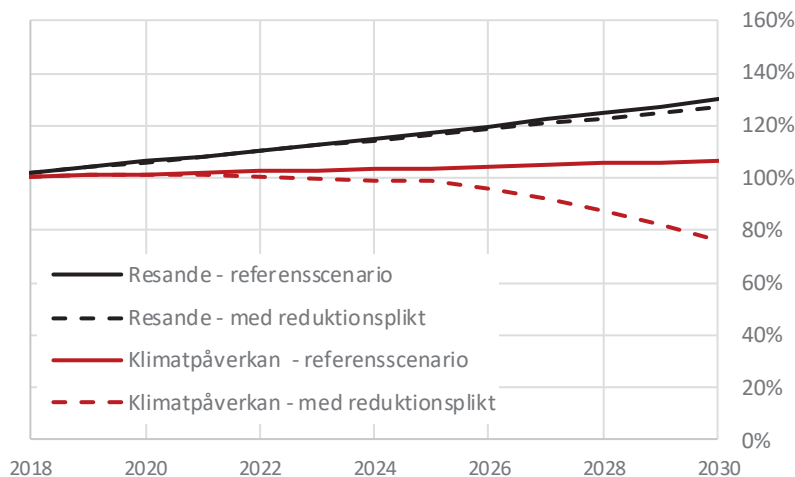
Hur kommer resandet att påverkas?

Swedavias långsiktiga trafikprognos förutspår en årlig passagerartillväxt om cirka 2,1 procent för kommande tre decennier. Detta utgör utredningens referensscenario. Även om reduktionsplikten på

grund av prisökning leder till en minskad efterfrågan på flygresor jämfört med ett referensscenario beräknas det totala antalet flygresor öka med 27 procent mellan 2017 och 2030 (se figur 3). Antalet flygresor med införd reduktionsplikt beräknas 2030 uppgå till 29,65 miljoner jämfört med 23,37 miljoner resor 2017. Detta kan jämföras med referensscenariot utan plikt som prognostiserar 30,35 miljoner resor 2030. Skillnaden består alltså av runt 700 000 resor 2030. Både inrikes och utrikes flygresande förväntas öka även med reduktionsplikten. Reduktionsplikten dämpar ökningstakten.

Figur 3 Utveckling av flygresande och klimatpåverkan för referensscenario samt för scenario med reduktionsplikt

Indexerad graf över antal avresande passagerare från svenska flygplatser samt klimatpåverkan (koldioxidekvivalenter ur ett livscykelperspektiv) från flygbränsle tankat vid svenska flygplatser fram till 2030. Höghöjdsseffekt är exkluderad. Basår 2017 (= 100 %).

Källa: Utredningens egna beräkningar baserade på Swedavias långsiktiga trafikprognos samt energieffektivisering om 1,8 procent årligen. Fler antaganden återfinns i bilaga 2.

Vilken volym/energimängd biojetbränsle krävs för att uppfylla plikten och vad kommer det att kosta?

Kostnaden för att uppfylla plikten är låg till en början och stiger sedan eftersom en högre inblandning krävs. Kostnadsökningen dämpas dock av att biojetbränsle förväntas bli billigare i takt med ökat

utbud och förbättrad teknik samt att energieffektiviseringen fortgår vilket minskar bränslebehovet. I tabell 2 redovisas utredningens antaganden om pris per liter för biojetbränsle samt beräknade resultat för total volym biojetbränsle för att nå reduktionspliktsnivåerna, total energimängd samt total merkostnad för inblandning. Som jämförelse används i dag omkring 2 TWh flygbränsle i inrikesflyget och 11 TWh i utrikesflyget. I vägtrafiken användes 2017 ungefär 19 TWh biodrivmedel i Sverige varav ungefär 14 TWh utgjordes av HVO som produceras på samma sätt som HEFA för flyget.

Tabell 2 Reduktionsplikten översatt till volym biojetbränsle samt beräknad kostnad för åren 2021, 2025 samt 2030

	2021	2025	2030
Total volym biojetbränsle (m ³)	13 500	70 000	424 000
Total energimängd biojetbränsle (TWh)	0,1	0,7	4,1
Pris biojetbränsle (kr/l)	18	14	12
Total merkostnad biojetbränsle (miljoner kr)	162	560	2 544
Prisökning färdigblandat bränsle (kr/l)	0,12	0,40	1,80

Källa: Utredningens egna beräkningar. Antaganden återfinns i bilaga 2.

Hur mycket dyrare kommer flygbiljetten att bli?

Utredningen har antagit att den extra kostnaden för biojetbränsle kommer att belasta konsumenten. I tabell 3 redogörs för kostnadsökningen för bränsle för olika typresor. Den faktiska prisökningen kan variera beroende på flygbolagens prissättning. För utrikes resor uppkommer kostnaden endast en gång per tur- och returresa eftersom plikten endast gäller för det drivmedel som tankas i Sverige. För inrikes resor uppkommer kostnaden som anges i tabellen två gånger för en tur- och returresa.

Tabell 3 Ökat biljettpris för flygresor från svenska flygplatser

Merkostnad per enkelresa från Sverige på grund av inblandning av biojetbränsle vid reduktionsplikt.

Ökat biljettpris per enkelresa (kronor)	2021	2025	2030
Inrikes	3	10	41
Utrikes Europa	6	19	78
Interkontinental	19	61	250

Källa: Utredningens egna beräkningar. Antaganden återfinns i bilaga 2.

Anm: Angivet för genomsnittliga resor inrikes, inom-Europa samt interkontinental. Utredningen antar att hundra procent av kostnaden övervältras till biljettpriset.

Bakgrund – Användningen av biojetbränsle kan öka över tid om kraftfulla styrmedel införs men tillgången är begränsad

Det är tillåtet att blanda in upp till 50 procent biojetbränsle

Allt jetbränsle måste vara certifierat enligt en global standard. I dag tillåter standarden inblandning med upp till 50 volymprocent biojetbränsle. Flera olika metoder för att producera biojetbränsle är möjliga, men det måste vara en teknik som producerar ett drivmedel med samma kemiska struktur som fossilt jetbränsle. I dag är HEFA (hydroprocessed esters and fatty acids) som produceras av vegetabiliska och animaliska oljor och fetter vanligast, men det finns goda möjligheter att producera biojetbränsle från t.ex. skogs- och pappersindustrins restprodukter. Samtliga anläggningar som producerar biojetbränsle kommer också producera biodrivmedel för vägtrafiksektorn.

Högre pris på biojetbränsle ställer krav på styrmedel

De stora kostnaderna för produktion av biojetbränsle är råvarukostnad och investeringskostnad för anläggningen. Den lägsta produktionskostnaden uppskattas till omkring 8–10 kronor per liter men varierar stort beroende av teknikväg och råvara. Detta kan jämföras med ett pris på fossil flygfotogen omkring 6 kronor per liter. De första anläggningarna för teknikvägar som inte är kommersiella i dag kommer vara dyrare då kostnaderna förväntas minska enligt en lärkurva.

Priset på biojetbränsle sätts utifrån efterfrågan och tillgång på en global marknad och kan vara betydligt högre än produktionskostnaden, även inräknat en viss vinstmarginal. Marknaden är i en uppstartsfas även globalt och dagens mycket låga produktionskapacitet förväntas öka kraftigt till 2030. Utredningen räknar med ett pris omkring 18 kronor per liter 2021, 14 kronor per liter 2025 och 12 kronor per liter 2030. Konsumenters vilja att betala den extra kostnaden för biojetbränsle bedöms inte vara tillräcklig för att ställa om flyget till att använda förnybart drivmedel.

Det finns goda möjligheter att producera biojetbränsle i Sverige

Sverige har god tillgång på biomassa för produktion av biodrivmedel, i synnerhet lignocellulosa från skogs- och jordbruk samt massa-industri. Energimyndigheten har under lång tid finansierat forskning och innovation inom biodrivmedel och det finns gott om tekniska lösningar. Om det rör teknik som i dag inte är kommersialiserad är det dock rimligt att anta att det kan ta upp till tio år från att en pilotanläggning byggs tills det finns en kommersiell produktion på marknaden. Det kan gå betydligt fortare om det rör teknik som redan demonstrerats i stor skala eller som finns i kommersiell användning och i synnerhet om det finns befintliga anläggningar och infrastruktur som kan nyttjas, vilket i Sverige framförallt är fallet för befintliga oljeraffinaderier.

Biodrivmedel kan endast vara en av flera pusselbitar för att minska flygets klimatpåverkan

Användning av biodrivmedel kan endast vara en av flera åtgärder för att minska växthusgasutsläppen från transportsektorn. Trafikverket arbetar med en fyrstegsprincip där punkt ett är att i första hand välja åtgärder som kan påverka behovet av transporter och resor, samt valet av transportsätt. Denna princip är viktig, eftersom även användning av biodrivmedel leder till belastning på miljön. Elektrifiering och effektivisering kan ytterligare begränsa behovet av biodrivmedel för att nå klimatmålen och därmed minska potentiella intressekonflikter med andra miljömål. Prognoserna för behovet av biodrivmedel för vägtrafiksektorn är betydligt högre än vad som förväntas

användas i flygsektorn. Om tillgången på hållbara biodrivmedel visar sig begränsad kan en ökad åtgärdstakt för elektrifiering i vägsektorn behövas, i kombination med ovan nämnda insatser enligt fyrstegsprincipen inom både väg- och flygsektorn.

Konsekvensutredning till förslag om hastighetsföreskrifter på väg 23, Kalmar län enligt förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning

Bakgrund

Trafikverket föreslår nya hastighetsföreskrifter på väg 23 i Kalmar län och befintlig föreskrift TRVTFS 2011:25 kommer då att upphävas.

Väg 23 är en funktionellt prioriterad väg som utgör en viktig regional förbindelse som i ett stråk binder samman Östergötland med Småland och Småland med Skåne för att fortsätta vidare mot kontinenten. Vägen har även kopplingar mot andra funktionellt viktiga stråk såsom E4, väg 25, 34, 40, 47 m fl.

Både väg 34 och väg 47 är gästvägar på väg 23 i Kalmar län. Väg 34 är gästväg mellan Målilla och Östergötlands länsgräns och väg 47 mellan cirkulationsplats Målilla västra och cirkulationsplats Målilla östra.

Väg 23 går genom Kalmar och vidare in i Kronobergs län och Östergötlands län. Det är sträckan mellan väg 680 Virserum och Östergötlands länsgräns som föreslås få ändrad hastighetsgräns, från 90 kilometer i timmen till 80 kilometer i timmen. Sträckan är 71 kilometer med mycket varierande trafik från ÅDT 2000 till ÅDT på närmare 6000 (2018). Av denna sträcka är det 66 kilometer som får en reell sänkning, dvs som inte har lokala trafikföreskrifter om ännu lägre hastighet. Sträckan Målilla – Hultsfred ska byggas om till en mötesseparerad landsväg med mitträcke, s k 2+1-väg, med en högsta tillåtna hastighet 100 km/tim på en sträcka av 10 km. Planerad byggstart är år 2021.

Bakgrunden till förslaget utgår från Trafikverkets uppdrag och arbete med att fortsätta anpassa hastighetsgränserna till vägars säkerhetsstandard. Förslaget var en del i en bred remiss som skickades ut till länsplaneupprättare, kommuner m.fl. under mars-maj 2016. Efter det har vissa revideringar skett och prioriteringsordningen ändrats. Mer information om denna remiss samt Trafikverkets sammanfattande kommentarer till inkomna remissyttranden: <http://www.trafikverket.se/om-oss/var-verksamhet/trafikverkets-uppdrag/regeringsuppdrag-remisser-och-remissvar/remisser/remiss-for-anpassning-av-hastighetsgranserna-pa-vagarna/>

Nollvisionen är grunden för trafiksäkerhetsarbetet i Sverige och är fastställd genom beslut i riksdagen. Den är ett etiskt förhållningssätt, men utgör också en strategi för att forma ett säkert vägtransportsystem. I Nollvisionen slås fast att det är oacceptabelt att vägtrafiken kräver människoliv. Trafiksäkerhetsarbetet i dess anda innebär att vägar, gator och fordon ska anpassas till människans förutsättningar så att ingen på sikt dödas eller skadas allvarligt i vägtrafiken. Ansvaret för säkerheten delas mellan de som utformar och de som använder vägtransportsystemet.

Trafikverkets ambition för anpassning av hastighetsgränserna till vägnas säkerhetsstandard innebär:

- att vägar utan mittseparering med måttlig och betydande¹ trafik ska ha högsta tillåtna hastighetsbegränsning 80 km/tim
- att åtgärder för höjda hastighetsgränser genomförs utmed det utpekade funktionellt prioriterade vägnätet

¹ Med måttlig och betydande trafik avses i detta sammanhang vägar med en årsmedeldygnstrafik på 2000 fordon eller mer per dygn år 2025.

- att hastighetsförändringen inte leder till överskridande av miljökvalitetsnormen för luftkvalitet
- att riktvärden för buller inte bör överskridas
- att anpassningen är motiverad med hänsyn till den transportpolitiska måluppfyllelsen

Referenshastigheten på en väg eller del av väg bestäms av olika faktorer och framgår av Vägars och gators utformning, VGU, som används vid ny- eller ombyggnation. Undantag från VGU kan göras för befintlig väg av trafiksäkerhets-, framkomlighets- eller miljöskäl.

Vad är problemet och vad vill Trafikverket uppnå?

Sträckan mellan väg 680 Virserum och Östergötlands länsgräns håller inte den standard som krävs för den nuvarande hastighetsbegränsningen 90 km/tim. Delen mellan Målilla och Hultsfred finns med i planerna för ombyggnad med planerad byggstart år 2021 och sänks därför till 80 km/tim i avvaktan på ombyggnationen. Trafikverket vill med regleringen uppnå att hastighetsbegränsningen ska överensstämma med vägens standard då det med anledning av avsaknad från mötesseparering kan innebära en förhöjd risk för mötesolycka med svårare skadeföljd. 80 km/tim är den maximala hastighetsnivå där två personbilar av högsta säkerhetsstandard klarar en kollision utan alltför allvarliga konsekvenser. Därför sänker vi hastighetsgränsen till 80 km/tim på vägar som saknar fysisk mittseparering och har måttlig eller betydande trafik. Med måttlig och betydande trafik avses i detta sammanhang vägar med 2000 fordon per dygn eller mer år 2025.

Utöver detta har även vissa redaktionella ändringar gjorts som inte påverkar föreskriften i sak.

Förslag till hastighetsbegränsningar

Förslag på hastighetsbegränsningar förändrade eller oförändrade, för hela vägen.

#	Sträcka	Sträckans totala längd (km)	Justeringens totala längd (km) Obs. endast den del av delsträckan som inte har annan föreskriven hastighet.	Hastighet (km/tim)	Ny hastighet (km/tim)
1	Kronobergs länsgräns-- Östergötlands länsgräns	86	66	80/90	80

Förslaget resulterar i en ökad restid på hela sträckan, för fordon som får framföras i högsta tillåtna hastighet. Restiden ökar teoretiskt med lite mer än 5 minuter.

Observera att nedan beskrivna kostnader och konsekvenser utgår från hela föreskriften.

Lokala trafikföreskrifter

Förslaget gäller endast Trafikverkets hastighetsföreskrifter. Det kan finnas lokala trafikföreskrifter om hastighet eller tätbebyggt område utmed vägen som påverkar hastighetsbegränsningen lokalt. Dessa redovisas inte här.

Alternativa lösningar

Det finns inga alternativa lösningar. Den säkerhetsstandard som sträckan har innebär att de föreslagna hastighetsgränserna måste införas.

Investeringar kan inte genomföras i snabbare takt och samfinansiering för tidigareläggande av åtgärder är inte aktuellt.

Att bygga om vägar till mötesfria med mitträcke är en omfattande investering och det görs därför noggranna prioriteringar av vilka vägsträckor som ska byggas om. Väg 23 är en regional väg och det är därmed Region Kalmar län i egenskap av länsplaneupprättare som avgör om och när vägen ska prioriteras för en sådan ombyggnad. Väg 23, delen Målilla-Hultsfred finns med för ombyggnation i den nuvarande regionala transportplanen för Kalmar län.

I samband med fastställelsebeslutet av nationell trafiksäkerhetsövergripande plan för transportinfrastrukturen för perioden 2018-2029, beslutade regeringen att Trafikverket under perioden 2019 till 2022 ska fördela upp till 1 miljard kronor för att samfinansiera de regionala transportplanerna avseende trafiksäkerhetsåtgärder på det

regionala vägnätet. Regeringen vill på detta sätt stödja och påskynda arbetet med mötessepareringsåtgärder och ökad trafiksäkerhet.

Eftersom samfinansieringen avser perioden 2019 till 2022 har det bara varit möjligt för länsplaneupprättare att ansöka för åtgärder som har kommit långt i planlägningsprocessen och ingår i gällande plan. Trafikverket beslutade att bevilja samfinansiering för samtliga ansökningar. I ansökan har länsplaneupprättare även fått ange vilken mötessepareringsåtgärd som frigjorda regionala medel ska användas till. Väg 23 finns med i denna plan. Delen Målilla-Hultsfred har beviljats 35 % samfinans. Frigjorda medel ska användas till väg 37/47 Bockara-Lagmanskvärn enligt regionens beslut.

Vilka som berörs av regleringen

Alla trafikanter som använder den aktuella vägen och andra som vistas i närheten berörs av regleringen.

Kostnader och andra konsekvenser

Hastighetsförändringen utförs i syfte att förbättra trafiksäkerheten och sträva mot Nollvisionen samt gällande etappmål genom att minska risken för att dödas eller skadas allvarligt. Trafiksäkerhet och miljö är ramvillkor för tillgänglighet, vilket innebär att tillgänglighet inte får leda till dålig trafiksäkerhetsstandard eller stor miljöpåverkan.

Gällande författningar för vägsäkerhet (lag, förordning, föreskrift) gäller för vägar och vägprojekt som ingår i TEN-T-vägnätet i Sverige. Trafikverket har valt att följa författningarna för alla vägar med vägnummer upp till och med 100 samt alla vägar med ett flöde på över 4000 ÅDT. Författningarna innehåller bestämmelser om väghållares skyldigheter i vissa fall och syftar till att öka säkerheten för vägtrafikanter.

De kostnader som de föreslagna föreskrifterna resulterar i utgörs till största del av administration (kostnaderna för tillkännagivandet av föreskrifterna såsom sägs i 10 kap. 13 § trafikförordningen (1998:1276)) samt utmärkning (skyltning) av föreskrifterna.

Trafiksäkerhet

Hastighetssänkningen är en trafiksäkerhetsåtgärd vilket innebär att risken att dödas eller skadas allvarligt utmed vägen kommer att minska. Risken att dödas minskar med cirka 10-15 % endast genom att sänka hastighetsgränsen från 90 till 80 km/tim.

Tillgänglighet

Hastighetssänkningen kommer att ge något ökad restid för huvudsakligen persontrafik. Hastighetens påverkan på restid finns att läsa om här: <https://www.trafikverket.se/resa-och-trafik/Trafiksakerhet/Din-sakerhet-pa-vagen/Hastighetsgranser-pa-vag/Nya-hastighetsgranser/Hastighet-och-restid/> Restiden på sträckan beräknas öka med knappt en minut/mil för personbilar, bussar och lätta lastbilar.

Föreskriftsförslaget kommer i sig inte att innebära en minskad plottrighet för skyltade hastigheter. Det finns dock en ambition att plottrigheten ska minska utmed sträckan genom kompletterande översyn av lokala begränsningar.

Tillgängligheten för dagliga personresor mellan Hultsfred, Vimmerby, Astrid Lindgrens Värld (trafikeras del av året) och vidare till Kisa i Östergötland påverkas marginellt av föreskriften eftersom alternativa pendlingsmöjligheter finns genom järnvägsförbindelsen Stångådalsbanan.

Tillgängligheten för långväga personresor mellan Hultsfred, Vimmerby, Astrid Lindgrens Värld (trafikeras del av året) och vidare till Kisa i Östergötland påverkas ej nämnvärt av föreskriften eftersom alternativa resvägar finns genom järnvägsförbindelsen Stångådalsbanan.

Sträckan trafikeras av buss i linjetrafik. Konkurrenskraften för buss jämfört med biltrafik blir oförändrad eftersom hastighetssänkningen gäller båda.

Boendes pendlingsmönster i kommunerna längs väg 23 är omfattande, särskilt mellan kommunerna Hultsfred och Vimmerby samt över länsgräns både mot Östergötlands län och Kronobergs län. Från Hultsfred station och vidare mot Vimmerby station och därefter stationer i Östergötland finns tågförbindelse med avgång varannan timme. Sänkt hastighet på väg 23 innebär att tågets attraktionskraft i förhållande till väg ökar då skillnaden i restid ökar efter att hastigheten sänkts.

Föreskriften påverkar inte restiden för tunga lastbilar.

Akademisk utvärdering² av förändrad tillgänglighet i vägnätet visar att det inte finns en enhetlig bild över effekterna av en tillgänglighetsförändring och att det är viktigt att skilja mellan effekter på kort och lång sikt. En tillgänglighetsförsämring kan leda till både ökad och minskad ekonomisk aktivitet i en region, eftersom det både kan leda till en försämrade arbetsmarknad och till att nya affärsmöjligheter uppstår. Utvärderingen belyser att hastighetssänkningar i många fall ur ett samhällsekonomiskt perspektiv kan vara mer motiverat för att öka trafiksäkerheten än en motsvarande väginvestering för vägar med låga trafikvolymmer.

Utifrån detta underlag anser Trafikverket att det inte går att beskriva föreskriftens konsekvens på tillgänglighet för person- eller godstransporter mer utförligt än ovan redovisad restidsförändring samt kvalitativa beskrivning.

Miljö

En hastighetssänkning på 10 km/tim ger en sänkning av bullernivån med 1-2 dBA (schablonvärde).

Föreskriften innebär minskade utsläpp av växthusgaser.

Sammanfattning:

Utifrån ovan redovisade sammantagna konsekvenser bedöms den föreslagna hastighetsförändringen vara välmotiverad.

Den nya hastigheten innebär en anpassning till vägens säkerhetsstandard och kommer att ge goda trafiksäkerhetseffekter. Sänkt hastighet ger även positiva miljöeffekter. Trafikverket är medveten om att sänkningen leder till något ökade restider, men det är viktigt att hastigheten överensstämmer med vägens standard. Den tunga lastbilstrafiken kommer inte att påverkas av hastighetssänkningen eftersom den högsta tillåtna hastigheten för den kategorin är 80 km/tim.

Överensstämmelse med EU-rätten

Förslaget är av nationell karaktär och överensstämmer med de skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till Europeiska unionen.

Ikraftträdande och informationsinsatser

Föreskrifterna föreslås träda i kraft den 2019-11-04.

Det bedöms inte finnas behov av att ta särskild hänsyn när det gäller tidpunkten för föreskrifternas ikraftträdande.

Det bedöms inte behövas några speciella informationsinsatser.

Föreskrifterna kungörs i Svensk trafikföreskriftssamling, STFS som finns i den rikstäckande databasen, RDT.

Datum: 2019-08-13

.....

Gunlög Magnusson

Trafikingenjör

Bilagor

Karta

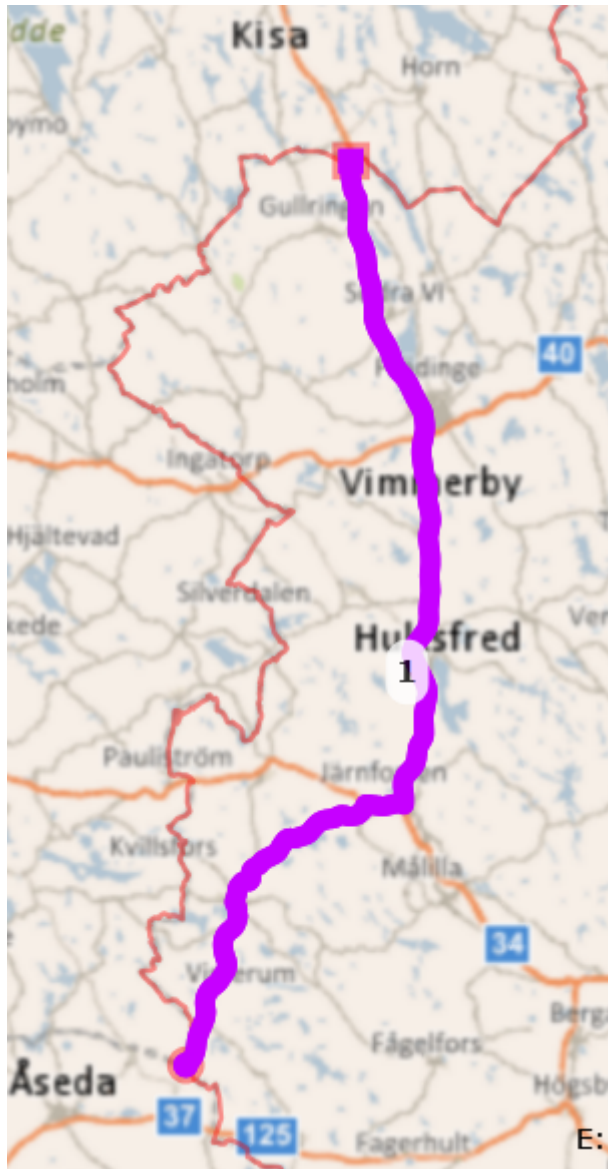
Förslag till trafikföreskrift

² Westin, L. et al. (2011) Utvärdering av förändrad tillgänglighet i Vägnätet - En makroanalys. Trafikverket (2017:088)

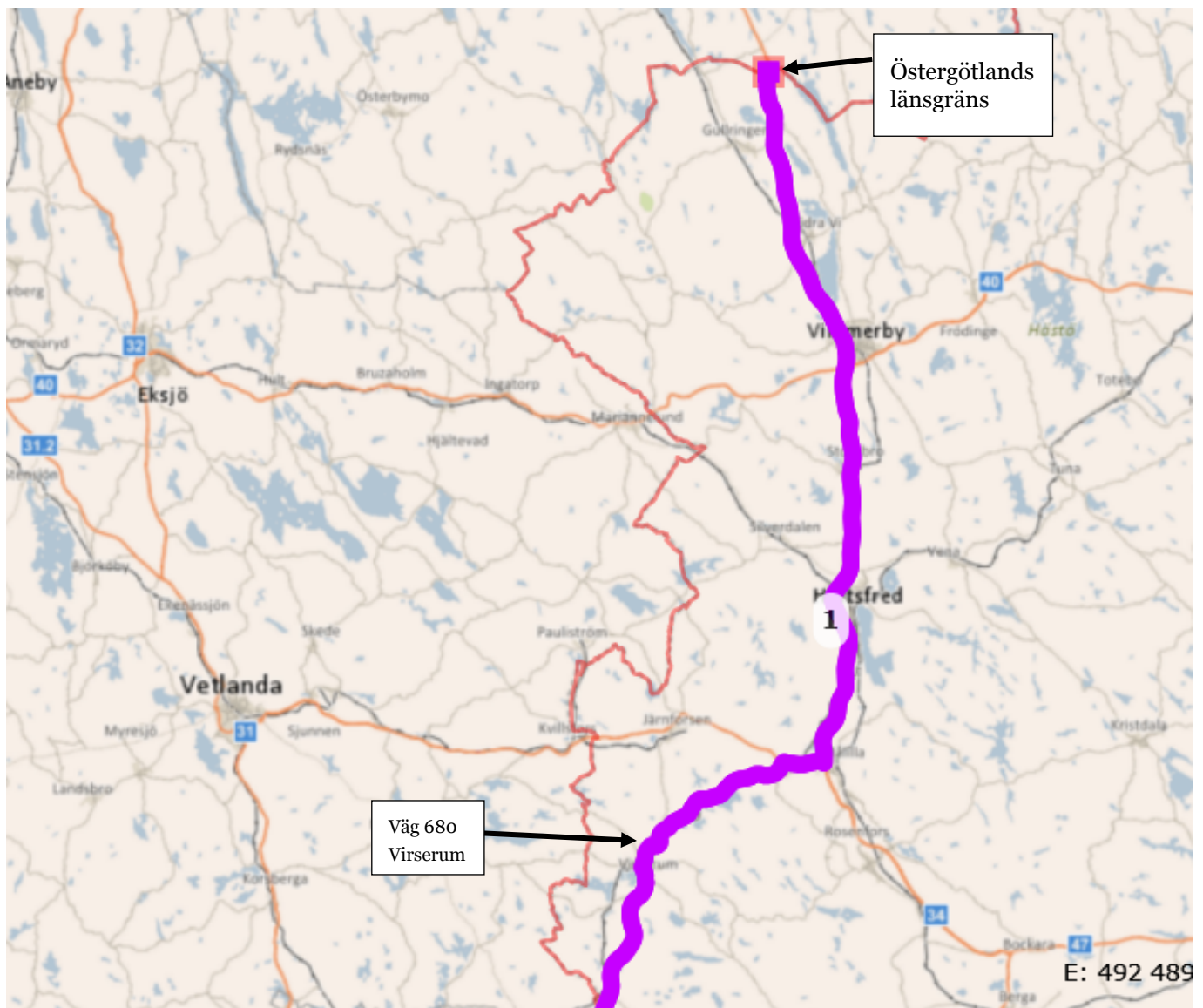
Karta

Karta Lantmäteriet

Väg 23 översiktsbild

Sträcka 2, norra delen, på delen mellan väg 68o Virserum och Östergötlands länsgräns

Regionala utvecklingsnämnden

Yttrande - Skriftliga synpunkter rörande en ny regional planering, Regeringskansliet

Förslag till beslut

Regionala utvecklingsnämnden föreslår att regionstyrelsen antar redovisat yttrande som sitt svar på synpunkter rörande en ny regional planering.

Yttrandet överlämnas till Finansdepartementet.

Bakgrund

Riksdagen beslutade hösten 2018 om nya regler i plan- och bygglagen (PBL) om regional planering i regionerna Skåne och Stockholm. Riksdagen beslutade också i ett tillkännagivande att regeringen ska ta nödvändiga initiativ till att utveckla reformen så att den omfattar fler län.

Regeringskansliet bjöd i april 2019 in regionerna till en dialog för att diskutera det fortsatta arbetet. Mötena gav en god översiktlig bild av hur det ser ut rörande behov, förutsättningar och påbörjade processer i de län som berörs. För att regeringen ska kunna formulera ett tydligt svar till riksdagen vill man nu ha skriftliga synpunkter från berörda regioner (landsting) när det gäller följande frågor:

1. Hur ser behoven av regional fysisk planering ut i länet?
2. Hur ser förutsättningarna ut i länet för att ta ansvar för regional fysisk planering, t.ex. kopplat till resurser och kompetenser?
3. Har länet påbörjat någon process kring regional fysisk planering, t. ex. interna diskussioner eller externt förankring med berörda kommuner? Regeringen ser gärna att landstinget redogör för hur en sådan förankring i så fall har gått till och resultatet av denna.

Kort beskrivning av de nya reglerna

Förordningen om regionalt tillväxtarbete anger att det regionala tillväxtarbetet ska samordnas med kommunernas översiktsplanering. Även i PBL finns sedan tidigare motsvarande bestämmelse om att det ska framgå av översiktsplanen hur kommunen i den fysiska planeringen avser att ta hänsyn till och samordna översiktsplanen med relevanta nationella och regionala mål, planer och program av betydelse för en hållbar utveckling.

Den ändring som infördes i PBL våren 2019 innebär att regional fysisk planering ska ske i Stockholms län och i Skåne län. I övriga län ska regional utvecklingsplanering ske enligt lagen om regionalt utvecklingsansvar. Riksdagen vill, som framgår av inledningen, utveckla reformen så att den omfattar fler län.

En regional fysisk planering enligt PBL innebär att den som har det regionala utvecklingsansvaret, d.v.s. regionen, ska utreda frågor av betydelse för länets fysiska miljö och upprätta ett förslag till (fysisk) regionplan samt anta, pröva aktualiteten hos och vid behov ändra planen. Regionen ska också lämna underlag om regionala frågor av betydelse för länets fysiska miljö till länsstyrelsen, andra berörda regioner och de kommuner, regionala kollektivtrafikmyndigheter och andra myndigheter som berörs. Regionen ska också yttra sig över förslag till översiktsplaner inom länet ifråga om hur dessa planer förhåller sig till regionplanen.

Koppling till det regionala utvecklingsuppdraget

Attraktiva livsmiljöer och en god tillgänglighet i vardagen är viktiga faktorer för en framgångsrik region. Det regionala utvecklingsuppdraget har tydliga kopplingar till olika typer av samhällsplanering, vilket framgår av länets regionala utvecklingsstrategi (RUS) där ”hållbar samhällsplanering” är ett av fyra prioriterade områden. Strategierna under detta område handlar om transporter och transportinfrastruktur, digital infrastruktur, vattenförsörjning och vattenkvalitet, klimatpåverkan och klimatanpassning, fysisk samhällsplanering samt effektivt nyttjande av naturresurser, d.v.s. frågor med tydliga kopplingar till fysisk planering.

RUSens strategi om fysisk samhällsplanering är formulerad så här:

Öka samverkan i den fysiska samhällsplaneringen

Människors resor mellan hemmet, arbetsplatsen och fritidsaktiviteter är oberoende av den administrativa indelningen av samhället. Framgångsrikt utvecklingsarbete måste utgå ifrån dessa rörelsemönster istället för från administrativa gränser. Vi behöver öka den regionala och lokala samverkan kring dessa frågor.

Utvecklingen bör planeras utifrån funktionella samband och med utgångspunkten att de funktionella regioner som berör länet ska bli större och färre till antalet. Arbetsmarknad, bebyggelse och trafikplanering måste samspela för att vi ska nå gemensamma mål och använda våra resurser effektivt. Utveckling måste ske med hänsyn till natur-, miljö- och klimatvärden. Lokal anpassning är väsentlig vid utveckling av städer och samhällsfunktioner.

Region Kalmar län har också separata nationella uppdrag för bl.a. kollektivtrafik, regional transportplan och kompetensförsörjning, d.v.s. frågor med direkt koppling till fysisk planering. Det finns också förslag till utökade uppdrag inom området bostadsmarknadsanalys.

Region Kalmar läns synpunkter

Sammanfattande synpunkt

Region Kalmar läns synpunkter tar sin utgångspunkt i det regionala utvecklingsuppdraget.

Region Kalmar län ser behov av att utveckla den fysiska dimensionen av RUS och ser gärna ett förtydligande eller en utökning av det regionala utvecklingsuppdraget, inklusive nödvändig resursförstärkning.

Region Kalmar län ser i nuläget inte behov av en fysisk regional planering enligt PBL och menar att det kan vara klokt att först genomföra och utvärdera det arbete som påbörjats i Skåne och Stockholms län.

Hur ser behoven av regional fysisk planering ut i länet?

En regional fysisk planering måste ske i samarbete med kommunerna, som ansvarar för den fysiska planeringen inom sitt respektive område.

Det finns ett behov av att hantera kommunöverskridande frågor som exempelvis infrastruktur, klimat och regional bostadsförsörjning kräver ibland resurser och förmågor som den enskilda kommunen kan ha svårt att mobilisera. Samsyn och samverkan över administrativa gränser ger styrka och långsiktighet. En sammanhållen fysisk planering, såväl i länet som tillsammans med angränsande län, leder till ett effektivare nyttjande av gemensamma resurser och maximerar nyttan för regional utveckling.

Ett exempel på en relevant fråga är hur regionala kärnor kan understödja tillväxten i de mindre orterna. Det behövs undersökas hur mindre orter/kommuner kan arbeta för att kopplas närmare och dra nytta av tillväxtmotorerna utmed samma stråk, såväl i som utanför länet.

En sammanhållen fysisk planering skulle skapa bättre förutsättningar för att fullgöra det regionala utvecklingsansvaret. Den fysiska planeringen ger förutsättningar för t ex en väl fungerande kollektivtrafik, infrastrukturplanering och kompetensförsörjning. Naturligtvis behöver arbetet ske i nära samverkan med kommunerna.

Hur ser förutsättningarna ut i länet för att ta ansvar för regional fysisk planering?

Har länet påbörjat någon process kring regional fysisk planering?

En god regional fysisk planering kräver kunskap, samarbete och samsyn. Då är det nödvändigt att arbeta på ett sätt som leder till hög delaktighet från kommuner och andra samhällsaktörer på olika nivåer. Samverkan och förankring blir därför viktiga inslag i arbetet. Ett sådant arbetssätt kräver resurser.

Region Kalmar län driver idag ett arbete tillsammans med kommunerna och Länsstyrelsen med att ta fram regionala strukturbilder för att ge en samlad kunskapsbild av regionala rumsliga strukturer, samband och relationer som har betydelse för den regionala utvecklingen. Strukturbilderna ger olika aktörer i länet en samsyn kring hur nuläge och framtid ser ut, i och med att

man samlas kring ett gemensamt analys- och kunskapsmaterial. Detta underlättar och effektiviserar det framtida planeringsarbetet.

Utgångspunkten för arbetet är att det ska vara till nytta för planerare och andra i kommuner m. fl. och komplettera andra aktiviteter. Det planeringsunderlag som tagits fram hittills håller nu på att göras tillgängligt på webben. Därefter kommer arbetet att fortsätta, med ytterligare länsövergripande planeringsunderlag.

Skulle Region Kalmar län få uppdraget att ta fram en regional plan behöver ytterligare resurser tillföras, resurser som i dagsläget inte finns. En sammanhållen fysisk planering är resurseffektiv ur ett samhällsperspektiv, men kräver samtidigt resursförstärkning på regionen. Region Kalmar län förutsätter att ett eventuellt utökat uppdrag kring regional fysisk planering kommer att åtföljas av tillräcklig extern finansiering för att kunna bygga upp en sådan verksamhet. Det handlar t.ex. om medel för personalförstärkning, kompetensförstärkning och planeringsverktyg, samt om resurser till samverkan och samarbete.

Kalmar län deltog också under åren 2013 – 2016 i Trafikverkets nationella utvecklingsprojekt ”Den attraktiva regionen”. Syftet var att utveckla en samhällsplanering där transportsystemet bidrar till regional utveckling, miljöeffektiv rörlighet och social hållbarhet. Projektets fokus var ett förbättrat samspel mellan de olika parterna i planeringsprocessen, för att hitta effektiva åtgärder. ”Den attraktiva regionen” bestod av sex regionala pilotprojekt med fokus på de mindre orterna och regionerna när det gällde befolkning och arbetsmarknad. Två av dessa – ”Linnétråket” respektive ”Mer Kalmarsund” – berörde Kalmar län. Projektet utvecklade en metodik för, och kunskap om, regional utvecklingsplanering där sektors- och nivåövergripande samverkan var en nyckelfråga. Arbetet har sedan lett vidare till nya samarbetsprojekt, t.ex. om BRT eller s.k. ”superbussar”.

Utöver arbetet med strukturbilderna har Länsstyrelsen ett tillsynsuppdrag enligt PBL. Länsstyrelsen Kalmar län avser dessutom att ta fram en länsomfattande sammanfattande redogörelse för att underlätta kommunernas arbete med översiktsplaneringen.

Sofia Moestedt
basenhetschef
samhällsplanering och tillväxt

Carolina Gunnarsson
miljösamordnare

Länkar till Region Kalmar läns arbete med strukturbilder:

<https://www.regionkalmar.se/samarbetsportalen/regional-utveckling/samhallsplanering-och-infrastruktur/strukturbild-kalmar-lan/>
<https://regionkalmar.se/detta-gor-region-kalmar-lan/vi-arbetar-for-att-utveckla-lanet/statistik/>

Länk till projektet ”Den attraktiva regionen”:

<https://www.trafikverket.se/for-dig-i-branschen/Planera-och-utreda/samhallsplanering/samspel-mellan-trafik-och-bebyggelse/Planera-for-hallbara-stader-och-attraktiva-regioner/Den-attraktiva-regionen/>

Bilagor

1. Missiv – Skriftliga synpunkter gällande en ny regional planering

Finansdepartementet
Avdelningen för bostäder och transporter
Enheten för samhällsplanering

Skriftliga synpunkter rörande en ny regional planering

Regeringskansliet bjöd i april 2019 in till dialog (Fi2019/01983/SPN) för att diskutera det fortsatta arbetet med En ny regional planering och riksdagens tillkännagivande att regeringen ska ta nödvändiga initiativ till att utveckla reformen så att den omfattar fler län (prop. 2017/18:266, bet. 2018/19:CU2).

Mötena gav en god, översiktlig bild av hur det ser ut rörande behov, förutsättningar och påbörjade processer i de län som berörs. För att regeringen ska kunna formulera ett tydligt svar till riksdagen avseende tillkännagivandet behöver skriftliga synpunkter inhämtas från berörda landsting. Frågorna som är formulerade nedan är desamma som diskuterades på mötena i april:

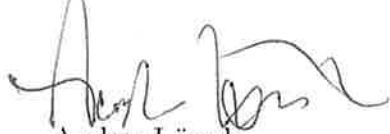
Hur ser behoven av regional fysisk planering ut i länet?

Hur ser förutsättningarna ut i länet för att ta ansvar för regional fysisk planering, t.ex. kopplat till resurser och kompetens?

Har länet påbörjat någon process kring regional fysisk planering, t.ex. interna diskussioner eller extern förankring med berörda kommuner? Regeringen ser gärna att landstinget redogör för hur en sådan förankring i så fall har gått till och resultatet av denna.

Skriftliga synpunkter ska ha inkommit till Finansdepartementet senast den 27 september 2019. Synpunkter sänds till fi.registrator@regeringskansliet.se, med kopia till marija.grekovska@regeringskansliet.se. Ange gärna diarienummer Fi2019/01983/SPN i epostmeddelandets ämnesrad.

Med vänliga hälsningar,

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Anders Lönnberg', written over a light blue horizontal line.

Anders Lönnberg
Departementsråd

Regionala utvecklingsförvaltningen

Regionala utvecklingsnämnden

Regional Serviceplan för Kalmar län, beslut om remissversion

Förslag till beslut

Regionala utvecklingsnämnden föreslår att regionstyrelsen skickar ut Regionalt serviceprogram för Kalmar län 2020-2024 till länets kommuner med flera på remiss.

Remisstiden pågår från 3 oktober till 31 december 2019.

Bakgrund

Varje län har ett Regionalt serviceprogram som är framtaget utifrån en analys av rådande förutsättningar på landsbygderna i länet.

Det regionala serviceprogrammet utgör ett handlingsprogram för landsbygdsutveckling och är kopplat till området Hållbar samhällsutveckling i den regionala utvecklingsstrategin. Programmet innehåller de viktigaste prioriteringarna vad det gäller landsbygdsutveckling och serviceutveckling i Kalmar län.

Ett nytt regionalt serviceprogram behöver tas fram. Framtagandet av det regionala serviceprogrammet har skett i samverkan med regionala, kommunala och lokala aktörer i Kalmar län.

Enligt tidplan ska det regionala serviceprogrammet gå ut på remiss till länets kommuner m.fl. under hösten 2019 och en slutgiltig version förväntas beslutas i regionfullmäktige under våren 2020.

Camilla Håkansson
basenhetschef
företags-och projektstöd

Daniel Granello
landsbygdsutvecklare

Bilagor

1. Tidplan Regionalt serviceprogram för Kalmar län 2020-2024

2. Remissversion Regionalt serviceprogram för Kalmar län 2020-2024

Tidplan Regionalt serviceprogram 2020-2024

Våren 2019	Analys av landsbygdernas förutsättningar i Kalmar län.
23 maj 2019	Presentation av analysarbete och tidsplan för Regional Serviceprogram för Kalmar län 2020-2024 i den Regionala utvecklingsnämnden.
24 maj 2019	Seminarium strukturbild landsbygd – planerare och landsbygdsutvecklare
april-augusti 2019	Framtagande av remissversion av Regionalt serviceprogram för Kalmar län 2020-2024
13 september 2019	Presentation Remissversion av Regionalt Serviceprogram för Kalmar län 2020-2024 i regionala utvecklingsnämnden
2 oktober 2019	Beslut om remiss från regionstyrelsen
oktober-december 2019	Regionalt serviceprogram för Kalmar län 2020-2024 på remiss till länets kommuner, Länsstyrelsen i Kalmar län m.fl.
17 oktober 2019	Presentation Regionalt serviceprogram för Kalmar län 2020-2024 i Länsberedningen
23 oktober 2019	Seminarium med anknytning till Regionalt serviceprogram för Kalmar län 2020-2024 under Landsbyggsdagarna i Borgholm
februari 2020	Regionalt serviceprogram för Kalmar län 2020-2024 behandlas i regionala utvecklingsnämnden
april 2020	Beslut om Regionalt serviceprogram för Kalmar län 2020-2024 i regionfullmäktige

Region Kalmar län

Regionalt serviceprogram för Kalmar län 2020-2024

REMISSVERSION

Innehåll

Inledning.....	3
Bakgrund	3
Landsbygdsutveckling i den regionala utvecklingsstrategin	3
Det regionala serviceprogrammets tre funktioner.....	4
Metodik för framtagande av RSP	5
Den regionala processen	7
Teoretiska utgångspunkter.....	7
Erfarenheter från föregående programperiod	10
Uppföljning.....	11
Regionala riktlinjer för stöd till kommersiell service	11
Analys av landsbygderna i Kalmar län	12
Slutsatser	23
Generella ställningstaganden för landsbygdsutveckling i Kalmar län	26
Prioriterade områden och konkreta insatser för landsbygdsutveckling i Kalmar län.....	27
Prioriterade områden.....	27
Insatser och mål	28
Sammanställning över mål, ansvar och tidsplan	31
Bilaga 1: Prioriteringsmatris för landsbygdsutveckling i områden med bättre tillgång till service	33
Bilaga 2: Prioriteringsmatris för landsbygdsutveckling i områden med sämre tillgång till service	34
Bilaga 3: Prioriterade butiker	35
Bilaga 4: Riktlinjer för hemsändningsbidrag.....	36
Bilaga 5: Riktlinjer för servicebidrag.....	37

Inledning

Landsbygderna i Kalmar län utgör en unik resurs. Många av länets invånare bor och verkar på landsbygderna och landsbygdernas näringsliv är viktigt för länets utveckling.

Samtidigt har Kalmar län stora demografiska och geografiska utmaningar. Avstånden till större orter är i flera områden stora och på många håll sker en utflyttning som successivt minskar underlaget för service och näringsverksamhet.

Regeringen har slagit fast att målet för den nationella tillväxtpolitiken är ”Utvecklingskraft i alla delar av landet med stärkt lokal och regional konkurrenskraft.” Som en del av detta anges även att ”ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet ska vara en integrerad del i analyser, strategier, program och insatser i det regionala tillväxtarbetet”.

Kalmar län är beroende av hållbar regional tillväxt i hela länet. Utan tillgång till service kan det inte ske någon utveckling, samtidigt som servicen är beroende av lokalt engagemang och näringsliv för att hitta nya former och anpassa sig efter dagens verklighet. Det är därför viktigt att jobba strategiskt med landsbygdsutveckling i hela länet.

Det regionala serviceprogrammet bygger på en analys av förutsättningarna på landsbygderna i länet och utgör ett strategiskt dokument för de viktigaste prioriteringarna vad det gäller landsbygdsutveckling och serviceutveckling i Kalmar län.

Bakgrund

Landsbygdsutveckling i den regionala utvecklingsstrategin

Den regionala utvecklingsstrategin (Rus) utgör det viktigaste strategiska dokumentet för regional utveckling i Kalmar län. Strategin pekar ut den gemensamma färdplanen för länet, med en målbild för 2030.

Rus är framtagen av länets aktörer tillsammans och FN:s 17 globala hållbarhetsmål utgör en ram till strategin. I den regionala utvecklingsstrategin prioriteras fyra utvecklingsområden: delaktighet, hälsa och välbefinnande, god miljö för barn och unga, hållbar samhällsplanering och stärkt konkurrenskraft.

Kopplingen mellan landsbygd och stad är ständigt närvarande i Rus. Målbilden för 2030 inleds med följande formulering: ”Nära samverkan mellan regionens alla aktörer har gett länet en unik konkurrenskraft och en stark koppling mellan stad och land. Länets aktörer tar ansvar för hela länet, från stad till landsbygd.”

Dock finns det några områden som särskilt knyter an till landsbygdernas förutsättningar. Ett av detta är tillgången till fysiska och digitala miljöer, bl.a. konstateras att: ”Vi ska öka förutsättningarna och möjligheterna för alla invånare att ta ett aktivt samhälls- och demokratiansvar genom att planera för trygga och tillgängliga fysiska och digitala miljöer, såväl i stadsmiljö som på landsbygden.”

Rus pekar också ut digitaliseringens betydelse för näringslivets utveckling: ”I Kalmar län ska företag ha kunskapen och förmågan att kunna dra nytta av digitaliseringens och den digitala ekonomins möjligheter. Här ska finnas en god kunskap om hur till exempel digital teknik kan

användas för att skapa förutsättningar för fler affärer, expansion och förbättrad lönsamhet. Därigenom förbättrar vi näringslivets konkurrenskraft.”

Rus lyfter också den delen av länets näringsliv som är knuten till landsbygderna: ”Länets naturgivna förutsättningar är utgångspunkten för en stor del av det näringsliv som idag dominerar i länet. Gröna näringar, besöksnäring, livsmedelsindustri, träindustri och glasindustri är de tydligaste exemplen, men även åtskilliga framgångsrika tillverkande företag har sitt direkta ursprung ur de gröna näringarna, liksom företag med verksamhet inom hållbarhetsteknik och förnyelsebar energi.” samt konstaterar att ”en levande landsbygd med tillgång till samhällsservice även på mindre orter är en förutsättning för de gröna näringarna och de natur- och kulturmiljöer de skapar.”

En övergripande diskussion i den Rus handlar också om hur länets orter kompletterar varandra: ”Kalmar län består av ett stort antal orter av olika storlek som kompletterar varandra. I ett regionalt perspektiv är det av betydelse att stärka funktionen hos länets tillväxtmotor och regionala kärnor för att dessa ska kunna skapa utveckling i ett större omland. För länets mindre orter är stärkta samband till närliggande arbetsmarknader inom och utanför länet nödvändiga för att minska den sårbarhet som följer av beroendet av ett fåtal stora arbetsgivare. Tillgång till bra kommunikationer, såväl fysiska som digitala, är en viktig utvecklingsfaktor. Tillgång till god samhällsservice i kommunernas centralorter är tillsammans med förbättrade fysiska och digitala kommunikationer en förutsättning för att det ska finnas möjlighet att bo i och driva företag i alla delar av länet.”

Det regionala serviceprogrammets tre funktioner

Varje län har ett regionalt serviceprogram (Rsp) som är framtaget utifrån en analys av rådande förutsättningar i länet och som är kopplat till Rus. Syftet är att samordna insatser och aktörer i arbetet med att främja tillgänglighet till kommersiell och viss offentlig service.

I Kalmar län utgör Rsp ett handlingsprogram för landsbygdsutveckling och är kopplat till området Hållbar samhällsutveckling i Rus. Inom samma område ligger t.ex. den regionala digitala agendan, bredbandstrategin, trafikförsörjningsprogrammet och kollektivtrafikstrategin.

Det regionala serviceprogrammet har tre funktioner:

1. Att generellt beskriva förhållandena på landsbygderna i Kalmar län och utgöra en grund för arbetet med regional utveckling som rör landsbygderna i länet.
2. Att utgör ett handlingsprogram där de övergripande strategier som rör landsbygdsutveckling i Rus konkretiseras i form av prioriterade områden och konkreta insatser.
3. Att mer i detalj beskriva förhållandena vad det gäller service i Kalmar län samt fungera som ett underlag för de prioriteringar som görs inom stödet till kommersiell service i länet.

Metodik för framtagande av Rsp

Framtagandet av Rsp har skett i samverkan med regionala, kommunala och lokala aktörer i Kalmar län. Under processen har representanter för flera nivåer i länet deltagit.

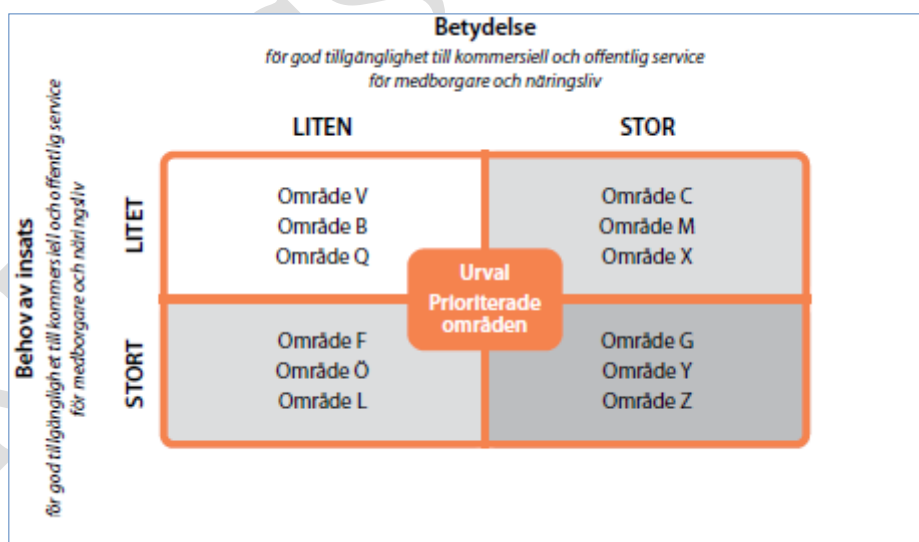
Rsp bygger på flera delar: en analys av förutsättningarna i länet, erfarenheter från föregående programperiod, samt teoretiska utgångspunkter och andra strategiska dokument. Till grund för Rsp ligger en djupare analys av servicenivån och andra förutsättningar av betydelse för landsbygders utveckling i länet.

Ur analysen och övriga utgångspunkter har ett antal generella ställningstaganden för landsbygdsutveckling i Kalmar län dragits. Dessa berör flera områden av regional utveckling och hanteras framför allt genom insatser i andra handlingsprogram.

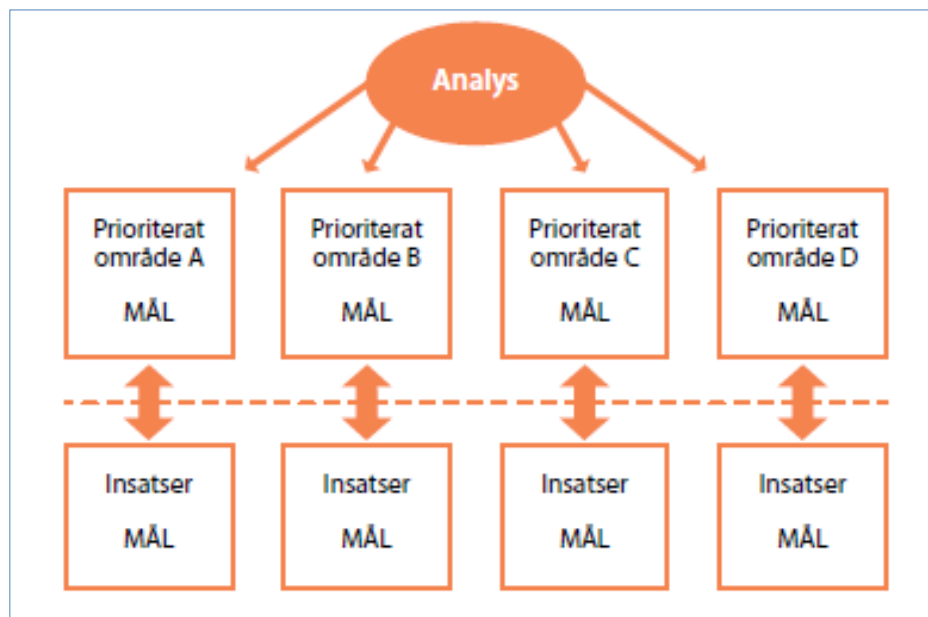
Vidare har vissa områden prioriterats och konkreta insatser identifierats som har bedömts ha en särskilt vikt för serviceutvecklingen i Kalmar län. Metodiken för detta har följt de instruktioner som getts av Tillväxtverket i riktlinjerna för framtagande av regionala serviceprogram, se Figur 1 och 2.

I denna modell har insatser placerats i matriser enligt Figur 1. En matris har tagits fram för områden med bättre tillgång till service och ytterligare en matris för områden med sämre tillgång till service (se Bilaga 1 och 2).

De områden där antingen betydelsen eller behovet av insats har bedömts som stort har sedan valts ut som prioriterade områden och mål har satts upp för dessa områden. För dessa mål har sedan ett antal insatser identifierats samt tidsatts.

Figur 1. Matris för att avgöra betydelsen och behovet av insats för vidare prioritering.

Figur 2. Uppställning av mål och insatser för varje prioriterat område.

Den regionala processen

För att genomföra det regionala serviceprogrammet är det nödvändigt att länets aktörer samverkar. Det är också viktigt att programmet koordineras med insatser och aktiviteter från andra program och styrdokument, såväl de som tagits fram av Region Kalmar län, som de som hanteras av andra organisationer, t.ex. Länsstyrelsen i Kalmar läns ”Regional handlingsplan för landsbygdsprogrammet och havs och fiskeriprogrammet 2014-2020”.

Rsp:s prioriterade områden med mål och insatser bygger på att aktörer på alla nivåer bidrar. Region Kalmar län är ansvarig för Rsp och har en viktig roll att samordna aktörer och insatser.

Det regionala partnerskapet består i länets kommuner, Länsstyrelsen i Kalmar län och ideell sektor. Region Kalmar län ska i egenskap av ansvarig för det regionala serviceprogrammet samla hela partnerskapet vid minst ett tillfälle per år, företrädesvis under hösten, för att följa upp genomförda insatser och sätta upp prioriteringar inför nästföljande år. Däremellan kan serviceprogrammet stämmas av och delar av partnerskapet träffas inom olika konstellationer, exempelvis i möten och diskussioner med kommunernas landsbygdsansvariga.

Teoretiska utgångspunkter

Samhällets behovstrappa

Analysen tar ett brett grepp om faktorer av vikt för landsbygders utveckling. Hela Sverige har tagit fram ”Samhällets behovstrappa”, en teori om en hierarki av komponenter som gör att samhället kan utvecklas, se Figur 3. Behovstrappan bygger på Maslows kända modell om vad en människa behöver för att nå självförverkligande.

Modellen visar att för att ett samhälle eller en plats ska kunna vara innovativ och tillväxt ska skapas, så behöver andra basala funktioner vara på sin plats.

I trappan så utgörs det nedersta steget av infrastruktur och andra basala funktioner som gör att man kan leva på en plats. Nästa steg handlar om service och trygghet, t.ex. att det finns livsmedel att köpa och ett fungerande polisväsende. Tredje steget rör t.ex. mötesplatser som har en stor betydelse för en plats attraktivitet. I det fjärde steget finns de komponenter som har med självkänsla att göra, t.ex. lokalt inflytande och balansen mellan stad och land.

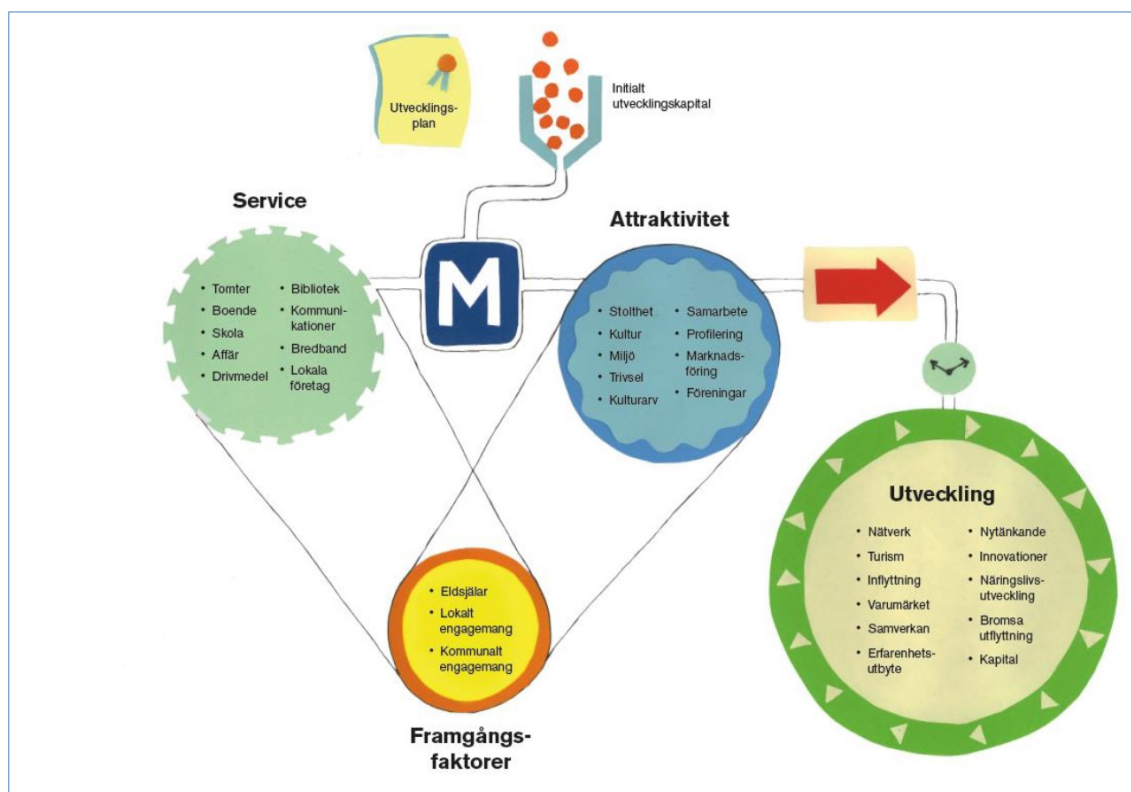
Först i det femte och sista steget kan ett samhälle eller en plats nå sin fulla potential och tillväxt, innovationer och entreprenörskap skapas. För att detta ska ske måste alltså de lägre stegen vara uppfyllda.

Figur 3. Samhällets behovstrappa. Källa: Hela Sveriges landsbygdsprogram
"Vi vill ha en landsbygdspolitik för hela Sverige för att hela Sverige"

Faktorer för lokal utveckling

En plats utveckling beror på flera faktorer som måste samverka. Enligt samhällets behovstrappa är de mer basala funktionerna nödvändiga för en utveckling ska kunna ske. Men även när de mer basala behoven är uppfyllda, sker inte lokal utveckling per automatik, utan bygger på samverkan mellan olika faktorer. Exempelvis skapas ingen utveckling enbart genom tillgång till service eller lokalt engagemang, utan effekten uppkommer när flera faktorer samverkar och skapar lokal utveckling, se Figur 4.

Figur 4. Samband som skapar lokal utveckling.

En plats servicenivå och attraktivitet samverkar med framgångsfaktorer som lokalt engagemang för att skapa lokal utveckling. Lika viktigt som det lokala engagemanget är ett fungerande samarbete med kommun och andra offentliga organisationer, samt med lokalt näringsliv. I många fall är det också viktigt med tillgängligheten till finansiella lösningar, genom exempelvis lokalt kapital eller stöd.

Den urbana normen

Flera forskare har visat på hur det finns en urban norm i samhället som gör att landsbygderna ställs i kontrast till staden. Där staden får symbolisera det moderna och utvecklade, får landsbygden symbolisera det förlegade och outvecklade. Där man diskuterar "satsningar" i städerna, kallas det istället "bidrag" om det gäller landsbygderna.

Den urbana normen påverkar både det offentliga och det privata livet. Exempelvis kan den påverka sådant som unga människors tendens att flytta till större städer, samt långivares benägenhet att finansiera initiativ på landsbygderna. I ett landsbygdslän som Kalmar län är det en högst aktuell fråga.

Hållbar utveckling och jämställdhet

Agenda 2030 utgör ramen för den regionala utvecklingsstrategin. De globala målen täcker in sociala, miljömässiga och ekonomiska hållbarhetsdimensioner och ska genomföras på regional och lokal nivå.

Landsbygdsutveckling omfattar samtliga tre hållbarhetsdimensioner och en levande landsbygd bidrar till en hållbar regional utveckling. För att åstadkomma detta är det viktigt att regionens aktörer samverkar så att resurser utnyttjas optimalt.

Jämställdhet är en del av den sociala hållbarheten och ett jämställt samhälle är en viktig framgångsfaktor för lokal och regional utveckling. Det har varit en ambition i framtagandet av det regionala serviceprogrammet att belysa jämställdhetsperspektivet både i analysen och i själva det regionala serviceprogrammet.

Erfarenheter från föregående programperiod

Under det förra regionala serviceprogrammet, för perioden 2014-2018, har flera insatser genomförts vad det gäller stöd till kommersiell service. Programmet hade en konkret avgränsning då det fokuserade på frågor som rörde kommersiell service och i synnerhet stöd och insatser som direkt eller indirekt berörde tillgängligheten till livsmedel och drivmedel. Avgränsningen har haft sina fördelar och nackdelar. Fördelarna har bestått i bl.a. att flera konkreta insatser gentemot lanthandlarna har kunnat genomföras, medan nackdelarna har bestått i att programmet på grund av sin avgränsning har fått en begränsad spridning. Under perioden har också merparten av kommunerna inte planerat sin kommersiella service genom serviceplaner, vilket gör att kopplingen mellan det kommunala arbetet med service och det regionala serviceprogrammet har varit otydlig.

De konkreta insatserna gentemot lanthandlarna som är genomförda består i dels rådgivande insatser både i Region Kalmar län regi och i Länsstyrelsen i Kalmar läns regi. Det har också varit ett väl fungerande samarbete mellan Region Kalmar län och Länsstyrelsen i Kalmar län i dessa frågor, där rådgivningarna också har givit inspel till de investeringsbidrag som beslutas av Länsstyrelsen i Kalmar län och de servicebidrag som beslutas av Region Kalmar län. Trots dessa insatser har ett antal butiker slagit igen under programperioden. Många butiker har stora problem med att få lönsamhet i verksamheten och konkurrensen från städernas handelsområden och näthandeln blir allt starkare. Det är därför viktigt att slå vakt om den goda samverkan som finns kring dessa frågor även i kommande programperiod.

Under delar av föregående programperiod har även projektet *Flernivåsamverkan för stärkt regional service* genomförts. Projektet har fördjupat kunskaperna och samverkan mellan regional, kommunal och lokal nivå vad det gäller service- och landsbygdsutveckling. Projektet har visat att det lokala engagemanget, som lyftes som en viktig faktor i föregående programperiod, om möjligt har blivit ännu viktigare.

En annan erfarenhet från projektet är att det är viktigt med en bred ansats för att jobba med dessa frågor på ett sätt så de integreras med övriga insatser för regional utveckling. Under föregående programperiod har konstaterats att flera av de faktorer som ligger i det lägsta trappsteget i samhällets behovstrappa är eftersatta eller undermåliga och hämmar utvecklingen på landsbygderna och därmed länets regionala utveckling. De som framstår som de viktigaste av dessa faktorer är digital infrastruktur, finansiering, bostäder och kommunikationer.

Med anledning av bl.a. detta har det regionala serviceprogrammets ansats breddats och behandlar förutom serviceutveckling, landsbygdsutveckling generellt och har också fått en mer direkt koppling till den regionala utvecklingsstrategin.

Uppföljning

Information om det Rsp läggs ut på Region Kalmar läns webbsida, där även information om insatser och möjligheter med anknytning till Rsp kommer att finnas tillgänglig.

Region Kalmar län ska i egenskap av ansvarig för Rsp samla hela partnerskapet vid minst ett tillfälle per år, företrädesvis under hösten, för att följa upp genomförda insatser och sätta upp prioriteringar inför nästföljande år. En sammanställning över mål, ansvar och tidsplan finns på sida 30. Tidsplanen kan komma att justeras under perioden utifrån diskussioner i det regionala partnerskapet.

Det regionala serviceprogrammet kommer att vid behov även avrapporteras i den regionala utvecklingsnämnden.

Senast under 2023 kommer ett arbete inledas för en revidering av det regionala serviceprogrammet inför nästkommande programperiod.

Regionala riktlinjer för stöd till kommersiell service

Förutom det regionala serviceprogrammet, har Region Kalmar län ansvar även för tre andra dokument som rör stöden till kommersiell service:

1. Lista över prioriterade butiker i Kalmar län
2. Riktlinjer för hemsändningsbidrag
3. Riktlinjer för servicebidrag

Dessa dokument ligger som bilagor till det regionala serviceprogrammet, se Bilaga 3, 4 och 5.

Analys av landsbygderna i Kalmar län

Inför framtagandet av RSP genomfördes en analys av landsbygderna i Kalmar län. Analysen har tagit fasta på de instruktioner som getts av Tillväxtverket i riktlinjerna för framtagande av regionala serviceprogram och omfattar tillgången till service och andra omständigheter av betydelse för landsbygdernas utveckling. I det regionala serviceprogrammet är ett urval av resultaten presenterade. Analysen i sin helhet finns hos Region Kalmar län.

Befolkningsminskning i nästan hela länet

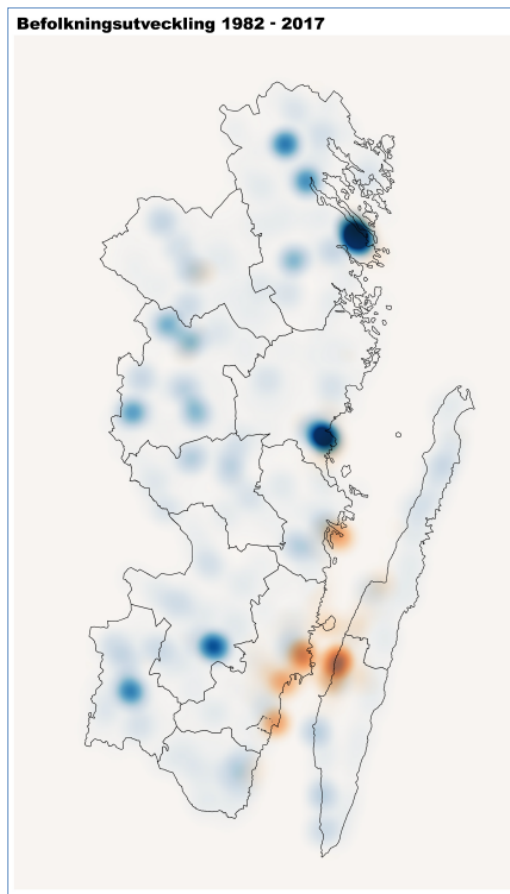
Den 31 december 2018 bodde 244 670 personer i Kalmar län, se Tabell 1. Befolkningen idag är ungefär lika stor som den var år 1890. Sedan 2013 ökar länets befolkning på grund av invandring. Utan invandringen skulle befolkningen ha minskat under hela perioden.

Område	Befolkning	Andel av länet
08 Kalmar län	244 670	
0821 Högsby	6 094	2,5 %
0834 Torsås	7 098	2,9 %
0840 Mörbylånga	15 048	6,2 %
0860 Hultsfred	14 360	5,9 %
0861 Mönsterås	13 565	5,5 %
0862 Emmaboda	9 400	3,8 %
0880 Kalmar	68 510	28,0 %
0881 Nybro	20 350	8,3 %
0882 Oskarshamn	26 928	11,0 %
0883 Västervik	36 680	15,0 %
0884 Vimmerby	15 764	6,4 %
0885 Borgholm	10 873	4,4 %

Tabell 1. Befolkning i Kalmar läns kommuner och dess andel länets totala befolkning. .

Figur 5 visar befolkningsförändringen mellan 1982 och 2017. Figuren visar att befolkningstillväxten i länet varit starkast i området runt Kalmar tätort, i Kalmar och Mörbylånga kommuner. Även Oskarshamns tätort har haft en befolkningstillväxt under perioden, medan befolkningen minskat i övriga delar av länet. Befolkningsminskningen har varit större i inlandet än längs kusten och som störst i länets mindre tätorter.

Sammantaget kan konstateras att i stort sett hela länet har en långsiktig befolkningsminskning. Befolkningen växer främst i och runt Kalmar med omland, medan den har stagnerat eller minskar i stort sett i alla andra delar av länet. Dock är skillnaden stor inom kommunerna, där vissa delar av en kommun kan växa, medan andra minskar. Här är det viktigt att lyfta fram att landsbygderna i länet skiljer sig väsentligt åt. Det finns landsbygdsområden i närheten av tätorterna, framför allt i Kalmar, där befolkningsökningen är stark, medan den i andra landsbygder är starkt negativ. Det är därför vanskligt att påstå att landsbygden alltid drabbas av urbaniseringen eller att städerna alltid gynnas av densamma.

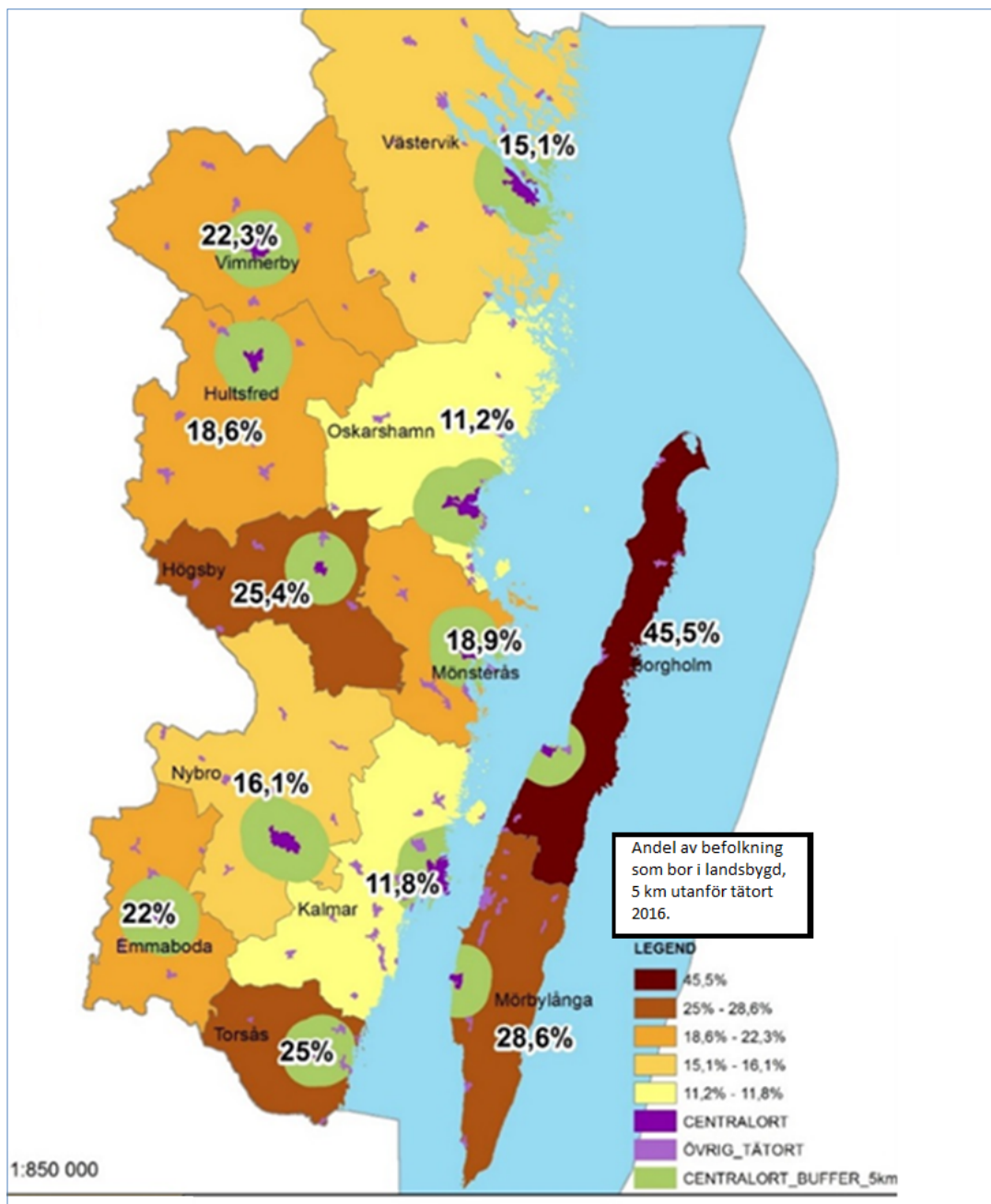

Figur 5. Befolkningsutveckling i Kalmar län 1982-2017. Blå färg indikerar befolkningsminskning och orange färg indikerar befolkningsökning.

Olika landsbygder

I såväl en nationell som i en regional kontext är det relevant att diskutera *landsbygder* i pluralis snarare än *landsbygden* i singularis. Detta eftersom landsbygderna väsentligen skiljer sig åt och står inför olika möjligheter och utmaningar. De tätortsnära landsbygderna har t.ex. oftast god tillgång till service i tätorten, medan andra landsbygder kan ha långa avstånd till grundläggande service. Likaså innebär närheten till tätorten att pendlingsbenägenheten är stor och att platsens identitet är starkt knuten till tätorten.

Figur 6 visar hur stor del av befolkningen i respektive kommun som bor i landsbygdsområden, minst 5 kilometer från huvudorten. I kommunerna på Öland, samt i Högsby och Torsås kommuner bor stora andelar av befolkningen på landsbygderna. Kalmar och Oskarshamns kommuner har istället en stor del av befolkningen boende i tätorterna.

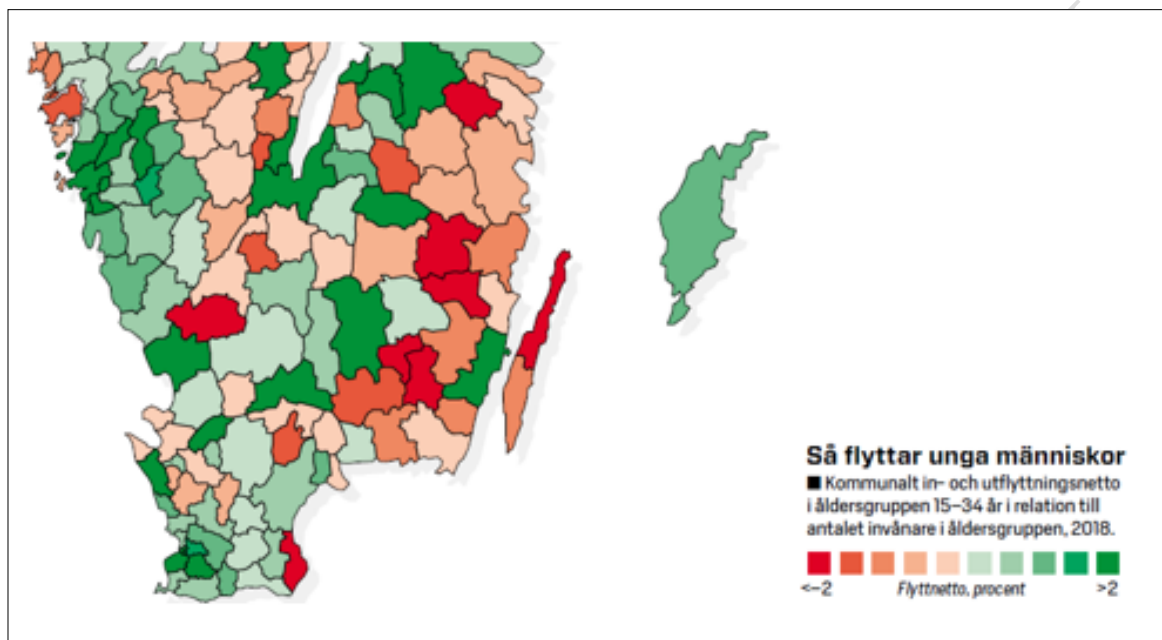

Figur 6. Andel av befolkningen som bor 5 km utanför tätort 2016.

Åldersstrukturen i Kalmar län

Kalmar län har ett negativt inrikes flyttnetto, dvs. det flyttar fler personer till andra delar av Sverige än vad det flyttar in till länet. Under 2017 var det ca 1 600 fler personer som flyttade ut från länet än det flyttade in från andra län. Flyttningarna går främst till de större städerna och städer med stora universitet och högskolor. Detta gäller i stort sett hela länet, med undantag av Kalmar kommun. Personer i åldern 20–30 år är mest flyttbenägna och personer i

denna ålder dominerar bland såväl inflyttare som utflyttare i länet. Netto är det dock i denna åldersgrupp som länet tappar flest invånare. För personer äldre än 55 år har Kalmar län ett positivt flyttnetto, dvs. fler inflyttare än utflyttare. Detta flyttmönster medför att Kalmar län har en lägre andel unga och en högre andel äldre än riksgenomsnittet. När den yngre befolkningen flyttar ut leder detta till att födelsetalen blir lägre. Figur 7 visar hur samtliga kommuner i länet utom Kalmar kommun har ett negativt kommunalt in- och utflyttningsnetto bland unga.

Figur 7. Kommunalt in- och utflyttningsnetto i åldersgrupper 15-34 år i relation till antalet invånare i åldersgruppen.

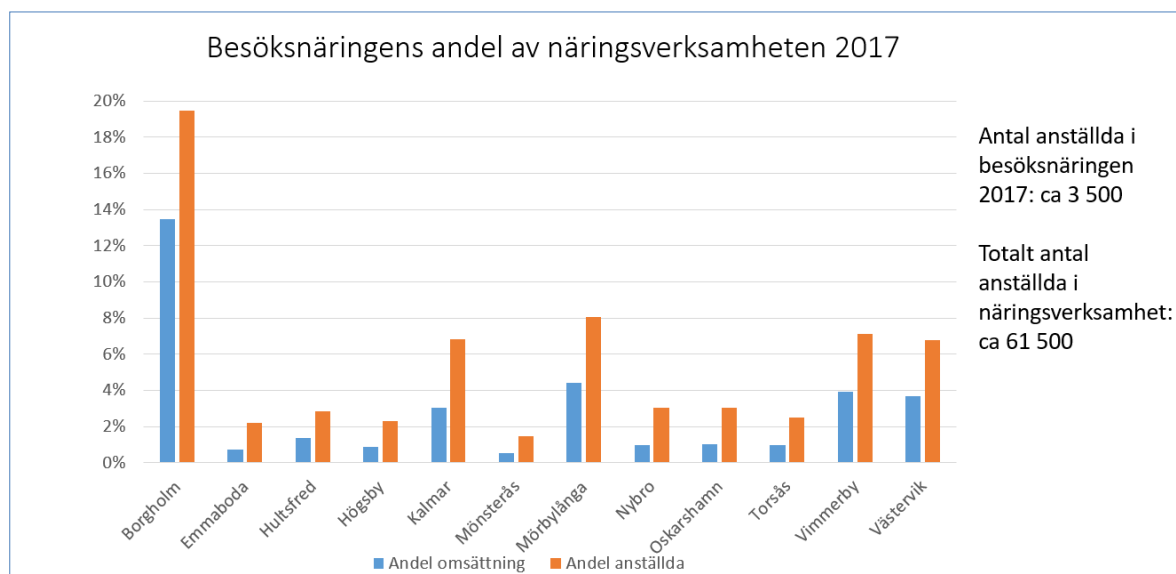
Kalmar län har också en av de äldsta befolkningarna i Sverige. Av länets kommuner är det endast Kalmar kommun som har samma genomsnittsålder som riket, medan alla andra kommuner har en högre genomsnittsålder. Borgholms kommun ligger på andra plats i Sverige sett till genomsnittsålder. Detta beror på att kommunen har en relativt stor inflyttning av äldre samt utflyttning av yngre.

Tillverkningsindustri och omvårdnad dominerar näringslivet

Länets näringsliv domineras av två branschområden: tillverkning och utvinning, samt vård, omsorg och sociala tjänster. Branscher som traditionellt är starka på landsbygden, som jordbruk, skogsbruk och fiske, samt hotell och restaurang, har visserligen ökat sina andelar något under den senaste tioårsperioden, men de är fortfarande små i jämförelse med de dominerande branscherna. För att utveckla landsbygden är det därför viktigt att fokusera på flera branscher.

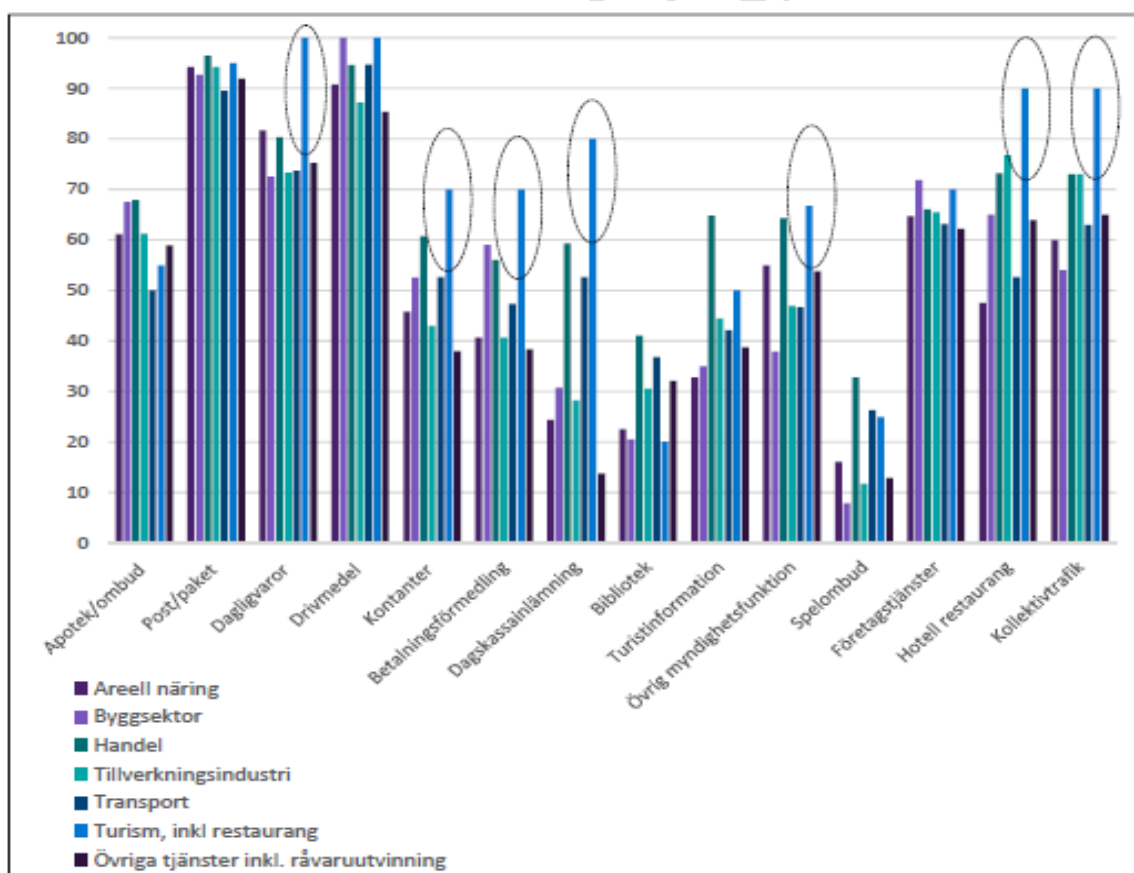
Besöksnäringen stark men koncentrerad till få platser

Kalmar län har en stark besöksnäring och har flera kända destinationer i såväl ett nationellt som ett internationellt perspektiv. Denna besöksnäring är dock ganska koncentrerad till begränsade delar av länet, se Figur. 8, och är ingen universallösning för alla länets landsbygder.

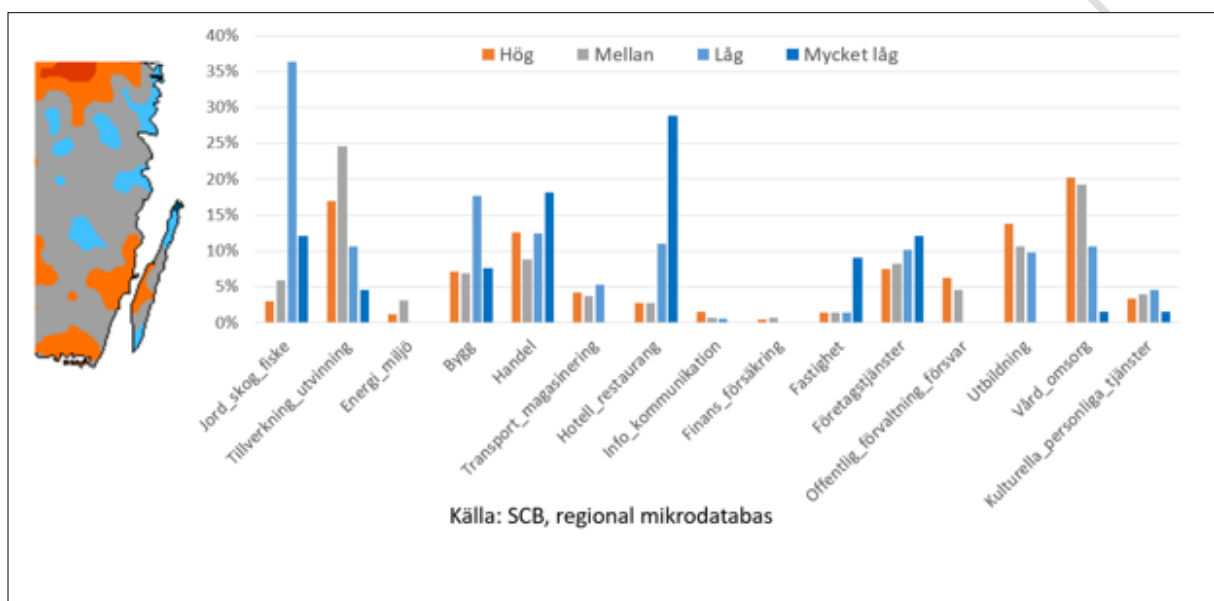
Figur 8. Besöksnäringens andel av näringsverksamheten 2017.

Likväl är besöksnäringen viktig och det är den bransch som vid en jämförelse har störst behov av olika servicetjänster är besöksnäringen, se figur 9.

Figur 9. Andel företag (%) som tycker att tjänsten är viktig/mycket viktig fördelat efter bransch. Från Tillväxterkets rapport "Företagens behov av service".

En stor del av besöksnäringen i Kalmar är också belägen i områden med lägre tillgänglighet till service, vilket kan utgöra en utmaning. I analysen har också framkommit att hotell- och restaurangbranschen är en av de branscher i länet som utmärker sig genom att ha en hög andel företag med sämre tillgänglighet till service, se Figur 10.

Figur 10. Branschindelning efter tillgänglighet

Fritidsboendet är också utbrett i Kalmar län. Det finns ca 30000 fritidsbostäder i länet. Detta ställer särskilda krav på servicen i områden där antalet människor som bor eller vistas i ett område är mångdubbelt fler under en kort sommarsäsong jämfört med resten av året. Detta är extra tydligt i skärgårdsområdena där kommunerna försöker anpassa sophämtning mm efter antalet människor som visats i områdena.

Inomregionala skillnader

Sedan lång tid tillbaka sker en urbanisering av befolkning och näringsliv i länet. Området kring Kalmar tätort, i Kalmar och Mörbylånga kommuner, har en starkare tillväxt såväl ekonomiskt som befolkningsmässigt än övriga delar av länet. Kustkommunerna har också en starkare utveckling än kommuner i inlandet. De inomregionala skillnaderna mellan kust och inland och mellan stad och land ökar. Samma trender finns på nationell nivå, där skillnaderna i ekonomisk utveckling och befolkningsutveckling ökar mellan olika län. Kalmar län har ett negativt inrikes flyttnetto till andra län, dvs. fler flyttar från länet än till länet. De är främst unga som flyttar från länet, och flyttarna går främst till storstadsregionerna.

I länets näringsliv pågår en strukturomvandling där sysselsättning förskjuts från industrin till tjänstesektorn. Nya arbetstillfällen tillkommer främst i de större kommunerna i länet, och främst i Kalmar och Oskarshamns tätorter. I inlandet har antalet arbetstillfällen istället minskat, i takt med att industrier dragit ned på personal eller lagt ned efter finanskrisen 2009.

Strukturomvandlingen bidrar därmed också till att skillnaderna mellan kust och inland och mellan stad och land ökar. Det sker också en förskjutning av sysselsättning från branscher med höga förädlingsvärden per anställd, framför allt inom industrin, till branscher med lägre förädlingsvärden inom bl.a. hotell- och restaurang och företagsservice.

Den självskattade hälsan i länets befolkning är god och ökar, men det finns skillnader mellan olika socioekonomiska grupper. Det finns samband mellan socioekonomisk status och levnadsvanor. Hälsopåverkande levnadsvanor som daglig rökning och riskkonsumtion av alkohol minskar, särskilt bland yngre. Samtidigt ökar andelen i befolkningen med övervikt och fetma i alla åldersgrupper. Det finns inomregionala skillnader i självskattad hälsa, vilka samvarierar med skillnader i socioekonomi och levnadsvanor i olika delar av länet. Gymnasieutbildning har ett starkt samband med såväl etablering på arbetsmarknaden och den egna försörjningen som med hälsa och delaktighet i samhället.

Sammantaget visar analysen att förutsättningarna för tillväxt och utveckling skiljer sig åt mellan olika delar av länet. Befolkning och näringsliv koncentreras allt mer till de större tätorterna, och till områden med starkare socioekonomiska förutsättningar. Eftersom behoven skiljer sig åt mellan olika delar av länet måste också tillväxtpolitiken vara differentierad och ta hänsyn till de specifika utmaningarna och möjligheterna som finns på varje plats. Med en avtagande befolkning och krympande näringsliv försämras förutsättningarna för den kommersiella servicen. Här krävs att den offentliga sektorn gör aktiva insatser för att en hållbar tillväxt ska vara möjlig.

Vad det gäller engagemangsnivån så är valdeltagande en god indikator för hur stor engagemangsnivån i samhället är generellt sett. Av Figur 11 framgår att valdeltagandet är lägre i inlandsområdena än i kustområdena. Som högst är valdeltagandet i området kring Kalmarsund.

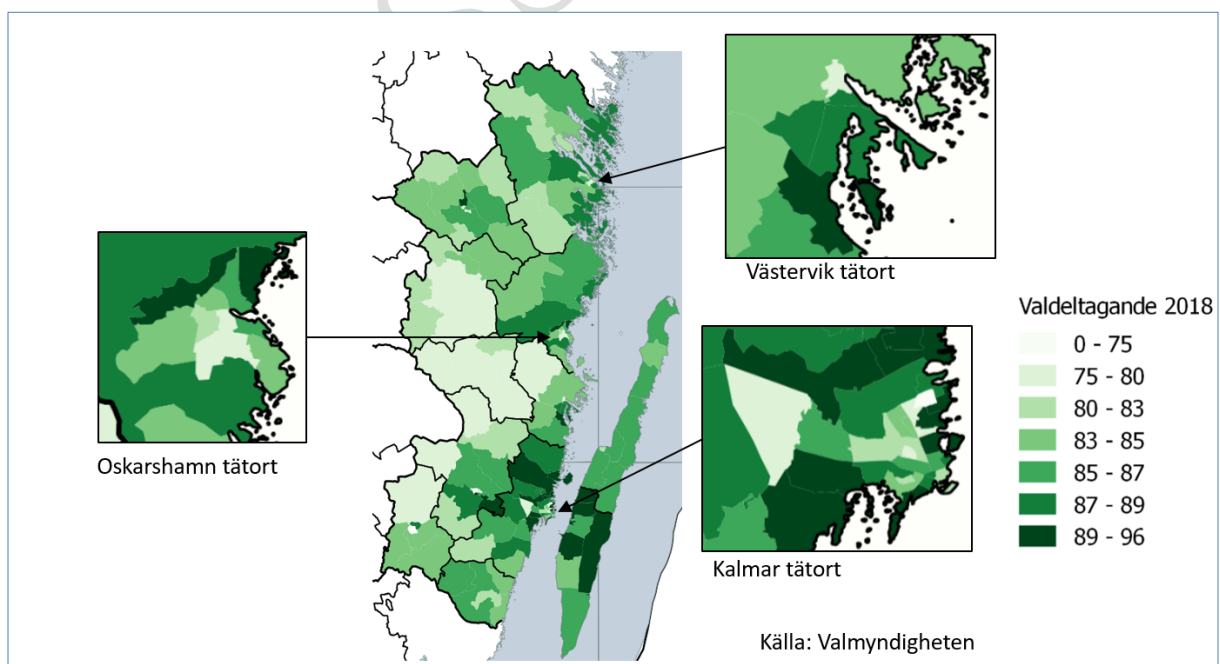

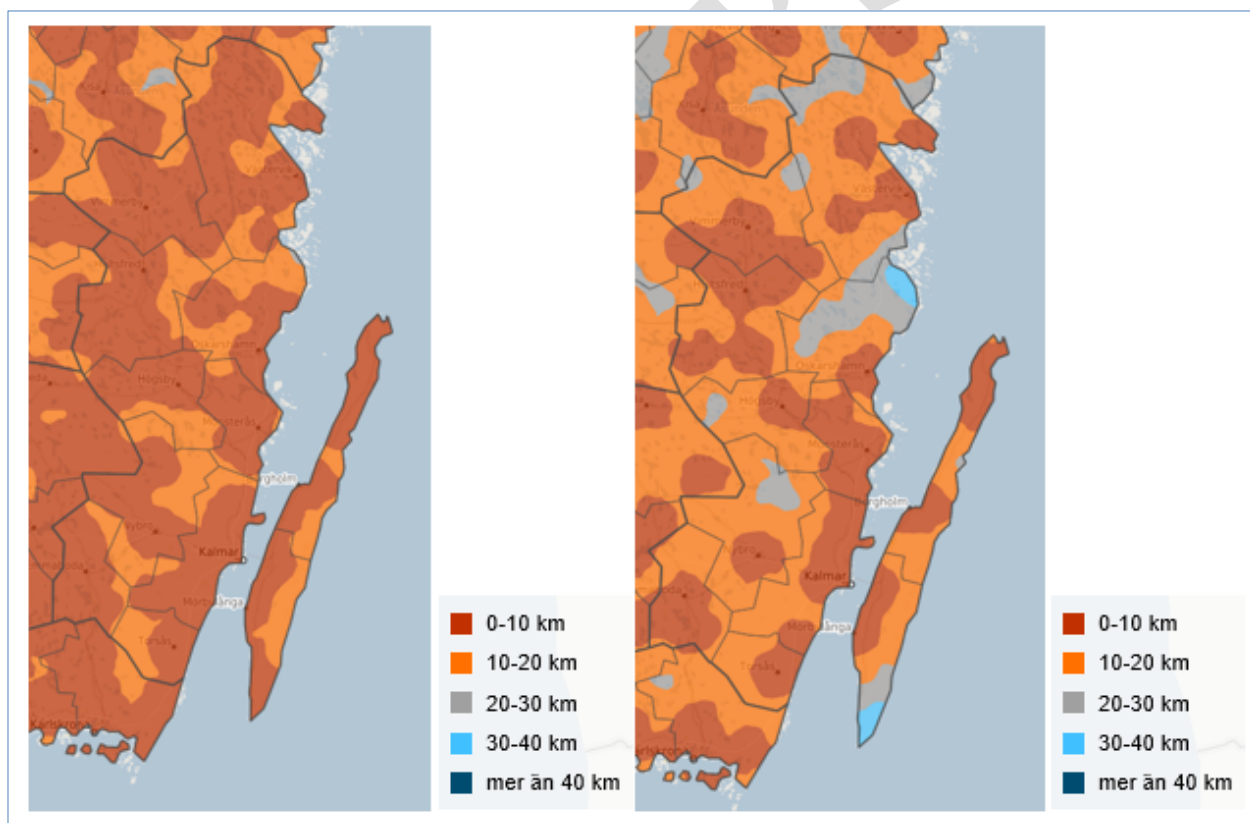
Fig. 11. Valdeltagande i kommunval 2018.

Delar av Kalmar län har goda förutsättningar och befinner sig på det översta trappsteget i samhällets behovstrappa, samhällets självförverkligande, där innovation, kreativitet och entreprenörskap kan blomstra. Dessa delar finns främst där tillgängligheten är hög och de grundläggande behoven kan tillgodoses.

I andra delar av länet kämpar befolkning, kommuner och näringsliv för att tillgodose de mest grundläggande behoven, t.ex. bredband, infrastruktur, dagligvaruhandel eller telefoni, som motsvarar det lägsta steget på samhällets behovstrappa. När de grundläggande behoven inte är tillgodosedda handlar innovation och entreprenörskap om att se till att dessa behov tillgodoses, och det är svårt att få tid över att självförverkliga samhället. Därför är det viktigt att den nationella och internationella regionalpolitiken ger förutsättningar för regionerna att fullt ut bedriva en differentierad tillväxtpolitik som är anpassad efter platsernas specifika behov.

Tillgången till service relativt god men sårbar

Tillgången till service är fortfarande relativt god i Kalmar län, såväl vad det gäller kommersiell som offentlig service, men i många fall sårbar. I Figur 12 visas tillgängligheten till dagligvaror och kontantuttag.

Figur 12. Tillgängligheten till dagligvaror (till vänster) och kontantuttag (till höger) i Kalmar län.

Vad det gäller den kommersiella servicen har dock flera butiker slagit igen under den senaste Rsp-perioden och flera stödinsatser pågår för att stödja de butiker som finns kvar. Samma

utveckling ser vi över hela landet, där antalet dagligvarubutiker minskar i såväl tätort som landsbygd, men mer i landsbygdsområden, se Tabell 2.

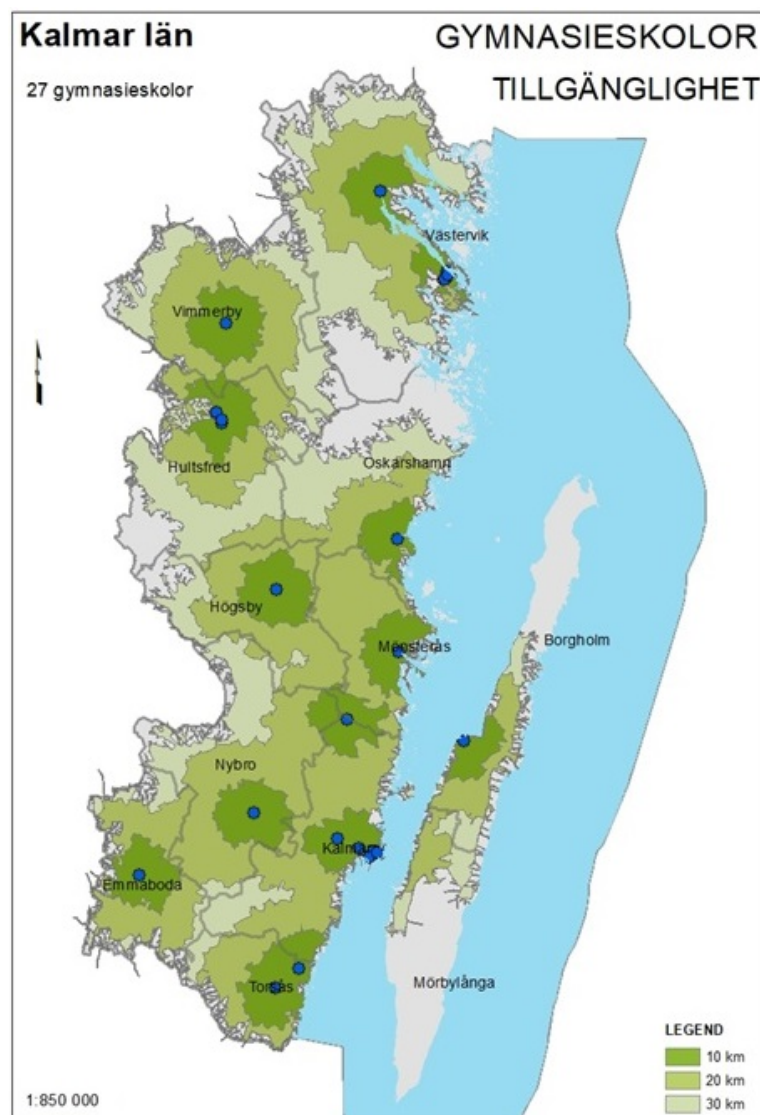
Områdestyp	2004	2014	%
Glesbygd	406	320	-21%
Tätortsnära landsbygd	1586	1138	-28%
Tätort	4247	3728	-12%
Totalt	6239	5186	-17%

Tabell 2. Antalet dagligvarubutiker per områdestyp 2004 och 2014. Källa: Tillgänglighet till kommersiell och offentlig service 2014, Rapport 2015:4, Tillväxtanalys, bearbetning Sweco.

Med den ökade näthandeln har dagligvarubutikernas roll som ombud för post och paket ökat och har tillfört ytterligare en dimension i stödåtgärderna för kommersiell service.

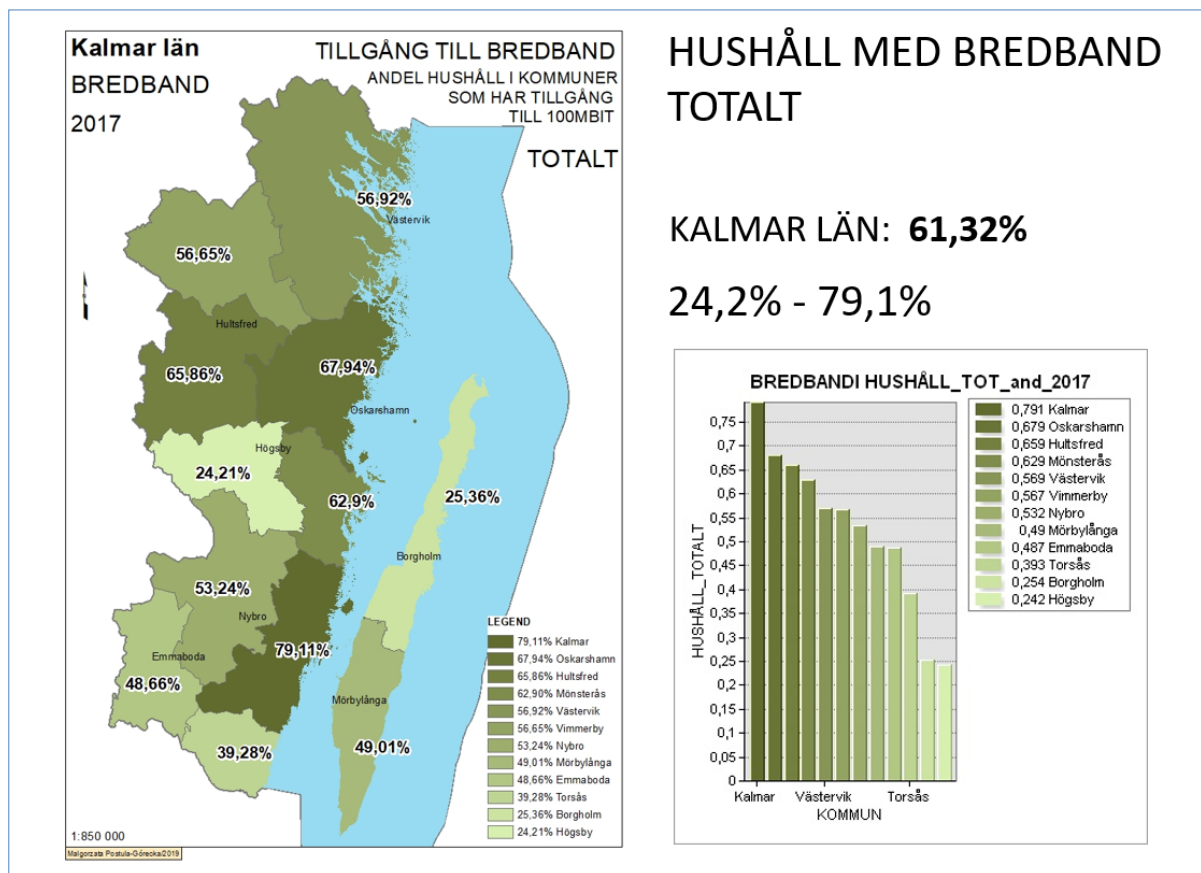
Den minskade användningen av kontanter har också drabbat utbudet av kontantuttag, betaltjänster och dagkassehantering. Detta drabbar inte minst besöksnäringen.

Den offentliga servicen är också fortsatt relativt god i länet, i Figur 13 visas exempelvis tillgängligheten till gymnasieskolor i länet. Dock är även den offentliga servicen under ökad risk av flera anledningar. Befolkningsutvecklingen i flera landsbygder gör det svårt för kommunen att upprätthålla grundläggande service samtidigt som kommunens ansvarsområden blir allt fler och skatteunderlaget i många fall minskar. Flera kommuner samarbetar redan på olika sätt för att kunna fullfölja sitt uppdrag och likaså utför ideell sektor idag fler uppgifter som tidigare utfördes av kommunerna. Detta är inget nytt och inom exempelvis kultursektorn är detta sedan länge verklighet. De flesta av de biografer och teaterscener som idag finns i länet har i själva verket initierats ideellt och drivs även idag helt och hållet av ideella krafter.

Figur 13. Tillgänglighet till gymnasieskolor i Kalmar län.

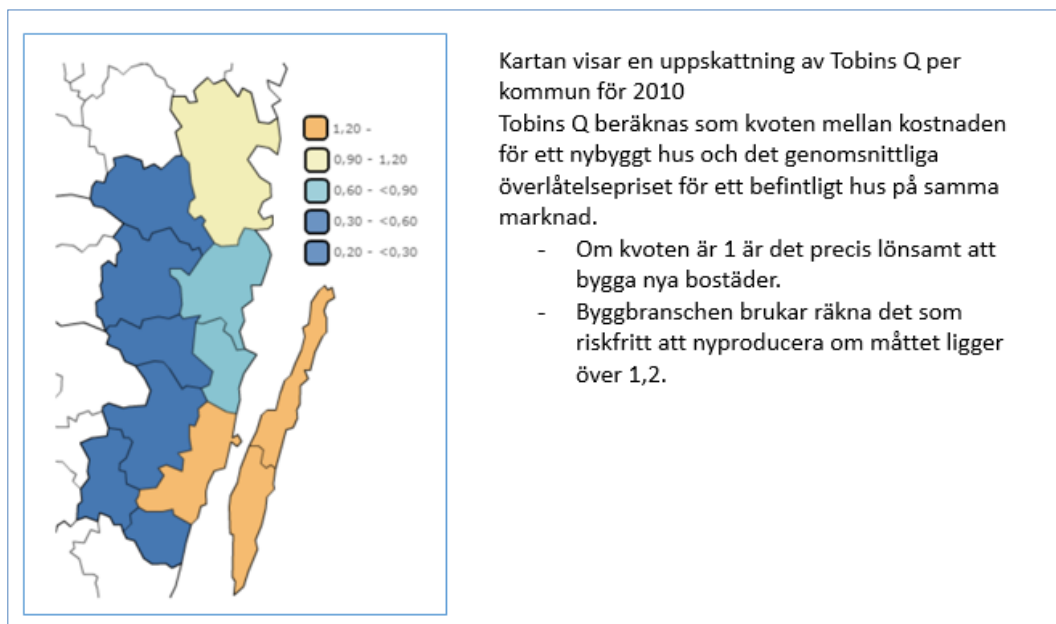
Den digitala utvecklingen är både en möjlighet och en utmaning för landsbygderna. När fler servicetjänster kan utföras via nätet tillgängliggörs service för många människor på landsbygderna. Dock utesluts samtidigt människor som av olika anledningar, t.ex. internetvanor eller bristfällig fiberutbyggnad, inte kan ta del av utvecklingen. Den digitala uppbyggnaden kan ju i vissa fall även kombineras av en nedmontering av icke digitala servicetjänster.

Figur 14. Tillgång till bredband för hushållen i Kalmar län.

Den digitala infrastrukturen är på många håll eftersatt i länet, se t.ex. hushållens tillgång till bredband i Figur 14. I vissa kommuner är det en försvinnande liten del av företagen på landsbygder som har tillgång till bredband.

I Figur 15 framgår Tobin Q för Kalmar län. Enligt detta beräkningssätt är det bara i begränsade delar av länet som det är lönsamt att bygga bostäder. Samtidigt finns det en efterfrågan på bostäder i stort sett hela länet.

Figur 15. Förutsättningar för bostadsbyggande i Kalmar län.

Områden med sämre tillgång till service

I en sammanvägning av tillgången till service i länet är det några områden i länet avviker genom en sämre tillgång till service, framför allt vad det gäller kommersiell service, men även till viss del offentlig service.

De områden som särskilt utmärker sig är:

1. Skärgårdsområdena i norra delen av länet i Oskarshamns och Västerviks kommuner
2. Misterhultsbygden och delar av södra Västerviks kommun
3. Norra delarna av Nybro kommun, alla områden utanför centralorterna i Högsby och Hultsfreds kommuner
4. Nordöland, dvs norra delarna av Borgholms kommun
5. Sydöland, dvs södra delarna av Mörbylånga kommun

Slutsatser

Analysen av landsbygden i Kalmar län har visat på stora inomregionala skillnader vad det gäller vilka möjligheter och utmaningar som man har att hantera. I många områden är de mest basala förutsättningar, på de nedersta stegen i samhällets behovstrappa, ej uppfyllda och därför måste strategier och mål för utveckling därefter. Det är i dessa fall viktigt att det regionala utvecklingsarbetet i dessa områden strävar efter att möjliggöra att de mest basala behoven tillgodoses.

I andra områden, där fler behov på samhällets behovstrappa är uppfyllda, kan det regionala utvecklingsarbetet istället fokusera på behoven längre upp på samhällets behovstrappa.

Dock behöver det ena inte utesluta det andra. Exempelvis vad det gäller service, kan många insatser i områden med sämre tillgång till service ha som mål att bibehålla en viss servicenivå för att inte orsaka ett tapp i tillväxt, medan liknande insatser i kustlandet kan skapa en ökad tillväxt.

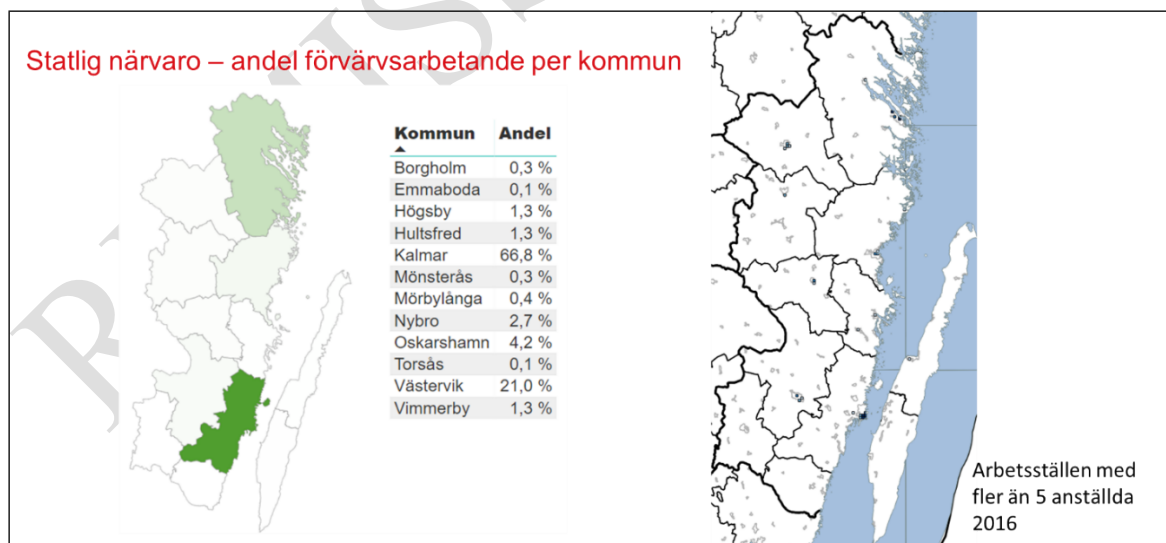
För att arbeta med tillväxt i hela länet, behöver de regionala och statliga satsningar som i dag sker på tillväxtorterna i länet också balanseras av insatser även i andra delar av länet.

I Figur 16 framgår statlig närvaro i form av andelen förvärvsarbetande per kommun och de är tydligt hur de statliga satsningarna i detta fall gynnar Kalmar kommun mer än övriga kommuner i länet.

Ett av Rus prioriterade områden är hållbar samhällsplanering och i detta avseende är det oerhört angeläget att dessa utmaningar hanteras, dels med särskilda satsningar för att underlätta för de grundläggande behoven kan tillgodoses i de områden där det mest behövs, t.ex. vad det gäller digital infrastruktur, finansiering och bostadsbyggande. Den digitala omställningen är också ett av de tre övergripande perspektiven i Rus och för att denna ska kunna genomföras är det av stor vikt att den digitala infrastrukturen är utbyggd.

Det är också angeläget att arbeta med de inomregionala skillnaderna i flera perspektiv, de har stor inverkan på minst tre av Rus fyra prioriterade områden: Delaktighet, hälsa och välbefinnande, Hållbar samhällsplanering samt Stärkt konkurrenskraft. För alla dessa områden har de ökade inomregionala skillnaderna en stor påverkan.

Utmaningarna i dessa områden kräver också ett ökat samarbete mellan kommuner och mellan kommuner och ideell sektor för att möta de utmaningar vi står inför. Det är också angeläget att peka ut de strategiskt viktiga serviceorterna pekas ut, exempelvis genom kommunala serviceplaner.

Figur 16. Statlig närvaro – andelen förvärvsarbetande per kommun i Kalmar län.

Eftersom stora delar av länet har en minskande befolkning och en stark utflyttning av unga, behöver offentliga organisationer även upprätta hållbara strategier för att möta dessa utmaningar. Detta är av stor vikt inte minst för kompetensförsörjningen, som också är ett av Rus övergripande perspektiv. Strategierna behöver hantera det minskade befolkningsunderlaget och lägga grunderna för en anpassningspolitik där prioriteringar av insatser sker parallellt med innovativa lösningar som drar nytta av de nya möjligheter som t.ex. digitaliseringen skapar.

I samhällets behovstrappa befinner sig tillgången till service på det näst nedersta trappsteget och en av de viktigaste faktorerna för att en utveckling ska vara möjlig är tillgång till offentlig och kommersiell service.

Analysen har visat att tillgången till service, med några undantag, fortfarande är relativt god i Kalmar län. Dock är denna servicenivå under hot, av olika anledningar. Dels minskar befolkningsunderlaget, vilket drabbar såväl offentlig som kommersiell service. En annan faktor är den omvandling samhället står inför, med en ökande näthandel mm, som drabbar kommersiell servicen.

För att hantera dessa utmaningar är det viktigt att servicen planeras och att nya former av samarbeten uppmuntras. Dels behöver offentliga organisationer, t.ex. på kommunal nivå, samverka i större utsträckning, dels behöver offentliga organisationer samarbeta mer med ideell sektor och näringsliv för att möta våra nya utmaningar. Erfarenheterna från den förra Rsp-perioden talar även för att fortsatt lyfta betydelsen av den lokala nivån. Genom lokalt engagemang och samverkan med fler nivåer kan nya lösningar skapas.

Det är också viktigt att dra nytta av de möjligheter som de nya teknikerna skapar. Genom digitaliseringen kan både offentlig och kommersiell service göras tillgänglig för både befolknings och näringsliv på landsbygderna. Samtidigt är det viktigt att understryka att de offentliga mötesplatserna fyller en funktion som inte kan ersättas av digitala arenor. Dessa mötesplatser bidrar till den lokala attraktiviteten och skapar förutsättningar för en utveckling av landsbygderna. Alla människor har heller inte möjlighet att delta på samma villkor i de digitala arenorna, på grund av dåliga kunskaper eller på grund av dålig uppkoppling.

Generella ställningstaganden för landsbygdsutveckling i Kalmar län

De generella ställningstagandena gäller landsbygdsutveckling generellt. De berör flera områden av regional utveckling och hanteras framför allt genom insatser i andra handlingsprogram.

1. För den regionala utvecklingen är det viktigt att tillväxt sker i hela länet och regionala satsningar bör därför ske i hela länet.
2. De inomregionala skillnaderna i länet är stora och ökande. Det är därför viktigt med satsningar för att underlätta tillgodoseendet av de basala behoven i de delar där detta är eftersatt, för att möjliggöra tillväxt och innovation. Detta gäller särskilt digital infrastruktur, finansiering, service, bostadsförsörjning och kommunikationer. I de delar av länet där de basala behoven är tillfredsställda kan satsningar inom områdena högre upp på samhällets behovstrappa skapa mer tillväxt.
3. Avfolkningen av landsbygderna i Kalmar län utarmar underlaget för både kommersiell och offentlig service, samt möjligheterna för näringslivet att tillgodose sina kompetensbehov. Det är viktigt att hitta metoder för att hantera, och i bästa fall motverka, avfolkningen.
4. Näringslivets förutsättningar är av största vikt för landsbygderna utveckling. Ofta har företagen på landsbygderna sämre tillgång till både service och stödåtgärder. Insatser för att stötta företagen är viktiga för att skapa förutsättningar för konkurrens på lika villkor och landsbygdsutveckling.
5. Den urbana normen påverkar samhället, både inom det offentliga och inom det privata livet. Det är viktigt för landsbygdernas utveckling att synliggöra och balansera den urbana normen. Detta kan ske bl.a. genom planering och medvetna beslut. Vid avsaknad av planering och medvetna beslut drabbas ofta landsbygderna negativt. Ett viktigt område är ungas inställning till sina hemorter på landsbygderna.
6. Flernivåsamverkan är viktig för att utnyttja möjligheterna och möta utmaningarna på landsbygderna. Samverkan mellan regional, kommunal och lokal nivå är nödvändig för att ha framgång i detta arbete. Ökad samverkan mellan kommuner och mellan kommuner och ideell sektor är viktiga i sammanhanget. Likaså har näringslivet en viktig roll på samtliga nivåer.

Prioriterade områden och konkreta insatser för landsbygdsutveckling i Kalmar län

Utifrån analysen, erfarenheterna från föregående programperiod samt andra utgångspunkter har ett antal områden och insatser identifierats som har bedömts ha en särskilt vikt för serviceutvecklingen i Kalmar län. Insatserna har sedan placerats i två matriser; en för områden med bättre tillgång till service och en för områden med sämre tillgång till service (se Bilaga 1 och 2).

De områden där antingen betydelsen eller behovet av insats har bedömts som stort har sedan valts ut som prioriterade områden. För dessa områden har sedan insatser och mål satts upp och målen har tidsatts. Några av insatserna och målen är gemensamma för både områden med bättre och sämre tillgång till service, medan andra är knutna till en av dessa kategorier av områden. En sammanställning av prioriterade områden, insatser och mål finns på sida 30.

Prioriterade områden

De områden som har identifierats som viktiga för serviceutvecklingen i Kalmar län är:

1. Stärka den lokala kapaciteten

För att bibehålla och stärka den service som finns i ett område är det lokala engagemanget och den lokala förmågan att genomföra insatser av största vikt. Det handlar om förmågan att samla bygden för handling, men också om förmågan att genomföra projekt och dra nytta av ny teknik.

2. Mötesplatser och nätverk

För att skapa samhandling, ta del av kunskap och koordinera insatser är mötesplatser och nätverk nödvändiga. Dessa mötesplatser kan dels bestå i arenor för möten mellan olika föreningar, men det handlar också om möten mellan olika nivåer, där t.ex. näringsliv, ideell sektor och offentlig sektor möts och utbyter erfarenheter och kunskaper.

3. Stärka service- och landsbygdsutvecklingsfrågornas roll i regional och kommunal planering

För att landsbygderna ska utvecklas är det viktigt att dess frågor lyfts i planering, både på kommunal och på regional nivå. Det varierar hur detta hanteras, men i de fall där landsbygds- och servicefrågorna uppmärksammas är generellt sett också service- och landsbygdsutvecklingen starkare.

4. Stärka servicegivare med stöd och rådgivning

Många servicegivare på landsbygderna kämpar med sviktande lönsamhet och hård konkurrens från både städernas handelsområden samt näthandeln. Det är därför viktigt att informera om de stöd och möjligheter till rådgivning som finns, samt att i detta även jobba proaktivt.

5. Ökad kunskap och innovativa lösningar

Samhället förändras i snabb takt och detta medför både möjligheter och utmaningar. Detta gäller inte minst möjligheterna till att bibehålla och utveckla service på landsbygderna. Det är därför viktigt att skapa kunskap kring och följa de förändringar som sker på landsbygderna vad det gäller befolkning och näringsliv, samt deras behov och tillgång till service. Likaså är det viktigt att dra nytta av de möjligheter som ny kunskap och nya tekniker skapar för en utvecklad service på landsbygderna.

Insatser och mål

För varje prioriterat område har ett antal insatser och mål satts upp. En del av dessa är gemensamma för områden med bättre och sämre tillgång till service, medan andra är specifika för en av dessa kategorier av områden.

Insatser och mål som är gemensamma för områden med bättre och sämre tillgång till service:

Inom område 1: Stärka den lokala kapaciteten

- Stärka det lokala engagemanget
- Arbeta med medvetenhet bland allmänheten

Mål:

Länets lokala grupper stöttas genom rådgivning och medel för insatser inom landsbygdsutveckling

Inom område 3: Stärka landsbygds- och servicefrågornas roll i regional och kommunal planering

- Verka för införande av kommunala serviceplaner i hela länet och att servicefrågorna kopplas till kommunal planering
- Anpassa genom prioriteringar i planeringen

Mål:

Kommunala serviceplaner finns i majoriteten av länets kommuner

Minst 1 seminarium med tema anpassningsplanering har genomförts

Inom område 5: Ökad kunskap och innovativa lösningar

- Bevaka förändringar i tillgängligheten till service
- Kartlägga post- och paketflöden
- Ta till vara digitaliseringens möjligheter

Mål:

Post- och paketflödena i länet har kartlagts

Länets servicegivare har informerats om nya e-handelslösningar och digitala möjligheter

Insatser och mål för områden med bättre tillgång till service:

Inom område 4: Stärka servicegivare med stöd och rådgivning

- Arbeta med rådgivande insatser gentemot servicegivare
- Verka för att servicegivare hittar nya metoder för att öka sina marknadsandelar

Mål:

Nya metoder för att servicegivare ska öka sina marknadsandelar uppmuntras genom t.ex. ett utbud av lokalt producerade livsmedel eller turistinformation

Inom område 5: Ökad kunskap och innovativa lösningar

- Undersöka och hitta metoder för de speciella förhållanden som gäller i områden med mycket fritidshus och besöksnäring

Mål:

Fritidshusen i länet har kartlagts och fritidshusägarnas behov och attityder har undersökts.

Insatser och mål för områden med sämre tillgång till service:

Inom område 2: Mötesplatser och nätverk

- Öka samverkan mellan offentliga och ideella organisationer
- Öka samverkan mellan kommuner och regioner inom service- och landsbygdsfrågor

Mål:

Länets landsbygdsutvecklare träffas regelbundet, minst 2 ggr per år, för erfarenhetsutbyte och kunskapsspridning

Möten där representanter för regional, kommunal och lokal nivå medverkar genomförs regelbundet i majoriteten av länets kommuner

Landsbyggsdagarna genomförs vartannat år i samverkan mellan offentlig sektor och ideell sektor

Inom område 4: Stärka servicegivare med stöd och rådgivning

- Tydliggöra stödformer
- Arbeta med rådgivande insatser gentemot servicegivare

Mål:

Tydliga riktlinjer för stöden för kommersiell service finns tillgängliga på respektive organisations hemsidor

Mottagare av stöd informeras proaktivt i samband med rådgivning eller på annat sätt

Sammanställning över mål, ansvar och tidsplan

	Mål	Ansvar	Tidplan
1	Länets lokala grupper stöttas genom rådgivning och medel för insatser inom landsbygdsutveckling	RK	Löpande under perioden
2	Kommunala serviceplaner finns i majoriteten av länets kommuner	RK, K	Senast 2022
3	Minst 1 seminarium med tema anpassningsplanering har genomförts	RK	Senast 2020
4	Nya metoder för att servicegivare ska öka sina marknadsandelar uppmuntras genom t.ex. ett utbud av lokalt producerade livsmedel eller turistinformation	RK	Löpande under perioden
5	Post- och paketflödena i länet har kartlagts	RK, LST	Senast 2022
6	Fritidshusen i länet har kartlagts och fritidshusägarnas behov och attityder har undersökts.	RK	Senast 2021
7	Länets servicegivare har informerats om nya e-handelslösningar och digitala möjligheter	RK, LST, Ö	Löpande under perioden
8	Länets landsbygdsutvecklare träffas regelbundet, minst 2 ggr per år, för erfarenhetsutbyte och kunskapsspridning	RK	Löpande under perioden
9	Möten där representanter för regional, kommunal och lokal nivå medverkar genomförs regelbundet i majoriteten av länets kommuner	RK, K	Löpande under perioden
10	Landsbygd dagarna genomförs vartannat år i samverkan mellan offentlig sektor och ideell sektor	RK, Ö	Löpande under perioden
11	Samverkan sker mellan kommuner och regioner inom service- och landsbygdsfrågor	RK, K	Löpande under perioden
12	Tydliga riktlinjer för stöden för kommersiell service finns tillgängliga på respektive organisations hemsidor	RK, LST	Senast 2020
13	Mottagare av stöd informeras proaktivt i samband med rådgivning eller på annat sätt	RK, LST	Löpande under perioden

RK = Region Kalmar län, LST = Länsstyrelsen i Kalmar län, K = Kommuner, Ö = Övriga

Bilaga 1: Prioriteringsmatris för landsbygdsutveckling i områden med bättre tillgång till service

		Betydelse av insats <i>för god tillgänglighet till kommersiell och offentlig service för medborgare och näringsliv</i>	
		Liten	Stor
Behov av insats <i>för god tillgänglighet till kommersiell och offentlig service för medborgare och näringsliv</i>	Litet	- Etablera ett nätverk för lanthandlare - Arbeta med medvetenhet bland kommunerna - Anpassa genom prioriteringar i planeringen - Öka samverkan mellan kommuner inom service- och landsbygdsfrågor - Öka samverkan mellan offentliga och ideella organisationer - Tydliggöra stödformer	- Arbeta med rådgivande insatser gentemot servicegivare - Verka för att servicegivare hittar nya metoder för att öka sina marknadsandelar - Bevaka förändringar i tillgängligheten till service
	Stort	- Verka för införande av kommunala serviceplaner i och att servicefrågorna kopplas till kommunal planering - Undersöka och hitta metoder för de speciella förhållanden som gäller i områden med mycket fritidshus och besöksnäring - Kartlägga post- och paketflöden - Arbeta med medvetenhet bland allmänheten	- Stärka det lokala engagemanget och förmågan - Ta till vara digitaliseringens möjligheter

Bilaga 2: Prioriteringsmatris för landsbygdsutveckling i områden med sämre tillgång till service

		Betydelse <i>för god tillgänglighet till kommersiell och offentlig service för medborgare och näringsliv</i>	
		Liten	Stor
Behov av insats <i>för god tillgänglighet till kommersiell och offentlig service för medborgare och näringsliv</i>	Litet	- Etablera ett nätverk för lanthandlare - Arbeta med medvetenhet bland kommunerna - Verka för att servicegivare hittar nya metoder för att öka sina marknadsandelar	- Öka samverkan mellan kommuner, och regioner inom service- och landsbygdsfrågor - Tydliggöra stödformer - Arbeta med rådgivande insatser gentemot servicegivare - Bevaka förändringar i tillgängligheten till service
	Stort	- Verka för införande av kommunala serviceplaner i hela länet och att servicefrågorna kopplas till kommunal planering - Kartlägga post- och paketflöden - Genomföra pilotprojekt där kunder skjutsas till lanthandel med stöd av hemsändningsbidrag - Arbeta med medvetenhet bland allmänheten	- Stärka det lokala engagemanget och förmågan - Öka samverkan mellan offentliga och ideella organisationer - Anpassa genom prioriteringar i planeringen - Ta till vara digitaliseringens möjligheter

Bilaga 3: Prioriterade butiker

Som prioriterade dagligvarubutiker räknas fullsortimentsbutiker som har minst 8 km till närmsta dagligvarubutik med fullsortiment och har en omsättning som inte överstiger 10 miljoner kronor. Uppgifter ur detta hämtas ur Pipo's Serviceanalys och uppdateras varje år. Om Region Kalmar län bedömer att det föreligger synnerligare skäl, kan även butiker som inte uppfyller kriterierna ovan föras upp på listan.

Prioriterade butiker 2019:

- Blankaholm, Nära Dig, Västerviks kommun
- Fagerhult, Nära dig, Högsby kommun
- Frödinge, ICA Nära, Vimmerby kommun
- Fågelfors, Tempo Fågelfors, Högsby kommun
- Gullringen, Handlar'n, Vimmerby kommun
- Gunnebo, Matöppet, Vimmerby kommun
- Långasjö, Matöppet, Emmaboda kommun
- Målerås, Handelsboden, Nybro kommun
- Odensvi, Handlar'n, Västerviks kommun
- Orrefors, Tempo Orrefors, Nybro kommun
- Tuna, Tempo Tuna, Vimmerby kommun
- Totebo, Handlar'n, Västerviks kommun
- Ukna, ICA Nära, Västerviks kommun
- Södra Vi, Ica Nära, Vimmerby kommun

Bilaga 4: Riktlinjer för hemsändningsbidrag

Stödet för hemsändning av dagligvaror syftar till att tillgodose och säkerställa att kommunernas invånare har tillgång till varuförsörjning, det vill säga dagligvaror.

Kommunerna kan söka hemsändningsbidrag från Region Kalmar län för att betala hemsändning av dagligvaror till de som bor på landsbygden och som inte har möjlighet att ta sig till butiken och handla själva. Det kan vara funktionshindrade eller äldre personer utan bil och körkort. Hemsändningsbidrag kan också ges för anordnande av särskilda inköpsturer till en närliggande butik.

Kommunerna ansvarar för att säkerställa rutiner för hemsändningsbidraget och att dessa hanteras i riktlinjer med gällande beslut och regelverk.

Stödet regleras av förordningen (2000:284) om stöd till kommersiell service.

Varje kommun har sina egna lokala förutsättningar och utformar principer för hur stödet hanteras.

Enligt förordningen kan stöd till kommersiell service lämnas som hemsändningsbidrag till kommuner som helt eller delvis bekostar hemsändning av dagligvaror till hushåll.

Stöd får endast lämnas om kommunerna har planerat varuförsörjningen på ett sådant sätt att behovet av stöd kan bedömas, genom serviceplan eller liknande. Hemsändningsbidraget får lämnas med ett belopp som motsvarar högst 50 procent av kommunens nettoutgift för hemsändningen. Bidraget får inte överstiga 100 kr per hushåll och hemsändningstillfälle. Bidraget betalas ut årsvis i efterskott.

Ersättning kan endast ges till permanent boende i kommunen där ingen i hushållet kan ta sig till butiken på grund av att man inte har bil eller körkort (detta gäller för äldre eller funktionshindrade), eller att man på grund av ålder eller funktionshinder inte har möjlighet att själva göra sina inköp.

Ersättning ger högst för en hemsändning per vecka och hushåll

Vid ansökan om utbetalning ska kommunen redogöra för vilka rutiner kommunen har i samband med utbetalningen av hemsändningsbidrag till handlarna. Av rutinerna skall framgå ansvarig handläggare, hur ofta handlaren lämnar sin redovisning (minst en gång per kvartal) och på vilket sätt som kommunen säkerställer att handlarens hemsändningar görs till berättigade personer.

Bilaga 5: Riktlinjer för servicebidrag

Dagligvaruhandlare kan söka servicebidrag från Region Kalmar län för att överbrygga en tillfällig svacka i likviditet eller lönsamhet. Stödet regleras av förordningen (2000:284) om stöd till kommersiell service.

Bidrag lämnas endast om det finns särskilda skäl och andra åtgärder har prövats, men inte visat sig vara ändamålsenliga. Ofta är speciella villkor kopplade till servicebidraget, till exempel att den som söker måste göra insatser för att förbättra företagets lönsamhet.

Bidrag får lämnas med högst 250 000 kronor per år till samma mottagare och lämnas högst tre år. Bidrag som avser dagligvarubutiker med ett väl utbyggt utbud av grundläggande servicefunktioner, eller som av servicestrategiska skäl bedöms som betydelsefulla, får dock utsträckas till högst 300 000 kronor per år. Frågan om huruvida bidrag kan lämnas ska prövas särskilt för varje år.

Om särskilt driftstöd lämnas ska driftstödet räknas av från det högsta belopp som lämnas i servicebidrag.

Regionala utvecklingsnämnden

Revidering av åtgärd inom regional transportplan för Kalmar län

Förslag till beslut

Regionala utvecklingsnämnden föreslår att regionfullmäktige godkänner revidering av åtgärd inom regional transportplan gällande objekt väg 136, Brofästet – Borgholm samt justering av plan som innebär att medfinansiering av objekt inom järnväg möjliggörs.

Bakgrund

Det föreligger ett behov av att revidera objekt väg 136 Brofästet- Borgholm gällande punkten åtgärdsbeskrivning. Objektet finns i den fastställda Regionala transportplanen för Kalmar län 2018-2029, inom avsnitt större investeringar >25 mkr. Förslaget till ändring påverkar inte den angivna totalkostnaden för objektet. I fastställd plan är objektet angivet som följande åtgärd – Möttesseparerad väg samt gång- och cykelväg.

Utifrån nya uppgifter om en ökad komplexitet med objektet och därmed beräknad kostnadsökning har utformningen av objektet omarbetats. Resultatet har blivit ett bättre sammanvägt förslag.

Gällande Järnväg finns i fastställd plan objekt Stångådal och Tjust banorna med 50 mkr under planperioden. För att dessa medel ska kunna ianspråkta krävs medfinansiering från region och kommun. Det finns endast ett objekt med genomförda utredningar färdigt för verkställande under planperioden, mötesspår och perrong i Rockneby till en beräknad totalkostnad av ca 100 mkr. Detta objekt bidrar till den utökade passageratrafik kollektivtrafiknämnden utreder för Stångådalbanan samt tågstopp i Rockneby. Vidare kommer detta objekt att möjliggöra utökade godstransporter, framförallt till Södra Cell i Mönsterås.

Förslag till ny beskrivning, under punkten åtgärd.

Objekt väg 136 Brofästet – Borgholm

Funktion: Väg 136 mellan Algutsrum i Mörbylånga kommun och Borgholm i Borgholms kommun går på Ölands västra sida. Sträckan angör ett viktigt pendlingstråk som har stora årsvariationer av trafikflödet beroende på turisttrafiken på sommarmånaderna.

Nuläge och brister: Området kring väg 136 kännetecknas av mycket höga natur- och kulturvärden.

Avsaknaden av ett fullgott parallellvägssystem gör att jordbrukets transport under sommaren ytterligare begränsar kapaciteten. Bytespunkten för kollektivtrafik som ska anläggas i Algutsrum kommer skapa förutsättning för förbättrad stråktrafik som gynnar de kollektiva resorna och tillgängligheten. En viktig fråga för platsen är att få till ett välfungerande cykelstråk.

Åtgärd: Framkomlighets- och trafiksäkerhetshöjande åtgärder samt gång- och cykelväg

Tidplan: 2020-2025

Kostnad: 375 mkr

Förväntad effekt: Säkrare trafikmiljö, säkrare boendemiljö, ökad framkomlighet, minskad köbildning, effekt även för Ölandsbrons funktion.

Effekter bostad: En ombyggnad av vägen kommer öka säkerheten i de samhällen som ligger längs sträckan och kommer på sikt att skapa möjlighet att bygga ut bostadsområden i anslutning till vägen. Orterna kring brofästet har ökat i befolkning de senaste åren och förbättrad tillgänglighet kommer ge ökade möjligheter för en fortsatt befolkningsökning.

Bidrar till Transportpolitiska mål inom området tillgänglighet och området säkerhet, miljö och hälsa enligt fastställd regional transportplan, dock med hänsyn tagen till förändring i objektets utformning.

Objekt Järnväg- Stångådalsbanan och Tjust banan

Upprustning av Stångådalsbanan och Tjustbanan pågår sedan 2010 och upprustnings- och ombyggnadsarbeten enligt avtal mellan Trafikverket, Region Kalmar län (tidigare Regionförbundet i Kalmar län) och länets kommuner har gradvis genomförts. Flera stora åtgärder behövs på banan och ett fortsatt samarbete mellan aktörerna kommer att pågå för att identifiera åtgärdsbehov och tidsplaner för genomförande.

I planen anges objekt Stångådalsbanan och Tjustbanan med 50 mkr under planperioden. För att dessa medel ska kunna ianspråkta krävs medfinansiering från region och kommun. Under planperioden föreslås vidare utredning och framtida genomförande av objekt Rockneby

innefattande mötesspår och perrong till en beräknad totalkostnad av cirka 100 mkr. Vidare utredning genomförs av Trafikverket för att erhålla aktuellt utredningsmaterial och uppdaterad kostnadsbild .

Detta objekt är en avgörande del för att få till den utökade passageratrafik kollektivtrafiknämnden utreder för Stångådalsbanan. Tågstopp i Rockneby leder till ökad tillgänglighet för orten. Vidare kommer detta objekt att möjliggöra utökade godstransporter, framförallt till Södra Cell i Mönsterås.

För medfinansiering krävs förhandling och avtal mellan samtliga berörda aktörer innan åtgärden kan påbörjas. Detta förutsätter vidare överläggningar med Trafikverket, regionen och berörda kommuner.

Sofia Moestedt
basenhetschef
Samhällsplanering och tillväxt

Lina Broby
samordnare
Infrastruktur

Regionala utvecklingsnämnden

Motion kring ensammas hälsosituation

Förslag till beslut

Regionala utvecklingsnämnden föreslår regionfullmäktige att avslå motion Angående ensamståendes hälsosituation, med hänvisning till det arbete som redan pågår i organisationen.

Bakgrund

I motionen föreslår Leif Svensson (V) att Region Kalmar län i samverkan med Västerviks kommun och det lokala föreningslivet ska sätta samman en projektgrupp för att, med inspiration från en arbetsmodell i staden Frome i England, arbeta för att bryta ofrivillig ensamhet och på så sätt förebygga dess skadliga effekter.

Förslagsställaren yrkar mer specifikt på följande:

- En mindre projektgrupp sätts samman och föreläggs fullmäktige för beslut och direktiv kring ensammas hälsosituation.
- En projektplan ska tas fram och ekonomiska medel tilldelas.
- Regionfullmäktige i Kalmar län och kommunfullmäktige i Västervik antar och verkställer ovanstående projekt för att lyfta de ensammas livssituation och efter lyckat genomförande startar likvärdigt i övriga regionen.

De negativa hälsoeffekterna, fysiska såväl som psykiska, av ofrivillig ensamhet och social isolering är sedan länge kända. De har bland annat likställts med riskerna att vara dagligrökare eller alkoholist (Holt-Lunstad, Smith & Layton, 2010). Region Kalmar län välkomnar därför initiativet som sådant, men hänvisar till redan pågående satsningar i samverkan med Västerviks kommun och det lokala föreningslivet. Satsningar som syftar till att uppnå liknande hälsovinster som det föreslagna projektet.

I samarbete med Smålandsidrotten, det lokala föreningslivet och Västerviks kommun erbjuder Region Kalmar län "Sund Smart Stark Senior", ett program som länkar personer över 65 år till föreningar och social gemenskap. Programmet ska också inspirera till en aktiv fritid och ett hälsosamt åldrande.

Deltagande i föreningsliv innebär en unik möjlighet för människor, gammal som ung, att mötas och få en meningsfull, aktiv fritid. Detta är utgångspunkten i Region Kalmar läns Kom igång-satsning. I Västervik har det särskilt fokus på barn och unga med funktionsnedsättning. Samtal pågår även med Asyl- och flyktinghälsovården i syfte att bredda satsningen till att också inkludera nyanlända och deras familjer.

Samtliga nämnda målgrupper (seniorer, barn och unga med funktionsnedsättning samt nyanlända) utgör särskilt sårbara grupper med förhöjd risk för ensamhet och social isolering.

Region Kalmar län ställer sig också positiv till att utreda möjligheten att ytterligare bredda ovan nämnda folkhälsoinsatser, framför allt ”Sund Smart Stark Senior” i Västervik. På så sätt skulle fler invånare som upplever, eller befinner sig i riskzonen för, ofrivillig ensamhet fångas upp. Möjligheterna att bryta social isolering och därmed förebygga fysisk och psykisk ohälsa anses genom nämnda satsningar vara mycket god.

Det är också viktigt att ha i åtanke att Västerviks kommun sedan tidigare gett avslag på motsvarande motion. Därmed försvåras möjligheten till genomförande då samverkan mellan region och kommun är central för den föreslagna projektmodellen.

Sofia Moestedt
basenhetschef
sambhällsplanering och tillväxt

Cecilia Gamme
folkhälsoutvecklare

Bilagor

1. Motion - Angående ensamståendes hälsosituation

Referenser

Holt-Lunstad, J., Smith, T. & Layton, B. (2010). *Social Relationships and Mortality Risk: A Meta-analytic Review*. Hämtad från <https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1000316>

Angående ensamståendes hälsosituation

Motion från Vänsterpartiet
2019-02-28

Ofrivillig ensamhet är en riskfaktor för ökad ohälsa och inte minst äldres ohälsa är ofta till stor del kopplad till en ökad ensamhet. Staden Frome i England har tagit fram en modell för att framgångsrikt möta detta. Vi vill att regionen ska, med inspiration från detta ta initiativ, tillsammans med Västerviks kommun och det lokala föreningslivet starta ett samarbetsprojekt för att bryta ensamheten och motverka dess skadliga effekter.

Utifrån forskning, kunskap och erfarenhet vet vi att en förutsättning för ett rikt och tryggt liv måste vara i en social situation bland vänner, släkt och varma grannar.

Forskningen inom hälso- och sjukvården bekräftar även att ensamhet är lika vanligt som riskfaktor som vid rökning. Dessutom är de stora sjukvårdskonsumenter via sjukvårdens mottagningar. Den inkopplade forskningen visade att för varje pund man investerade kom 6 pund tillbaka i form av vinst. Detta är utöver god medmänsklighet en lönsam folkhälsoekonomi. De ensammas besök vid akutmottagningarna sjönk med 20%. Det är högst sannolikt att liknande resultat kan erhållas i Sverige.

Staden Frome i England tog fasta på ovanstående kunskap och satte ihop en arbetsmodell. Detta innebar att man kortutbildade 500 volontärer i projektet och hur de kunde lotsa de ensamma som de hittade i sin vardagssituation. De erbjöds kontakt med andra människor med liknande intressen främst genom föreningslivet. Volontärerna kunde vara industriarbetare, cafepersonal, lärare, ja i princip alla tänkbara i vårt samhälle. Genom detta förhållandevis enkla men systematiska arbetssätt började de ensammas sociala situation och livsgnista att växa. Om man räknar med att varje volontär träffar och pratar med 20 personer var kan upp till 10.000 personer nås.

Kan föreningslivet vitaliseras genom detta är det ytterligare en vinst.

Motsvarande motion är ställd till Västerviks kommun och därför bör samarbetsprojektet innehålla en projektplan och denna bör föreläggas kommunen och regionen för beslut samt medelstilldelning.

Projektgruppen bör inte överstiga 5 personer samt ha representanter från huvudmännen, politiker och forskare.

Vänsterpartiet yrkar

- att en mindre projektgrupp sätts samman och föreläggs fullmäktige för beslut och direktiv kring ensammas hälsosituation.

- att regionfullmäktige i Kalmar län och kommunfullmäktige i Västervik antar och verkställer ovanstående projekt för att lyfta de ensammas livssituation och efter lyckat genomförande startar likvärdigt i övriga regionen.

Leif Svensson

Vänsterpartiet Region Kalmar län

Yttrande sammanfattande redogörelse Kalmar län

Länsstyrelsen Kalmar län avser ta fram en länsomfattande sammanfattande redogörelse för att underlätta kommunernas arbete med översiktsplaneringen. Länsstyrelsen önskar därför få in synpunkter och information från sakområden som är relevanta för översiktsplaneringen i kommunerna.

Region Kalmar län ser positivt på länsstyrelsens initiativ om en länsomfattande redogörelse och ser att det finns ett behov av en sammanhållen fysisk planering.

Kalmar läns [regionala utvecklingsstrategi \(RUS\)](#) är en övergripande strategi för länets utveckling och anger en långsiktig riktning för utvecklingsarbetet i Kalmar län. RUS:en är en vägvisare som pekar ut i vilken riktning länet ska utvecklas. Genom att arbeta mot en gemensam målbild skapar vi tillsammans förutsättningar för att Kalmar län ska bli en plats att växa på.

Länets RUS innehåller en rad ställningstaganden och strategier av relevans för kommunal översiktsplanering och för länsstyrelsens sammanfattande redogörelse och bör alltså beaktas i sin helhet. En av strategierna berör dessutom direkt den fysiska samhällsplaneringen:

Öka samverkan i den fysiska samhällsplaneringen

Människors resor mellan hemmet, arbetsplatsen och fritidsaktiviteter är oberoende av den administrativa indelningen av samhället. Framgångsrikt utvecklingsarbete måste utgå ifrån dessa rörelsemönster istället för från administrativa gränser. Vi behöver öka den regionala och lokala samverkan kring dessa frågor.

Utvecklingen bör planeras utifrån funktionella samband och med utgångspunkten att de funktionella regioner som berör länet ska bli större och färre till antalet. Arbetsmarknad, bebyggelse och trafikplanering måste samspela för att vi ska nå gemensamma mål och använda våra resurser effektivt. Utveckling måste ske med hänsyn till natur-, miljö-, och klimatvärden. Lokal anpassning är väsentlig vid utveckling av städer och samhällsfunktioner.

Regionala utvecklingsförvaltningen menar dessutom att följande dokument och underlag bör beaktas:

- [Bredbandsstrategi för Kalmar län 2018 – 2025](#). Handlingsprogram under Kalmar läns regionala utvecklingsstrategi.
- [Cykelstrategi för Kalmar län](#).
- [Fakta om Kalmar län](#), inklusive strukturbilder.
- [Gemensamt utvecklingsprogram för kust och skärgård i Östergötland och norra Småland 2030](#).
- Handlingsprogram för en fossilbränslefri region. Handlingsprogram under Kalmar läns regionala utvecklingsstrategi. Förslag till slutversion bifogas (antagen av regionala utvecklingsnämnden i maj 2019, antas av regionfullmäktige sommaren 2019).
- Havsplan för Östersjön (förslag) och då specifikt förtydliganden kring de delar som överlappar eller påverkar kommunernas översiktsplanering.
- [Kollektivtrafiksstrategi 2050](#).
- [Kultur att växa i](#). Kulturplan för Kalmar län 2022.
- [Regional digital agenda 2019 – 2020](#). Handlingsprogram under Kalmar läns regionala utvecklingsstrategi.
- Regional skogsstrategi för Småland.
- [Regional transportplan 2018 - 2029](#). Det pågår också ett arbete med ett mer långsiktigt handlingsprogram för infrastruktur, vilket beräknas bli klart i början av år 2020.
- [Regionalt serviceprogram Kalmar län 2014 – 2018](#).
- [Regionplan Kalmar län](#), för närvarande för åren [2019 – 2021](#).
- [Regionsamverkan Sydsveriges positionspapper](#) om kollektivtrafik, arbetsmarknad och kompetensförsörjning, kultur och infrastruktur.
- [Trafikförsörjningsprogram för Kalmar län 2017 – 2025](#)

Bilagor

1. Handlingsprogram för en fossilbränslefri region. Förslag till slutversion.

Trafikverket

Ärendemottagningen

Investering

Box810

781 28 Borlänge

**Kungörelse och granskning av vägplan för ombyggnad av väg
23, Växjö-Linköping delen Målilla-Hultsfred i Hultsfredakommun
TRV2013/24758**

Trafikverket region Syd har upprättat ett förslag för ombyggnad av väg 23 på delen Målilla-Hultsfred i Hultsfreds kommun till mötesfri landsväg på sträckan från cirkulationen i Målilla till södra infarten Hultsfred.

Synpunkter

Objektet är i överensstämmelse med regional transportplan för Kalmar län och Region Kalmar län har därmed inga synpunkter på ifrågavarande vägplan.

Dock vill Region Kalmar län framhålla den stora vikten av att ifrågavarande objekt snarast blir föremål för byggstart.

För region Kalmar län

Helena Nilsson
regional utvecklingsdirektör

Havs- och vattenmyndigheten

Yttrande - Granskning av Förslag till Havsplaner med tillhörande miljökonsekvensbeskrivning för Sverige; Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet

Region Kalmar län ser ett stort behov av en utvecklad havsplanering och ser därför positivt på att det arbetats fram övergripande havsplaner i dialog mellan berörda parter. Hållbar utveckling kan bättre tillgodoses genom ökad samordning mellan kommunal, regional och nationell nivå. Samverkan kan även minimera målkonflikter.

Region Kalmar län anser att det initialt behövs en tätare revidering av havsplanen, detta för att justera eventuella brister och för att få fart på havsplaneringen.

Region Kalmar län ställer sig också positiv till ökade möjligheter för havsbaserad vindkraft i områden som inte har negativ påverkan på miljön.

Det vore även önskvärt med en tydligare bild av samspelet mellan land och hav. Det finns stora kunskapsluckor om marina naturvärden. Det behövs ytterligare kunskaper om den biologiska mångfalden och ekosystemtjänster i Kalmar läns kust- och havsområden för att bedöma marina naturvärden i ett planeringsperspektiv. Östersjöns mest akuta miljöproblem är övergödning. Utbredningen av döda bottnar ökar och genomförande av åtgärder som minskar näringsbelastningen behövs inte bara från land utan även för att minska internbelastningen från Östersjöns djupområden. Detta är en fråga som bör integreras med havsplaneringen.

Kalmar län berörs av ett antal miljöbelastande verksamheter, inte minst fartyg ute till havs. Förslaget som helhet innebär ökad sjöfart vilket förväntas ge ökad miljöbelastning, planen bör innehålla krav på hur belastningen ska minskas. Det är viktigt att åtgärder för att minska risk för oljeutsläpp lyfts fram ytterligare. Hela Östersjön är klassificerat som ett särskilt känsligt havsområde (PSSA) vilket i hög grad måste märkas i denna plan.

Regionala utvecklingsnämndens presidium

Tid och plats Den 13 juni 2019, distans
Beslutande Karin Helmersson (C)
Pär-Gustav Johansson (M)

Tjänsteperson
Ulrika Cederholm

Protokollet justeras digitalt

Underskrifter

Paragraf
10

Ordförande Karin Helmersson (C)
Justerare Pär-Gustav Johansson (M)
Sekreterare Ulrika Cederholm

§ 10

RUN 2019/426

Yttrande - Granskning av Förslag till Havsplaner med tillhörande miljökonsekvensbeskrivning för Sverige; Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet

Beslut

Presidiet för regionala utvecklingsnämnden avger yttrande enligt redovisat förslag.

Yttrandet överlämnas till Havs- och vattenmyndigheten senast den 14 juni.

Bakgrund

Regionala utvecklingsnämnden har sedan tidigare fått en skrivelse med information om vad själva remissen innehåller och gav presidiet i uppdrag att fatta beslut om själva yttrandet.

Den 1 september 2014 infördes en bestämmelse i miljöbalken om statlig havsplanering i Sverige som innebär att det ska finnas tre statliga havsplaner; för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet. Planerna ska omfatta territorialhavet och svensk ekonomisk zon. Havsplanerna ska bidra till en långsiktig hållbar utveckling genom att förena näringspolitiska mål, sociala mål och miljömål. Syftet är att underlätta planering och ge *vägledning* kring vad som är den bästa användningen av havet ur ett helhetsperspektiv.

Havsplanerna är också att ses som kunskapsunderlag - utifrån den kunskap vi har idag. Havsplanen ska revideras var åttonde år eller oftare om det bedöms nödvändigt. Havsplanerna är vägledande för kommunernas planering, enligt miljöbalken. I Kalmar län berörs främst kustkommunerna av havsplanerna.

Regionstyrelsens presidium

Remissen består av två delar, dels förslaget till havsplaner och dels en MKB (miljökonsekvensbeskrivning). Regionförbundet i Kalmar län har vid tidigare tillfällen lämnat synpunkter på Havsplanen för Östersjön.

Havsplan Östersjön

Hav och kust är viktigt för Kalmar län. Länet har landets längsta kuststräcka, näringslivets sammansättning har tydliga kopplingar till kustområdet och länets regionala utvecklingsstrategi prioriterar vattenfrågor högt. Region Kalmar län ser ett ökat intresse och tryck på havets resurser, i synnerhet de kustnära områdena, både regionalt, nationellt och inom EU.

Region Kalmar läns synpunkter

Region Kalmar län ser ett stort behov av en utvecklad havsplanering och ser därför positivt på att det arbetats fram övergripande havsplaner i dialog mellan berörda parter. Hållbar utveckling kan bättre tillgodoses genom ökad samordning mellan kommunal, regional och nationell nivå. Samverkan kan även minimera målkonflikter.

Region Kalmar län anser att det initialt behövs en tätare revidering av havsplanen, detta för att justera eventuella brister och för att få fart på havsplaneringen.

Region Kalmar län ställer sig också positiv till ökade möjligheter för havsbaserad vindkraft i områden som inte har negativ påverkan på miljön.

Det vore även önskvärt med en tydligare bild av samspelet mellan land och hav. Det finns stora kunskapsluckor om marina naturvärden. Det behövs ytterligare kunskaper om den biologiska mångfalden och ekosystemtjänster i Kalmar läns kust- och havsområden för att bedöma marina naturvärden i ett planeringsperspektiv. Östersjöns mest akuta miljöproblem är övergödning. Utbredningen av döda bottenar ökar och genomförande av åtgärder som minskar näringsbelastningen behövs inte bara från land utan även för att minska internbelastningen från Östersjöns djupområden. Detta är en fråga som bör integreras med havsplaneringen.

Kalmar län berörs av ett antal miljöbelastande verksamheter, inte minst fartyg ute till havs. Förslaget som helhet innebär ökad sjöfart vilket förväntas ge ökad miljöbelastning, planen bör innehålla krav på hur belastningen ska minskas. Det är viktigt att åtgärder för att minska risk för oljeutsläpp lyfts fram ytterligare. Hela Östersjön är klassificerat som ett särskilt känsligt havsområde (PSSA) vilket i hög grad måste märkas i denna plan.

Signatursida

Detta dokument har elektroniskt undertecknats av följande undertecknare:

Namn	Ulrika Cederholm
Titel, Organisation	sekreterare, Region Kalmar län
Datum & Tid	2019-06-14 08:28:49 +02:00
Identifikationstyp	SMS (+46706448362)
Identifikations-id	f393bd05dc304870aeef5d68a212302b

Namn	Karin Helmersson
Titel, Organisation	ordförande, Region Kalmar län
Datum & Tid	2019-06-18 09:19:09 +02:00
Identifikationstyp	SMS (+46725039569)
Identifikations-id	d6f761615a6d4e048b9b369f93e966de

Namn	Pär-Gustav Johansson
Titel, Organisation	justerare, Region Kalmar län
Datum & Tid	2019-06-19 13:32:54 +02:00
Identifikationstyp	SMS (+46703178950)
Identifikations-id	8bb04382e7714dd487edaa94ac0e3200

Certifierad av ProSale Signing
Accepterad av alla undertecknare
2019-06-19 13:32:59 +02:00
Ref: 723251
www.comfact.com

[Validera dokumentet](#) | [Användarvillkor](#)

Regionala utvecklingsnämndens presidium

Tid och plats Den 27 maj 2019, distans
Beslutande Karin Helmersson (C)
Pär-Gustav Johansson (M)

Tjänsteperson
Ulrika Cederholm

Protokollet justeras digitalt

Underskrifter

Paragraf
9

Ordförande Karin Helmersson (C)
Justerare Pär-Gustav Johansson (M)
Sekreterare Ulrika Cederholm

§ 9

RUN 2019/539

Yttrande - Klimat- och energistrategi för Kalmar län

Beslut

Regionala utvecklingsnämndens presidium beslutar om följande tillägg till yttrandet om Klimat- och energistrategi för Kalmar län:

Region Kalmar län anser att privat ägande och brukande av skogen bör värnas och att en sådan förvaltning ger goda förutsättningar för ett långsiktigt hållbart skogsbruk.

Bakgrund

Vid regionala utvecklingsnämndens sammanträde § 114 190523, delegerade nämnden till presidiet att göra ett tillägg till yttrandet över klimatstrategi Kalmar län inför den vidare hanteringen i regionstyrelsens arbetsutskott och regionstyrelsen. Tillägget ska förtydliga att Region Kalmar län vill värna om brukande- och äganderätt av skogen.

Signatursida

Detta dokument har elektroniskt undertecknats av följande undertecknare:

Namn	Ulrika Cederholm
Titel, Organisation	sekreterare, Region Kalmar län
Datum & Tid	2019-06-04 11:14:37 +02:00
Identifikationstyp	SMS (+46706448362)
Identifikations-id	id944ec61c8e0c4507860a5ff84124751d

Namn	Karin Helmersson
Titel, Organisation	ordförande, Region Kalmar län
Datum & Tid	2019-06-04 11:35:05 +02:00
Identifikationstyp	SMS (+46725039569)
Identifikations-id	id2358fe11d7144020b7ff0a43d85c5e7a

Namn	Pär-Gustav Johansson
Titel, Organisation	justerare, Region Kalmar län
Datum & Tid	2019-06-07 08:05:14 +02:00
Identifikationstyp	SMS (+46703178950)
Identifikations-id	ida52491c91a014cebb315b8201808cd98

Certifierad av ProSale Signing
Accepterad av alla undertecknare
2019-06-07 08:05:21 +02:00
Ref: 717880
www.comfact.com

[Validera dokumentet](#) | [Användarvillkor](#)

Post 2020@esf.se
Svenska ESF-rådet
Box 397
80105 Gävle

Region Kalmar läns inspel till nytt nationellt program för ESF + 2021-2027

Bakgrund

Svenska ESF-rådet har fått regeringens uppdrag att ta fram ett förslag till ett nationellt program utifrån EU-kommissionens förslag till ESF + för perioden 2021–2027. Svenska ESF-rådet ska redovisa resultatet av en omvärldsanalys senast den 1 oktober, med förslag på vad programmet ska riktas in på. Svenska ESF-rådet vill ha inspel från regionerna inför den rapporteringen. Regionerna har fått ett antal frågor som Svenska ESF-rådet vill ha svar och synpunkter på senast den 28 juni 2019.

Regionala förutsättningar för Kalmar län

Arbetskrafts- och kompetensförsörjning är en avgörande fråga för länets långsiktiga tillväxt och utveckling. En förbättrad kompetensförsörjning förutsätter ett nära samarbete mellan kommuner, myndigheter, utbildningsanordnare och näringsliv samt tillgängliga och anpassade verktyg för att kunna göra insatser både enskilt och gemensamt.

Kalmar län har en av landets äldsta befolkningar, där 10 % av arbetskraften är i åldern 60-64 år. Detta innebär att pensionsavgångarna kommer att vara stora framöver samtidigt som en åldrande befolkning medför ökad efterfrågan på välfärdstjänster och större vårdbehov, alltså ett ökat behov av ny personal. Fler personer i länet kommer att gå i pension än vad det kommer in nya på arbetsmarknaden under de kommande åren, vilket försvårar en redan ansträngd situation då såväl företag som offentlig sektor har svårt att rekrytera personal redan idag.

Nuläget i Kalmar län:

- Länet har en åldrande befolkning, där allt färre ska försörja allt fler.
- Totalt sett är förvärvsfrekvensen i länet hög, men det är möjligt att få till en ökning bland utrikesfödda, främst nyanlända
- För att öka produktiviteten behövs fler arbetstillfällen i länet inom högteknologisk tillverkning och kunskapsintensiva tjänster och det förutsätter en höjd utbildningsnivå i länet

- Matchningen mellan arbetsmarknadens behov och utbildningssystemet behöver förbättras och bristyrken behöver göras mer attraktiva.
- En större arbetsmarknadsregion genom förbättrade pendlingsmöjligheter inom länet och till grannlänen är ett sätt att möjliggöra en bättre matchning mellan arbete och utbildning.

Region Kalmar läns allmänna inspel

Det är av stor vikt att programskrivningen sker i samverkan med de regionalt utvecklingsansvariga för att säkerställa möjligheten till regional anpassning. Vi välkomnar initiativet att involvera regionerna tidigt i processen men även fortsättningsvis i det fortsatta arbetet som vi hoppas präglas av öppenhet och transparent samverkan. Socialfondsprogrammet behöver bli ännu bättre förankrat utifrån det regionala tillväxtarbetet och direkt kopplat till det utökade kompetensförsörjningsuppdrag som regionerna numera har. Programmet är redan idag ett centralt verktyg inom ramen för detta uppdrag och här ser vi behov av bättre samordning.

Det finns också behov av bättre samordning mellan ERUF och ESF i första hand men även med andra program såsom Landsbygdsprogrammet och Leader. Detta försvåras dock när tidsplanerna och uppdragen till oss regionalt tillväxtansvariga inte synkas eller samordnas från nationell nivå.

Det nationella programmets centrala utlysningar utan förankring regionalt samt snävt formulerade regionala utlysningar som inte sällan saknar koppling till tillgänglig medfinansiering upplevs som problematiskt lokalt och regionalt. Behoven av omställning och kompetensutveckling i näringslivet är mycket stora medan tillgängliga medel till denna typ av insatser varit små under nuvarande programperiod. Vi ser därför att det behövs en förändring av detta tills nästa programperiod.

Arbetsförmedlingen förändrade uppdrag kommer att påverka det regionala och lokala arbetet framöver genom minskad närvaro och svagare koppling till det lokala arbetet.

Region Kalmar läns svar på ESF-rådets frågor

Inom vilka områden ser ni störst behov av insatser inom ESF+

Behovet av insatser inom ramen för ESF+ ser vi som brett, många olika områden har sina egna utmaningar men det finns också många gemensamma som delas av flera branscher eller områden. Nedan lyfter vi fram några av de områden som vi ser som viktigast för vårt län.

Insatser för att skapa en effektiv kompetensmatchning mellan utbud och efterfrågan är en av de viktigaste frågorna framåt. Det regionala näringslivet är inne i en stor omställning där globalisering och digitalisering förändrar förutsättningarna. Framgångsfaktorer som bidrar till omställningen handlar om att ta tillvara på idéer och innovationer, liksom att skapa en väl fungerande och mindre segregerad arbetsmarknad. Satsningar behöver göras för att bristyrken ska bli mer attraktiva, exempelvis inom vård- och omsorg, teknik och utbildning. Länets arbetsgivare behöver möjlighet att stärka sitt

strategiska och mer långsiktiga arbete med kompetensförsörjning, det behövs nya modeller för samverkan och fler kontaktytor med utbildningsanordnare.

Fler i arbete och minskat utanförskap är nästa viktiga område för Kalmar län. Könsssegregering och brist på mångfald gör att vi riskerar att förlora värdefull kompetens. Insatser behövs för att utveckla fler tillgängliga och flexibla utbildningsformer liksom för en välfungerande validering av utländsk utbildning och yrkeserfarenhet, differentierade möjligheter att lära sig svenska, gärna integrerat med yrkesutbildning, snabbspår för språkinläring och bättre samlad information kring tillgängliga utbildningar. Det behövs också ett kontinuerligt arbete för att utbildningar och arbetsplatser ska bli tillgängliga för alla.

En tillgänglig arbetsmarknad omfattar också möjligheten att pendla till utbildning och jobb. Den fysiska och digitala infrastrukturen är idag inte tillräckligt välfungerande i Kalmar län och ett antal hinder måste undanröjas för att vi ska få en fungerande kompetensförsörjning.

Vilka målgrupper ser ni som prioriterade inom ESF+

Vi ser att nuvarande prioriterade grupper inom socialfonden även kommer att vara prioriterade framåt. Utrikes födda och unga som varken arbetar eller studerar är två särskilt prioriterade grupper i vårt arbete med kompetensförsörjning. Även personer som varit sjukskrivna mer än 2 år är en viktig grupp att uppmärksamma i kommande programskrivning. Kopplingen mellan låg utbildningsnivå och ohälsa är också viktig att uppmärksamma och adressera. Det finns dock även behov av insatser riktade mot andra grupper, till exempel för omställning av näringslivet, ökad digitalisering i yrkeslivet, karriärväxling mm. Här finns det idag potential för att knyta andra aktörer närmare programmet som branschorganisationer och fackliga organisationer. I Kalmar län finns vissa profilområden/styrkeområden som redan idag sysselsätter en stor andel av länets befolkning men där det finns fortsatt behov av att göra insatser för att göra dessa yrken mer attraktiva hos unga och utrikesfödda. Även inom identifierade bristyrken finns detta behov.

Vilka insatser för gruppen långtidsarbetslösa ser ni som särskilt prioriterade inom ESF+

Denna grupp är en oerhört viktig grupp att fokusera på även i framtida programskrivningar, de som på olika sätt är allra längst ifrån arbetsmarknaden. Här behövs fler innovativa idéer och ett nytänkande, bredare samverkan och inte minst otraditionell samverkan mellan aktörer inom civilsamhället, frivilligorganisationer, studieförbund mfl.

Vilka insatser inom kompetensförsörjning och kompetensutveckling ser ni som särskilt prioriterade inom ESF+

Insatser som syftar till att öka matchningen mellan utbud av utbildningar och efterfrågan på arbetsmarknaden är prioriterade för oss. Likaså insatser för att anställda ska kunna kompetensutveckla sig inom nuvarande anställning för att klara omställning, teknikutveckling och andra yttre krav. Vi har också stora behov av personal till områden som har mycket låg attraktionskraft hos den yngre generationen vilket vi måste försöka ändra på i framtiden, där arbetsgivare och branschorganisationer behöver involveras i högre grad. Vi

ser också med oro på de växande ohälsotalen och ökande andel stressrelaterade sjukdomar.

Vilka insatser inom det livslånga lärandet ser ni som särskilt prioriterade inom ESF+

Tillgången till högre utbildning och yrkesutbildning oavsett var man bor i länet, ett mer flexibelt system för lärande i olika faser och situationer och inte minst utvecklad studie- och yrkesvägledning på alla nivåer som kan bidra till att vi på allvar möjliggöra och samarbetar för en mer könsneutral arbetsmarknad.

För Region Kalmar län

Helena Nilsson
Regional utvecklingsdirektör

Camilla Håkansson
Basenhetschef Projekt och företagsstöd
Telefon 0480-448394, 0733-147004
camilla.hakansson@regionkalmar.se

Havs- och vattenmyndigheten

Yttrande över samråd kring förslag till nationell plan för omprövning av vattenkraft och den strategiska miljökonsekvensbeskrivningen

Region Kalmar län har beretts tillfälle att lämna synpunkter på förslag till nationell plan för omprövning av vattenkraft och den strategiska miljökonsekvensbeskrivningen. Region Kalmar län har inget att erinra då frågeställningarna i samrådet i huvudsak bedöms ligga utanför våra ansvars- och kompetensområden.

Helena Nilsson
Regional utvecklingsdirektör

Västerviks kommun
Samhällsbyggnadskontoret

Yttrande över Dagvattenstrategi för Västerviks kommun med handlingsplan för en långsiktig hållbar dagvattenhantering

Region Kalmar län har beretts tillfälle att lämna synpunkter på förslag till Dagvattenstrategi för Västerviks kommun med handlingsplan för en långsiktig hållbar dagvattenhantering. Detta är ett samlat yttrande från Region Kalmar län.

Bakgrund

Västerviks kommun har tagit fram ett förslag till Dagvattenstrategi och handlingsplan som nu är ute på remiss.

Strategin beskriver problem och möjligheter för en långsiktig hållbar vattenförsörjning åtminstone fram tills 2030. Särskilt vikt har lagts på framtidens utmaningar inom dagvattenhantering. Dagvattenvattensystemet behöver klara ett förändrat klimat med större variationer i flöden och mer intensiva regn utan att vattenkvaliteten i sjöar, vattendrag och havsvikar försämras. Dagvatten får inte heller riskera att förstöra byggnader. Västerviks kommun pekar även ut att dagvatten behöver ses som en resurs, till exempel genom att bidra till attraktiva utemiljöer och olika ekosystemtjänster.

Förtätningar, utökning av tätorter och ökad andel hårdgjord yta i tätorterna ökar avrinningen av dagvatten. En övergång från sluten till en mer öppen dagvattenhantering bedöms vara en förutsättning för att kunna uppnå ett långsiktig hållbar dagvattensystem. Det handlar om att fördröja och rena dagvatten så nära källan som möjligt.

Mål för dagvattenhanteringen i Västervik

- Dagvatten försämrar inte status i våra vatten
- Dagvattenflöden omhändertas, fördröjs och renas så nära källan som möjligt

- Dagvattensystem anpassas till ett förändrat klimat med mer extrema väderförhållanden
- Naturlig balans upprätthålls i vattensystemen
- Dagvattensystemen berikar bebyggelsemiljön som resurs vad gäller rekreation, lek, lärande, naturvärden, estetik och biologisk mångfald
- Dagvattenlösningarna är kostnadseffektiva

Yttrandet ska skickas till vasterviks.kommun@vastervik.se senast den 30 juni 2019.

Region Kalmar läns synpunkter

Region Kalmar län ställer sig positiv till att en ny Dagvattenstrategi för Västerviks kommun har tagits fram och möjligheten att få lämna synpunkter.

Hanteringen av dagvatten är en viktig del i byggandet av ett hållbart samhälle. Med vetskapen om att vi står inför ett förändrat klimat där situationen i sydöstra Sverige kommer få mer intensiva regn och längre perioder av torka kräver detta att länets kommuner anpassar dagvattenhanteringen i ett så tidigt skede som möjligt. Därför ser vi positivt att Dagvattenstrategin lyfter klimat frågan på ett väldigt tydligt sätt med förslag på åtgärder som syftar till att kunna anpassa dagvattenhanteringen till ett förändrat klimat.

Dagvattenstrategin pekar på ett tydligt sätt vilka aktörer som ansvarar för vilka områden inom dagvattenhanteringen. Ska handlingsprogrammet kunna implementeras så krävs det att samtliga aktörer medverkar och deltar aktivt i genomförandet av handlingsprogrammet. Region Kalmar län anser därför att kommunen ska lägga stor vikt att få ingång en bra dialog och samverkan mellan kommunens olika verksamheter och externa aktörer.

Region Kalmar län ser gärna att fler åtgärder som syftar till att omhänderta dagvatten inom den egna fastigheten lyfts fram. Man kan till exempel stimulera till att fler gröna tak byggs på allmänna byggnader eller stimulera fastighetsägare att ta ett större ansvar till dagvatteninfiltration och fördröjning inom den egna fastigheten.

Region Kalmar län ser positivt till ambitionen att minska andelen av sluten dagvattenhantering till en högre grad av öppen dagvattenhantering. Ett öppet system bidrar till fler ekosystemtjänster som gynnar både flora och fauna.

Helena Nilsson
Regional utvecklingsdirektör

Yttrande Sveriges världsarvstrategi 2020-2030 samt Världsarvsförordning förslag 2019-06-03 nr 4

Region Kalmar län yttrar sig över Riksantikvarieämbetets avrapportering av regeringsuppdraget att utarbeta en nationell världsarvsstrategi samt Förslag 2019-06-03 nr 4, Världsarvsförordning.

Region Kalmar län medverkade, genom dåvarande Regionförbundet i Kalmar län, vid tillblivelsen av Världsarvets Södra Ölands odlingslandskap. Regionen har sedan dess suttit med i förvaltningsrådet och medverkar gärna i framtagandet av Världsarvsförordningen och Världsarvsstrategin. En grundläggande förutsättning för Världsarvets Södra Ölands odlingslandskap är möjligheten att kunna bedriva ett aktivt jordbruk. Det förutsätter att alla aktörer ges möjlighet att på bästa sätt samverka för det levande världsarvet. En central och viktig fråga för världsarvet Södra Ölands odlingslandskap är vattenförsörjningsfrågan. Den bör lyftas och beaktas vid alla tillfällen.

Synpunkter på förslag till Världsarvsförordning

Region Kalmar län anser att:

- klargörandet av roller och ansvar är en förutsättning för en bra utveckling av arbetet med världsarven
- regionerna bör ingå i förvaltningsråden

Synpunkter på till förslag till Sveriges världsarvsstrategi 2020-2030

Region Kalmar län anser att:

- det är bra att det är *en* utpekad myndighet som är samordnare av de andra centrala myndigheterna
- uppdraget behöver förtydligas med att det nationella arbetet måste utgå från de 15 världsarven och drivas genom samverkan och i dialog med kommuner, länsstyrelser och regioner
- regionerna bör ingå i förvaltningsråden
- förslaget att staten ska medfinansiera samordnarna är bra och borgar för en högre grad av likabehandling av världsarven

- staten bör tillskjuta specifika medel till världsarven som en likabehandling av alla länsstyrelser
- det är bra att centrala myndigheter ansvarar för gemensam information, utställningar och skyltning

Kommentarer, Världsarvsförordningen

Förordningen 6§, sid 3

Riksantikvarieämbetet bör ha ett samordningsansvar för beredning av världsarv som omfattar både kultur- och naturvärden. Det finns världsarv som omfattas av båda, därför bör en myndighet ha det övergripande samordningsansvaret.

Förordningen 8§, sid 4

Punkt ”a) bevaka världsarven och underrätta Riksantikvarieämbetet så snart risk för skada på världsarven uppstår. I de fall det gäller världsarven Laponia, Höga kusten och Kvarkens skärgård ska även Naturvårdsverket underrättas.”

Det bör även gälla Södra Ölands odlingslandskap. Även om det är klassat som kulturarv är det helt och hållet sammanflätat med naturlandskapet och dess unika naturvärden.

Förordningen 10§, sid 5

”Länsstyrelsen ska och berörd/berörda kommun/kommuner bör ingå i förvaltningsrådet. Därutöver kan t.ex. ägare, universitet och högskolor, museer, besöksnäring, ideella organisationer och företrädare för boende ingå i rådet.”

Regionerna bör även företrädas i förvaltningsrådet. Regionerna ansvarar för den Regionala utvecklingsstrategin, RUS, och för hållbar utveckling i enlighet med Agenda 2030. Regionerna ansvarar för regionala tillväxtfrågor där kultur, besöksnäring och hållbar utveckling är viktiga för världsarvens sammanhang. Regionerna kan medverka till att kunskap och kompetens om världsarven sprids i hela regionen till politiken, civilsamhället och till besöksnäringen.

Kommentarer, Sveriges världsarvsstrategi 2020-2030

1.1 För fred och en hållbar samhällsutveckling, sid 17

2.1 Strategin i korthet, sid 23

Bakgrundstexten till världsarv och en hållbar samhällsutveckling utgår från att fred byggs genom att påverka människor inifrån och genom samarbete. Visionen för strategin är:

Världsarven visar vägen till en hållbar och fredlig värld.

Hållbarhetsmålet och Agenda 2030 får fokus men kopplingen mot en fredlig värld saknas.

Arbetet med Agenda 2030 är en grund för fred och innehåller en punkt om fredliga och hållbara samhällen. Men det är viktigt att även fredsbegreppet uttrycks, tolkas och omsätts i målen.

2.3 Världsarven i samhällsutvecklingen, sid 27

Det är en förutsättning att regionerna har en utpekad roll i arbetet med världsarven som del i samhällsutvecklingen. Regionerna ansvarar för den Regionala utvecklingsstrategin, RUS, och dess grund i Agenda 2030. Genom att ta plats i RUS och få stöd genom regionernas arbete med Agenda 2030 kan ett främjande växelspel skapas. Världsarven kan ges mandat och styrka att utveckla kultur- och naturarvets betydelse för en hållbar utveckling.

Regionerna ansvarar för de regionala kulturplanerna. Genom att förankra arbetet med världsarven i de regionala kulturplanerna kan arbetet stödjas och prioriteras från regionalt håll.

2.5 Nationell organisering, ansvar och roller, sid 31

Det är bra att organisering, roller och ansvar tydliggörs genom en särskild förordning/instruktion/regleringsbrev till respektive myndighet.

2.5.2 Centrala myndigheter i världsarvsarbetet, sid 33

Det är bra att det är *en* utpekad myndighet som har det övergripande ansvaret att samordna världsarvsarbetet med de andra två myndigheterna.

Uppdraget bör förtydligas med samordning av världsarven. Respektive världsarv och dess länsstyrelse har gemensamt erfarenheter och kunskaper som är en ovärderlig resurs för alla.

Allt arbete som görs för att främja och stödja världsarven måste utgå från och vara väl förankrat hos världsarven och länsstyrelserna.

Kommunikation, information och utbildningsmedel, sid 37

I de centrala myndigheternas uppdrag bör även ingå stöd och kunskap i hur världsarven på ett hållbart sätt kan affärs- och produktutvecklas. Förutom stöd och kunskap bör nationella myndigheter även bistå med relevant nationell och internationell statistik specifik för världsarv, typ RAÄ's "Räkna med kulturarvet" från 2017.

2.5.7 Världsarvens förvaltningsråd, sid 47, 48

Region

Det är bra att strategin lyfter värdet av att Regionen ingår i förvaltningsrådet. Se kommentar under "Förordningen 10§".

Alla landets regioner, förutom Stockholm, ingår i kultursamverkansmodellen och har en regional kulturplan som revideras vart 3-4 år.

Regionerna är viktiga aktörer med politiskt mandat att driva och prioritera utveckling, sätta världsarven i ett regionalt sammanhang och att styra utvecklings- och kulturmedel till specifika insatser.

Museer, naturum och/eller bibliotek

Länsmuseernas potential för världsarven är givetvis en stor möjlighet avseende kunskaper och erfarenheter. Möjligheten för världsarven att få stöd från museerna handlar i slutänden om museernas prioriteringar och ekonomi. Många länsmuseer är stiftelser och då kan det även handla om skrivningar i stiftelsens ändamålsparagrafer.

Omvänt kan ett världsarv utgöra en utvecklingsmöjlighet för ett länsmuseum där länsmuseet och världsarvet kan utveckla ett samspel då verksamheterna kompletterar varandra utan att konkurrera eller dubblera verksamhet.

Förändring i förvaltningsrådets roller och ansvar

Det är bra att förvaltningsrådets roll formaliseras. Men texten saknar en bild av hur förvaltningsråden samråder och samverkar med den nationella nivån. För att förvaltningsråden ska vara angelägna måste de ses som likvärdiga samtalsparter med den nationella nivån, inte enbart som en formell rapportör av fel och brister. Genom att främja samverkan mellan världsarven kan vi synliggöra världsarven. Genom samverkan mellan världsarven skapas en större kapacitet att arbeta med Agenda 2030, sprida kunskap om världsarven och möta och ta emot fler besökare på ett professionellt sätt.

2.5.8 Förvaltningsrådets samordnare, sid 49

Förslaget att staten ska medfinansiera samordnarna är bra och borgar för en högre grad av likabehandling av världsarven.

2.8 Kommunikation och information om världsarven och världsarvsarbetet, sid 67

Det är bra att centrala myndigheter tar ansvar för gemensamma koncept för analog/digital information, utställningar och skyltning. Informationen måste utgå från världsarvens behov och kunskaper. Väl förankrad och relevant kommer informationen att stärka världsarven och det gemensamma varumärket.

Kommunikation och informationskoncept måste knytas till revideringsprogram för att säkra att de är samtida och relevanta.

2.10 Finansiering, sid 70

Förslaget att staten ska medfinansiera samordnarna är bra och borgar för en högre grad av likabehandling av världsarven.

Bilden av de svenska världsarven visar en flora av ägare och intressenter med helt olika ekonomiska förutsättningar. Möjligheten att utveckla, tillgängliggöra och kommunicera världsarven blir därför helt skilda. Länsstyrelsernas medel till information om kulturarv och kulturmiljöer är högst begränsade och världsarven konkurrerar om samma medel som hela kulturmiljöområdet.

Som jämförelse kan Kulturrådets genomlysning av kultursamverkansmodellen, styrelseuppdrag sty 2018:4 delrapport 1, den 27 maj 2019, lyftas. Bakgrund, syfte och mål, 1.2 Syfte:

I uppdraget ingår också att undersöka om det finns metoder för fördelning eller omfördelning av regionala bidrag som bättre tar hänsyn till demografi, regionala satsningar och kulturens tillgänglighet.

Just hänsynstagandet regionala förutsättningar bör finnas med som ett tillägg även när det gäller världsarven.

Förhoppningen att öka kunskap, information och tillgänglighet till världsarven innebär ökade kostnader för länsstyrelserna. Det talar för att det utöver medfinansiering av samordnaren även bör finnas specifika medel till information och kommunikation som en likabehandling av alla länsstyrelser.

Havs- och vattenmyndigheten

Yttrande över Remiss av två av Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter: HVMFS 2013:19 om klassificering och miljökvalitetsnormer avseende ytvatten och HVMFS 2017:20 om kartläggning och analys avseende ytvatten enligt vattenförvaltningsförordningen (2004:660)

Region Kalmar län har beretts tillfälle att lämna synpunkter på förslag till föreskrifter och konsekvensutredning enligt ovan. Region Kalmar län ställer sig i huvudsak positiv till föreslagna ändringar då vi bedömer att dessa underlättar och tydliggör klassificering av ytvatten. I övrigt har Region Kalmar län inget att erinra då frågeställningarna i huvudsak bedöms ligga utanför våra ansvars- och kompetensområden.

Helena Nilsson
Regional utvecklingsdirektör

Kalmar kommun
Samhällsbyggnadskontoret

Yttrande över Planbeskrivning för del av fastigheten Kläckeberga 10:1 i Snurrom, Kalmar kommun

Region Kalmar län har beretts tillfälle att lämna synpunkter på förslag till detaljplan för del av fastigheten Kläckeberga 10:1 (Bad- och friskvårdsanläggning) i Snurrom, Kalmar kommun. Detta är ett samlat yttrande från regionen och har tagits fram i samråd med regional kollektivtrafikförvaltning och regionservice.

Syftet med detaljplanen

Detaljplanens huvudsakliga syfte är att skapa förutsättningar för en ny bad- och friskvårdsanläggning.

Trafiksituationen i Kalmar stad

Kalmar kommun växer. Kommunen har under de senaste 20 åren vuxit med ca 10 000 nya invånare (28 % av länets befolkning) och tillväxten fortsätter. Särskilt stor förväntas befolkningsökningen bli i den norra delen av Kalmar bli (i planförslaget benämnt som Norra staden) där 10 000-12 000 nya invånare förväntas bo. Den snabba ökningen av befolkningen leder också till en kraftig ökning av biltrafiken i Kalmar stad. Även antalet resande i kollektivtrafiken ökar. Enbart under år 2018 ökade antalet resor i Kalmar stadstrafik med 18 % (450 000 resor) till sammanlagt 3,4 milj resor. Kalmar kommun har också på olika sätt gett uttryck för att man vill se en ökning av det kollektiva resandet, bl.a. genom subventionerade periodkort i kollektivtrafiken, efterfrågade kombinationsbiljetter för bilparkering - kollektivtrafik och höjda parkeringsavgifter i stadens centrum. Denna ståndpunkt ges också uttryck för i planbeskrivningen liksom önskemålet om en ny hållplats nära bad- och friskvårdsanläggningens entré.

Trafikplats Kalmar Norra och cirkulationsplats Snurrom

Det finns en rad beslut, utredningar och förslag där Kalmars roll som nod för resor/kollektiva resor från hela södra delen av länet lyfts fram. Trafikplats Kalmar Norra samt cirkulationsplatsen vid Snurrom (Chokladvägen/Norra vägen/Värnsnäs vägen) berörs i flera avseende av detta:

- Ett förslag är att till skapa en kopplingspunkt för kollektivtrafik mellan Norra vägen (cirkulationsplatsen) och E22 vid trafikplats Kalmar Norra. En BRT-station (Bus Rapid Traffic) för expressbussar

norrut mot Oskarshamn, Västervik och Stockholm skulle kunna avlasta centrala staden från stora mängder trafik då resenärer från såväl Öland som Norra Kalmar stad skulle kunna välja att påbörja sin expressbussresa norrut därifrån.

- Antalet invånare såväl i Norra staden som i Lindsdal ökar och buss-trafiken (linje 401) trafikerar idag sträckan Lindsdal-Kalmar C med femminuterstrafik i högtrafik. Det går i dagsläget inte att förtäta trafiken ytterligare då det uppstår trafikstockningar då bussarna närmar sig centrum. I ett samverkansprojekt ska därför förutsättningarna för en ännu tätare/snabbare trafiklösning (stads-BRT) utredas av Kalmar kommun tillsammans med regionala aktörer. Sannolikt med ett av sina viktigaste hållplatslägen i anslutning till cirkulationsplatsen vid Snurrom.
- För att minska antalet fordon med dagpendlare från orter norr om Kalmar till stadens centrum skulle en tillfarts-/pendlingsparkering kunna anläggas i eller intill trafikplats Kalmar Norra/cirkulationsplats Snurrom. Därifrån skulle man raskt kunna ta sig med buss/BRT in till stadskärnan. Olika effekter av en sådan lösning behöver utredas av Kalmar kommun och en eventuell plats för en tillfarts-/pendlingsparkering fastslås innan hela området är exploaterat.
- Det förslag och den stadsbusslinje som beskrivs på sidan 35 i planbeskrivningen är inte längre aktuellt eller genomförbar då Kalmar kommun byggt en aktivitetspark där en föreslagen bussgata genom Norrliden var tänkt att gå. Det saknas därmed en bra och snabb kollektivtrafiklösning för Norra Staden som helhet vilket är olyckligt med tanke på kommunens i övrigt högt ställda ambitioner med avseende på tillgängligheten till busshållplatser.

Synpunkter från Region Kalmar län

Region Kalmar län välkomnar Kalmar kommuns beslut att bygga en ny bad- och friskvårdsanläggning i Snurrom. Anläggningen kan bidra till att stärka kopplingen mellan den Norra Staden och Kalmar centrum och sannolikt också till etablering av annan kommersiell verksamhet i området vilket gagnar utvecklingen av hela stadsdelen.

Detaljplanen för del av Kläckeberga 10:1 behöver ses i ett större sammanhang. De förändringar av trafikmiljön som kan komma att krävas i nära framtid till följd av bebyggelseutvecklingen i den norra delen av Kalmar stad gör trafikläget komplext och delvis svårbedömt vid trafikplats Kalmar Norra och cirkulationsplatsen Snurrom. Trafikrörelserna där kan behöva ökas kraftigt för att avlasta Kalmars stadskärna. Regionen anser därför att den samlade trafiksituationen, förutsättningarna för kollektivtrafikförsörjning samt angöringen med bussar och bilar vid anläggningen behöver utredas noggrannare, gärna i samarbete med regionens kollektivtrafikförvaltning. Regionens bedömning är att den trafikutredning som gjordes av Ramböll 171023 inte tillräcklig fångar in de fyra framförda aspekterna ovan.

En välutvecklad kollektivtrafik till området minskar behovet av chartrade bussar till anläggningen och färre fordon överlag. Färre fordon och färre trafikrörelser skapar också en säkrare trafikmiljö och mindre utsläpp. Det är

därför viktigt att utreda förutsättningarna för en bra och säker kollektivtrafikförsörjning till bad- och friskvårdsanläggningen dit många barn och ungdomar förväntas kunna ta sig på egen hand.

Den stadsbusslinje som beskrivs på sidan 35 i planbeskrivningen är inte längre genomförbar.

Barnperspektivet behöver stärkas. Inte heller miljö- och klimatperspektivet tas upp i någon större omfattning, trots det övergripande regionala målet om att bli en fossilbränslefri region och där transporterna sedan länge stått i fokus. Vi ser gärna en högre ambitionsnivå.

Den föreslagna angöringen med fordon till entrén bedöms som mindre lämplig. Ur ett trafiksäkerhetsperspektiv bör bussar, servicefordon och godstransporter separeras helt från den övriga biltrafiken till anläggningen. Det behövs också parkeringsplatser för bussar, säkra av- och påstigningsytor kring servicefordon m.m.

Skaftvägens anslutningspunkt till Värnsnäsvägen bör studeras noggrannare då avståndet till cirkulationsplatsen Snurrom är förhållandevis kort vilket kan göra det svårt att anlägga en hållplats för ev. framtida busslinjer in i Snurrom och i nära anslutning till bad- och friskvårdsanläggningen.

Generellt ser Region Kalmar län ett behov av en långsiktig lösning för hur kommunens transportinfrastruktur ska utvecklas och hur godstrafik, kollektivtrafik, bilister, cyklister och gångtrafikanter ska kanaliseras och fördelas i vägrummet. Vi ser fram emot att detta förtydligas i samband med det pågående arbetet med en ny översiktsplan för Kalmar kommun.

Helena Nilsson
Regional utvecklingsdirektör

Riksgälden
Kärnavfallsfinansiering
Avdelningen för garantier och finansiering

Yttrande över remiss till föreskrifter om kostnadsberäkningar, ansökningar och redovisning vid finansiering av kärntekniska restprodukter

Region Kalmar län har beretts tillfälle att lämna synpunkter på remiss enligt rubrik ovan. Region Kalmar län har inget att invända och lämnar därför inga synpunkter.

Helena Nilsson
Regional utvecklingsdirektör

Post- och Telestyrelsen
Dnr: 19-7658

Yttrande – Post- och telestyrelsens arbete med att konkretisera en ny modell för bredbandsstöd

Inledande kommentarer

För att ge bäst förutsättning för effektiv bredbandsutbyggnad anser vi att det ska finnas en fungerande marknad med sund konkurrens samt att god samverkan råder mellan marknadens aktörer dvs en marknad för bredbandsutbyggnad som är i linje med de riktlinjer som definierats i den nationella bredbandsstrategin (Sverige helt uppkopplat 2025 – en bredbandsstrategi). Baserat på ovan och i syfte att nå bredbandsmålen är vår utgångspunkt och grundläggande genomgående uppfattning i resonemangen kring framtida stöd, att det är viktigare att bredband byggs ut än vem som bygger och äger näten.

Om hela samhället ska kunna ta del av digitaliseringens möjligheter är det en förutsättning att alla erbjuds en snabb bredbandsanslutning oavsett vart man bor eller verkar. I de nationella bredbandsmålen definieras mantalsskrivna fastigheter och registrerade arbetsplatser som fastigheter att ansluta. För en ökad regional utveckling och tillväxt är även fritidsboende, samhällsviktiga platser och funktioner viktiga delar att inkludera och erbjudas en bredbandsanslutning. En väl utbyggd digital infrastruktur är förutsättningen för hållbar samhällsutveckling. En väl utbyggd digital infrastruktur ger också goda förutsättningar till förbättrad täckning, kapacitet och tillgänglighet för mobil kommunikation.

Vi bedömer att utbyggnaden av bredband i Sverige nu har nått en nivå där merparten av de kommersiellt intressanta områdena är utbyggda och att ett nytt nationellt stöd för återstående geografiska utbyggnaden med fördel bör göras från ett ”uppiifrån-och-ned-modell”. En ökad centraliserad process är nödvändig för att adressera insatser och användning av offentliga medel på ett bättre sätt. Det är av stor betydelse att stödinsatser i första hand prioriteras till geografi som inte ligger i anslutning till befintliga eller planerad bredbandsinfrastruktur av NGA-kvalitet.

Det övergripande syftet med ett nationellt stöd är säkerställa att vi totalt sett når målen i regeringens bredbandsstrategi. Därför är det viktigt att villkor för stöden primärt avser teknik som klarar målet om tillgång till minst 1 Gbit/s år 2025 och ger en hållbar långsiktig investering.

Fråga 1: Hur stort anser ni att varje stödområde bör vara?

Region Kalmar läns synpunkt:

Stödmedel bör utgå från antalet återstående punkter (hushåll, arbetsställen, m.m.) vilka inte har tillgång till nät som kan uppgraderas till minst 1 Gbit/s.

Stödområdets geografiska avgränsning bör vara underordnat effekterna av hållbar regional tillväxt och utveckling, främja länsöverskridande samarbeten samt bör stärka förutsättningarna för samhällsviktiga och digitala tjänster.

Vidare bör enstaka stödområden kunna aggregeras till ett eller flera paket av stödområden så samordningsfördelar kan ökas och upphandlings- och hanteringskostnader kan hållas på en lägre nivå och effektiviseras. Vill nätbyggare samordna stödområden med icke-stödområden står det nätbyggaren fritt. Stödområden ska dock alltid särredovisas.

Ett nytt nationellt kan innehålla förutsättningar för ex. regional medfinansiering.

Fråga 2: Givet att PTS har identifierat områden där det sannolikt inte kommer att utvecklas infrastruktur av NGA-kvalitet på kommersiella villkor i enlighet med krav i gällande regelverk, vilka kriterier anser ni bör styra fördelning av stödmedel från nationell nivå?

Region Kalmar läns synpunkt:

Fördelningen av totala stödmedel, i ett första steg, bör inte göras på lägre geografisk eller administrativ nivå än region. För att öka möjligheten till utbyggnad enligt de nationella bredbandmålen bör större geografier (för hela regioner eller regioner i samverkan) samordnas för att genom synergieffekter i större projekt tillsammans med offentliga stöd maximera en utbyggnad för att nå hela landsbygden.

Fördelningen av totala stödmedel bör utgå från en av PTS genomförd kartläggning (ex. PTS fiberutbyggnadsmodell eller annat). Det bör vara en central funktion som ansvarar för data och genomförande av kartläggning för att säkerställa likahantering över landet. Det bör även finnas tillgång till data från nätbyggare hos en central myndighet. Det skapar stordriftsfördelar med samlade resurser, system och kompetens.

Fördelningen av totala stödmedel bör utgå från antalet återstående punkter (hushåll, arbetsställen, m.m.) vilka inte har tillgång till nät som kan uppgraderas till minst 1 Gbit/s. Vid ett nytt nationellt stöd bör även fritids-/deltidshushåll, samhällsviktiga platser samt punkter som främjar ett "gigabitsamhälle", se Connectivity for a Competitive Digital Single Market - Towards a European Gigabit Society - COM(2016)587, inkluderas i kartläggningen och senare även i behovsanalysen.

I linje med den nationella bredbandsstrategin kan vi se antalet återstående anslutningar samt möjligen en nivå för kommersiellt motiverad kostnadsnivå (se ovan) som de relevanta kriterierna för stöd. Vi ser dock att vid en nationell fördelning av stödet kan de sista två procenten (98 procent bör ha tillgång till) undantas i denna fördelning av stöd.

Erfarenhet och kunskap om effektiva förläggningsmetoder och kostnadseffektivitet bör vara grundkriterier för att säkra att nationella stödmedel resulterar i så stor utbyggnadsgrad som möjligt av offentliga medel. Detta kan göras tydligt genom en marknadsanalys där ansvarig myndighet (PTS) i samråd med nätbyggare identifierar en kostnadsnivå för kommersiellt motiverade anslutningar.

Aktör som önskar ta del av om nationella stödmedel måste bevisa att de har kunskap om Robust fiber och att det så väl har tillämpats vid tidigare utbyggnadsområden samt att de garanteras att tillämpas för kommande utbyggnadsområden. Kvalitetskrav och kvalitetskontroller är avgörande för att investeringarnas värde och funktion ska kunna realiseras.

Aktör som önskar ta del av om nationella stödmedel måste bevisa att de har kunskap om och använder Ledningskollen och att det så väl har tillämpats vid tidigare utbyggnadsområden samt att de garanteras att tillämpas för kommande utbyggnadsområden. För att klara etablering av digital infrastruktur som motsvarar dagens och morgondagens krav från användarna och samhället krävs det att återstående bredbandsutbyggnad utförs av aktörer med erfarenheter i paritet med dessa krav.

För att öka förutsättningarna för hållbar utveckling och tillväxt i hela landet behöver hänsyn tas till regionala förutsättningar. Detta skulle kunna uppnås, i steg två, genom att regionala behovsanalys blir styrande vid fördelning av stöd. Det kan omfatta samordning med andra infrastrukturslag, integrationsfrämjande, distansarbete- och utbildning, tillgång till kultur och media, servicepunkter, landsbygdsutveckling, gröna näringar, besöks- och fritidsnäring, samhällsviktiga tjänster m.m.

Genom att stöd bör utgå från anslutningspunkt i byggnad (alt. tomtgräns) tas aktivt hänsyn till förutsättningar att det kan vara längre avstånd mellan byggnaden och anslutningspunkt i allmänt kommunikationsnät som kan utgöra ett hinder för efterfrågan. Detta minskar tröskel för kund att faktiskt bli aktiv användare och ger avkastning på gjorda investeringar jämfört med att en anslutningspunkt i fastighetsgräns ("Homes passed").

Fråga 3a: Hur anser ni att ett offentligt samråd om planerad stödåtgärd kan genomföras effektivt i ett framtida bredbandsstödsprogram?

Kalmar läns synpunkt:

Offentligt samråd ska göras av PTS kartläggning med nätbyggare, regionala bredbandskoordinatorer samt länsstyrelsen. Vid detta samråd bör nätbyggare informera om planerad utbyggnad av bredbandsinfrastruktur på kommersiella villkor inom tre år från offentliggörandet av kartläggningen.

Baserat på genomfört offentligt samråd av kartläggning och regionalt genomförd behovsanalys genomför den regionalt utvecklingsansvariga identifiering och prioritering områden för stöd.

Vi ser att ansvarig myndighet (PTS) publicerar aktuella upphandlingar, säkerställer en konkurrensneutral och objektivt utformad upphandlingsprocess samt följer utbyggnationens genomförande, kvalitet och utbetalningar av stöd.

Fråga 3b: För det fall att en aktör svarar att denna avser att bygga bredband i ett område på kommersiella villkor, hur anser ni att detta svar bör utvärderas? Har ni exempelvis förslag på hur en investeringsplan och andra underlag kan värderas?

Kalmar läns synpunkt:

Aktör (nätbyggare) som svarar att denna avser att bygga bredband i ett område på kommersiella villkor ska presentera en plan för utbyggnaden där sista leveransen ska göras inom de angivna tre åren. Utbyggnaden och därmed planen behöver inte omfatta hela stödområdet, inte ta hänsyn till förutsättningar för leveranser av samhällsviktiga och digitala tjänster eller säkerställa anslutning till alla punkter. Nätbyggarens planerade utbyggnad skall dokumenteras vid offentligt samråd av kartläggningen.

Magnus Hammarstedt
Regional bredbandskoordinator

Månadsrapport Ekonomi

Regional utvecklingsnämnd/förvaltning

Innehållsförteckning

1 Månadsuppföljning	3
1.1 Ekonomiska mål	3
1.2 Förvaltningens ekonomiska mål.....	3
1.3 Ekonomisk prognos	3

1 Månadsuppföljning

Region Kalmar län ska ha en kostnadseffektiv hushållning av resurser. Den verksamhet som bedrivs ska vara ekonomiskt ansvarsfull och långsiktig. Verksamhetens mål ska nås med lägsta möjliga resursinsats.

1.1 Ekonomiska mål

Målområde	Region Kalmar läns mål
Ekonomi	God ekonomisk hushållning

Verksamheten ska bedrivas kostnadseffektivt. God ekonomisk hushållning är att hålla beslutad budgetram utifrån nuvarande förutsättningar.

1.2 Förvaltningens ekonomiska mål

Förvaltningens/nämndens mål
God ekonomisk hushållning

Verksamheten ska använda erhållen budget på ett effektivt sätt, där det ekonomiska utfallet rymms i budget. Basenhetschef är ansvarig för sin basenhets ekonomiska utfall.

1.3 Ekonomisk prognos

Regionala utvecklingsförvaltningens helårsprognos tyder på att budgeterade ramar kommer att hållas med vad som hittills är känt.

Förvaltningen är indelad i två förvaltningsområden, regional bildnings- och regional utvecklingsverksamhet.

Det regionala utvecklingsuppdraget som den 1 januari 2019 övertagits från Regionförbundet i Kalmar län ingår i förvaltningsområde regional utvecklingsverksamhet. Här ingår dessutom kulturverksamheten som tidigare tillhört bildningsförvaltningen, och folkhälsoenheten tidigare utvecklingsenheten vid landstingsdirektörens stab.

I förvaltningsområde regional bildningsverksamhet ingår förutom de fyra folkhögskolorna även regional biblioteksutveckling.

Inför höstterminens start är tendensen ett lägre söktryck, men förhoppningen är att fylla platserna på samtliga skolor. På tre av skolorna tenderar internatboendet minska, vilket medför lägre intäkter för kost och logi. Etableringskurserna för nyanlända som bedrivits i samverkan med arbetsförmedlingen har minskat i omfattning. Detta påverkar nettokostnadsutvecklingen i negativ riktning.

Ölands folkhögskola har en större verksamhetsvolym än våren 2018, fler kurser och fler deltagare vilket genererar en högre lönekostnad. I årets löneöversyn var både pedagogisk personal och servicepersonal prioriterade, vilket ger en högre nettokostnadutveckling. Skolorna som står inför stora pensionsavgångar tvingas dessutom vid rekryteringstillfällena erbjuda betydligt högre ingångslöner än tidigare för att få tjänsterna tillsatta.

Övriga basenheter inom förvaltningen förväntas hålla sina ramar utifrån givna förutsättningar.

Nettokostnadsutvecklingen för regionala utvecklingsförvaltningen kan i sin helhet inte presenteras eftersom några jämförelsetal från tidigare år inte finns. Däremot inom tidigare bildningsförvaltningen finns inga tecken på större avvikelser jämfört med förra året.

Förvaltningen avser att hålla budgeterad investeringsram.

Resultat	Total budget	Helårsprognos	Avvikelse Budget/Prognos
10 Avgifter och trafikintäkter			
11 Söld Verksamhet	-2 992	-2 992	0
12 Erhållna bidrag	-141 100	-141 100	0
13 Övriga intäkter	-21 478	-21 478	0
Intäkter	-165 570	-165 570	0
14 Lön och arbetsgivaravgifter	146 620	146 619	1
15 Utbildning och övr personalkst	2 523	2 523	0
20 Bemanningsföretag			
Personalkostnader	149 143	149 142	1
16 Köpt vård	0	0	0
Köpt vård	0	0	0
17 Läkemedel	0	0	0
Läkemedel	0	0	0
18 Kapitaltjänstkostnader	2 302	2 302	0
Kapitaltjänstkostnader	2 302	2 302	0
19 Lokalhyror	26 363	26 364	-1
Lokalhyror	26 363	26 364	-1
21 Köp av verksamhet	3 500	3 500	0
22 Sjukvårdart o med material	27	27	0
23 Material och varor	9 033	9 033	0
24 Övriga kostnader	134 924	134 924	0
Övriga Kostnader	147 484	147 484	0
Summa	159 722	159 722	0

I total budget och helårsprognos som uppgår till 159 722 tkr ingår internhyror och kapitaltjänstkostnader. Dessa interna kostnader ingår däremot inte i beslutad budgetram på 136 900 tkr enligt regionplan, varför budget och prognos i prognosrapporten skiljer sig från målvärdet i måttet på god ekonomisk hushållning.

Delegerade stöd regionala projektmedel 2019-01-01 till 2019-05-10

Projektnamn	Stödmottagare	Beviljat belopp
Strategiskt analysarbete leder till tillväxt i Kalmar län	Kalmar Läns Landsting	498 940
Nivåmätning och behovsstyrd avfallshämtning	Kalmarsundsregionens Renhållare	125 000
Hållbara utvecklingsstrategier inom skogssektorn	Linnéuniversitetet	75 000
3X3 Swedish East Coast Tour	Västervik Framåt AB	270 600
Kom in!	Skåne Läns Landsting	150 000
Kultur Crew Kalmar län	Riksteatern	442 600
		1 562 140

Delegerade stöd regionala projektmedel 2019-05-11 till 2019-08-31

Projektnamn	Stödmottagare	Beviljat belopp
Tunga transporter i skärgården Västervik 2018	Västerviks kommun	153 124
Studenter som intra- och entreprenörer	Drivhuset	444 352
Kompetenscentrum biogasforskning	Linköpings universitet	500 000
Draghunds VM	Nybro kommun	75 580
Landsbygd och framtid	Virserums Konsthall	70 000
		1 243 056

Delegerade beslut Företagstöd/Konsultcheck 2019-05-11 till 2019-08-31

Företagsnamn	Beviljat belopp
Alpacha AB	75 000
AquaTeq Sweden AB	100 000
Asien Lap Europa Magnus Teknik AB	45 000
BALCK COFFEE	50 000
Boligheter Franchise AB	57 500
Borgholms RatioPac AB	25 000
Cardly Print AB	100 000
Cattleya Perfumes AB	30 000
Dahl Invest Sydost AB	74 500
Fixture Systems Sweden AB	53 500
Gerth Engelholm Technology	95 400
Goodliness AB	24 850
Happindoor AB	10 000
Hippie de Luxe ab	40 000
Hydrex System AB	59 375
Höjdens Mejeri	11 200
Invexia AB	40 000
John Late AB	30 000
Jonas Andersson Bygg Borgholm AB	47 250
Kalmar Grand Velo Affärsutveckling AB	49 800
Kalmar Städgross AB	50 000
Kookon	78 125
Linger Longer AB	29 900
Logpart AB	100 000
Mindsources AB	75 000
Mindsources AB	75 000
Motivera Utbildning i Oskarshamn AB	30 000
Namnieks productions	10 000
Scandinavian EdTech Production AB	100 000
Skrida AB	87 000
Skärmbolaget AB	50 000
Stranda AB	75 000
Talluddens Stugor AB	43 500
Tracy of Sweden AB	100 000
TTM Energiprodukter AB	100 000
WK Byggtorg AB	27 500
ÅRY AB	25 000
	2 074 400

Delegerade beslut Företagstöd/Kommersiellt stöd 2019-05-11 till 2019-08-31

Företagsnamn	Beviljat belopp
Borgholms kommun	99 605
Emmaboda kommun	389 460
Nybro kommun	149 878
TEMCO WL AB	248 176
Totaler	887 119

[illegible]

2019-07-01	Bidrag till barn- och ungdomsorganisationer i Kalmar län 2019				
	Medlemmar	Kommuner	Totalt bidrag	Utbetalt i	Återstår
	2018	2018	2019	januari	att utbetala
Svenska kyrkans unga Växjö stift	112	4	51 202	16 000	35 202
Svenska kyrkans unga Linköpings stift	52	3	35 517	14 000	21 517
Equmenia region öst	232	6	82 574	36 000	46 574
Pingst Ung	163	5	66 077	39 000	27 077
Dacke scoutdistrikt	557	7	122 150	61 000	61 150
Nordöstra götalands scoutdistrikt	110	3	40 746	21 000	19 746
Nykterhetsrörelsens scoutförbund	233	6	82 664	39 000	43 664
Riksförbundet Unga Musikanter	2052	8	267 206	130 000	137 206
Kalmar läns elevkårer	3620	4	367 461	165 000	202 461
Smålands Schackförbund	858	12	200 668	119 000	81 668
Friluftsrämmandet Region Öst	487	7	115 839	47 000	68 839
Sverok Kalmar Blekinge	187	11	129 898	31 000	98 898
Summa	8 663	76	1 562 000	718 000	844 000
Kalmar läns FUB-förbund			20 000	10 000	10 000
Unga synskadade Småland-Blekinge			20 000	10 000	10 000
Kumulus			100 000	50 000	
Anslag i budget 2019	1 754 000				
avgår Kumulus	100 000				
avgår org. funktionsnedsättning	40 000				
Ungdomens Nykterhetsförbund	52 000				
Återstår att fördela	1 562 000				
Bidrag per medlem	90,15				
Bidrag per kommun	10 276,32				

Regionala utvecklingsnämndens presidium

Tid och plats	Måndagen den 19 augusti, Kalmar
Beslutande	Karin Helmersson (C) Pär-Gustav Johansson (M)

Tjänstepersoner	Ulrika Cederholm
-----------------	------------------

Justering	Sker digitalt.
-----------	----------------

Paragrafer	11-12
------------	-------

Ordförande	Karin Helmersson (C)
------------	----------------------

Justerare	Pär-Gustav Johansson (M)
-----------	--------------------------

Sekreterare	Ulrika Cederholm
-------------	------------------

§ 11

Ärendenummer RUN 2019/614

Yttrande om nationella världsarvsstrategin och världsarvsförordningen

Beslut

Regionala utvecklingsnämndens presidium antar redovisat yttrande som sitt svar över Sveriges världsarvsstrategi 2020-2030 samt Världsarvsförordning.

Yttrandet överlämnas till Riksantikvarieämbetet.

Bakgrund

Region Kalmar län har getts möjlighet att yttra sig över Riksantikvarieämbetets avrapportering av regeringsuppdraget att utarbeta en nationell världsarvsstrategi samt Förslag 2019-06-03 nr 4, Världsarvsförordning.

Regionala utvecklingsnämnden delegerade § 103 - 2019 till presidiet att överlämna yttrande över den nationella världsarvsstrategin till Riksantikvarieämbetet.

Region Kalmar län medverkade, genom dåvarande Regionförbundet i Kalmar län, vid tillblivelsen av Världsarvets Södra Ölands odlingslandskap. Regionen har sedan dess suttit med i förvaltningsrådet och medverkar gärna i framtagandet av Världsarvsförordningen och Världsarvsstrategin. En grundläggande förutsättning för Världsarvets Södra Ölands odlingslandskap är möjligheten att kunna bedriva ett aktivt jordbruk. Det förutsätter att alla aktörer ges möjlighet att på bästa sätt samverka för det levande världsarvet. En central och viktig fråga för världsarvet Södra Ölands odlingslandskap är vattenförsörjningsfrågan. Den bör lyftas och beaktas vid alla tillfällen.

Handlingar

Yttrande om nationella världsarvsstrategin och världsarvsförordningen daterat 2019-08-19

Protokollsutdrag till: Riksantikvarieämbetet

Regionala utvecklingsnämndens presidium

§ 12

Ärendenummer RUN 2019/313

Kurser och konferenser regionala utvecklingsnämnden

Beslut

Regionala utvecklingsnämndens presidium beslutar att:

1. Pär-Gustav Johansson (M) samt en person från den politiska majoriteteten deltar på Styrelsekurs för folkhögskolestyrelser, Stockholm, den 19-20 september 2019.
2. Anders Andersson (KD) deltar på Regionala nätverket för turisms årliga konferens, Mariefred, den 26-27 augusti.

Rapport:

Strategi för PTS medverkan i arbetet med regional tillväxt och landsbygdsutveckling

2014-2020

Uppdaterad 2019-05-15

Strategi för PTS medverkan i arbetet med regional tillväxt och landsbygdsutveckling

Strategi för PTS medverkan i arbetet med regional tillväxt och landsbygdsutveckling

2014-2020, Uppdaterad 2019-05-15

Rapportnummer

PTS-ER-2019:12

Diarienummer

19-2140

ISSN

1650-9862

Författare

Stina Levin, Joakim Sjunnesson, Maria Sörman, Oscar Holmgren, Erik Gustafsson, Marielle Sjögren, Karin Lodin, Henrik Tibbling, Pär Lindberg, Fredrika Hed-Rosén och Kristina Lindbom.

Post- och telestyrelsen

Box 5398

102 49 Stockholm

08-678 55 00

pts@pts.se

www.pts.se

Innehåll

Sammanfattning	4
1 PTS strategi	6
1.1 Bakgrund, syfte och behov av revidering	6
1.2 Inriktning för PTS strategi	7
1.3 Kort om PTS verksamhet	8
Figur 1. Hållbar tillväxt	12
2 Område elektronisk kommunikation	13
2.1 Arbete med koppling till regional tillväxt och landsbygdsutveckling	13
2.1.1 Betydelsen av digital infrastruktur	13
2.1.2 Främjande av bredbandsutbyggnad och mobiltäckning	13
2.1.3 Samordnad användning av bredbandsstöd	15
2.1.4 Funktionen regional bredbandskoordinator	16
2.1.5 Bredbandsfrämjande genom regionala och lokala strategier	17
2.1.6 Främjandearbete via intresseorganisationer	18
2.1.7 Vägledningar, utbildningar och övningar	18
2.1.8 Data och analys	20
2.1.9 Insatser för robusta och driftsäkra nät och tjänster	21
Figur 2. Statens, operatörernas och användarnas ansvar för driftsäkerheten i nät och tjänster	23
2.1.10 Främjande av utbyggnad genom konkurrensreglering och särskilda uppdrag	25
2.1.11 Utbyggnadslagen och Utbyggnadsportalen	26
2.2 Samverkan med aktörer på nationell, regional och lokal nivå	26
2.2.1 Bredbandsforum	27
2.2.2 Samverkan mellan myndigheter	27
2.2.3 Telekommunikationsövningar med mera	28
2.2.4 Samverkan gällande bredbandsstöd	28
2.2.5 Samverkan kopplat till funktionen regionala bredbandskoordinatorer	28
2.2.6 Utbildningssatsningar på nationell, regional och lokal nivå	29
2.2.7 Analysgruppen för regional tillväxt och attraktionskraft	29
2.2.8 Samråd och dialogmöten	29
3 Post- och grundläggande betaltjänster	31
3.1 Arbete med koppling till regional tillväxt och landsbygdsutveckling	31
3.1.1 Betydelsen av betaltjänster och paketleveranser för e-handeln	31
3.1.2 PTS insatser på postmarknaden	31
3.1.3 PTS insatser för tillgången till grundläggande betaltjänster	33
3.2 Samverkan med aktörer på nationell, regional och lokal nivå	35
3.2.1 Post	35
3.2.2 Grundläggande betaltjänster	36
4 Framåtblick	37
4.1 Tydligare styrning behövs i arbetet med regional tillväxt och landsbygdsutveckling kopplat till PTS verksamhet	37
4.2 PTS arbete i utvecklingen mot ett hållbart digitaliserat samhälle	37

Sammanfattning

I denna strategi redogör Post- och telestyrelsen (PTS) för hur myndigheten medverkar i det regionala tillväxtarbetet samt i arbetet med landsbygdsutveckling 2019-2020. Genom instruktion, regleringsbrev, regeringsuppdrag och andra insatser deltar PTS i samverkan och tillhandahåller verktyg som bidrar till att främja tillväxt på den regionala nivån respektive främja utveckling av Sveriges landsbygder.

PTS arbetar för att alla i Sverige ska ha god tillgång till samhällsviktiga infrastrukturer och tjänster inom områdena elektroniska kommunikationer och post- och grundläggande betaltjänster. PTS arbetar också för att nämnda infrastrukturer och tjänster ska vara tillgängliga för alla användare. De samhällsviktiga infrastrukturerna och tjänsterna har stor betydelse för hur attraktiv en miljö är att bo, verka och vistas i.

I strategins kapitel 2 och 3 ges exempel på PTS nuvarande och kommande aktiviteter inom området elektronisk kommunikation respektive post- och grundläggande betaltjänster som bidrar till regional tillväxt och landsbygdsutveckling. En sammanfattning i punkter över PTS prioriterade aktiviteter inom ramen för strategin i syfte att verka för god tillgång till samhällsviktiga infrastrukturer och tjänster inom myndighetens verksamhetsområden redovisas nedan:

PTS aktiviteter inom område elektronisk kommunikation

- Främjande av bredbandsutbyggnad och mobiltäckning (generellt uppdrag) inklusive konkretisering av insatser för bredbandsstöd
- Data och analys
- Insatser för robusta och driftsäkra nät och tjänster

PTS aktiviteter inom område post- och grundläggande betaltjänster

- Analys, reglering och tillsyn av den samhällsomfattande posttjänsten
- Främjandeinsatser gällande grundläggande betaltjänster (inklusive fördelning av medel)

Dialog och övrig samverkan med nyckelaktörer på regional och lokal nivå, så som regioner, länsstyrelser och kommuner, ges i detta sammanhang högsta prioritet.

PTS har i remissrundan av myndighetens utkast till uppdaterad strategi fått in många bra synpunkter från remissinstanserna av vilka flertalet har föranlett tillägg och förtydliganden till det tidigare utkastet. Andra bra synpunkter som

kommit in, som förutsätter en större genomarbetning av PTS tidigare strategi, kommer i stället att beaktas i samband med framtagandet av en ny strategi.

Avslutningsvis i kapitel 4 redogörs för hur PTS nu och fortsättningsvis är en viktig förutsättningsskapande aktör i utvecklingen mot ett hållbart digitaliserat samhälle.

1 PTS strategi

1.1 Bakgrund, syfte och behov av uppdatering

PTS fick 2014 i uppdrag av regeringen att ta fram en långsiktig strategi som ska vägleda och utveckla myndighetens medverkan i det regionala tillväxtarbetet och EU:s sammanhållningspolitik under perioden 2014-2020.¹ I uppdraget betonades även vikten av att statliga myndigheter med ett utpekat ansvar att medverka i det regionala tillväxtarbetet, i sin verksamhetsplanering ska ha insatser som bidrar till att målen i de regionala utvecklingsstrategierna och det regionala tillväxtarbetet beaktas.

PTS strategi ska grunda sig på en eller flera av prioriteringarna i den nationella strategin för regional tillväxt och attraktionskraft 2015-2020². Frågor som rör hållbar regional tillväxt bör beaktas. Strategin ska vidare beskriva hur PTS samverkan med regionalt utvecklingsansvariga aktörer kan utvecklas och därigenom tydliggöra denna samverkan. Strategin ska även redogöra för hur PTS samverkan med andra nationella myndigheter kan utvecklas i förhållande till regionalt utvecklingsansvariga aktörer. Den ska även beskriva i vilka avseenden som regionala prioriteringar och utvecklingsstrategier beaktas.

Under 2018 fick Tillväxtverket flera uppdrag gällande landsbygdsutveckling med utgångspunkt i regeringens proposition *”En sammanhållen landsbygdspolitik för Sveriges landsbygder”*.³ PTS är en av de statliga myndigheter som pekats ut att delta i Tillväxtverkets arbete enligt dessa uppdrag.

I förordningen om regionalt tillväxtarbete finns bestämmelser om myndigheters medverkan i det regionala tillväxtarbetet.⁴ Enligt denna förordning ska statliga myndigheter löpande informera den som har ansvaret för det regionala tillväxtarbetet om pågående och planerade verksamheter som har betydelse för hållbar regional tillväxt och utveckling i länet. Tillväxtverket som har till uppgift att följa upp statliga myndigheters regionala tillväxtarbete rekommenderar att myndigheterna gör en ”självanalys” med avseende på förordningen och bland annat ser över sina respektive strategier för medverkan i det regionala tillväxtarbetet.⁵

¹ Regeringsbeslut 28 maj 2014, N2014/2501/RT.

² N2014/2502/RT.

³ N2018/04123/HL.

⁴ Förordning (2018:583) om regionalt tillväxtarbete.

⁵ *Statliga myndigheters medverkan i det regionala tillväxtarbetet*, Tillväxtverket, september 2018, dnr Ä 2018-165.

Därtill har ansvaret för regional utveckling förändrats. Från och med januari 2019 är Sveriges samtliga landsting regionalt utvecklingsansvariga.⁶

PTS strategi från 2015 behöver nu uppdateras eftersom aktiviteterna som lyfts fram i strategin har genomförts och nya aktiviteter och förutsättningar har tillkommit som inte finns med eller omnämns i den tidigare strategin.⁷

Syftet med PTS uppdaterade strategi för myndighetens medverkan i det regionala tillväxtarbetet och arbetet med landsbygdsutveckling, är att för nyckelaktörer på regional och lokal nivå, synliggöra myndighetens pågående och kommande arbete med att skapa förutsättningar för tillväxt och utveckling och därigenom ett hållbart digitaliserat samhälle inklusive att upparbeta en stadigvarande dialog med de regionalt utvecklingsansvariga aktörerna.

1.2 Inriktning för PTS strategi

Den nationella strategin för regional tillväxt och attraktionskraft 2015-2020 utgår från fyra prioriteringar⁸. PTS uppdaterade strategi för myndighetens medverkan i regionalt tillväxtarbete samt i arbetet med landsbygdsutveckling utgår i likhet med den förra strategin från Prioritering 2 – Attraktiva miljöer och områdena *Tillgänglighet genom informationsteknik* samt *Kommersiell och offentlig service* eftersom denna prioritering och dessa områden bäst speglar det arbete som PTS utför inom sina verksamhetsområden elektronisk kommunikation samt post- och grundläggande betaltjänster.

De flesta av PTS uppdrag har en nationell inriktning. PTS bidrar på så sätt indirekt till att skapa förutsättningar för regional tillväxt och landsbygdsutveckling. I uppdragen samverkar PTS såväl med nationella som regionala och lokala aktörer. I och med att det regionala utvecklingsansvaret nu har gått över till regionerna i hela Sverige bör ökad samverkan ske med regionerna i de frågor som berör regional utveckling och tillväxt.

Som exempel på ett uppdrag med regional inriktning kan nämnas PTS arbete med att främja tillgången till grundläggande betaltjänster.

PTS genomför också aktiviteter som riktar sig mot kommuner, i samverkan med den regionala nivån, genom de regionala bredbandskoordinatorerna. Ett exempel på det är utbildningar om bredband för representanter från kommuner och vägledning till kommuner om deras roller på

⁶ <https://tillvaxtverket.se/amnesomraden/regional-kapacitet/regional-tillvaxtarbete/utvecklingsansvariga-aktorer.html> (2019-01-09).

⁷ PTS strategi från 2015 återfinns i myndighetens rapport PTS-ER-2015:17.

⁸ De fyra prioriteringarna rör Innovation, företagande och entreprenörskap, Attraktiva miljöer, Kompetensförsörjning samt Internationellt och gränsöverskridande samarbete.

bredbandsmarknaden. Vidare sker en kontinuerlig samverkan med den regionala nivån genom de regionala bredbandskoordinatorerna och det sekretariat som ska ge stöd till dessa koordinatörer som PTS ansvarar för.

Flera av PTS verksamheter har anpassats utifrån regionala förutsättningar. Ett exempel på det är PTS årliga underlag till Statens Jordbruksverks (Jordbruksverkets) marknadsanalys gällande områden som saknar kommersiella förutsättningar för bredbandsutbyggnad. Ett annat exempel är PTS årliga bredbandskartläggning genom vilken data har gjorts tillgänglig på nationell nivå samt per län och kommun, uppdelat på tätort och småort respektive landsbygd utanför tätort och småort. Genom de nämnda aktiviteterna bidrar PTS även direkt till att skapa förutsättningar för regional tillväxt och landsbygdsutveckling.

PTS avsikt enligt denna uppdaterade strategi med giltighetstid maj 2019-december 2020, med beskrivningar av pågående och kommande aktiviteter, är att nå ett steg längre när det gäller att synliggöra myndighetens bidrag till regional tillväxt och landsbygdsutveckling. En annan avsikt med uppdateringen är att, genom remissförfarandet, identifiera och lyfta fram behov av dialog och samverkan med regionala och lokala nyckelaktörer för att lättare kunna få till stånd sådana aktiviteter.

PTS har i remissrundan fått in många bra synpunkter från remissinstanserna av vilka flertalet har föranlett tillägg och förtydliganden till tidigare utkast till strategi. Andra bra synpunkter som kommit in, som förutsätter en större genomarbetning av PTS tidigare strategi, kommer i stället att beaktas i samband med framtagandet av en ny strategi.

Nuvarande nationella strategi för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft sträcker sig till och med år 2020. En ny nationell strategi kommer sannolikt att innebära en ny inriktning för PTS medverkan i det regionala tillväxtarbetet samt i arbetet med landsbygdsutveckling.

1.3 Kort om PTS verksamhet

PTS har ett samlat ansvar inom områdena elektronisk kommunikation samt post- och grundläggande betaltjänster.⁹

Myndigheten ska verka för att målen inom digitaliseringspolitiken uppnås. På övergripande nivå är målen att *”Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter, att elektroniska kommunikationer ska vara effektiva, säkra och robusta och att Sverige ska ha bredband i världsklass”*. Målen konkretiseras bland

⁹ PTS instruktion, SFS 2007:951 § 1 ff.

annat genom strategiska inriktningar och aktiviteter i regeringens strategier ”Sverige helt uppkopplat 2025 – en bredbandsstrategi” och ”För ett hållbart digitaliserat Sverige – en digitaliseringsstrategi” där PTS har ansvar för genomförandet av bredbandsstrategin och bidrar inom flera av delområdena i digitaliseringsstrategin.¹⁰

På området post- och grundläggande betaltjänster är målen att det ska finnas en posttjänst av god kvalitet i hela landet som uppfyller de krav som anges i postlagen samt att alla i samhället ska ha tillgång till grundläggande betaltjänster till rimliga priser.¹¹

Tillgång till bredband behövs för ett sammanhållet land där alla i samhället kan ta del av digitaliseringens möjligheter. Alla användare ska kunna ta del av de tjänster som normalt efterfrågas. För att detta ska vara möjligt måste de fasta och mobila näten vara väl utbyggda och ha tillräcklig kapacitet. PTS bidrar till bättre förutsättningar för investeringar i utbyggnad av infrastrukturen. Det sker genom att myndigheten bland annat bevakar och analyserar marknaden, främjar utbyggnaden genom information, utbildning och samverkan på nationell, regional och lokal nivå, verkar för en väl fungerande konkurrens samt tilldelar radiospektrum. PTS har också i uppdrag att se till att hushåll och företag som saknar tillgång till bredbandsuppkoppling med grundläggande internet får sådan tillgång.¹²

PTS bevakar och analyserar postmarknaden och värnar om en tillförlitlig posttjänst då det även i det digitala samhället kommer att finnas användare som använder sig av brevet som meddelandeform och den växande e-handeln innebär att allt fler paket skickas. Det ska vara tydligt vad användarna kan förvänta sig av posttjänsterna, att operatörerna hanterar breven på ett sätt så att de levereras säkert och effektivt till rätt mottagare i rätt tid. Det är även viktigt att samhällets övergång till digital kommunikation sker på ett hållbart sätt. Motsvarande kan i många delar sägas om grundläggande betaltjänster som också de bevakas och analyseras av PTS.

Inom postområdet genomför PTS tillsynsinsatser, tar fram effektivare och tydligare tillståndsvillkor och verkar för andra förändringar i regelverket. Inom grundläggande betaltjänster genomför PTS främjandeinsatser och fördelar medel för bland annat ombud och samverkansarbeten.

¹⁰ N2016/08008/D respektive N2017/03643/D.

¹¹ Postlag (2010:1045).

¹² <https://pts.se/sv/privat/internet/bredband/pts-atgarder-for-att-ge-hushall-och-foretag-tillgang-till-grundlaggande-internetuppkoppling-och-telefoni/>.

Samhällets ökande beroende av elektroniska kommunikationer innebär att behoven av och därmed kraven på säkra nät och tjänster ökar. Användare vill kunna utnyttja möjligheterna med elektronisk kommunikation och samtidigt undvika de negativa konsekvenser som kan uppstå vid brister i nät och tjänster. Nät och tjänster ska ha en så hög säkerhet och robusthet att användarna anser att de är tillförlitliga. Problem relaterade till säkerhet och integritet ska minska. För att uppnå detta arbetar PTS med reglering, tillsyn och främjande såsom robusthetshöjande åtgärder och samverkan.

Alla konsumenter ska ha goda förutsättningar att vara delaktiga i det digitaliserade samhället, vilket bidrar till målet att *”Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter”*. Konsumenterna ska veta vad de köper och få det de har köpt. Då ökar förtroendet för operatörer och tjänster. När konsumenterna är välinformerade och känner tillit till marknaden skapas en efterfrågan som stimulerar leverantörerna till tjänsteutveckling och konkurrens, vilket i sin tur leder till en kontinuerlig, positiv marknadsutveckling. PTS ska se till att de konsumentskyddande reglerna i bland annat lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation (LEK) och postlagen följs, informera konsumenter samt samverka med Telekområdgivarna, Konsumentverket och andra branschaktörer.

PTS har flera uppdrag inom och verkar för digital delaktighet och inkluderande kommunikationslösningar.¹³ Till exempel arbetar PTS med att öka den digitala kompetensen och minska det digitala utanförskapet för att fler ska kunna nyttja de lösningar och möjligheter som det digitala samhället erbjuder idag och framöver.

PTS granskar operatörerna på marknaderna för elektronisk kommunikation och post med utgångspunkt i lagar och föreskrifter.¹⁴ PTS reglerar bland annat *”SMP-aktörer”*¹⁵ i enlighet med LEK i syfte att åstadkomma en fungerande konkurrens på marknaden samt utövar tillsyn enligt denna lag. Tillsyn utövas också inom ramen för utbyggnadslagen.¹⁶ PTS tillsyn inleds genom dialog. Om problem identifierats som inte kan lösas på annat sätt kan myndigheten fatta beslut om förelägganden. PTS kan också lösa tvister mellan operatörer om tvistlösning begärs.

PTS kan också lämna förslag till regeringen som syftar till att undanröja hinder för marknadens utveckling, till exempel om ändringar i lag. I flera fall sker

¹³ <https://pts.se/sv/bransch/internet/anvandbarhet-och-tillganglighet/> (2019-04-12).

¹⁴ <https://pts.se/sv/om-pts/verksamhet/> (2019-01-09). Se även PTS instruktion samt regleringsbrev.

¹⁵ *Significant Market Power*.

¹⁶ Lag (2016:534) om åtgärder för utbyggnad av bredbandsnät..

detta genom att PTS får ett särskilt uppdrag att analysera, utreda och ta fram förslag på lösningar.

Med PTS ansvar följer att myndigheten ska främja att marknaderna för elektronisk kommunikation och post fungerar effektivt ur den regionala tillväxtpolitikens perspektiv.¹⁷ Vidare ska myndigheten i frågor som rör regional tillväxtpolitik samråda med berörda myndigheter och ta initiativ till ett löpande informationsutbyte mellan myndigheterna. PTS avser att undersöka möjligheterna att inkludera ett landsbygdsperspektiv där så är lämpligt i myndighetens utredningar och rapporter.

PTS verksamhet kan sammanfattas i myndighetens vision som anger att ”*Alla i Sverige ska ha tillgång till bra telefoni, bredband och post*”. Grundläggande infrastrukturer och tjänster för kommunikation har samlat stor betydelse för tillväxt och utveckling. PTS medverkar till att åstadkomma en hållbar tillväxt enligt figur 1 på nästa sida, framförallt inom den socialt inkluderande respektive den miljömässiga dimensionen (grön tillväxt).

Den digitala samhällsutvecklingen innebär ökade möjligheter till deltagande i samhället för medborgare och företagare i Sveriges lands- och glesbygder förutsatt tillgång till framtidssäkert bredband. Detta har stor betydelse för perspektivet inkluderande tillväxt i figur 1. Ökade möjligheter till deltagande på distans innebär i sin tur att behovet av att resa kan minska. Detta sammantaget med alla de möjligheter till effektiv styrning, av bland annat naturresurser, som en utbredd digital infrastruktur ger, har stor betydelse för perspektivet grön tillväxt i figur 1 på nästa sida.

¹⁷ PTS instruktion § 11.

Figur 1. Hållbar tillväxt

Källa: Tillväxtverket.

Agenda 2030 innehåller 17 globala mål för hållbar utveckling som är integrerade och odelbara och balanserar de tre dimensionerna av hållbar utveckling enligt figur 1 ovan: den ekonomiska, sociala och miljömässiga. PTS anser att agendan utgör en lämplig långsiktig inriktning för arbete med regional tillväxt och landsbygdsutveckling och avser att fortsatt arbeta med nedbrytning av agendans mål till myndighetens verksamhetsområden.

2 Område elektronisk kommunikation

2.1 Arbete med koppling till regional tillväxt och landsbygdsutveckling

2.1.1 Betydelsen av digital infrastruktur

I regionala utvecklingsstrategier omnämns digital infrastruktur som en viktig förutsättning för tillgänglighet och digitalisering. Tillgång till en snabb, stabil och säker uppkoppling blir allt mer en grundförutsättning för att bo, verka och vistas i hela landet och liknas vid tillgång till el eller vägar. Den direkta effekten på tillväxten som en följd av bredbandsutbyggnad kan vara svår att påvisa, men avsaknaden av uppkoppling innebär begränsade möjligheter att delta i samhället och driva en verksamhet i takt med att allt fler tjänster digitaliseras.

PTS samlade arbete inom området elektronisk kommunikation syftar till att skapa förutsättningar för att alla ska kunna delta i det digitala samhället. Därför har myndighetens verksamhet oftast bäring på regional tillväxt och landsbygdsutveckling, även om insatserna i sig är nationella. I det följande beskrivs exempel på aktiviteter där PTS medverkar i det regionala tillväxtarbetet samt i arbetet med landsbygdsutveckling. I rutan nedan sammanfattas PTS prioriterade aktiviteter inom området inom ramen för strategin.

PTS aktiviteter inom område elektronisk kommunikation

- Främjande av bredbandsutbyggnad och mobiltäckning (generellt uppdrag) inklusive konkretisering av insatser för bredbandsstöd
- Data och analys
- Insatser för robusta och driftsäkra nät och tjänster

2.1.2 Främjande av bredbandsutbyggnad och mobiltäckning

PTS har ett övergripande ansvar för att förvalta regeringens bredbandsstrategi och främja utbyggnaden av bredband och mobiltäckning i syfte att nå de uppsatta målen i strategin. Detta ansvar är formulerat som ett generellt uppdrag och ger PTS ett brett mandat att utifrån myndighetens verksamhetsområden vidta främjandeåtgärder för att undanröja hinder och skapa förutsättningar för utbyggnad, exempelvis genomföra studier om marknaden och anordna dialogmöten mellan branschaktörer. När det gäller det senare har PTS tagit initiativ till och deltar i flera pågående dialoger mellan myndigheter respektive intresseorganisationer och bredbandsaktörer som anlägger fiber och mobilnät.

Genom särskilda uppdrag och egna initiativ bedriver PTS främjandearbete för att nå ut till regionala och lokala aktörer med stöd i olika former i dessa aktörers arbete med bredbandsutveckling.

PTS aktiviteter utgår från de regionala och lokala aktörernas samlade behov av tillgång till bredbandsinfrastruktur som en möjliggörare för regional tillväxt och landsbygdsutveckling. PTS riktar insatserna mot bland annat länsstyrelser, Jordbruksverket, Tillväxtverket och andra statliga myndigheter, regioner och de regionala bredbandskoordinatorerna, kommuner och kommunala bredbandssamordnare samt andra aktörer, exempelvis marknadsaktörer och intresseorganisationer.

PTS fick även flera uppdrag inom ramen för strategin. Ett exempel på ett sådant uppdrag redovisas nedan under 2.1.10.

Bredbandsutbyggnad

I vårändringsbudgeten för 2019¹⁸ har regeringen föreslagit att ytterligare medel ska tillföras landsbygdsprogrammet för bredband. Regeringen har också föreslagit att PTS ska tillföras 5 miljoner kronor för att främja utbyggnaden av snabbt bredband och inom ramen för detta konkretisera hur framtida stödinsatser skulle kunna utformas på ett effektivt sätt med utgångspunkt i PTS tidigare redovisning med förslag på framtida stödinsatser på bredbandsområdet. Den efterfrågade aktiviteten att konkretisera ett framtida bredbandsstöd är något som PTS kommer att fokusera på då den bedöms ha stor bäring på regional tillväxt och landsbygdsutveckling. Exempelvis möjligheten till regionala prioriteringar av stödinsatserna blir en viktig del i utredningsarbetet.

Bredbandsuppkoppling via radiolösningar

Under slutet av år 2016 hölls en workshop i Lycksele gällande en pilotstudie kring nya lösningar för att åstadkomma bredbandsuppkoppling till fasta geografiska punkter med en hastighet om 30 Mbit/s i svåråtkomliga områden i Vilhelmina kommun.¹⁹ Flera förslag på lösningar på pilotfallet inkom till PTS och diskuterades på workshopen som anordnades av PTS i samarbete med Region Västerbotten, Vilhelmina kommun och AC-Net.

Efterföljande analys av förslagen till lösningar samt av diskussionerna under workshopen visar att det är tekniskt möjligt att nå pilotfallets samtliga drygt 500 hushåll med den efterfrågade internethastigheten. Främjandeinsatser av

¹⁸ Regeringens proposition 2018/19:99.

¹⁹ Pilotstudie av tillgången till it-infrastruktur i förhållande till EU:s uppställda mål för 2020, PTS-ER-2016:32.

detta slag bidrar till att öka kunskapen om olika lösningar och därigenom underlätta bland annat kommuners arbete med förbättrad mobiltäckning.

Mobiltäckning

PTS har under en längre tid aktivt verkat för förbättrad täckning och kapacitet i mobilnäten, bland annat genom att ställa krav på täckning vid tilldelning av spektrum och myndighetens samverkan med länsstyrelser och regioner gällande regionala dialogmöten på flera platser runt om i landet.²⁰

Under åren 2014 och 2015 anordnade PTS i samverkan med länsstyrelser regionala dialogmöten om mobiltäckning på flera håll runtom i landet.²¹ På dessa dialogmöten som syftade till att identifiera hur olika aktörer kan samverka för bättre mobiltäckning deltog bland annat mobiloperatörer, elnätsbolag, representanter från regioner och kommuner. Efter att PTS och länsstyrelserna gemensamt anordnat dessa dialogmöten anordnade flera länsstyrelser dialogmöten i det egna länet.

Runt om i landet pågår utredningar om offentliga aktörers möjligheter att bidra till förbättrad mobiltäckning genom så kallade ”*samhällsmaster*”.²² Tanken med samhällsmaster är att offentliga aktörer bidrar till att minska den affärsmässiga risken för privata aktörer som bygger ut mobilnät i områden som inte är kommersiellt lönsamma. Behovet av mobiltäckning kan vara stort i ett område även om där är få permanentboende, exempelvis på grund av säsongsturism eller säsonsboende. PTS kommer att se över hur myndigheten på bästa sätt kan stödja utvecklingen vad gäller samhällsmaster med utgångspunkt i myndighetens verksamhetsområden och inkomna synpunkter i remissen av tidigare utkast. I arbetet avser PTS att samverka med övriga berörda myndigheter.

2.1.3 Samordnad användning av bredbandsstöd

Regeringens bredbandsstrategi anger att utbyggnad av bredband ska vara marknadsstyrd, men att det offentliga har en roll att spela i områden där utbyggnad inte kan ske på kommersiell grund. Därför finns statliga bredbandsstöd som förvaltas av Jordbruksverket och Tillväxtverket.

PTS har från och med 2015 i uppdrag att vara expertmyndighet gentemot de offentliga aktörer som beslutar om och delar ut bredbandsstöd, inom de områden som PTS som sektorsmyndighet ansvarar för.²³ Det omfattar till

²⁰ Slutredovisning av regeringsuppdrag att främja regionala dialoger för utbyggnaden av mobilnät, PTS-ER-2015:18.

²¹ Ibid.

²² Se t.ex. PTS rapport PTS-ER-2015:24 för ytterligare information om vad en samhällsmast är.

²³ Se PTS regleringsbrev och återrapportering av uppdraget i myndighetens ärende med dnr 18-2622.

exempel hur robusthet och konkurrens kan åstadkommas i utbyggnaden av bredband och vilka bredbandshastigheter olika tekniker kan leverera. PTS ska även verka för ett samordnat agerande i frågor som rör bredbandsstöd och sammanställer årligen behovet av bredbandsstöd på nationell nivå.

PTS gör även en årlig sammanställning och analys av länsstyrelsernas arbete med bredbandsfrågor, i syfte att följa utvecklingen och arbetet på regional nivå.²⁴ Analysen görs samplanerat med Sekretariatet för de regionala bredbandskoordinatorerna som är placerat vid PTS och deras uppföljning av de regionala bredbandskoordinatorernas arbete med bredbandsutveckling.

2.1.4 Funktionen regional bredbandskoordinator

I maj 2015 beslutade regeringen att avsätta medel för att införa en funktion som regional bredbandskoordinator i samtliga län under perioden 2015-2020.²⁵ Funktionen som arbetar för ökad samordning i bredbandsfrågor i länet är placerad i den organisation som har det regionala utvecklingsansvaret, sedan januari 2019 i landets samtliga regioner. PTS fick 2015 samtidigt i uppdrag att upprätta och administrera ett nationellt sekretariat för regionala bredbandskoordinatorer inom ramen för Bredbandsforums kansli.²⁶

Det nationella sekretariatet är en stödfunktion för de regionala bredbandskoordinatorerna och anordnar regelbundna träffar för dem.²⁷ Till dessa möten bjuds bland annat marknadsaktörer, myndigheter och andra organisationer in för att informera om sina verksamheter och ges möjlighet till dialog och nätverkande med koordinatorerna. I uppdraget ingår även att årligen samla in och rapportera en sammanställning avseende de regionala bredbandskoordinatorernas verksamhet. Inom ramen för uppdraget samlar sekretariatet även in de regionala bredbandsstrategierna.

Tillkomsten av de regionala bredbandskoordinatorerna har medfört att PTS liksom andra myndigheter och övriga organisationer samt marknadsaktörer, utöver länsstyrelserna, har fått ytterligare en viktig kontaktväg på regional nivå gällande utvecklingen på bredbandsmarknaden. PTS drar stor fördel av denna ytterligare kontaktväg i flera av myndighetens verksamheter, exempelvis efterfrågar PTS från de regionala koordinatorerna, på löpande basis, aktuell kunskap om förutsättningar och hinder för bredbandsutbyggnad. De regionala

²⁴ Se PTS återsäkring av uppdraget i myndighetens ärende med dnr 17-11938.

²⁵ N2015/04465/ITP.

²⁶ N2015/04466/ITP.

²⁷ Se det nationella sekretariatets uppföljning av arbetet under 2017, mars 2018, <http://www.bredbandsforum.se/Global/Koordinatorer/Uppfoljning%20av%20de%20regionala%20bredbandskoordinatorernas%20verksamhet%202017,%20dnr%2017-315.pdf> (2019-01-09).

bredbandskoordinatorerna och de organisationer de representerar tillfrågas också ofta som remissinstans i PTS olika analyser och utredningar. Dialogen mellan PTS och bredbandskoordinatorerna kommer att vara fortsatt viktig framöver i arbetet med att främja bredbandsutbyggnaden.

Tillväxtverkets inrättade sekretariat för regionala digitaliseringskoordinatorer blir en viktig samlande aktör för det regionala digitaliseringsarbetet. Denna funktion bör, tillsammans med PTS bredbandskoordinatorer, samspela i frågor kring efterfrågan, nytta och funktion för bredbandsutbyggnaden.

2.1.5 Bredbandsfrämjande genom regionala och lokala strategier

En strategiskt central del av att främja tillgången till bredband är att på regional och lokal nivå synliggöra behovet av digital infrastruktur och att koppla ihop detta behov med det strategiska planeringsarbetet genom regionala utvecklingsstrategier och kommunala översiktsplaner.

För det praktiska arbetet med att utveckla den digitala infrastrukturen kan en region, ett län eller en kommun ta fram en bredbandsstrategi. En bredbandsstrategi beskriver ofta på en mer utförlig nivå än den regionala utvecklingsstrategin eller den kommunala översiktsplanen en regions, ett läns eller en kommuns, mål för och arbete med bredbandsutbyggnad.

Bredbandsstrategierna kan exempelvis beskriva hur tillgången till bredband ser ut idag samt vad det finns för behov i framtiden, möjligheter till utbyggnad bland annat genom samförläggning och annan samverkan samt lyfta fram utmaningar för utbyggnaden samt idéer och ambitioner kring hur dessa utmaningar ska kunna mötas. Genom detta påtalas betydelsen av bredband för regionen, länet eller kommunen.

En viktig åtgärd som länsstyrelserna och regionerna kan bidra med när de planerar för bredbandsutveckling är att se till att deras regionala utvecklingsstrategier innehåller mål och åtgärder för att uppnå och vidmakthålla en driftsäker och robust IT-infrastruktur för den framtida användningen av elektroniska kommunikationstjänster. Dessa krav behöver även formuleras som lämpliga krav på driftsäkerhet och robusthet vid bredbandsutbyggnad vilket kan bidra till att öka operatörernas intresse för att genomföra olika former av driftsäkerhets- och robusthetshöjande åtgärder.

PTS har identifierat att myndigheten kan bli tydligare gentemot län och regioner gällande mål och övriga underlag för regional planering för driftsäker och robust IT-infrastruktur i bland annat regionala utvecklingsstrategier. Detta skulle exempelvis kunna ske genom risk- och sårbarhetsanalyser (RSA:er) för

sektorn elektronisk kommunikation och PTS avser att verka för detta i myndighetens kommande arbete med RSA:er.

Även om majoriteten av kommunerna och samtliga regioner/län har tagit fram bredbandsstrategier²⁸ ser PTS ett fortsatt behov av uppdatering av dessa strategier samt utveckling av bland annat övergripande strategiska planer på regional och lokal nivå. Det senare i syfte att lyfta bredbandsfrågan till en strategisk nivå.

PTS avser därför att svara på regioners och länsstyrelsernas remisser om regionala utvecklingsstrategier respektive underlag för kommuners arbete med översiktsplaner eller motsvarande remissförfaranden med avseende på främjande av bredbandstillgång, robusthet i bredbandsinfrastrukturen samt andra sakfrågor inom PTS ansvarsområden. Om önskemål finns skulle PTS till exempel även kunna ta en mer aktiv roll i ett tidigare skede när nya utvecklingsstrategier tas fram på regional nivå.

2.1.6 Främjandearbete via intresseorganisationer

PTS främjar också bredbandsutbyggnad genom samverkan med olika intresseorganisationer.

Ett exempel på en pågående främjandeaktivitet via intresseorganisationer är deltagande i forumet ”Byanätsforum 2.0” som stödjer lokala satsningar på bredbandsinfrastruktur.²⁹ Dessa lokala satsningar utgör ett viktigt komplement till nationella, regionala och kommunala bredbandsaktörers investeringar i bredbandsinfrastruktur.

Andra intresseorganisationer som PTS samverkar med är till exempel Svenska Stadsnätets förening och Sveriges Kommuner och Landsting. Samverkan gäller bland annat det branschgemensamma konceptet ”Robust Fiber” respektive information om bredband till kommuner.

2.1.7 Vägledningar, utbildningar och övningar

Vägledningar

Ett annat exempel på en främjandeaktivitet är PTS arbete med att ta fram vägledningar. Arbetet omfattar bland annat en vägledning till offentliga aktörer om hur trådlösa bredbandstekniker kan användas som komplement till trådbundna tekniker i syfte att nå alla hushåll och arbetsställen med bredband

²⁸ Se t.ex. *Resultat från undersökning om kommunernas bredbandsarbete 2016*, dnr 17-1548 samt *Sammanställning av länens rapportering om utvecklingen inom IT-infrastrukturområdet 2017*, dnr 17-11938.

²⁹ <https://helasverige.se/vad-vi-goer/vaara-prioriterade-fraagor/infrastruktur-och-digitalisering/byanactsforum-20/> (2019-01-09).

2025.³⁰ PTS arbetar nu med att sprida denna vägledning till berörda aktörer på regional och lokal nivå, bland annat via nätverken för de regionala bredbandskoordinatorerna samt länsstyrelserna och Tillväxtverket.

Under våren 2019 kommer PTS färdigställa en vägledning som riktar sig till kommuner, stadsnät och bredbandskoordinatorer. Vägledningen, som har sin grund i rapporten *”Kommuners roller och ett undantag från den kommunala lokaliseringsprincipen”*, syftar till att underlätta för kommunala aktörer när de agerar i olika roller på bredbandsmarkanden.³¹

PTS har också tagit fram *”Digitaliseringssnurran”* som är ett verktyg som kommuner kan använda för att beräkna den ekonomiska nyttan av en bredbandsinvestering i syfte att digitalisera kommunala verksamheter.³²

Utbildningar och övningar

I PTS bredbandsutbildningar för kommuner ingår bland annat områdena bredbandstekniker, robusthet och driftsäkerhet, aktuella regelverk, samverkan kring bredbandsutbyggnad, digitalisering och nyttan med bredband.³³ Syftet med utbildningarna är att ge kommunerna bättre förutsättningar att planera för och driva bredbandsutveckling som svarar upp mot kommunernas samlade behov av bredbandstillgång. Utbildningarna för kommunrepresentanter genomförs länsvis och samordnas med hjälp av den regionala bredbandskoordinatören.

PTS genomför utbildningar samt övningar inom områdena krisberedskap, höjd beredskap och krig. Vartannat år sedan 2005 har aktörer inom sektorn elektronisk kommunikation genomfört *Telö-övningar*, med olika inriktning och målgrupper.³⁴ PTS arbete med dessa övningar och utbildning utgår från den utbildnings- och övningsstrategi för krisberedskap som tagits fram för sektorn elektronisk kommunikation.³⁵

Syftet med *”Telö”* är att skapa ökad förmåga och beredskap både inom sektorn och mellan sektorn och offentliga aktörer på nationell och regional nivå, i syfte

³⁰ Se PTS vägledning om trådlösa bredbandstekniker, https://www.pts.se/globalassets/startpage/bransch/radio/arrangemang-och-forum/tradlosa-tekniker/pts_vagledning-tradlosa-tekniker.pdf (2019-02-08).

³¹ *Kommuners roller på bredbandsmarknaden och undantag från den kommunala lokaliseringsprincipen*, PTS-ER-2018:20.

³² <https://digitaliseringssnurran.se/> (2019-02-08).

³³ <https://pts.se/sv/privat/internet/bredband/bredbandsutbyggnad/utbildning/kommunforeslasningar-2017-2018/> (2019-01-09).

³⁴ <https://pts.se/sv/bransch/internet/robust-kommunikation/utbildning-och-ovningar/telo-17/> (2019-02-06).

³⁵ *Utbildnings- och övningsstrategi för krisberedskap 2017-2021*, PTS-ER-2017:02.

att kunna tillgodose samhällets behov av tillgängliga, tillförlitliga och uthålliga elektroniska kommunikationer vid kriser och vid höjd beredskap.

Förutom övningar arbetar PTS med att utveckla informationsspridningen mellan den regionala nivån och sektorn. Idag finns olika system för att visa störningar och avbrott i de elektroniska kommunikationerna. PTS arbetar med att göra denna information mer tillgänglig för bland annat offentliga aktörer på regional nivå.

2.1.8 Data och analys

Kartläggning av mobiltäckning och bredbandstillgång

PTS har i uppdrag att årligen göra en uppföljning av regeringens mål för mobiltäckning och tillgång till bredband i Sverige.³⁶ Uppföljningen tillgängliggörs i en rapport, en karta ”Bredbandskartan” samt i en statistikportal och beskriver utbyggnaden ur olika aspekter och analyserar faktorer som påverkar denna.³⁷ Regional kartläggningsstatistik tillhandahålls till de regionala bredbandskoordinatorerna vid förfrågan och statistik på kommunal nivå tas fram inom ramen för Bredbandslyftet (se 2.2.1).

Bredbandskartan är ett väsentligt verktyg i PTS och andra aktörers främjandearbete. Bredbandskartan visar bland annat tillgången till bredband där folk bor och arbetar. Informationen i kartan underlättar exempelvis för kommuner och byalag att komma igång med bredbandsutbyggnad.

Underlag för nyttoberäkningar

Effekterna av utbyggnad av snabbt bredband på regional tillväxt och landsbygdsutveckling är svåra att isolera och därmed mäta, vilket försvårar beslut om till exempel fiberutbyggnad.

För att underlätta för aktörer att göra nyttoberäkningar av utbyggnad av snabbt bredband håller PTS på att ta fram underlag som kan ge insikter om hur omsättningen och sysselsättningen för företag utanför tätort och småort påverkats av tillgången till bredband via fiber (urval) i förhållande till närliggande företag som fortfarande saknar bredband vid fiber (kontrollgrupp). Förhoppningen är att underlaget ska ge en tydligare bild av effekterna av tillgång till bredband via fiber på sysselsättning och omsättning.

³⁶ PTS instruktion § 4 p.2.

³⁷ PTS mobiltäcknings- och bredbandskartläggning 2018, *En geografisk översikt av tillgången till bredband och mobiltelefoni i Sverige*, PTS-ER-2019: 5 och <http://bredbandskartan.se/> respektive <https://pts.se/sv/bransch/telefoni/statistik/> (2019-02-06).

2.1.9 **Insatser för robusta och driftsäkra nät och tjänster**

Eftersom samhället blir allt mer beroende av säkra och tillförlitliga elektroniska kommunikationer, för såväl privatpersoner och företag som samhällsviktig verksamhet är det viktigt att såväl tjänsterna i sig som de nät som byggs är driftsäkra och robusta. PTS driver och deltar i ett antal aktiviteter för att åstadkomma robusta och driftsäkra nät och tjänster.

Robust fiber

Sedan 2016 finns det tidigare nämnda konceptet ”*Robust fiber*” med anvisningar för hur fibernät kan förläggas på ett robust sätt.³⁸ Anvisningarnas syfte är att beskriva en lägsta nivå för hur ett robust nät ska anläggas. ”*Robust fiber*” bidrar till att höja robusthetsnivån i fiberanläggningar genom att branschens aktörer följer de krav som finns i anvisningarna. ”*Robust fiber*” underlättar för användare, exempelvis offentliga aktörer, som ska ställa krav på robusthet för att näten ska hålla en god kvalitet över lång tid.

PTS har varit med och finansierat arbetet med konceptet som tagits fram gemensamt av branschens aktörer och som lett fram till gemensamma metoder och begrepp och bland annat svarat för projektledarskapet. PTS deltar löpande i det fortsatta arbetet med att förvalta och utveckla konceptet. Detta arbete bidrar till att Sveriges bredbandsnät blir robusta och säkra.

Tillsyn

PTS ska med hjälp av tillsyn se till att operatörerna upprätthåller en rimlig, grundläggande nivå av driftsäkerhet, vilket följer av LEK. Vad som avses med denna rimliga nivå har PTS förtydligat i föreskrifter om krav på driftsäkerhet.³⁹ Reglerna ställer grundläggande krav på operatörernas driftsäkerhetsarbete, såsom krav på riskanalysarbete, kontinuitetsplanering, reservkraft och redundans. Det finns även föreskrifter med krav på att tillhandahållare ska rapportera in störningar och avbrott av betydande omfattning till PTS.⁴⁰

PTS genomför löpande såväl planlagda som händelsestyrda tillsynsaktiviteter avseende reglerna i myndighetens driftsäkerhetsföreskrifter.⁴¹ PTS har också genomfört en särskild studie av driftsäkerhet på landsbygden (se s. 23).

Vad som är en rimlig nivå av driftsäkerhet varierar över tid, bland annat relaterat till teknikutveckling och det faktum att vårt beroende till elektroniska

³⁸ Se <https://robustfiber.se/>.

³⁹ PTSFS 2015:2.

⁴⁰ PTSFS 2015:4.

⁴¹ PTSFS 2015:2.

kommunikationsnät och kommunikationstjänster kontinuerligt ökar. PTS ser därför löpande över kravnivåerna och reviderar kraven därefter.

PTS har när det gäller strömavbrott, vilket är en av de vanligaste orsakerna till störningar och avbrott i elektroniska kommunikationsnät och kommunikationstjänster, sett behov av att ställa högre krav utanför tätort än inne i tätort (fyra timmar respektive en timme). Det kan inte uteslutas att myndigheten i kommande revideringar ser ytterligare behov av förstärkning av driftsäkerheten på landsbygden.

Operatörernas, användarnas och statens ansvar för robusthetsåtgärder

Det är i första hand tillhandahållarna av elektroniska kommunikationsnät och tjänster (operatörerna) som har ansvar för att näten och tjänsterna fungerar.⁴²

Ett stort ansvar vilar även på användarna av elektroniska kommunikationstjänster själva (se figur 2 på nästa sida). Den som har behov av driftsäkerhet utöver den lagstadgade (grundläggande) nivån, har ett eget ansvar att säkerställa en högre nivå av tillgänglighet. Det kan till exempel ske genom att betala ett högre pris till operatören för extra säkra lösningar eller högre servicenivå, eller genom att köpa redundanta förbindelser från flera operatörer.

För att öka robustheten i näten, utöver vad som operatörerna är skyldiga att göra enligt författning eller vad som är kommersiellt motiverat, medfinansierar PTS varje år ett antal åtgärder. Åtgärderna omfattar till exempel skydd av anläggningar och skydd mot olovligt tillträde eller naturhändelser, redundans i nät och tjänster samt reservförsörjning (el, noder och materiel).⁴³ Regionala företrädare från länsstyrelser eller regioner kan med fördel delta aktivt i dialogen kring lämpliga satsningar. Detta eftersom regionala företrädare har god kännedom om behov och brister i den aktuella regionen. När investeringar görs är det viktigt att beakta aspekter som vilka platser som med stor sannolikhet riskerar att drabbas av störningar, vilka funktioner som är sårbara, samhällsviktiga funktioners behov samt antal abonnenter som riskerar att drabbas.

Under 2018 har en förordning om statligt stöd för driftsäkra och robusta elektroniska kommunikationer trätt i kraft.⁴⁴ Det är myndighetens förhoppning att robusthetsarbetet genom detta på sikt ska bli mer transparent då förordningen utgår från ett ansökningsförfarande för statliga robusthetsåtgärder vilket tidigare inte fanns. Förordningen innebär emellertid

⁴² *Arbete och normer för driftsäkra elektroniska kommunikationer*, PTS-ER-2018:17.

⁴³ Ibid.

⁴⁴ Förordning (2018:1300) om statligt stöd för driftsäkra och robusta elektroniska kommunikationer.

att företagen får en viktigare roll då ändamålet är stöd till företag och inte till myndigheter. Det kommer innebära ett förändrat arbetssätt på PTS. Oaktat detta bedömer PTS att dialog med länsstyrelserna och regionerna kommer att spela en viktig roll i arbetet med robusthetsåtgärder även framöver.

Se även avsnitt 2.1.5 om bredbandsfrämjande genom regionala strategier.

Figur 2. Statens, operatörernas och användarnas ansvar för driftsäkerheten i nät och tjänster

Källa: PTS.

Pilotstudie av driftsäkerheten på landsbygden i Jämtlands och Västerbottens län

En stor del av de klagomål som inkommer till PTS gäller upplevda problem med driftsäkerheten i allmänt tillgängliga elektroniska kommunikationsnät- och tjänster som tillhandahålls på landsbygden.⁴⁵ PTS har tillgång till information om betydande störningar och avbrott eftersom det finns en skyldighet att rapportera in dessa. Många störningar och avbrott som inträffar på landsbygden rapporteras dock inte in till PTS eftersom de inte når upp till tröskeln för skyldigheten om inrapportering.

⁴⁵ Studie av driftsäkerhet på landsbygden, PTS-ER-2018:2.

PTS har därför under 2017 genomfört en studie av driftsäkerheten på landsbygden i kommunerna Strömsund, Dorotea, Vilhelmina, Sorsele och Storuman för att få en ökad kunskap om avbrott och störningar samt deras orsaker och följder.⁴⁶ Vidare var syftet med studien att vid behov föreslå åtgärder för att förbättra driftsäkerheten. Studien har främst omfattat riskanalyser och skyddsåtgärder, återställningstider samt elförsörjning och reservkraft.

PTS drog slutsatsen att driftsäkerheten i de studerade kommunerna är förhållandevis bra och att dessa kommuners driftsäkerhet kan ge en bra bild också av de utmaningar som finns på landsbygden i andra delar av landet. PTS konstaterade vidare att flera av de problem som framförts inte är direkt relaterade till driftsäkerhet. Till dessa problem hör framför allt utmaningar kopplade till täckning och kapacitet i mobilnäten samt avvecklingen av kopparnätet.

Denna och liknande insatser bidrar till att öka kunskapen om bredbandsnäten och driften av dessa samt hur avbrott och störningar kan förebyggas och undvikas. Detta bidrar i sin tur till säkrare och mer effektiva elektroniska kommunikationstjänster.

Ledningskollen

PTS driver e-tjänsten ”*Ledningskollen*” som kan hjälpa till vid planering av bredbandsutbyggnad och annat arbete kring ledningsinfrastruktur.⁴⁷ Syftet med tjänsten är att minska antalet ledningar som grävs av, men även att förenkla samordning av bygg- och anläggningsprojekt. När exempelvis nya bredbandsnät ska projekteras kan tjänsten bidra till att identifiera andra nätägare vilket kan möjliggöra samordning.

Den största kostnaden för bredbandsutbyggnad utgörs av grävning varför samordning utgör en viktig del i att minska kostnaderna för ett bredbandsprojekt. Samordningsfunktionen i ”*Ledningskollen*” är användbar för såväl ledningsägare som kommunala och regionala bredbandssamordnare (se även avsnitt 2.1.11). Sedan 2011 finansieras ”*Ledningskollen*” av PTS tillsammans med Svenska kraftnät och Trafikverket.

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ <https://www.ledningskollen.se/> (2019-02-03).

System för störningsinformation och tjänst för korrekt tid

PTS har tagit fram ”Navel” som är ett system för att rapportera driftstörningar på ett standardiserat sätt.⁴⁸ Krishanterande myndigheter får direkt tillgång till störningsinformationen via SOS Alarms webbtjänst, ”SOS.nu”.

Operatörer och tjänsteleverantörer kan ansluta sig till ”Navel” för att förmedla driftproblem i kommunikationsnät och tjänster till de organisationer som i sin verksamhet är beroende av denna information. Störningsinformationen i ”Navel” genererar två typer av rapporter:

- Kartbaserade störningsrapporter till aktörer som har ansvar för att hantera stora störningar och extraordinära händelser i samhället, till exempel länsstyrelser och andra krishanterande myndigheter.
- Felrapporter som skickas till operatörer, tjänsteleverantörer och till kunder med samhällsviktig verksamhet. Samtliga operatörer och tjänsteleverantörer som rapporterar driftstörningar i Navet kan ta del av varandras felrapporter.

Många viktiga samhällsfunktioner är beroende av korrekt tid, ofta utan att vi tänker på det. Våra kommunikationer behöver till exempel ständig tillgång till rätt tid, annars fungerar de inte. PTS ansvarar för en tidtjänst, ”Network Time Protocol”, (NTP) som drivs av Netnod och kontrolleras av Sveriges Tekniska Forskningsinstitut där tiden är spårbar mot den officiella svenska normaltiden.⁴⁹ Tid tjänsten är gratis och kan användas av vem som helst, var som helst.

Uppbyggnaden av tidtjänsten har skett med utgångspunkten att tiden ska vara korrekt och kunna spridas till användarna på ett säkert och lättillgängligt sätt. Tekniken är utvecklad för att minska beroendet av radiobaserade metoder, som exempelvis det amerikanska satellitsystemet ”Global Positioning System” (GPS). Att använda GPS för tidsjämförelser är visserligen billigt, men signalerna kan störas ut och förvrängas, vilket kan få stora konsekvenser för samhället.

2.1.10 Främjande av utbyggnad genom konkurrensreglering och särskilda uppdrag

PTS arbete inom området elektronisk kommunikation har sin utgångspunkt i LEK som syftar till att användare ska ha tillgång till säkra och effektiva elektroniska kommunikationer, samt största möjliga utbyte i urvalet av elektroniska kommunikationstjänster och deras pris och kvalitet. Detta ska

⁴⁸ <https://pts.se/sv/bransch/internet/robust-kommunikation/atgarder/navet--system-for-telestorningsinformation/> (2018-02-05).

⁴⁹ <https://pts.se/sv/bransch/internet/robust-kommunikation/atgarder/korrekt-och-sparbar-tid-och-takt/> (2018-02-05).

främst uppnås genom att konkurrensen på marknaden och den internationella harmoniseringen på området främjas. En dynamisk marknad med flera aktörer förutsätter bra spelregler.

För att förhindra konkurrensproblem beslutar PTS som tidigare nämnts under vissa förutsättningar om spelregler för aktörerna på marknaden, exempelvis ”SMP-aktörer”, i enlighet med bestämmelser i 4 kapitlet i LEK, i syfte att åstadkomma en fungerande konkurrens på marknaden samt utövar även tillsyn enligt denna lag.

PTS har även under 2017-2018 inom ramen för regeringens bredbandsstrategi haft i uppdrag att utreda frågan om undantag från den kommunala lokaliseringsprincipen med avseende på ökade förutsättningar för bredbandsutbyggnad.⁵⁰ PTS föreslog ett begränsat undantag i syfte att främja utbyggnaden av bredband.⁵¹ Förslaget innebär lättnader för utbyggnad i vissa områden nära kommungräns och kan underlätta utbyggnad i glesare bebyggda områden.

2.1.11 Utbyggnadslagen och Utbyggnadsportalen

Sedan 1 juli 2016 finns en lag som syftar till att främja utbyggnad av bredbandsnät. Med detta avses både att byggandet av bredbandsnät ska påskyndas och att kostnaderna för utbyggnad ska minskas.⁵² Med stöd av lagen kan den som vill bygga bredbandsnät få rätt att nyttja andra nätinnehavares infrastruktur eller samordna sin utbyggnad med byggprojekt som utförs av offentliga organ eller som helt eller delvis finansieras med offentliga medel. PTS utövar tillsyn och prövar tvister enligt lagen. Därutöver främjar PTS utbyggnaden av bredband genom att informera om lagen och dess syfte. PTS tillhandahåller även en nationell informationsportal, ”Utbyggnadsportalen”.⁵³

Den tidigare nämnda e-tjänsten ”Ledningskollen” (se avsnitt 2.1.9) utgör en viktig pusselbit i denna informationsportal, bland annat genom dess samordningsfunktion.

2.2 Samverkan med aktörer på nationell, regional och lokal nivå

PTS har nära samarbete med nationella aktörer som har en roll i bredbandsutbyggnaden i syfte att stödja aktörer på regional och lokal nivå i frågor om bredbandsutbyggnad och mobiltäckning. PTS samverkar även

⁵⁰ *Kommuners roller på bredbandsmarknaden och undantag från den kommunala lokaliseringsprincipen*, PTS-ER 2018:20.

⁵¹ Ibid.

⁵² Lag (2016:534) om åtgärder för utbyggnad av bredbandsnät..

⁵³ <https://utbyggnadsportalen.pts.se/> (2019-03-11).

internationellt om bredbandsfrågor genom rollen som Broadband Competence Office (BCO) där syftet bland annat är att utbyta erfarenheter för att snabba på utbyggnaden av bredbandsinfrastruktur inom EU och därigenom möjliggöra uppkoppling för alla.⁵⁴

2.2.1 Bredbandsforum

Ett viktigt samarbete vid genomförandet av bredbandsstrategin sker genom Bredbandsforum, som är regeringens forum för samverkan. Forumet leds av energi- och digitaliseringsministern. Inom forumet bedrivs arbetet huvudsakligen genom arbetsgrupper och dialogmöten. Deltagarna utgörs av såväl nationella som regionala myndigheter och kommuner, samt övriga organisationer och privata aktörer. PTS generaldirektör är en av ledamöterna i styrgruppen och myndigheten har i uppdrag att tillhandahålla det kansli som stödjer arbetet i forumet.

Sedan sommaren 2018 erbjuder Bredbandsforum ”*Bredbandslyftet*”, ett program för vägledning genom dialog som kan hjälpa en kommun se över strategiska val som gjorts och hitta en ny eller justerad inriktning som främjar bredbandstillgången i kommunen.⁵⁵ I programmet kartläggs också kommunens nuvarande situation och investeringsbehovet för den utbyggnad som återstår uppskattas. ”*Bredbandslyftet*” riktas till kommunledningen och genomförs på plats i kommunen.

”*Bredbandslyftet*” är en viktig insats för att främja tillgången till bredband i hela kommunen. PTS stödjer insatserna genom att tillgängliggöra data om bredbandstillgången i de aktuella kommunerna.

2.2.2 Samverkan mellan myndigheter

PTS ska skapa förutsättningar för samverkan mellan myndigheter som kan bidra till utbyggnaden av bredband. Som ett led i detta startade PTS under år 2017 ett myndighetsnätverk. Nätverket träffas ett antal gånger per år och utbyter information och erfarenheter samt identifierar områden där samverkan mellan två eller fler parter kan åstadkomma förbättrade möjligheter för att uppfylla bredbandsmålen.

Från 2019 är mötena i nätverket temabaserade och berörda myndigheter på nationell och regional nivå bjuds in tillsammans med eventuella andra organisationer. Exempelvis har representanter för länsstyrelser och regionala

⁵⁴ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/broadband-competence-offices>.

⁵⁵ <http://www.bredbandsforum.se/Om-Bredbandsforum/Nyheter/Bredbandslyftet-kan-hjalpa-kommuner-som-vill-se-over-strategiska-vagval-i-bredbandsfragor/> (2019-01-09).

bredbandskoordinatorer en viktig funktion i nätverket, bland annat genom att spegla det regionala perspektivet.

2.2.3 **Telekommunikationsövningar med mera**

För att förbättra samverkan när det gäller robusta kommunikationer mellan aktörer på nationell och regional nivå och aktörerna i telekombranschen genomför PTS i samverkan med Nationella Telesamverkansgruppen (NTSG) sedan flera år tillbaka gemensamma övningar för sektorn (se 2.1.7).⁵⁶

2.2.4 **Samverkan gällande bredbandsstöd**

Genom PTS arbete med bredbandsstöd har myndigheten utvecklat en betydelsefull samverkan med Jordbruksverket och Tillväxtverket (se avsnitt 2.1.3).

Ett annat betydelsefullt samarbete mellan PTS och den regionala nivån är nätverket ”*Länssamverkan Bredband 2.0*”. PTS har ett regeringsuppdrag att driva nätverket, som består av representanter från Jordbruksverket, Sveriges länsstyrelser och Tillväxtverket.⁵⁷ Fyra gånger per år träffas nätverket under två dagar med utbildning, föredrag om aktuella ämnen och erfarenhetsutbyte. Vid ett av mötestillfällena bjuds de regionala bredbandskoordinatorerna in. Arbetet i nätverket bidrar till en ökad spridning av kunskaper om bredbandsutbyggnad och främjar samarbete mellan länen.

Samverkansarbetet gällande länen har sedan 2015 års uppdrag fått ett tydligare fokus mot bredbandsstöd och ska fokusera på stödgivningsfrågor, informationsspridning och kompetensutveckling. Uppdraget ska genomföras i nära dialog med berörda myndigheter samt Bredbandsforum. PTS avser att undersöka möjligheten att involvera länsstyrelsernas övriga funktioner i arbetet med bredbandsutveckling i syfte att främja regional tillväxt och landsbygdsutveckling.

2.2.5 **Samverkan kopplat till funktionen regionala bredbandskoordinatorer**

PTS tillhandahåller som nämnts ett nationellt sekretariat för de regionala bredbandskoordinatorerna placerat vid Bredbandsforums kansli. PTS har nära samverkan med de regionala koordinatorerna i flera frågor bland annat gällande PTS olika regeringsuppdrag och i frågor av ad hoc karaktär, till exempel behov av täckning i samband med nedläggning av kopparnätet.

⁵⁶ <https://pts.se/sv/bransch/internet/robust-kommunikation/utbildning-och-ovningar/telo-17/> (2019-01-09).

⁵⁷ Se PTS redovisning av uppdraget att tillhandahålla nätverket LSB2 i ärende med dnr 18-2623.

De regionala bredbandskoordinatorerna har upparbetat god kännedom om bredbandsmarknaden inom sina respektive geografiska ansvarsområden och är en viktig källa till marknadsinformation i PTS olika analyser och utredningar.

Sekretariatet för de regionala bredbandskoordinatorerna har sedan sommaren 2018, i samband med att Tillväxtverket fick i uppdrag att tillhandahålla ett nationellt sekretariat för regionala digitaliseringskoordinatorer, samverkat med Tillväxtverket gällande inrättandet av funktionen regionala digitaliseringskoordinatorer. PTS bedömer att samverkan gällande funktionen digitaliseringskoordinatorer fortsatt kommer att vara viktig för myndighetens verksamhet.

2.2.6 Utbildningssatsningar på nationell, regional och lokal nivå

PTS har under 2016 genomfört en utbildning om bredband, ”Bredbandsskolan” gentemot de regionala bredbandskoordinatorerna, stödhandläggare på länsstyrelsen och Tillväxtverket. Sedan 2017 har PTS tillhandahållit utbildning om bredband också för kommuners bredbandssamordnare och motsvarande funktioner. Utbildningstillfällena för kommunrepresentanter har anordnats i samverkan med de regionala bredbandskoordinatorerna.

2.2.7 Analysgruppen för regional tillväxt och attraktionskraft

Sedan 2014 deltar PTS i regeringens analysgrupp för regional tillväxt och attraktionskraft 2014-2020.⁵⁸ Analysgruppen ska bidra till att det regionala perspektivet tydliggörs i myndigheternas analysarbeten. Gruppens arbete ska bland annat öka förutsättningarna för erfarenhetsutbyte och kunskapsspridning samt tvärsektoriell omvärldsanalys myndigheterna emellan. Inom ramen för detta nätverk har PTS exempelvis samverkat med Havs- och vattenmyndigheten kring data om bredbandstillgång i skärgårdsmiljöer.

2.2.8 Samråd och dialogmöten

PTS har under 2017 och 2018 som ett led i genomförandet av den nationella bredbandsstrategin genomfört flera uppdrag där samverkan med olika aktörer på nationell, regional och lokal nivå så som länsstyrelser och andra statliga myndigheter, marknadsaktörer och intresseorganisationer, regioner och regionala bredbandskoordinatorer, kommuner och kommunala bredbandssamordnare med flera varit betydelsefulla.⁵⁹

Trafikverket har en nyckelroll i fråga om att skapa förutsättningar för bredbandsutveckling på landsbygden, genom att bredbandsinfrastruktur kan

⁵⁸ N2014/2503/RT.

⁵⁹ <https://pts.se/sv/bransch/internet/bredbandsstrategin/bredbandsuppdrag/> (2019-01-09).

anläggas kostnadseffektivt och säkert i vägområdet.⁶⁰ PTS har därför under 2018 hållit i en dialoggrupp med Trafikverket och telekombranschen i syfte att systematiskt utbyta erfarenheter och lärdomar mellan de som ansöker om tillstånd enligt väglagen för att anlägga bredbandsinfrastruktur och de som hanterar ansökningarna.⁶¹

Målet med dialogmötena har varit att få alla aktörer att bidra till bättre förutsättningar för anläggning av bredbandsinfrastruktur på landsbygden. Mötena i dialoggruppen resulterade bland annat i en överenskommelse mellan Trafikverket och IT & telekomföretagen samt gav underlag för PTS utredning i regeringsuppdraget att kartlägga hinder för utbyggnad av fast och mobilt bredband och ge förslag till hur processer kan effektiviseras.⁶²

PTS har även tillhandahållit dialogmöten gällande andra sakfrågor, exempelvis avseende framdragning av el till mobilmaster och samförläggning.⁶³ PTS bedömer att det finns ett fortsatt behov av dialogmöten om olika sakfrågor i syfte att undanröja hinder för fast och mobil bredbandsutbyggnad och myndigheten avser att bidra i dessa framtida dialoger.

⁶⁰ Se PTS rapport PTS-ER-2018:13 om Trafikverkets betydelse för bredbandsutbyggnaden.

⁶¹ Se anteckningar från dialogmötena i PTS ärende med dnr 18-864.

⁶² Se aktbilaga 142 i PTS ärende med dnr 17-6892.

⁶³ Dialogmöte mellan el- och telekombranschen 4 december 2018.

3 Post- och grundläggande betaltjänster

3.1 Arbete med koppling till regional tillväxt och landsbygdsutveckling

3.1.1 Betydelsen av betaltjänster och pakettleveranser för e-handeln

PTS insatser inom område post- och grundläggande betaltjänster bidrar till att skapa förutsättningar för regional tillväxt och landsbygdsutveckling. Post- och grundläggande betaltjänster, tas upp och behandlas mer eller mindre utförligt i merparten av de regionala serviceprogram som ligger till grund för länens insatser inom området kommersiell- och offentlig service. I takt med att e-handeln ökar blir pakettleveranser en allt viktigare funktion för regional tillväxt och landsbygdsutveckling. I rutan nedan sammanfattas PTS prioriterade aktiviteter inom området inom ramen för strategin.

PTS aktiviteter inom område post- och grundläggande betaltjänster

- Analys, reglering och tillsyn av den samhällsomfattande posttjänsten
- Främjandeinsatser gällande grundläggande betaltjänster (inklusive fördelning av medel)

3.1.2 PTS insatser på postmarknaden

Postmarknaden fortsätter att förändras i takt med att vi skickar färre brev men allt fler paket. Mellan åren 2000 och 2018 har brevvolymen minskat med drygt 40 procent.⁶⁴ 2018 ökade minskningstakten per år till cirka xx procent. Med fortsatt digitalisering av skriftliga meddelanden kan nuvarande brevvolymin ha halverats inom några år. För postoperatörerna innebär detta att de behöver ställa om sin verksamhet i takt med att användarnas beteende och behov ändras. Det är viktigt att detta sker på ett hållbart och tillförlitligt sätt, då behovet av en fungerande postutdelning fortfarande är starkt i Sverige.

PTS har sedan flera år upphandlat posttjänster för äldre och personer med funktionsnedsättning som bor i glesbygd och som, på grund av ålder eller funktionsnedsättning, inte har möjlighet att hämta sin post i postlåda eller enligt ordinarie lantbrevbärarservice.⁶⁵ Posttjänsten som utförs av Postnord

⁶⁴ Svensk postmarknad 2019, PTS-ER-2019:7.

⁶⁵ Den senaste upphandlingen genomfördes under år 2016.

innebär att posten delas ut till personens tomtgräns eller i undantagsfall vid boningshuset.

I syfte att skapa en reglering som kan bidra till en moderniserad och välfungerande posttjänst beslutade regering och riksdag under 2017 om ändringar i såväl postförordningen som postlagen. Från och med 1 januari 2018 är statens krav enligt postförordningen att brev ska levereras inom två dagar (tvådagarsbefordran) istället för som tidigare inom en dag (övernattbefordran).⁶⁶ Den 1 april 2018 trädde nya regler i postlagen i kraft som ger PTS möjlighet att meddela på vilket sätt utdelning av postförsändelser ska ske samt även samla in uppgifter från företag som tillhandahåller posttjänster om deras ekonomi och verksamhet.⁶⁷ PTS ser nu över behov av förändringar i tillståndsvillkor och föreskrifter.

De kvalitetsproblem vi har sett under senare år visar att de effektiviseringar som sker inom ramen för nuvarande förutsättningar kan slå mot tillförlitligheten i brevtjänsterna.⁶⁸ Effekten blir stora negativa konsekvenser för enskilda mottagare och ett minskat förtroende för brevet som kommunikationsform. Av den anledningen har PTS de senaste åren utökat myndighetens tillsynsinsatser och under 2018 bland annat skärpt kraven i Postnords tillståndsvillkor, för att det ska leda till höjd kvalitet i postutdelningen.

PTS genomförde under 2018 en studie av hur privatpersoner och småföretag ser på sina behov av att kunna skicka och ta emot skriftliga meddelanden med fysisk post samt hur de ställer sig till alternativet att skicka och ta emot dessa meddelanden via säkra digitala alternativ.⁶⁹ Enligt studien kan den förhållandevis goda bredbandstillgången och den snabba digitaliseringstakten, inklusive tillströmning till digitala brevlådor, innebära en minskning av brevvolymen med över 10 procent per år.

Digitalisering av skriftliga meddelanden kommer således att fortsätta. En följd av de sjunkande brevvolymer och de minskande portointäkter som detta leder till är att de ekonomiska förutsättningarna för att tillhandahålla den samhällsomfattande posttjänsten på sikt urholkas. Ska en rikstäckande samhällsomfattande posttjänst kunna upprätthållas långsiktigt kan det därför komma att krävas särskild statlig ersättning.

⁶⁶ Postförordning (2010:1049) § 6.

⁶⁷ Postlag (2010:1045).

⁶⁸ *Behov av fysiska brevtjänster på en digitaliserad marknad*, PTS-ER-2018:19.

⁶⁹ Ibid.

PTS kommer att följa utvecklingen vad gäller användningen av digitala postlådor och hur det påverkar förutsättningarna för fortsatt distribution av fysiska försändelser.⁷⁰ Det kan till exempel handla om att närmare studera behovet av insatser för att underlätta övergången till allt mer digitaliserade meddelandetjänster för de privatpersoner och småföretag som idag har svårt att ta del av digitaliseringens möjligheter på detta område.

Under de senaste åren har PTS utvecklat ett GIS-stöd för myndighetens arbete på postområdet. Detta stöd ger PTS viktigt underlag för såväl tillsynsinsatser som främjandearbete. Resultatet av arbetet är delvis även tillgängligt för aktörer på regional nivå genom Tillväxtverkets webbtjänst ”*Pipos Serviceanalys*”.

Enligt Svensk Handels prognoser beräknas e-handeln öka både sin omsättning och sin andel av detaljhandeln till minst det dubbla från år 2017 till 2023.⁷¹ Den snabbt ökande e-handeln och de därmed ökande paketvolymerna har medfört att antalet paketombud ökat och därmed också tillgängligheten.⁷² Lands- och glesbygdsområden är fortsatt känsliga för förändringar, omlokalisering och nedläggning av ombud.

Den europeiska postmarknaden regleras genom ett postdirektiv som senast reviderades 2008. Mot bakgrund av förändringarna på postmarknaden finns det skäl att på nytt se över direktivet. PTS ska därför tillsammans med övriga regleringsmyndigheter inom ”*Europeiska gruppen av tillsynsmyndigheter för posttjänster*” (ERGP) ta fram ett betänkande om vad ett nytt postdirektiv bör innehålla.

3.1.3 PTS insatser för tillgången till grundläggande betaltjänster

Sedan 2012 har PTS och länsstyrelserna arbetat tillsammans med att skapa förutsättningar för att, till en samhällsekonomiskt rimlig kostnad, uppnå det politiskt fastställda målet att alla i samhället ska ha tillgång till grundläggande betaltjänster till rimliga priser.⁷³ Arbetet utvecklas kontinuerligt för att på bästa sätt svara mot förändringar i samhällets behov av samt i tillgången till grundläggande betaltjänster över landet. Ändrade beteenden ställer nya krav på dessa betaltjänster.

⁷⁰ Ibid.

⁷¹ https://www.svenskhandel.se/globalassets/dokument/aktuellt-och-opinion/pressmeddelande/rapport_det-stora-detaljhandelsskiftet_2018-digital-version.pdf (2019-02-14).

⁷² *Svensk postmarknad 2019*, PTS-ER-2019:7.

⁷³ Se PTS återrapportering av 2017 års arbete med grundläggande betaltjänster i ärende med dnr 18-355.

Svenskarna har under de senaste åren ändrat beteende när det gäller hur vi betalar.⁷⁴ Användandet av kontanter har minskat i takt med att allt fler har valt andra betallosningar, framför allt kortbetalningar och betalningar via internetbanker. På senare år har också betaltjänster via mobiltelefonen blivit vanligare.⁷⁵

Våra förändrade betalningsvanor har medfört en avveckling av serviceställen där exempelvis betalning av räkningar sker över disk. Det kan innebära att vissa grupper av användare som till exempel av olika skäl är beroende av manuell betjäning får problem att utföra sina betalningar. Det kan också uppstå svårigheter för föreningar och mindre företag när det gäller att göra insättningar av dagskassor och i samband med insamlingar.

I samverkan med länsstyrelserna har PTS utvecklat arbetssätt och metoder för att utveckla kompetens och möjliggöra olika typer av stödsatser. Arbetet har hittills varit inriktat på glesbygdsområden där kommersiella aktörer inte tillhandahåller betaltjänster i en omfattning som motsvarar personernas, föreningarnas och företagens behov. Problemen har emellertid sträckt sig närmare större orter och berör även vissa grupper oberoende av geografisk lokalisering.

På de orter och den landsbygd där marknaden inte tillgodoser behovet av grundläggande betaltjänster finns det möjlighet för staten att gå in med stödjande insatser eller ekonomiska bidrag. Behovet av insatser bedöms av länsstyrelserna. Enligt en förordning från 2014 har länsstyrelserna möjlighet att under vissa villkor lämna stöd till lokala tillhandahållare av grundläggande betaltjänster.⁷⁶ PTS föreskrift från 2015 anger bland annat hur stödet ska beräknas.⁷⁷ Utöver det arbetar länsstyrelserna även med andra stöd- och utvecklingsinsatser, exempelvis insatser som främjar användning av digitala betaltjänster istället för kontanter och manuella betaltjänster över disk.

PTS konstaterar i återrapporteringen av uppdraget gällande grundläggande betaltjänster under 2017 att enskilda länsstyrelsernas behov av bollplank och stöd från myndigheten har minskat i takt med att kompetensen och stödet utvecklats på regional nivå.⁷⁸ Det betyder dock inte att samverkan med den regionala nivån har minskat.

⁷⁴ <https://pts.se/sv/privat/post/tillgang-till-grundlaggande-betaltjanster/> (2018-01-09). Se även *Grundläggande betaltjänster i en digitaliserad framtid*, PTS-ER-2017:20.

⁷⁵ Ibid.

⁷⁶ Förordning (2014:139) om statligt stöd till tillhandahållare av grundläggande betaltjänster.

⁷⁷ PTSFS 2015:1.

⁷⁸ Se PTS återrapportering av 2017 års arbete med grundläggande betaltjänster i ärende med dnr 18-355.

PTS har vidare enligt återrapporteringen haft en nära dialog och samverkan med framförallt Stödsamordningsfunktionen hos Länsstyrelsen Dalarna och länsgemensamma arbetsgrupper (PTS deltar i två av dessa och har dialog med fler), men även med enskilda länsstyrelser i särskilda frågor. De frågeställningar som numera är i fokus handlar ofta om hur de utmaningar som följer av den snabba digitaliseringen på betaltjänstmarknaden kan lösas. Dialogen och samverkan har också ökat med andra nationella myndigheter och organisationer kring dessa frågor under det gångna året.

Under år 2017 har PTS återigen gett bidrag till Tillväxtverket för att upprätthålla och förvalta webbtjänsten ”*Pipos Serviceanalys*” som gör det möjligt för länsstyrelser att visualisera och analysera data om tillgången till olika grundläggande betaltjänster.⁷⁹ Tjänsten utgör ett viktigt stöd för länsstyrelsernas handläggare i arbetet med regionala insatser och etablering av betaltjänstombud.

3.2 Samverkan med aktörer på nationell, regional och lokal nivå

3.2.1 Post

PTS samverkar med aktörer på nationell och regional nivå inom ramen för Tillväxtverkets nätverk gällande kommersiell service. Det omfattar bland annat deltagande på Tillväxtverkets möten ”*Centralt samordningsforum för servicefrågor*”, dialog med projektet ”*Nationell ombudsplattform*” och med projekt i länen Dalarna, Gävleborg och Stockholm samt med Hela Sverige ska Levast projekt ”*Service i samverkan*” som involverar kommunala serviceprocessledare i elva kommuner.

PTS samverkar också med Tillväxtverket kring GIS-plattformen ”*Pinpoint Sweden*” (Pipos) och webbtjänsten ”*Pipos Serviceanalys*”.

PTS har inlett diskussioner med Postnord och Tillväxtverket om behovet av och förutsättningar för att utveckla samverkan i postfrågor med aktörer på regional nivå. En sådan samverkan kan bli allt viktigare i syfte att identifiera lösningar för att tillgodose behov av posttjänster i lands- och glesbygder med utgångspunkt i regionala och lokala förutsättningar.

I likhet med frågan om tillgång till bredband och bredbandstjänster i ett digitaliserat samhälle så behöver också frågan om tillgång till brev- och pakettjänster komma upp i diskussionerna gällande regioners utvecklingsstrategier. Detta för att klargöra om det finns åtgärder som är lämpliga att hantera i en mer långsiktig regional planering. Detta är bland annat

⁷⁹ Ibid.

viktigt mot bakgrund av den snabba omvandling som detaljhandeln genomgår, till följd av den växande e-handeln.

3.2.2 Grundläggande betaltjänster

I arbetet med grundläggande betaltjänster är PTS samverkan med regionala aktörer betydande. I denna samverkan har Samordningsfunktionen som Länsstyrelsen Dalarna ansvarar för en central roll. PTS samverkar även med Länsstyrelsen Dalarna kring den nationella betaltjänstkonferensen som de arrangerar inom ramen för Samordningsfunktionen och deltar vid behov i de regionala konferenserna som hålls inom ramen för bevakningsuppdraget.

PTS har uppmuntrat länsstyrelserna att integrera betaltjänstarbetet med det regionala servicearbetet och inkludera betaltjänster i de regionala serviceprogrammen som de regionalt utvecklingsansvariga aktörerna ansvarar för. PTS avser att fortsatt verka för att länsstyrelserna inkluderar de regionalt utvecklingsansvariga i samverkansarbetet om grundläggande betaltjänster.

Några av de myndigheter utöver länsstyrelserna som PTS har återkommande kontakter med i betaltjänstarbetet är Riksbanken, Tillväxtverket, Finansinspektionen och Migrationsverket. PTS bidrar även med finansiellt stöd till Tillväxtverkets GIS-plattform ”*Pinpoint Sweden*” (Pipos) och webbtjänsten ”*Pipos Serviceanalys*” som länsstyrelserna använder i sina regionala bedömningar av tillgången till grundläggande betaltjänster.

Utöver att länsstyrelserna bevakar utvecklingen på marknaden arbetar också PTS aktivt med att bevaka, analysera och föra dialog om utvecklingen på betaltjänstmarknaden med marknadsaktörer och intresseorganisationer.

Därutöver deltar PTS i flera forum inom betaltjänstområdet så som Betalningsrådet, arbetsutskottet under rådet för Betalningars räckvidd, tillgänglighet och tillförlitlighet, samt har haft samverkansmöten med bland annat Svenska Bankföreningen och Sparbankernas Riksförbund.

4 Framåtblick

4.1 Tydligare styrning behövs i arbetet med regional tillväxt och landsbygdsutveckling kopplat till PTS verksamhet

Tillväxtverket har i en rapport om statliga myndigheters medverkan i det regionala tillväxtarbetet identifierat att det starkaste incitamentet för samverkan mellan nationell och regional nivå är gemensamma uppdrag, alternativt tydligt definierade former för samverkan kring myndigheternas sakfrågor.⁸⁰ För att åstadkomma tydligare styrning i arbetet med regional tillväxt rekommenderar Tillväxtverket i rapporten att regeringen ger gemensamma uppdrag till myndigheter och regionalt utvecklingsansvariga.

PTS känner igen sig i Tillväxtverkets beskrivning och har i verkets uppföljning av statliga myndigheters arbete med regional tillväxt lyft motsvarande behov av synkroniserad styrning av sakfrågor gällande bredbandsfrämjande, kopplat till de regionala bredbandskoordinatorernas uppdrag och mandat. Prioriteringen av bredbandsfrågor i det regionala tillväxtarbetet påverkas enligt PTS av att bredband inte är inkluderat i det lagstadgade ansvaret för regional utveckling.⁸¹

4.2 PTS arbete i utvecklingen mot ett hållbart digitaliserat samhälle

En av de mer genomgripande samhällsförändringarna är den pågående digitaliseringen. Den är en av de främsta drivkrafterna för utvecklingen på marknaden för elektronisk kommunikation. Den skapar nya förutsättningar för postmarknaden, framför allt genom att e-handeln leder till ökade paketvolymen samtidigt som fysiska brev ersätts av digital post.

Övergången till ett digitalt samhälle kommer att innebära nya möjligheter för samhället i stort. Användningen av digitala tjänster och digitalt innehåll inom exempelvis områdena e-hälsa, e-lärande, molnet, diverse näringsverksamheter samt uppkopplade hem och saker, blir allt mer konkret och sammankopplas med hur vi lever våra liv oavsett var i landet vi bor, verkar och vistas.

Utvecklingen mot ett uppkopplat Sverige med ökad (digital) närhet och ökade möjligheter till effektiv styrning av viktiga resurser benämns ofta som ett ”*smart samhälle*”. PTS ska verka för ett hållbart digitaliserat samhälle för medborgare

⁸⁰ Statliga myndigheters medverkan i det regionala tillväxtarbetet, Tillväxtverket, september 2018, dnr Å 2018-165 s. 37.

⁸¹ Se PTS ärende med dnr 18-3678.

och företag genom att skapa de förutsättningar som behövs för att alla ska ta del av den digitala utvecklingen.⁸²

Med de högt ställda mål om ett helt uppkopplat Sverige som regeringen satt i sin bredbandsstrategi från december 2016, och där PTS har fått en viktig roll, ser myndigheten ett fortsatt behov av att fokusera på dessa frågor.

För att möjligheterna med digitaliseringen av samhället ska kunna bli verklighet krävs att det i hela landet finns en utbyggd digital infrastruktur, med tillräcklig kapacitet, kvalitet, säkerhet och robusthet. Centralt är också att alla användare inkluderas och känner tillit till den digitala tekniken och de tjänster som erbjuds. Myndigheten arbetar på en rad olika sätt för att underlätta utbyggnad av bredbandsnät och främja användning, bland annat genom att samverka med nyckelaktörer och bidra med kunskap om elektroniska kommunikationer. PTS har också i uppdrag att säkerställa tillgång till bredbandsuppkoppling med grundläggande internet.⁸³

Utöver myndighetsutövning är information, utbildning och samverkan viktiga verktyg i främjandearbetet. PTS ska arbeta för att informera och utbilda Sveriges kommuner om bredband och bredbandsutbyggnad bland annat genom vägledningar och särskilda utbildningssatsningar. Myndigheten planerar att genomföra aktiviteter i syfte att informera om utbyggnadslagen. Vidare ska myndigheten fortsatt verka för förbättrad täckning och ökad kapacitet i mobilnäten samt arbeta med robusthetsfrågor såsom att sprida information om konceptet ”Robust fiber” och e-tjänsten ”Ledningskollen”.⁸⁴

PTS ska arbeta vidare med data och analys inom myndighetens verksamhetsområden – elektronisk kommunikation, post- och grundläggande betaltjänster – för att på så vis få kunskap och kunna sprida information om digitaliseringen och de förändringar den medför på postmarknaden och andra områden.

Utöver detta har PTS fått ansvaret för det kansli som ska stötta regeringens råd för digitalisering (Digitaliseringsrådet), i arbetet med genomförandet av digitaliseringsstrategin. PTS avser att samordna arbetet än mer med kansliet i frågor som rör digitalisering.

⁸² Se PTS verksamhetsplan för 2019.

⁸³ <https://pts.se/sv/privat/internet/bredband/pts-atgarder-for-att-ge-hushall-och-foretag-tillgang-till-grundlaggande-internetuppkoppling-och-telefoni/>.

⁸⁴ Se <https://robustfiber.se/> respektive <https://www.ledningskollen.se/> (2019-03-05).

Regeringen har föreslagit att PTS tillförs medel för arbete med att konkretisera framtida stödinsatser för bredband. En viktig fråga i det kommande utredningsarbetet blir möjligheten till regionala prioriteringar av stödinsatserna.

PTS är, och vill fortsatt vara, en viktig förutsättningsskapande aktör i utvecklingen mot ett hållbart digitaliserat samhälle. Nyckelaktörerna regioner, länsstyrelser och kommuner är viktiga samverkansparter till PTS på regional och lokal nivå i arbetet med att skapa dessa förutsättningar.

REGION KALMAR LÄN
INK 2019-06-11
Ärendenr.
HANDLÄGGES AV:
KOPIA TILL

Gröna näringar – Är de viktiga för Västerviks kommun?

Västerviks kommun är som bekant en till ytan väldigt stor kommun. Förmågan att tänka stort hos kommunens politiker inom Barn- och utbildningsförvaltningen har dock tidigare tyvärr verkat vara liten.

I Västerviks kommun sysselsätts idag ca 579 personer i verksamhet som kan knytas till gröna näringar och entreprenadbranschen¹. Som så många branscher idag har även de gröna näringarna svårigheter att hitta personal med rätt kompetens. Västerviks kommun och vi företagare har ändå den stora lyckan att ha ett väletablerat naturbruksgymnasium inom kommunens gränser. Ett naturbruksgymnasium som utbildar unga människor mot de kompetenser som vi eftersöker. Ett naturbruksgymnasium som dessutom har en huvudman som sedan mer än 200 år tillbaka har ett långsiktigt intresse i våra branscher och som återinvesterar all eventuell vinst i nya maskiner, djur och utrustning som ytterligare höjer kvaliteten på utbildningen. Gamlebygymnasiet utbildar inte bara inom lantbruk och trädgård utan även djur tillhör skolans verksamhetsområde. De som efter gymnasiet slutar skolan med en yrkesexamen från dessa inriktningar är högt eftertraktade hos oss i det gröna näringslivet.

I många år har vi i Programrådet vid Gamlebygymnasiet hört rektor berätta om skolbesök som Gamlebygymnasiets personal gör vid samtliga högstadieskolor i Hultsfred, Vimmerby, Oskarshamn, Kinda, Åtvidaberg och Valdemarsvik. Besök som är uppskattade av skolorna och som genererar elever som ser en framtid genom att utbilda sig inom gröna utbildningar vid skolan. I många år har vi i Programrådet hört rektor berätta att Gamlebygymnasiet inte tillåts besöka de fyra kommunala högstadieskolorna som finns i vår egen hemkommun! Hur är detta möjligt? Vi har under lång tid hoppats och trott att detta ska ändra sig och att Gamlebygymnasiet ska tillåtas att göra skolbesök i vår egen kommun på samma sätt som de får göra i ALLA våra grannkommuner.

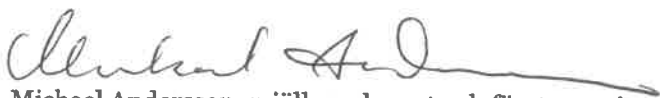
Som Programråd, representerande de gröna näringarna och entreprenadbranschen, uppmanar vi Västerviks kommun att tänka stort och längre än vad man har klarat av att göra hittills. Västerviks kommun måste se sammanhang och samband som sträcker sig längre än till att dividera om hurvida en friskola ska kunna tänkas få komma och göra skolbesök i den kommunala skolan eller inte. Skolbesöken handlar i grund och botten om kommunens ungdomars rättighet till likvärdig information om utbildningsutbudet i kommunen. Det handlar om möjligheter för oss att kanske få ett par till att anställa i framtiden. Men det handlar även om att utbilda inom något så existentiellt som hur man producerar livsmedel i Sverige. Livsmedelsförsörjning är en grundförutsättning vid eventuell kris och utbildningen vid Gamlebygymnasiet är en byggsten i ett större sammanhang. Ett sammanhang som handlar om att ta tillvara ta skolans kraft att via gröna utbildningar ställa om hela vårt samhälle mot en mer hållbar framtid.

¹ *Förvärvsarbetande 16+ år med arbetsplats i regionen (dagbefolkning) (RAMS) efter region, näringsgren SNI 2007 och år
http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_AM_AM0207_AM0207K/DagSNI07KonK/table/tableViewLayout1/?rxid=of761225-7569-49fe-ao48-9682e09ao868.

Som programråd önskar vi att:

- kommunens ungdomar får information om hela det utbildningsutbud som finns i Västerviks kommun i alla de sammanhang där kommunens studie- och yrkesledare möter elever och pratar utbildning och yrken.
- lärare och personal vid Gamlebygymnasiet tillåts göra skolbesök på skolor, särskilt högstadieskolor i Västerviks kommun.
- Kommunens åttondeklassare bussas till Gamlebygymnasiet i samma utsträckning som de bussas till Västerviks gymnasium.
- Gröna arbetsgivare och entreprenadföretag besöks av elever i årskurs nio i samma utsträckning som andra företag besöks.
- Yrkesutbildning inom Komvux förläggs till Gamlebygymnasiet istället för tex till Himmelstalund i Östergötland.
- Västerviks kommun ser Gamlebygymnasiet som en tillgång för kommunens fortsatta utveckling.

Med vänliga hälsningar och hopp om samverkan,

Michael Andersson, mjölkproducent och företagare inom jakt och viltvård tillika ordförande för programrådet för Lantbruk, Entreprenad, Trädgård och Jakt och Viltvård vid Gamlebygymnasiet bestående av:

Filip Jonsson, mjölkproducent

Lena Persson, grisproducent

Tomas Pettersson, entreprenadföretagare

Pelle Johnsson, entreprenadföretagare

Håkan Lundgren, mjölkproducent

Andreas Rydén, grisproducent och skogsbrukare

Elisabeth Axelsson, bär och grönsaksproducent

Ellen Olovsson, trädgårdsnäringen

Sändlista

Västerviks kommuns presidium

För kännedom

Region Kalmar län

Länsstyrelsen, Karin Bergman, Landsbygdsdirektör

Hushållningssällskapet KKBs styrelse

Hushållningssällskapens förbund

LRF Sydost

Protokoll fört vid

Föreningsstämma 2019, Föreningen Energikontor Sydost

Tid: Tisdagen den 21 maj 2019 kl 10.00
Plats: PM & Vänner, Västergatan 10, Växjö
Lokal: Ugglekull

Röstberättigade stämmodeltagare (en röst per medlem)

Kronobergs län

Lessebo Kommun	Marcus Dackling
Ljungby kommun	Beatrice Schmidt
Växjö kommun	Jan Johansson
Tingsryd Kommun	Anna Johansson

Kalmar län

Kalmar kommun	Per-Olof Jonsson
Högsby kommun	Jonas Erlandsson
Oskarshamns kommun	Anita Hultgren
Nybro Kommun	Lars-Gunnar Hellström

Blekinge län

Olofströms kommun	Pirjo Veteli
Sölvesborg Kommun	Lennart Nilsson
Ronneby Kommun	Kenneth Michaelsson

Regioner

Region Blekinge	Lars Karlsson
Region Kalmar	Ingegerd Petersson
Region Kronoberg	Roland Gustbée

Ej röstberättigade stämmodeltagare

Peter Wretlund	Vice Ordförande föreningsstyrelsen
Leif Larsson	Ledamot föreningsstyrelsen
Johnny Werlöv	Ledamot föreningsstyrelsen
Christel Liljegren	VD bolaget
Ewa Engdahl	Ordförande bolagsstyrelsen
Peter Löfström	Ledamot bolagsstyrelsen
Bengt-Göran Birgersson	Ledamot bolagsstyrelsen
Mia Färdigh	Redovisningsekonom
Pär-Gustav Johansson	Region Kalmar

§1 Stämmans öppnande

Peter Wretlund, vice ordförande i Föreningen Energikontor Sydost, hälsade stämmodeltagarna välkomna och öppnade stämman.

§2 Val av mötesordförande och mötessekreterare

Föreningsstämman valde Peter Wretlund till mötesordförande och Mia Färdigh till mötessekreterare.

§3 Upprättande och godkännande av röstlängd

Röstlängd upprättades och godkändes av föreningsstämman. Se bilaga.

§4 Val av två justeringspersoner, tillika rösträknare

Föreningsstämman valde Anita Hultgren och Anna Johansson till justeringspersoner, tillika rösträknare.

§5 Fråga om kallelse skett stadgeenligt

Föreningsstämman anser att kallelsen har skett enligt föreningens stadgar.

§6 Godkännande av dagordning

Föreningsstämman godkänner dagordningen med tillägg av punkt för ställningstagande om extra stämma efter punkt 12.

§7 Information från Energikontor Sydost AB

Christel Liljegren, VD, redogjorde för bolagets uppdrag, verksamhet under året samt årets ekonomiska resultat. En beskrivning av förutsättningarna och övergripande nationella och globala mål för det kommande energi- och klimatarbetet framfördes, där även information om tillgängliga resurser för att bedriva det lokala och regionala arbetet var en viktig del. VD blickade också framåt och presenterades behovet avseende översyn av ny ägarorganisation samt förslag om utökad service för medlemmarna i föreningen. Presentation bifogas.

§8 Behandling av styrelsens årsredovisning

Föreningens årsredovisning godkändes och lades till handlingarna.

§9 Revisorernas berättelse

Revisionsberättelsen godkändes och lades till handlingarna.

§10 Beslut om fastställelse av resultaträkning och balansräkning

Föreningsstämman fastställde föreslagna resultat- och balansräkning för räkenskapsåret.

§11 Beslut om dispositioner beträffande vinst eller förlust enligt den fastställda balansräkningen

Stämman beslutade att stående vinstmedel 413 117 kr balanseras i ny räkning.

§12 Beslut om ansvarsfrihet för föreningens styrelse

Föreningsstämman beslutade om ansvarsfrihet för föreningens styrelse.

§13 Ställningstagande av extra bolagsstämma

Ordförande Peter Wretlund föreslår föreningsstämman att besluta om en extra stämma den 24 oktober 2019 kl 10.00 i Växjö. Detta ger föreningsstyrelse och bolagsstyrelse möjlighet att utreda och bereda de förslag till utökad medlemservice samt frågan om Energikontorets organisation och ägarform och därtill hörande övriga frågor som presenterats vid stämman av VD under § 7. Valberedningen ges då möjlighet att ta fram ett förslag till styrelse/styrelser parallellt med beredningen av ägarfrågan.

Ingegerd Pettersson, Region Kalmar och Roland Gustbeé, Region Kronoberg yrkar bifall till förslaget.

Stämman beslutar att

- Föreningen Energikontor Sydost skall hålla en extra stämma den 24 oktober 2019 kl 10.00 i Växjö.

§14 Val

Valberedningens förslag presenterades av Roland Gustbeé då valberedningen inte hade någon representant på stämman. Då medlemmarna inte har kontaktats av valberedningen innan de kom med sitt förslag lades ett förslag fram om att den sittande styrelsen blir kvar till extra stämman. Beslut togs enhälligt av stämman av bifalla förslaget.

a) Av ordförande och vice ordförande i föreningen, tillika ordförande och vice ordförande i styrelsen

Föreningsstämman valde Robert Olesen (s), Ledamot regionfullmäktige Region Kronoberg, till ordförande och Peter Wretlund (s) regionråd i Region Kalmar län, till vice ordförande i enlighet med stämmans förslag.

b) Av övriga styrelseledamöter och suppleanter

Föreningsstämman valde följande styrelseledamöter och suppleanter enligt stämmans förslag:

Styrelseledamöter:

Kjell-Åke Karlsson (s) ledamot regionstyrelsen Region Blekinge
Leif Larsson (c) Ordf. regionfullmäktige Region Kalmar Län
Karin Brunsberg (m) ledamot i kultur- o fritidsnämnden Region Blekinge
Gunnar Nordmark (fp) ledamot regionfullmäktige Region Kronoberg
Johnny Werlöv (v) Region Kronoberg

Suppleanter:

Sten-Olof Johansson (m) 1 v ordf kommunstyrelsen Emmaboda kommun
Akko Karlsson (mp) ledamot kommunfullmäktige Västervik kommun
Björn Gustavsson (mp) ers. socialnämnden Karlskrona kommun
Lennart Nilsson (m) ers. trafiknämnden Region Blekinge
Bengt-Göran Birgersson (c) ers. regionfullmäktige Region Kronoberg
Monica Widnemark (s) ordf. kommunfullmäktige Lessebo kommun
Mikael Svensson (mp) fd. styrelseledamot VEAB

c) Av revisorer och revisorssuppleant

Föreningsstämman valde enligt stämmans förslag:
Ordinarie: Patrik Hansén Deloitte AB, Växjö
Ersättare: Håkan Davidsson Deloitte AB, Växjö

d) Av ombud och ersättare, till bolagsstämma i av föreningen helägt bolag, samt fastställa röstningsuppdrag

Föreningsstämman valde Leif Larsson, Region Kalmar, till ombud vid bolagsstämman. Ingen ersättare valdes.

Föreningsstämman fastställde röstningsuppdrag enligt stämmans förslag.

e) Av valberedning

Föreningsstämman valde Ingegerd Petersson (sammankallande), Region Kalmar, Lars Karlsson, Region Blekinge och Roland Gustbée, Region Kronoberg till ledamöter i valberedningen.

§14 Fastställande av avgifter till föreningen

Föreningsstämman beslutade att vidimera medlemsavgiften på 3 000 kr till föreningen.

§15 Behandling av ärende som styrelsen hänskjutit till stämman eller som enskild medlem föreslagit till behandling

Inga ärenden.

§16 Övriga frågor

Inga övriga frågor behandlades.

§17 Mötet avslutas

Ordförande tackar deltagarna på stämman och förklarar stämman avslutad.

Protokollförare:

Mia Färdigh

Peter Wretlund, ordförande

Justeras:

Anita Hultgren, Oskarshamn Kommun

Anna Johansson, Tingsryd

Bilagor

Röstlängd

Information från Energikontor Sydost AB

Årsredovisning 2018 Föreningen Energikontor Sydost

Årsredovisning 2018 Energikontor Sydost AB

Valberedningens förslag

Regionsamverkan Sydsverige

Utskottet för regional utveckling

Beslut om yttrande på uppdrag av RSS-styrelsen, fattat 20 juni 2019

Yttrande över *En långsiktig, samordnad och dialogbaserad styrning av högskolan, SOU 2019:6*

Remissvar från Regionsamverkan Sydsverige

Regionsamverkan Sydsverige är ett samarbetsorgan för Sveriges sex sydligaste regioner¹. Vi arbetar för en långsiktigt hållbar utveckling för Sydsverige genom strategiskt kunskapsutbyte och främjande av interregionala och interkommunala samarbeten. Vi sex regioner vill, i ett öppet och tillåtande klimat, samverka med alla de som ansvarar för olika delar i kompetensförsörjningen. Vi har gått samman för att kunna verka som en enad kraft och vara en dynamisk bas för regional utveckling.

Regionsamverkan Sydsverige har med intresse tagit del av betänkandet *En långsiktig, samordnad och dialogbaserad styrning av högskolan* (SOU 2019:6) och väljer härmed att lämna följande remissvar.

Lärosätena i Sydsverige spelar en avgörande roll för regional tillväxt, detta genom att vara viktiga aktörer för kompetensförsörjning, stärkt konkurrenskraft och innovation. De Regioner som ingår i Regionsamverkan Sydsverige har ett nära och gott samarbete med alla sydsvenska lärosäten och värdesätter de samverkansplattformar som byggts upp och är under utveckling. Regionsamverkan Sydsverige är mycket mån om att fortsätta utveckla dessa samarbeten och på ett ännu bättre sätt tillvarata de möjligheter för regional utveckling som finns i och med att Sydsverige rymmer flera viktiga universitet och högskolor.

Varje enskilt lärosäte har ett nationellt uppdrag och är internationellt aktiva. Samtidigt verkar dessa lärosäten i en regional kontext där frågor om kompetensförsörjning, utbildningsplanering, samverkan samt forskning- och innovationspolitiska avväganden är centrala. Regionsamverkan Sydsverige vill därför poängtera vikten av att dessa frågor bör processas i nära samarbete mellan lärosätena och med, den av staten utsedda, regionalt utvecklingsansvarige aktören.

¹ Region Skåne, Region Halland, Region Blekinge, Region Kalmar, Region Kronoberg och Region Jönköpings län.

Utredningen lämnar flera välkomna förslag

Styr- och resursutredningen har fått i uppdrag att göra en samlad översyn av universitetens och högskolornas styrning och resurstilldelning. Regionsamverkan Sydsverige välkomnar utredningens generella resonemang kring frågan om styrning och resurstilldelning, samt ställer sig bakom flera av de förslag som utredningen lämnar. I följande text utvecklar vi vårt remissvar utifrån rollen som regionalt utvecklingsansvariga aktörer.

Enligt direktiven ska styrningen främja ”starka och ansvarsfulla lärosäten” som kan uppfylla nationella mål och möta samhällsutmaningar i Sverige och globalt. Vi välkomnar att utredningen har haft som mål att forma ett ramverk för styrning och resurstilldelning, som ger lärosätena goda förutsättningar att ta ansvar för att utveckla och förmedla kunskap för samhällets långsiktiga utveckling. Ur ett regionalt perspektiv är det mycket viktigt att vi har starka och ansvarsfulla lärosäten, samt att samverkan mellan akademien och det omgivande samhället fungerar på ett tillfredsställande sätt.

Utredningen sammanfattar att det övergripande ändamålet med universitet och högskolor är att ”utveckla, förmedla och förvalta kunskap som bidrar till en bättre värld”. Vi instämmer med utredningen att det innefattar ”en lyhördhet för samhällsbehov, men också en omistlig fristående roll”. Det fria kunskapssökandet är unikt för universitet och högskolor och det är en förutsättning för den behovsdrivna kunskaps- och kompetensförsörjning på vetenskaplig eller konstnärlig grund. Vi välkomnar utredningens resonemang om vikten av fria och starka lärosäten, men vill samtidigt understryka vikten av ett nära samarbete mellan akademien, näringslivet, den offentliga sektorn och det omgivande samhället. Lyhördheten för samhällsbehov är viktig både för lärosäten och för oss som regionalt utvecklingsansvariga. Vår förhoppning är att utredningens förslag leder till en utvecklad samverkan mellan lärosäten och de av staten utsedda regionalt utvecklingsansvariga.

Utveckla samverkan mellan lärosäten och de regionalt utvecklingsansvariga

Regionsamverkan Sydsverige bejakar utredningens tre centrala perspektiv i en ändamålsenlig styrning:

- Främja akademisk frihet, kvalitet och ansvarstagande
- Främja ett rollsäkert samhällsansvar
- Främja strategisk handlingsförmåga

Det är bra att utredningen värnar den akademiska friheten och det fria kunskapssökandet, samt betonar vikten av en stark kvalitetskultur. Vi välkomnar också att utredningen framhåller lärosätenas viktiga samhällsansvar så att den kunskap och kompetens som skapas inom akademien kommer till nytta i hela samhället. Det är genom ökad kunskap och kompetens som vi kan möta de globala och nationella utmaningarna. Med starka och ansvarsfulla lärosäten ökar förutsättningen för att utveckla samverkan mellan akademien, näringslivet, offentlig sektor och omgivande samhälle. Det är något som är välkommet ur ett regionalt perspektiv.

Regionsamverkan Sydsverige instämmer i utredningens förslag att regering och riksdag ska ange övergripande mål för verksamheten, medan lärosätena ska ha stor frihet hur målen nås. Därför behöver styrningen, som utredningen anger, bli mer lärosätesspecifik för att utnyttja bredden i

högskolelandskapet och främja samarbeten mellan de olika högskolorna. Om denna styrning ska fungera på ett bra sätt och vara ändamålsenlig bör den som utredningen ange präglas av honnörsorden "tillitsbaserad", "dialogbaserad", "samordnad", "kunskapsbaserad" och "långsiktig". I en sådan styrning är uppföljning och utvärdering mycket viktiga funktioner i syfte att vara kvalitetsdrivande och ge underlag för beslut och prioriteringar. Det synliggör kvalitet och resultat för olika intressenter. Vi delar denna principiella hållning och ser den som en viktig utgångspunkt för att utveckla samverkan mellan akademien och de regionalt utvecklingsansvariga.

Regionsamverkan Sydsverige vill understryka samverkansperspektivet och vi välkomnar därför utredningens förslag om att stärka samverkan och samhällspåverkan genom att förtydliga 1 kap. 2 § högskolelagen: *"Att samverka med det omgivande samhället och verka för att den kunskap och kompetens som finns vid högskolan kommer samhället till nytta"*.

Enligt Lag 2010:630 om regionalt utvecklingsansvar ska regionerna utarbeta och fastställa en strategi för regionens utveckling och samordna insatser för genomförandet av strategin. Lärosätena har en central roll för hållbar tillväxt och utveckling ur ett regionalt perspektiv och därför är det nödvändigt att också den regionalt utvecklingsansvarige får en roll i den framtida dialogbaserade styrningen av högskolan. Utbildningsutbudet och dess dimensionering bör i högre grad orienteras mot arbetsmarknaden och det regionala näringslivets behov av kompetens.

I utredningens förslag som innebär fyraåriga överenskommelser med respektive lärosäte bör dialog föras med såväl aktör med ansvar för regional kompetensförsörjning, som initiativ till forsknings- och innovationssamverkan. I Sydsverige bedrivs sedan många år väletablerade samarbeten mellan lärosäten och regionalt utvecklingsansvariga för att främja analyser, samhandling, resursallokering och smart specialisering. Utredningens förslag om dialogbaserade långsiktiga överenskommelser kan flytta fram positionerna vad gäller samverkan mellan lärosäten och de regionalt utvecklingsansvariga. Dialogen bör omfatta områden som kompetensförsörjning, utbildningsplanering, samverkan, forskning- och innovation samt regionalt prioriterade styrkeområden.

Utredningen bedömer att en ändamålsenlig styrning kräver relevant kunskap på en övergripande nivå och föreslår därför inrättandet av en analysfunktion som ska genomföra oberoende analyser. Regionsamverkan Sydsverige instämmer i behovet av kunskap och analys på en övergripande nivå, men ser också vikten av att på nationell nivå ta del av regionala analyser och underlag. Detta för att få kunskap om regionala särdrag och specifika behov.

Lärosäten har en viktig roll i det livslånga lärandet och för att stärka kompetensförsörjningen

Regionala utbildnings- och arbetsmarknadsanalyser visar att det idag råder stor kompetensbrist inom flera yrkesområden och prognoserna visar att den kommer att förvärras. Obalansen mellan den utbildning som produceras i regionen och den kompetens som efterfrågas av arbetsgivarna är problematisk. Att svara mot det regionala behovet av kompetensförsörjning måste tydligt ingå som en del av lärosätenas uppdrag och regionala kompetensförsörjningsplaner ska avspeglas i utbildningsutbudet för lärosätena. Enligt utredningen ska studenternas efterfrågan, arbetslivets och samhällets behov styra utbudet av utbildningar. Idag upplevs en obalans mellan de olika behov som styr utbildningsutbudets utformning där studenternas efterfrågan anses ges för stor vikt. De förslag som presenteras om att i författning skriva in att utbildningsutbudet ska svara mot både studenternas efterfrågan, arbetslivets- och samhällets behov är därför välkommet. Det kan bidra till

ökad balans mellan de olika perspektiven och skapa bättre förutsättningar för att tillgodose det regionala arbetslivets behov av kompetens i högre grad än vad det gör idag. En tydligare skrivning om hur en sådan målträngsel ska hanteras och vilken prioritering som bör vara vägledande efterlyses. Vi vill poängtera vikten av en reell samverkan med de regionalt utvecklingsansvariga, i syfte att planera och dimensionera utbildningar efter de behov som finns regionalt.

Regionsamverkan Sydsverige välkomnar att lärosätena ska arbeta med att säkerställa det livslånga lärandet, såväl för företag där anställda behöver fortbildning och vidareutbildning, som för individers vidareutbildning och karriärväxling. Det gäller att kunna svara på strukturomvandlingar såsom t ex digitalisering, automatisering och globalisering. Lärosätena ska också kunna agera snabbt och flexibelt på tillfälliga behov som kan uppstå vid större varsel som kan påverka den regionala sysselsättningen negativt. För att stärka det livslånga lärandet är en reell samverkan mellan lärosätena och de regionalt utvecklingsansvariga nödvändigt, för att på bästa sätt kunna tillgodose utbildnings- och kompetensutvecklingsinsatser som efterfrågas regionalt. Genom att förbättra förutsättningarna för det livslånga lärandet, t ex genom att tillgängliggöra större del av utbudet digitalt, öppna upp programkurser, öka flexibiliteten i kursupplägg för att bättre passa anställda och utvidga utbudet av uppdragsutbildning, bidrar lärosätena ytterligare till regional utveckling. Förslagen på ändringar i högskolelagen rörande fortbildning och livslångt lärande är välkommet, men styrningen och hela incitamentsstrukturen för såväl individ som organisation/lärosäte bör ses över ytterligare.

Sambandet mellan utbildning och forskning måste stärkas

Regionsamverkan Sydsverige stöder utredningens förslag om att stärka sambandet mellan utbildning och forskning, bland annat genom återinförandet av en bestämmelse i högskolelagen om att lärares arbetsuppgifter normalt ska innehålla både forskning och utbildning, gemensam behandling av både utbildning och forskning i en samlad proposition vart fjärde år, en förstärkt koppling mellan utökade utbildningsuppdrag och tilldelning av forskningsmedel samt ökad hänsyn till att forskningsbidrag kan förenas med undervisningsuppgifter. Till det kommer vikten av att akademien främjar en akademisk kultur som värderar utbildning och forskning lika högt.

Regionsamverkan Sydsverige tillstyrker utredningens förslag om en samlad proposition för högre utbildning och forskning varje mandatperiod. På så sätt kan de övergripande nationella målen formuleras långsiktigt, gärna i ett tioårigt perspektiv såsom utredningen föreslår, men med mer konkreta mål och planeringsförutsättningar för en fyraårsperiod. Det fyraåriga perspektivet är särskilt viktigt för dimensionering av utbildning. Detta långsiktiga perspektiv är också viktigt för att stärka samverkan mellan lärosäten och de regionalt utvecklingsansvariga.

Regionsamverkan Sydsverige anser även att det, i de förstärkningsförslag av vissa normer som föreslås i högskolelagen (1992:1434), rörande vad som normalt ska ingå i en tillsvidareanställd lärares arbetsuppgifter även bör tydliggöras att samverkan ska ingå. Samverkansarbete ska, utöver forskning och utbildning, kunna vara en attraktiv karriärväg för individen. Åtgärder behövs för ökad mobilitet mellan akademi, privat och offentlig sektor som ett sätt att skapa en bredare arbetsmarknad och i förlängningen ge positiva effekter på såväl det nationella som de regionala innovationssystemen. Av denna anledning är det viktigt att ha ett tydlig nationellt system för dessa mobilitets- och karriärvägsfrågor med koppling till samverkan.

De förslag som läggs fram i betänkandet pekar ut en bra riktning men är sannolikt otillräckliga för att skapa de tydliga incitament som krävs för att nå önskvärt resultat. Det krävs en bättre utvecklad modell för hur samverkan ska ske och hur detta ska följas upp av UKÄ. Om samverkan inte kopplas till resurstilldelningen riskerar frågan att prioriteras ned av lärosätena. Vi vill också understryka vikten av att denna uppföljning nogra följer samverkan mellan lärosäten och regionalt utvecklingsansvariga kring dimensionering av utbildnings- och kompetensutvecklingsinsatser samt om dessa insatser möter regionala behov.

Sammanfattning

Regionsamverkan Sydsverige välkomnar utredningens generella resonemang kring frågan om styrning och resurstilldelning, samt ställer sig bakom flera av de förslag som utredningen lämnar. Vår förhoppning är att utredningens förslag leder till en utvecklad samverkan mellan lärosäten och de av staten utsedda regionalt utvecklingsansvariga.

Regionsamverkan Sydsverige vill utifrån ovanstående särskilt betona:

- Vikten av att kompetensförsörjning, utbildningsplanering, samverkan samt forskning- och innovationspolitiska avväganden bör processas i nära samarbete mellan lärosätena och med, den av staten utsedda, regionalt utvecklingsansvarige aktören eftersom lärosäten både verkar i en nationell och regional kontext.
- Att samverkansperspektivet stärks och vi välkomnar därför utredningens förslag om att stärka samverkan och samhällspåverkan genom att förtydliga 1 kap. 2 § högskolelagen: *”Att samverka med det omgivande samhället och verka för att den kunskap och kompetens som finns vid högskolan kommer samhället till nytta”*.
- Att lärosätena har en central roll för hållbar tillväxt och utveckling ur ett regionalt perspektiv och därför är det nödvändigt att också den regionalt utvecklingsansvarige får en roll i den framtida dialogbaserade styrningen av högskolan.
- Att utbildningsutbudet och dess dimensionering bör i högre grad orienteras mot arbetsmarknaden och det regionala näringslivets behov av kompetens.
- Vi stöder inrättandet av en analysfunktion som ska genomföra oberoende analyser, men vill samtidigt betona vikten av att på nationell nivå ta del av regionala analyser och underlag. Detta för att få kunskap om regionala särdrag och specifika behov.
- För att stärka det livslånga lärandet är en reell samverkan mellan lärosätena och de regionalt utvecklingsansvariga nödvändigt, för att på bästa sätt kunna tillgodose utbildnings- och kompetensutvecklingsinsatser som efterfrågas regionalt.
- Det fyraåriga perspektivet i en samlad proposition är viktigt för dimensionering av utbildning. Detta långsiktiga perspektiv är också viktigt för att stärka samverkan mellan lärosäten och de regionalt utvecklingsansvariga.

- Att uppföljning och utvärdering noga följer samverkan mellan lärosäten och regionalt utvecklingsansvariga kring dimensionering av utbildnings- och kompetensutvecklingsinsatser samt om dessa insatser möter regionala behov.